

47 3

Discite iustitiam moniti et non temnere Divos.

P. M. V. D. G. [illegible]

M. D. [illegible]

Novarum rerum expectantes superius

DE ELOCV-TIONIS IMITATIO-NE AC APPARATV LIBER VNVS.

Autore D. Iac. OMPHALIO Iurisconsulto Clariss. nunc postremò accurata recognitione ab eodem emendatus, multisq; in locis auctus, & artium præceptionibus, illustrissimisq; sententijs locupletatus.

Adiectis ad finem eiusdem autoris epistolis aliquot familiaribus, etiam hucusque nondum editis.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Theodorum Baumium sub signo Arboris.
Anno M. D. LXXX.

S. Mariæ de Scala

REVEREN-
DO IN CHRISTO
PATRI AC DOMINO, D.

Andreæ Munstero, insignis Monasterij D. Nicolai in Brauvviler, Abbati dignissimo Bernhardus Omphalius, I. L. S.

CVM ad me venissēt, Reuerende pater, patrone omnibus modis colende, nobilitate, virtute atque eruditione clarissimi viri, Petrus Iuonius, & Andreas Hartzemius Agrippinenses, Iuriū Licentiati, & Imperialis cōsistorij apud Spiram Nemetum, Archiepiscopalisque Curiæ Coloniensis Adsessores & aduocati, homines mihi sanguine & studiorum similitudine coniunctissimi, proq; vetere nostra consuetudine atq; amicitia, post iucundissimas collatiōes, disputationesq; mutuas habitas, parentis mihi charissimi defuncti piæ memoriæ Bibliothecam mecum essent ingressi, & separatim vterque illorum ad suū studiū libellos, quos

vellet, euolueret, inciderunt in volumen sepositum & manuscriptum epistolarum, quas ad seà doctissimis quibusque viris scriptas, sed tamen in lucem nondum æditas, charissimus parens meus selegerat, & describi curarat. Viderunt præterea fasciculum maximum orationum atq; epistolarum, quibus parẽs meus Latinè cum suis familiaribus agere cõsuerat, quarum aliquot summa cum voluptate, etiam styli atq; phraseos, vt videbatur, admiratione perlectis, cęterarum congerie conspecta, sibi persuadebãt, parentem meum, qui non sustinebat ingrauescentẽ ætatem suam, vllo vel labore, vel inerti ocio debilitari: quin potius omnem cogitationem ac mẽtem, omnes animi motus, omnem ingenij cogitationem in studijs scientiæ & cognitionis, & cõsilijs de rebus honestis, & ad benè beateq; viuendũ pertinentibus, capiendis, locabat atq; figebat, parentem (inquam) meum ea mente atque intentione summa diligentia & aliorum, & suas collegisse epistolas elegantiores, vt eas aliquando

do in vſum ſtudioſorum eloquentię, in vulgus hominum prodire ſineret: & iudicarunt eas eiuſmodi eſſe, vt ex earum lectione, ob graue ſententiarũ pondus, verborumq́ue exornationẽ, ſtudioſi maximum fructum percipere poſſent. Hortabantur itaque me & admonebant, vt haſce orationes atq; epiſtolas, per ocium in vnum volumen congeſtas, æderem, & ſtudioſis communicarem. Et hoc ideo maximè, quòd arbitrarẽtur, ab amicis ſeu parentibus demortuis, nullam maiorem dignitatis lucem ac ſplendorem adferri, nihil efficacius aut præclariꝰ ad augendam noſtri nominis exiſtimationem, conſtitui nobis poſſe, quã quicquid illi præclarè in vita geſſerint, literis mandari, & ſi quid memoria dignum ſcripti reliquerint, in lucem edere, ac quaſi poſteritati conſecrare, vt huiuſmodi pulcherrimarũ rerum ſtudijs, ingenijq́ue monimentis, illorum nominum memoria reddatur immortalis. Cætera quæ pro funere ducendo, ſepulchris faciendis, monumẽtis egregijs picturis adorna-

tis ponendis, mortuorum laudes at-
que gloriam oratione funebri proſe
quendo,& ſimilibus modis ad pom-
pam & oſtentationem fieri cõſueue-
runt, ducebant,nec omnis ætatis,nec
in tanta temporum conuerſione,fir-
ma ſtabiliaque, magisq; ad exiguum
temporis ſpacium,quàm poſteritatis
memoriã accommodata eſſe: quip-
pe, quòd partim etiã in ipſa funeris
ductione concidant & defluant: par-
tim ignaui hominum deſidia, illibe-
raliq; temporum iniuria prorſus ſuo
honore excidant: partim deniq; infi-
da, & rebus magnis infeſta fortuna,
vel belli ſæuitia, vel fatorũ acerbita-
te,fracta atq; ſubuerſa,deleantur atq;
corruant. At, quæ doctè ornateq; de
illis vel ab illis potius ſcripta extant,
ea firma ſtabiliaque eſſe, ea circum-
ſcriptos huius fluxæ noſtræ vitæ ter-
minos, cũ omni poſteritatis memo-
ria adæquare,ea ſuſceptos noſtros la
bores meritorũ memoria ſempiter-
na reddere immortales,ea per ſe ſplẽ
dere, neq; alienis vnquam ſordibus
obſoleſcere cenſebant. Eſt enim ea li-

terarum dignitas, vt quicquid hic rerum vniuersitatis ambitus continet, earum regatur atque conseruetur pręsidio: nec aliã mens humana, ex omnib. naturæ beneficijs, laboris mercedẽ sperare possit, præter hãc laudis, ex optimarũ artium studijs partæ, nobilitatẽ, quę sola vitæ nostræ breuitatẽ, posteritatis cõmemoratione compẽsat. Sic ergo horũ amicorum atq; necessariorũ prudẽti & egregia cõmonitione inductus, &, quòd officij mei ratio, & illa, quã sanctissimæ patris memoriæ debeo, pietas, hoc à me postulare videretur, vt illius scripta & lucubrationes nondũ in medium ꝓditas, ederẽ: ne quicquã ad perpetuum eius decus, & nominis æternitatẽ deesset, nec quib9, tã pſtãtis ingenij, & doctrinæ multiplicis expressa adparẽt iudicia, monimẽta interirẽt: sic impulsus ad patris mei scripta familiaria, cæterasq; lucubratiões perlegendas, colligẽdas, & vnũ in volumẽ cõpositas edẽdas, ꝑ ociũ me dedo. Cui labori dũ me accingo, statim è cursu ipso reuocauit voluntas disertissimi viri Theo
 dori

dori Baumij Typographi, qui petiuit, vt, quoniam eum, quem de elocutionis imitatione ac apparatu librũ olim pater meus defunctus edidisset, denuò nouis editionibus in vulgus hominum esset daturus, non grauarer in finem eiusdem aliquot epistolas familiares à parente conscriptas, in gratiam iuuentutis Anglicæ, cui huius libri vsus probatur, imitationis causa adijcere, & totius voluminis epistolarum atque orationum à me destinatam impressionem tantisper suspendere, donec maiore commoditate eius editioni superesse posset. Cuius optimi viri, & mei amantissimi efflagitationi præsertim honestæ deesse nolui. Selegi itaq; ad volũtatẽ dicti Typographi, ne libellus ad tœdiũ iuuentutis nimis excresceret, paucissimas à parente meo exaratas scribendi formas, easq;, meo quidẽ iudicio, accuratius conscriptas, & in calce huius opusculi additas: quas licet parens meus, antequam diem suũ obijsset, non emendarit neque reuiderit (vt sanè eius correctio, & vt ita di-
cam,

cam, expolitio, multum illis additura fuiſſet venuſtatis atque elegantiæ) exiſtimo tamen neque iniucundas, neque infructuoſas ſtudioſis eloquētię fore: ex huiuſmodi enim epiſtolarum formulis ad Latinæ orationis elegantiam informamur, & ex his primus eloquētiæ ſuccus, qui qualis initio fuerit, permagni intereſt, ebibitur. Quare, cum meæ ſingularis in T. R. obſeruantiæ, & gratæ animi voluntatis pro T. R. in patrem meū & me meosque meritis, quæ multa & inſignia fuerunt, ſignificationem aliquā facere cupiam; & nunc, proh dolor, in ea inciderimus tempora, & communem inuidiæ peſtem, ceu luem quandam, vt homines ex friuola, arroganti, & inani maledicentia concreti, in laude ponant alienæ virtutis obtrectationem, & ipſi ſcribendi inſcij, alienis in ſcriptis dijudicandis, teneras nimis & delicatas adhibeant aures, alienamque imbecillitatem reprehendere, quàm ſuam proferre induſtriam malint: obnixè rogo, reuerende pater, fautor omnibus modis colende,

quia maiora hoc temporis præstare nequeo, vt T. R. hæc quantacunque, qua solet benignitate accipere, non tam rem ipsam, quæ sanè perexigua est, quàm offerentis voluntatem obseruantiamque perpetuam spectare, & hæc charissimi mei parentis studia laboremque meum aliqualem, aduersus hominū iniquas iniurias defendere, & donec fructus ad maturitatem veniat, hisce flosculis sese oblectare non dedignetur. Vbi & mea, & Typographi feret commoditas, integrum volumen epistolarum atque orationum doctissimorum viro rum, hucusque nondum editarum, eloquentia singulari, & verborum grauitate refertarum, T. R. vel ideo dedicabo, quòd ad eas, quæ in ipsa elucent virtutes, hanc quoque accedere intelligam, quòd T. R. etiamsi maximis & grauissimis occupationibus nunquam ferè nō distringatur, quod tamen interdum ocij ac vacui temporis datur, id in optimarum artium studijs lubentissimè consumat. Interim vt T. R. hunc parentis mei de e-

lo-

locutionis apparatu & imitatione libellum, vnà cum eidem adiectis paucissimis epistolarum familiarium formulis, in suam tutelam atque præsidium suscipiat, suumque Bernhardum benignè amplectatur, iterum valdè rogo. Valeat T. R.

Colonia Vbiorum. XV.
Calend. Septemb.
Anno M. D.
LXXII.

LOCI AC CAPITA RERVM, QVAE IN HOC libro explicantur.

De

Bel-

AD

AD CLARISS. AC CONSVLTISS. D. BERNARDVM OMPHALIVM I. L. RENERI BVDELII ELEGIA.

SI quid in humanis est admirabile rebus,
Debetur doctis gloria prima viris,
Qui studijs operam tribuunt communibus omnem,
Castraq; Musaram qualibet arte iuuant:
Hæc fuit Omphalij quondam cùm viueret vna,
Mi Bernarde, patris cura laborq; tui.
Sed non viuit adhuc qui tanta volumina iuris,
Qui tot & egregios edidit ante libros?
Eloquij princeps Cicero sic vescitur aura
Aetherea, doctis famaq; vita manet.
Aeditur idcirco præsens rationibus æquis,
Excusis vicibus quattuor ante liber
In vulgus literis concinnis exit amictus,
Hoc simul adiunctum commoditatis habet.
Hinc studiosa cohors potis est decerpere flores,
Quales melliflua tempore veris apes.
Et doctis etiam scio complacuisse laborem,
Nomine quem patris filius ipse tulit.
Millibus è multis iuuenum collegit ad vsum
Præsentes, totum forte sequetur opus.

AD

AD EVNDEM, FRATRESQVE RELIQVOS, PHALEVCIVM, EODEM AVCTORE.

QVantumuis animæ caro relicta
Postremum tulerit vale, nec extat
Hæc coniunctio, quæ solebat esse,
Quam firmam paritas amoris olim
Reddebat, tamen hoc nisi caducum.
Mens seu vis animi quieta gaudet
Campis Elysiis, soluta prorsus
Omni tristitia, Deoq́; viuit.
Et sic Omphalij licet parentis
Vestri condita sint humo sua ossa,
Sedem spiritus occupat beatam,
Quam sese Dominus suis daturum
Prouisit famulis in omne æuum.

DE ELOCVTIONIS IMITATIONE AC APPARATV Liber vnus.

Auctore Iacobo Omphalio Andernaco Iureconsulto.

De vtilitate imitationis.

Vod M. Tullius in libris Officiorum præcipit, vt cùm grauibus sæpè communium temporum fluctibus obiecti, in mediũ rerum discrimen deueniamus, eiusmodi vitæ constituamus rationem, cuius in perpetuitate, æquabili ac prospera fortuna, constare nobis queamus: idem in paranda elocutione, quæ humanæ vitæ societatisq́; cõciliatrix est, faciundum erit, vt eius certa quædam indoles tanquam idea ad eorum effingatur imitationem, quorum similes in dicendo vel aliqua ingenij cum laude, vel sine graui suscepti laboris frustratione esse velimus. Nam qui neminem ex tanta Aucto-

Elocutio societatis humanæ conciliatrix.

rum varietate, quorum diuersa est styli facies, diuersa dicendi maiestas, imitandum sibi, aut non optimum atq; summum proponit, cum vel praui iudicij, vel animi abiecti, puerilisq; desperatione fracti esse necesse est: cùm nec in eligẽdo, quod sequeretur, exẽplo prudentiã, nec in aggrediẽdo elationem animi magnitudinemq; secutus videatur. Fit enim, vt qui nulla similitudine ducti, in nullo versentur exemplo, eorum infringatur conatus, debilitetur industria, omnisque animorum ardor, qui rectis studijs tum constantiam, tum dignitatem adfert, langueat atq; restinguatur: dum huc illuc, tanq̃ in magna iactatione, sic in exemplorum varietate errantes, portũ in quem ex alto inuehant, excludantur. Et qui potioribus neglectis, ad eos animum conuertunt, quorum ingenij præstantiã si imitando consequantur, ab optimo tamen atq; ab omni laude felicißimo aliquamò absint, non tã rei, quæ traditur, magnitudine ab optimis deterriti videntur, quàm angusti cuiusdam animi imbecillitate fracti non summa elegisse: in quibus etiã præstantia sunt ea, quæ optimis sunt proxima. Cũ enim imitatio sit, qua impellimur cum diligenti ratione, vt eorũ, qui ingenij lumine atq; eloquentia præstant, similes in dicendo esse velimus, referenda sanè ea ad optimarum artium, ac rerum cognitionem erit: quãdo hoc ipsum, quod ex quadam deprauata imitatione sumitur, vitiosum haberi

In parãda eloquẽtia malè negligi imitationem.

j. fol. 75.

beri solet. Nam & Sisenna à magnis artium scriptoribus est reprehensus, quòd magis ad Clitarchum, quàm alios eleganti eruditione præstantes viros se effingere, illumq; imitari voluerit: cùm etiam, si illum adsequi potuisset, ab optimo tamen abfuisset. Et Cottæ imitatio habita est ridicula, q. neglecto optimo dicendi genere, tum verbis, tum sono ipso subrustico prosecutus & imitatus est antiquitatẽ. Neq; in laude vnq̃ posita sed temeraria & inconsiderata habita est gloriæ imitatrix, popularis illa fama, quæ non virtute & rebus præclarè gestis, sed vulgi opinione parata censetur. Esse enim semper optima & cum summis virtutibus cumulata debent ea, ad quorum nos imitatiõem effingere velimus, propterea, quòd ipsa illa imitatio proximè ad naturam accedit. Sic enim videmus immanem nonnunquam duritiem imitari patientiam: & liberos ingenium, formas, oris lineamẽta, & plerosq; status ac motus effingere à parentibus, quorum etiam præceptis imbuti ad eorum consuetudinem moresq; deducuntur. Neq; desunt, qui arbitrentur Archimeden plus valuisse in imitandis sphæræ conuersionibus, q̃ naturam in efficiendis: cùm alioquin nemo opifex imitando consequi possit naturæ solertiam.

Imitatiõe omniũ magnarũ rerũ ãplitudinẽ contineri.

Maxima autem cùm ingenuarum artium, tùm verò ciuilis actionis laus, omnisquée vitæ ratio imitatione continetur: cuius studium adeò ma-

magnam in rebus gerendis alacritatem magnitudinemq; nobis adfert, vt excellentium hominum cogitatione conformati, ad eorum omnium, quæ illustrem in alijs laudem habent, ambitum cupiditatemq; inflammemur: nullaq; re alia perinde ad exurgentem veræ laudis ac gloriæ amplitudinem atq; æmulatione & exemplis incitemur. Omnes enim, qui vel gloriæ iter ingredi, vel in aliqua honesta laude versari cupimus, his duobus maximè commouemur, æmulatione aut similitudine earũ rerum, quas in laude ponimus: & exemplo, quo hoc ipsum, quod fit, etiam iure fieri putamus. Declaratq; vim suam maximè ipsa natura, cum homines, quod facere ipsi maiore ingenio destituti non possunt, id tamen rectè, grauiter ac splendidè in altero fieri iudicant. Cernebat hoc animis princeps orbisq; terrarum victor Pop. Rom. qui præstantissimorum hominum, quibus ætas illa afflue bat, res præclarè gestas triumphi laude ac statuis erectis ob id maximè illustrauit, vt exemplum iuuentus, traducta veluti in memoriam illustrium virorum imagine, quod in publicis priuatisq; rebus imitaretur, haberet. Vt enim omnibus in rebus naturæ vis admirabilis primas tenet, in qua vniuersa hominis excellẽtia & dignitas est collocata: qua duce, nulla in vitiorum turpitudine, aut opinionum errore hærere poterimus: propterea quòd ea cuiq; viuendi lex est, quæ homini tanquam principi

pi

pi animantium rationem, scientiam, virtutumq; omniũ cognitionẽ, bestijs atq; brutis suos sensus, suum attribuit munus, quæ stirpes quoq; voluit, vt terra altius se tollerent, frondescerent æstate, ac fructus funderent, nudarẽtur hyeme: sic proximè ad naturam accedit imitatio, vehemens quædam impulsio, qua ad eorum, in quæ alta quadam mẽte intuemur, similitudinem deducimur, fingimur, informamur. Cuius impulsu literarum ductus pueri, docentis vocem musici, hominis industriam Simia, verba Psitacus proferre conatur. Et tanquam rustici probatam experimento agriculturã in exemplum trahunt: sic nobis magnum aliquid, atq; arduũ aggressuris prudens & sobrius dux quidã, cuius in vestigijs defixi animo atq; cogitatiõe prudentiam æmulemur quasi signum aliquod spectandum proponi debet: vt quarum rerum gloriã ac laudem ambiamus, quibus ducibus eæ laudes comparentur, in ijs exprimendis multum & operæ & diligentiæ ponamus: vt aliorũ, qui idem aliquãdo feliciter sunt conati, successu atq; auspicijs confor mati, optimarum laudum spem viamq; ingrediamur: cùm præsertim vsu venire, vt iam diximus, soleat, vt qui nullis instructi exemplis, nulla excel lentioris naturæ bonitate, ceu maiore quodam numine afflati, cuius virtutis effigiem, certo volũtatis indicio æmulentur, non vnum aliquem sibi pro ponãt, eos quum plurimum diligentiæ ad id, quod aggredi statuissent, plurimum ambiguitatis, pluri-

In rebus agẽdis dux eligendus.

rimum denique solicitudinis sibi imposuerint, lõgè tamen minus, quàm ex tanta studij vehementia sperauerint, consequi emolumenti videamus. Nã in rebus gerendis, quarũ nulla expressa animo est imago, aut quæ in sui nos excitet æmulationem, nulla proposita est similitudo, grauis sæpe & laboris & spei faciunda est frustratio. Et qui non vnum aliquem, in cuius phrasi atque excellentia omnes animi sensus fixos erectosq; detineat, imitandum sibi proponit, is cum alienæ phraseos λέξιν ad sua refert scripta, facilè intelligit, quam longo interuallo à vera illa & pristina eloquentiæ indole deiectus, in eam verborum profluentiam deuenerit, in qua nulla recti sermonis facies, nulla antiquitatis secula priora referentis nota, nullum denique venustatis ac gratiæ vestigium deprehendatur. Fitque eam ob causam, vt & gloriæ, quæ styli æternitatem, tanquam vmbra corpus comitatur, fructu priuetur amplissimo, & scripta quoque illius perpetuo in situ & squallore iaceant inuisa atque despecta. Cuius mei animi iudicium (ne officiosius, quam simplex veritatis ratio ferat, quæsita fides existimetur) vel me tacente confirmant Capellæ, Sidonij, Fulgentij, Thomæ, Scoti, cæterorumq; scripta, adeò obscuris & prodigiosis contaminata figuris, vt in tradendis rerum naturis atque oratione explicandis, non tam conatu, quem maximum præstitere, quàm in eligendo dictionis filo, ad quod omni se mente

Gloria styli æternitatem sequitur.

Quantam rebus ob-

com-

cōponerent, iudicio caruisse videantur. Itaq; eadem animi egestas, & quædam veluti implacabilis naturæ facies, qua præcipuè laborasse videntur, cùm naturæ suæ geniū propensionemq; secuti, neminem sibi exprimendum sumpserint, rerū pulchritudinem nonnihil obscurauerunt, & eam laudis ac gloriæ amplitudinem, cuius studio omnes, qui spe atq; animo de posteritatis fructu cogitamus, trahimur, magnopere extenuarunt. Fluit enim & extra alueum fertur inanis illa, tumida & inflata verborum volubilitas, plena pigmentis & puerili fuco, quam neq; dicendi temperatio retinet, neq; ducit imitatio.

Obscuritatem attulerit neglecta elocutionis imitatio.

Et quoniam natura, qua nihil esse potest callidius, & quæ paruis momentis multa aut effingit, aut mutat, aut detrahit, cunctis rebus magnis & præstantibus hanc legem indixit, vt quæ in excellenti admiratiōis ac gloriæ perpetuitate elucerēt, ea nec repentè, nec vniuersa se profunderent, sed lenioribus prætexta initijs, ab exemplo sumerent exordium, debēt illud tamen omnes, & quantum in quoque est, perficere, vt quascunque in disciplinas animum intenderint, quo in genere cum aliquo studij pgressu ingenijq; laude elaborauerint, quarum artium cupiditate flagrent, earum imaginem animo proponant inspiciendam. Nam sicut sine æmulatione, sine studio, sine ardore quodam amoris nihil quicquam vel egregium, vel laude præ-

Omnes res magnæ ab exēplo sumūt exordium.

præstans, vel gloria illustre sit: ita nulla ars liberalis sine interprete, sine duce, sine aliqua exercitatione percipi potest: neque studia quantumuis magna & vehementia nobis magnopere prosunt consequendi speratum laboris fructum, nisi imaginem eius ceu ideam, quam imitando nobis proponimus depingendam, iam antè animo conceperimus: aut illud, quod eò, quò intendimus, ferat & deducat, longa mentis prouisione cognouerimus.

Phidias pictor.

An verò Phidias Mineruæ simulachrum facturus, proposita eximia pulchritudinis specie ac idea, in eaque animi ratione defixus, ad illius similitudinem periculum & manus non dirigebat?

Apelles, Polycletus.

Aut Apelles & Polycletus tam admirabilem venustatis gratiam suis aspergere imaginibus, omniumque in se oculos artis ipsius miraculo conuertere potuissent, nisi hic ab Agelade, ille verò à Pamphilo præceptore prima artis lineamenta καὶ μονοχρώματα *accepisset? Non potuit ea sine diligenti imitatione, quæ virtutis quoque æmulatio dicitur, artis perfectio esse.*

Non posse vllius artis perfectionem sine imitatione esse.

Atque refert Cicero, Heracleatem Zeuxin summum pingendi artificem, & cæteris omnibus artis excellentia egregiè præstantē, cùm admirabilem Helenæ pulchritudinem pingere vellet, Crotoniatas virgines aliqua magna corporis dignitate præditas sibi proponi iussisse, quò rectius ex viuo earum exemplo expressæ imaginis veritatem in nudum transferret simula-

la-

lachrum. Omnis disciplinæ initia, omnis rectè agendi ratio, omnia vitæ præcepta ad propositum sibi præscriptum informantur. Cùm igitur veteres Latino illo seculo, cùm omni aliarum laudum genere florentissimo, tùm vero præstantissimorum ingeniorum copia, doctrina, ac eloquentia affluente, animum suum atque mentem ad eorum, qui artis alicuius principatum tenere credebātur, rationes hauriendas imbibendasque traduxerint, in eamque curam atque cogitationem incubuerint, vt Latina & Romana vsioratione, peregrini sermonis insolentiam etiam in Tito Liuio eloquētissimo homine ab Asinio animaduersam tota vrbe depellerēt: quāto maiore cū studio nos barbari barbaro seculo inter Gotthos, Vandalos, Hunnos, Scytas, et Thracas nati atq; educati, curas nostras, studia, animorumq; sensus ab omni alia cogitatione auersi, ad præcudendam linguam applicare, eamqúe exemplo proposito, ad natiuam illam veræ Romanæq; dictionis vrbem adhuc redolentis indolem componere debemus? Illi sermonem Romanum, quem parui, lactentes, & maternis inhiantes vberibus imbiberant, intra obstetricum pædagogorumq; complexus ac colloquia balbutiebant. Nam & Aurelia Cæsaris, quemadmodū & Accia Augusti, liberorum primam educationem omni eloquentiæ laude instituit, & Gracchorum eloquentiæ plurimum splendoris attulisse

Quāto studio maioribus optimarum rerum imitatio fuerit.

Aurelia & Accia primam liberorum infantiā elo-

quêtia instituerunt. *primam Corneliæ matris educationem Cicero scribit: & Lælij, Caij filiæ Mutiarumq; & Liciniarum orationem parentum elegantia tinctam à pueris fuisse idem commemorat.* Cornelia mater Gracchorum. *Chrysippus etiã infantis balbutiem, ne dediscendo sermoni assuesceret, prudentis nutricis eloquentia statim corrigi voluit.* Chrysippus. *Nobis verò tot retrò actis annis de omni latinæ locutionis possessione in hanc barbariem ætatis vitio, & quasi abortientis naturæ iniuria deiectis, tota latina lingua ex mutis solum libris, omni dicendi audiendique consuetudine ac vsu fere sublato, discenda est: vt qui hodiè animi sensa dicendo efferre, de rebus magnis copiosè, disertè, atque illuminatè dicere, senescentemque eloquentiæ laudem ab intermisso vsu & hominum propè obliuione vindicare, ciuilibusq; restituere actionibus possit, eum non iniuria ab omni laude felicissimum, & quendam inter homines deum mortalem habeamus. Cùm tamen prior ætas maximam eloquentissimorum hominum copiam effuderit: quorum succus ille naturalis nullis pigmentis oblitus, sanguisqúe incorruptus & integer ad hanc vsque ætatem vel defuit, vel in paucis admodum hodie effloreſcit. Adeò multis iam annis gloriosa illa ciuitatum gubernatrix, otij socia, pacis æmula, ac benè constitutæ Reipub. alumna eloquentia, quæ splendorem, quæ dignitatem, quæ admirationem habeat, quæ stantem deijcere, erectum* Eloquentiæ dignitas.

ad-

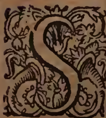
ad Reipub. decus inflammare, populi risum, lachrymas, strepitum, acclamationem, animorum permotiones quocunque incubuerit, impellere queat, optata potius, quàm sperata fuit. Apparet igitur ex his, quæ diximus, in tanta seculi nostri barbaria, & quadam recti sermonis inopia, optimorumque Rhetorum egestate, necessariam esse imitationem Romanæ vocis vrbisque propriæ, in qua nihil offendi possit, nihil displicere, nihil animaduerti, quod vel peregrinum, vel putidum oleat, & qua totam atque integram scriptionis alicuius formam exprimat. Cùm enim sola sit orationis dignitas atque admiratio, qua reliquis omnibus animantibus egregiè præstamus, cùm grauis & plena dignitatis sit illa ipsa dicendi facultas, quæ, vt Cicero *ait, plurimas gratias, firmissimas amicitias, maxima sæpè studia peperit: cum denique nihil tam barbarum, tam horridum, tam incultum sit, quod non splendescat atque illustretur orationis elegantia, cuius vi, in quadam hominum multitudine, & causarum contentione vniuersa dicentis gloria sæpe excitatur, non oportet eius neglectam esse curam atque studium: cùm non mediocrem, præsertim in rebus vilioribus, nobis imponamus solicitudinem. Quin potius nobis omni diligentia & studio agendum, ipsa vt oratio, quæ lumen rebus adhibet, ratione & via procedat, omnibusque orna-*

Necessaria Rom. ser- monis imitatio.

orna-

ornamentis abundet: fugiatque & reformidet, quæ inculta, tetra, aspera & horrida habeantur. Nam vt nihil abiectius censeri solet oratione spinosa, arida, exili, aspera, horrida, antiquitatem redolente, etiam ab auribus vulgi abhorrente, neque conclusa: ita magna est eius orationis vis atque potestas, quæ grauis sit, suauis, condita, liberalis, admirabilis, polita, & conspersa quasi verborum sententiarumq; floribus: quæ grauis ille orator instructus ciuitates legibus fundare & stabilire, populum efferatum & insolentem in officiorum religione continere, probos & claros viros laudare, nocentes & facinorosos castigare, aut à flagitijs reuocare, iacentes atque desides hominum animos ad Reipublicæ decus, laudem atq; gloriam excitare, adflictos, & in miserrimi hominis infestum casum deiectos consolari, eaque salutis & doctrinæ præcepta alijs tradere poßit, quæ cum bono publico sunt coniuncta, & plena omnis honestißimæ dignitatis.

Imitatio qualis esse debeat.

S*ED Imitatio esse debet diligens, sobria, & æmulatione quadam mixta, ne timidi semper & imbecilli alienis vestigijs innixi, nūquam excurrere, nihil inuentis ad-*

addere audeamus: nostraq; cogitatio, mens atq; contentio, quam assiduam & acerrimam ingenuarum artiū magnitudo poscit, huc referatur, id respiciat, vt cuius phrasin rationesq; omnes imbiberimus, eum non solum assequi, sed etiam praeterire magno aliquo & laudabili conatu enitamur. Nam sola imitatione, ex qua nihil crescit, contentum esse, tardi, pigri, & omnis laudis splendorem refugientis est ingenij. Neque enim vlla magna, praestabilis, solida, & nullo seculo casura gloria, quae ferè de rebus nouis, inusitatis & aliqua cum admiratione gestis exurgit, ex imitatione sola quaesita vnquam fuit: quando assecla prima sibi vendicare non potest, coactus vel in secūdis, vel in tertijs cōsistere. Quā aūt angustis circū scriptus regionibus orbis ille & circulus omnium liberalium artium, quem Graeci ob naturae societatisq; consensionem, ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, & vix dum medius hodiè constaret, nisi priores illi, cùm nulla cuiusquam disciplinae extarent praecepta, sola animi magni & excelsi inductione, singulari industria, inuentione laudabili tam vberes & immortales ingenij sui fructus, amplissimarūque rerum cognitionem posteritati tradidissent? Spoliati nimirum maximarum artium scientia, optimorum exemplorum copia, naturalium rerū cognitione, philosophiae mysterijs, & iucundissimo illo delectationis sensu, quem bonae literae magna

Tardi est ingenij, sola imitatione cōtentum esse.

ἐγκυκλοπαιδεία.

gna

gna cum gratia & laude excitant, in quasdam ingenij, rationis, ac prudentiæ angustias cogeremur. Nec ita magno discrimine brutis animantibus ad pabulum atq; pastū, abdominisq; delectationem abiectis homines antecelleremus, quæ nūc scientia ac bene dicendi facultate à maioribus tradita atque excepta superamus. Maius quiddā illi, dum in rerum naturæ causis, officijs & consecutionibus inquirendis nullum spiritum tranquillum ducerent, & excellentius etiam animo sunt complexi, quàm ingeniorum nostrorum acies, in tanta præsertim vel naturæ humilitate, vel pigritia, quæ nascentis laudis, exurgentisq́ue virtutis pulchritudinem corrumpit atq; retundit, videre possit.

Pigritia ex urgentem laudem retundit.

Sed tanquam illis inuentarum artium gloria, & quòd laudabili sua industria solicitudines nostras alleuauerint, summa veneratio gratiaq́ue maxima debetur: sic committendum nobis non erit, alienam vt diligentiam in nostram conuertamus desidiam: alieno beneficio, quàm nostro labore partis opibus vti malimus. Neque enim tanta est in naturis hominum & ingenijs tarditas, neque tanta in rebus obscuritas, vt nos eas acri ingenij acie, si modo aspexerimus, cernere ac prouidere, & si conemur, facultate assequi, oratione expolire, vetustis nouitatem, nouis auctoritatem, fastiditis gratiam, dubijs fidē, suam rebus appellati-

Non oportere animos nostros magnarum rerū desperatione debilitari.

lationem, suum naturæ splendorem addere non possimus. Quod tamen ipsum parcè nobis & prudenter faciendum erit, non sanè, quia non multa transferre in orationem nostram, & vsurpare queamus: licet enim nobis, & magni iam inde ab initio benè constitutæ Reipub. Romanæ atque multi clarissimi viri, ipse quoque Demosthenes atque Cicero idem sibi permiserunt: sed partim, quòd nulla in fabricandis verbis audacia, nulla in transferendis nouitas, nulla in priscis vocabulis, reliquisq; ornamentis luxuria sobrio & prudenti Oratori est permittenda: partim etiam, quod tanquam excellentes artifices, qui corporum formas atque ideas pingendo imitantur, insigniore tamen, & veluti inusitata pulchritudinis facie eas exprimunt, admirabili quadam nouitatis gratia aspersa: sic præclarius est multò, ita nos inuentis vti & alienis, omnia vt nostro Marte excogitasse & quasi peperisse videamur, & quæ ab alijs mutuati sumus, ea omninò illuminatiora, illustrioraque nostris in scriptis quam in eius, à quo mutuum acceptum fuerit, conspiciantur: vt non minor in exornando laus, quam industria in inueniendo elucescat. Hac enim diligentia consequemur, vt cùm plurima aliorum ex scriptis ad aliquem dicendi scribendiq́ue vsum referamus, non tam imitatio appareat, quàm laudabilis rerum exornatio quæsi-

In fabricādis verbis audaciam abesse oportere.

Inuētis alienis quomodo vti debeamus.

ta

ta videatur. Neque enim naturæ, nisi ea vitiosissima sit, lege, neque studiorum progressu, neque laboris contentione nobis interdictum est, quo minus, quibus posteriores fuimus, eos cursu vel adæquemus, vel superemus: vel eam consequamur mediocritatem, quæ semper posita fuit in laude atque dignitate.

IN DISCIPLINIS PERdiscendis adsit oportet spes, æmulatio, & studium vehemens.

Spes & æmulatio duo acerrimi maximarum rerũ stimuli.

Anc verò facultatem non modò eos, ex quorum æmulatione studioque propendemus, religiose imitandi, sed vel transiendi, quod optare, vel adæquandi, quod obtinere possumus, duo acerrimi cum plurimarum maximarumque rerum, tùm verò laudis ac gloriæ stimuli Spes & Aemulatio nobis dabunt. Illa enim efficit ac præstat, vt quoniam in hoc exiguo vitæ curriculo, & veluti theatro, in quod naturæ lege intromissi sumus, vnum vel alterum humanæ vitæ actum spectaturi, nihil præter hanc laudis ac honestatis amplitudinem magnopere sit expetendum: in ea persequen-

sequenda nullo nec labore frangamur, nec debilitemur desperatione, ac ne mortis quidem periculo ab ea depulsi, in otium atque socordiam traducamur. Excitat enim iacentes animos nostros, & excellentium virorum cogitatione confirmat, vt sempiternum quiddam & cum omni posteritate adæquatum spectemus: nec vnquam ab earum rerum, quæ cum reipub. splendore, salute patriæ, ac nominis nostri æternitate coniunctæ fuerint, æmulatione animum abijciamus: nec hunc solum, quẽ diligentissimus quisque affectat, producit successum, sed vniuersa honesti studia fouet, auget, retinet. Hæc verò, nisi cum imitatiõe coniungatur, perire vniuersos studij nostri conatus necesse est. Primum enim hanc nostro sæculo sterilitatis infelicitatisqúe damnationum atque notam inurimus, vt quum omnes ingenuæ artes cum ætate accreuerint, nullaq́ omnium intra sua stet rudimenta, nunc demum nihil crescat, nihil ex tam immenso rerum complexu eruatur, quod vel eruditionem, vel vitæ augeat commoda. Nam imitatio per se ipsa nihil auget. Deinde quoniam adæquare, nedum præterire neminem possumus, cuius quidem vestigijs nobis insistendum erit, ad nullum iam eruditionis dignitatisqúe fastigium contendamus. Vt hinc non dubium iudicium facere liceat, Spem & æmulationem, duas illas præclaras pulcherrimarum rerum parentes, nullo nec tẽ

Omnes artes cum ętate accreuerunt.

Quæ in rebus præclarè agendis adesse oportcat.

pore, nec loco à nobis esse dimittendas. Nihil enim egregium, nihil præclarã, nihil magnificum assequemur vnquam, nisi ardens studium, flagrans æmulationis cupiditas, & spes magna in rebus agendis, discendisq́; disciplinis adsit. Vt igitur cæteris in rebus omnibus præclare agendis, ita in paranda optimarum rerum elocutione, in consequenda styli æternitate adesse oportet, cum spem magnã, tum verò vehementem quandam animi & incitationem, & æmulationem. Recteq́ue à Cicerone scriptum est, diligentiam omnibus in rebus plurimum valere, hanc præcipuè colendam esse nobis, hanc semper adhibendam, hac nihil esse, quod non assequamur: vna enim hac virtute, omnes reliquas in dicendo virtutes contineri: etiam ipsam doctrinam parum valere, nisi ea industria, studio, labore, diligentia comprobetur. Nam Demosthenes magnus ille orator dicitur naturæ impedimẽta non solum diligentia, laboris contentione, & industria superasse, verumetiam ad cultum & splẽdorem deduxisse. Et Cicero scribit multum se studij ad dicendum, & ad omnes bonarum rerum disciplinas adhibuisse: neque sibi vnquam acerrimum illud dicendi studium defuisse. Nec vllius artis tanta videtur difficultas, quam non flagrandi studio, si non omnino superare, saltem flectere, & in aliquem doctrinæ vsum deducere queamus.

Qui-

Quibus lineamentis dictio nostra sit tingenda.

PErmagni tamen interest, quo primùm rudimento dictio nostra imbuatur, ad cuius nos similitudinẽ tota mente atq; cogitatione quã diligentissimè comparemus. Multos enim, cuius potissimum lineamenta imitando effingerent, magna hæsitatio tenuit, quæ & ipsa aliqua ex parte exurgentis studij cursum remoratа, perueniendi, quò contenderant, conatum aut impediuisse, aut certè retardasse videri potest, cũ tanta sit, sicut rerum, ita & auctorum varietas: nec possint res natura diuersissimæ, multiplices etiam disciplina, & dissentientes inter se, cùm voluntates, tum animorum habitus, ingenij vnius angustijs astringi: Quando, vt Cicero lib. 3. de Oratore inquit, magni interest eius, qui discere vult, vtrum vnum omnia, an omnia neminẽ, sed aliud alium posse consequi posse. Si enim putabit omnia posse penes vnum consistere, ipse quoque ad omnium nitetur facultatem, si is desperabit, in paucis se exercebit: ipsis enim contentus erit. Sed horum ego contentionem magnis vtrimque & multis rationibus iactatam adhuc magis, quàm vllo certo consentienteque diremptam iudicio, propterea prudens

Nondũ satis inter attiũ scriptores conuenire, quo primùm rudimẽto dictio sit imbuẽda.

 hic

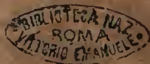
hic remitto, quod grauis magnorum virorum ingenio atq; doctrina adfluentium auctoritas multiplici eruditione instructa, vt sub iudicelis hæreret, facile impetrauerit: satisq́ue constet, naturam nullam esse, quæ non habeat in suo genere res complures, dißimiles inter se, quæ tamen singula suam merentur & habent cùm laudem, tum verò dignitatem. Cuius tamen admirabilis bonitas, & quædam excelsitas in hoc elucet, quod rationis vi hominem conciliet homini, & ad orationis, & ad vitæ societatem.

Qualis dictio paranda.

Ad illud certè animus noster & mens tota cõuertenda, in hunc conatum voluntas nostra & exercitatio conijcienda, primum vt dictionem paulò vnctiorem, ac multarum rerum iucunda varietate aspersam, & quodam venustatis non puerili fuco, sed sanguine diffuso colore enitescentem, pertinaci ac vehementi legendi scribẽdiq́ue vsu nobis paremus, quando non solùm in paranda eloquentia, verùm etiam omni disciplina infirma est artis perceptio, sine summa aßiduitate exercitationis: deinde vt eas præcipuè res, quæ vel magnitudine claræ, vel nouitate admirabiles, vel vtilitate necessariæ videntur, in exemplum nobis assumamus. Nam ipsa rerum prudens natura, quæ magnas nobis & arduas res excogitandi tanquàm semina quædam inseuit, quæ nos altũ quiddam & excelsum spectantes ad imperandum, si rectè

rectè informatus sit animus, accommodatiores, quàm parendum, procreauit, quæ nos cœlestis originis nostræ memores voluit humana omnia leuia ducere, res humanas pertractatas habere, & quæ cunque accidunt, tolerabilia putare: hunc quoque animis nostris sensum inseuit, vt tãquam ædificiorum, arborum, locorum; sic quoque omnium magnarum artium, omnium excellentium rerum, omnium officiorum nos delectet magnitudo: semperq́; animus noster gloriæ ac virtutis stimulis concitatus, summum quiddam, æternum atque altissimum spectet, ne si earum rerũ ambitu inflammetur, quas vulgus humi postratus non iudicio, cuius egestate vbique ferè laborat, sed temerario animi impetu miratur, à naturæ suæ statu recessisse videri queat. Cuius enim stultitiæ est, si nullum in eo, ad quod rationes nostras comparemus, delectũ habeamus: aut etiam mediocribus nos deterioribusq́ue tradiderimus, tam laboriosam & anxiam vnius effingendi solicitudinem nobis vt imponamus? nisi fortè in eo blandiri nobis, quod omnium lusione irrideatur, velimus, vt paruis in rebus tumidi, in grandibus minuti, in tranquillis perturbati, in turbulentis remissi, in saturis ieiuni, in ieiunis pleni, in moderatis furiosi, in sobrijs Bacchico furore correpti videamur. Cùm nihil æquè sit naturale, atque ad rerum naturam explicandam aptè accommodata oratio: cuius hîc imitationem naturæ

Anim⁹ noster omnium magnarum rerum excellẽtia delectatur.

tura nostræ facilitate, & consuetudine magis nostra, quam eius, quod suscepimus, præstandi facultate adducti præscribimus.

Abiecta imitationis cura magnos studiorum progressus est remorata.

Non autem obscurum est, quàm multorum studia, abiecta huius imitationis cura peruertat: qui cùm in magnis rerum disciplinarumq; iactationibus nullam certam styli faciem, nullum scribendi vsum exercitationemqúe sibi parent, vbiq; ferè prodigiosi, vbique spurij & abortiui sunt, nulla in re inhærentes. Nec tamen facile huius morbi, vbi semel radices egerit, inueniri potest remedium: quòd cum in nobis, qui ætate & eloquentis præceptoris inopia in eam veteris disciplinæ perturbationem incidimus, vt præter vnum Boetium casu nobis obiectum, nullũ sinnus in scribendo secuti, quotidie experiamur: tum etiam in alijs animaduertimus, quorum multiplex eruditio, nullo proprio orationis filo cõtexta, gratiam omnem amisit.

Sententia Horatij.

Vix enim vnquam, quæ altè insederint, ex animo euelluntur nostro, qui omnium earum rerũ, nedum orationis, quibus semel assuetus est, tanquã odoris testa recens, in omnem vitam tenacissimus est. Vt enim lanarum prima lineamenta, quibus simplex ille & natiuus candor tinctus est, vix vnquam elui possunt: sic dictionis indoles, quam semel animis nostris impressimus, vbique se se offert atque ostendit. Quò maiore diligentia, studio &

& industria in eo omnis ingenij ac imitationis neruos intendere debemus, vt quod in omni laude perfectißimum est, ad illud orationem nostram atque mentem comparemus. Proprium enim est animi magni atque excelsi, cùm in literarum studijs nullis nec animorum permotionibus, nec fortunæ succumbere: tum verò eas res magnopere consectari, quarum splendor omnis atque dignitas cum Reipublicæ decore est coniuncta. Vt enim expetendarum genera diuersa sunt, quorum alia non vllius emolumenti ambitione, sed sua nos dignitate allectos permouent, veluti optimarum rerum scientia, virtus, & Reipublicæ studium: alia nos in priuatam vtilitatem impellunt: alia verò nos in ciuilis vitæ societatem inducunt: ita vt quæque res optimæ erunt, sic eæ nobis præcipuè erunt expetendæ, atque ad imitationem referendæ: etiam ipsis nobis persuadendum, nihil in omni vita, nisi quod honestum decorumque sit, & animi corporisque expletum virtutibus, nobis magnopere esse expetendum.

NON ORATIONEM MOdò ad optimorum auctorum imitationem, sed mentem quoque ad virtutum omnium exemplum esse componendam.

Oratio sensuum index.

PRincipiò animo complectenda magnitudo, vtilitas ac vniuersa eius rei natura, ad quam orationem mentemque nostram componere conamur, nostra vt oratio, quæ sensuum nostrorum, voluntatis animique index est, moresque dicentis effingit, non solum omni verborum maiestate, ac sententiarum grauitate, omni splendore, omni vetustatis exornationumque gratia colorata sit, & expolita, sed prudentiam, cuius præclara, vt cæterarum virtutum omnium extant apud insignes rerum artiumque scriptores exempla, animi magnitudinem, auctoritatem admirationemque habeat. Est enim, vt Cicero existimat, eloquentia nihil aliud, nisi copiosè loquens sapientia, & vna quædam de summis virtutibus, quæ vrbanis, pacatisque rebus primas, iuris verò scientia secundas apud populum Romanum olim tenuit. Et cùm animorum sensus omnis, & vitæ dignitas in

in oratione eluceat, qua mentis conceptum dicendo inter nos explicamus, nostramque de rebus magnis atque ad Reipublicæ decus pertinentibus sententiam pronunciamus, non conuenit eam meretricio fuco, & puerili aucupio, verborumque lenocinijs potius, quàm multiplici laudandarum artium cognitione, sententiarum pondere, concilij admiratione ac prudentia tinctam atque informatam esse. Nam tanquam tinnitu ærea vasa, sic oratione cuiusque animi voluntas cognoscitur. Quæ si sobria, liberalis, pudica, honesta sit ac prudens, adæquabitur cum vera eloquentia, quam veteres olim, cùm nullum adhuc linguæ & cordis dissidium extaret, nulla disciplinarum diuortia inducta essent, sapientiam vocauerunt. Quod si inuerecundam verborum iactationem habeat, plena iræ, seditionis atque calumniæ, perdit non solum eam, quam ex ciuili & populari laude habitura fuerat gratiam, verùm etiam dignitatem omnem amittit. Quo vitio, & præcipiti amentia, libidinosoque furore ij præcipuè obstricti sæuiunt: qui in optimorum auctorum lectione, neglectis omnium virtutum exemplis, quibus præcipuè mens humana ad vitæ dignitatem informatur, eas dicendi formas colligunt, quibus optimum quemque procaciter atque ignominiosè ad inimicitiam prouocent, dignitatem labefactent, virtutem denique calumnijs oppres-

Linguæ & cordis dissidium.

Eloquentia olim appellata sapientia.

Orationē sobriā esse oportere.

Illiberalires eos facere qui e-

loquentiæ bonis abutuntur.

sam extinguant: vt quoniam nulla sua industria, nulla vita honestate, cuius inopes sunt ac egentes, ad altiorem dignitatis gradum conscendere nequeant, in laude ponant virtutis alienæ obtrectationem. Cùm tamen nihil magis humile, magis abiectum, magis seruile ex omni rerum deformitate censeri poßit, quàm ex laude alienæ ægrotare, propterea quod virtutis comes sit inuidia, quæ etiam bonos insectatur: nec quicquã tam sit contra naturam, quàm eloquentiam, & orationem, quæ à natura ad res illustrandas & hominum salutem, conseruationemq́ue ciuilis societatis data est, in alterius contemptionem, laudis & dignitatis alienæ diuexationem & conspurcationem conuertere velle. Quo ipso vitio nulla pestis perniciosior esse potest, quando sermo impurus, morum quoque integritatem violat atq; corrumpit. In omni autem vita atque actione meminisse debemus præcepti Ciceronis, vt prouideamus, ne sermo noster, qui mentis est interpres, vitium aliquod indicet inesse moribus: quod tum euenire solet, cùm maledicendi cupiditate commoti de absentibus detrahendi, deformandiq́ue causa, seuerè & contumeliosè dicimus, aut alijs conuitia facimus. Fit enim natura, vt bonorum virorum mentes magis eorum maledicentia offendantur, qui aliena flagitia apertè, & iniuriosè dicunt, quàm eorum vitijs, qui scelere se obstringunt.

gunt. Qui enim alijs maledicunt, ij naturæ suæ deprauationem dirigunt, vt hoc, magis morbo & animi vitio, quam commonendi causa facere conuincantur.

Conuertenda igitur in laudandißimarum rerum auctorumque imitatione, quæ æmulatione quadam sit coniuncta, tota mens, omnis animi cōmentatio, vniuersi denique sensus ad eas virtutes, consilia, iudicia, ac sententiarum lumina, quæ in illis explendescunt, vt iuuentus animo concipiat, quanta maioribus nostris in rebus gerendis, cùm celeritas, tum fidei, quanta turbulentis sæpè in rebus & communium temporum perturbationibus moderatio, quanta pro patriæ incolumitate propugnatio, quanta in consilijs de Republica capiendis dignitas, quanta in periculis Repub. propulsandis animi magnitudo, quanta in sententijs ferendis auctoritas, quanta in commodis publicis prouehendis grati animi beneuolentia, quàm omnia denique ad nullam priuatam nominis commendationem officijque gratiam, sed Reipub. decus, ciuium defensionem, patriæ gloriam ac splendorem retulerint, quàm vbique seruatum decorum illud, quod Græcis τὸ πρεπὸν appellatur. in quo omnis virtutis pulchritudo, omnis vitæ dignitas, omnis consiliorum magnitudo quodam quasi pulchritudinis lumine relucet. His exemplis informata mens humana non iam animum

Decorum.

mum solùm eloquentiæ maiestate, verum etiam magnarum quoque virtutum formis implet, atque exornat, quarum studia excitata, ad omnem laudis pulchritudinem ingenijq́ue gloriam magnis & rectis studijs contendit: non huius lucis iucunditate, non populi suffragatione, non præsentis laudis prædicatione atque nobilitate, non illa denique populari aura, quæ vana sæpe atque falsa iustæ laudis pulchritudinem atque splendorem corrumpit, contenta: sed nominis sui gloriam rerumq́ue gestarum magnitudinem ad posteritatis memoriam, consensionem, admirationemq́ue traducere conatur. Quare cùm imitationis, quæ frequentissimæ sunt, præceptiones explicemus, excutienda erit intelligentia atque excitanda animaduersio: vt quoniam multæ, magnæ & admirabiles sunt in bonis auctoribus virtutes, lateantq́ue quædam etiam vitia virtutibus cognata, certa animi ratione spectemus, quæ potissimum in exemplum tueri, ad quorum imitationem infantiam nostram ingenijq́ue exiguitatem conferre atque traducere conueniat. Cuius rei deliberatio non magnis implicata est erroribus: quoniam vitia, quæ in illis vel pauca admodum deprehenduntur, vel magnis compensantur virtutibus, vitari facilè ab eo possunt, qui mediocrem in legendis præstantissimorum hominum scriptis diligentiam iudiciumq́ue adhibuerit: & virtus est

Popularis aura iustā sæpè laudē corrūpit.

Diligenter peruidendum, quæ nos in imitatione tueri oporteat.

nulla,

nulla, cuius pulchritudine imbui statim, ac semper animus noster non debeat. Sit igitur hæc consilij moderatio, vt omni cogitatione, mente atque sensibus prospiciamus, qua fide, qua gratia, qua auctoritate graues illi atque excellentes administrandarum vrbium artifices, eloquentiam pulcherrimum naturæ munus, non ad perniciem ciuium, nisi hoc Reipublicæ dignitas atque salus postulauerit, sed ad communium fortunarum propugnationem, patriæque splendorem conuerterint, quàm vix magnis atque iustis, necessarijsque de causis ad eorum accusationem pertracti venerint, quorum profusa nequitia, furor libidinosus, mens scelere imbuta flagitijsque obstricta, nullis legibus contineri poterat. Indicat hoc summus orator Cicero, Verrem accusaturus, quum diligenti admodum exordio ad officij sui commendationem facto, pluribus se excusans, causam adfert, quamobrem hominem flagitiosissimum in criminationem adduxerit: Si quis vestrum, in- ,,
quit, Iudices, aut eorum, qui adsunt, fortè mira- ,,
tur, me, qui tot annos in causis iudicijsque publi- ,,
cis ita sim versatus, vt defenderim multos, læserim ,,
neminem, subitò nunc mutata voluntate ad ac- ,,
cusandum descendere: is, si mei consilij causam, ,,
rationemque cognouerit: vnà & id quod facio, ,,
probabit, & in hac causa profectò neminem mihi ,,
esse præponendum actorem putabit. Cùm quæ- ,,
stor

,, *stor in Sicilia fuissem, Iudices: itáque ex ea pro-*
,, *uincia decessissem, vt Siculis omnibus iucundam*
,, *diuturnamqúe memoriam quæsturæ nominis qúe*
,, *mei relinquerem, factum est, vti cum summum in*
,, *veteribus patronis multis, tum nonnullum etiam*
,, *in me præsidium suis fortunis constitutum esse ar-*
,, *bitrarentur. Qui nunc populati, atque vexati,*
,, *cuncti ad me publicè sæpè venerunt, vt suarum*
,, *fortunarum omnium causam, defensionemqúe*
,, *susciperem: me sæpe esse pollicitum, sæpè ostendis-*
,, *se dicebant, si quod tempus accidisset, quo tem-*
,, *pore aliquid à me requirerent, commodis eorum*
,, *me non defuturum, venisse tempus aiebant: non*
,, *iam vt commoda sua, sed vt vitam salutemqúe*
,, *totius prouinciæ defenderem, sese iam ne deos*
,, *quidem in suis vrbibus, ad quos confugerent, ha-*
,, *bere: quod eorum simulachra sanctissima C. Ver-*
,, *res ex delubris religiosissimis sustulisset. Quas*
,, *res luxuries in flagitijs, crudelitas in supplicijs,*
,, *auaritia in rapinis, superbia in contumelijs effi-*
,, *cere potuisset, eas omnes sese hoc vno prætore*
,, *per triēnium pertulisse: rogare, & orare, ne illos*
,, *supplices aspernarer, quos me incolumi nemini*
,, *supplices esse oporteret. Tuli grauiter & acerbè,*
,, *Iudices, in eum me locum adductum, vt aut eos*
,, *homines spes falleret, qui opem à me atque au-*
,, *xilium petijssent, aut qui me ad defendendos*
,, *homines ab ineunte adolescentia dedissem, tem-*
pore

pore atque officio coactus, ad accusandum tradu- ,,
ceret. Dicebam habere eos auctorem Q.Cæci- ,,
lium: qui præsertim quæstor in eadem prouincia ,,
post me quæstorem fuisset. Quo ego adiumento ,,
sperabam hanc à me molestiam posse dimoueri, ,,
id mihi erat aduersarium maximè. Nam illi ,,
multò mihi hoc facilius remisissent, si istum non ,,
nossent: aut si iste apud eos quæstor non fuisset. ,,
Adductus sum, Iudices, officio, fide, misericordia, ,,
multorum bonorum exemplo, veteri consuetudi- ,,
ne, institutoq́ue maiorum, vt onus hoc laboris, at- ,,
que officij, non ex meo, sed ex meorum necessa- ,,
riorum tempore mihi suscipiendum putarem. ,,
Quo in negotio tamen illa me res, Iudices, conso- ,,
latur: quod hæc, quæ videtur esse accusatio mea, ,,
non potius accusatio, quàm defensio est existimā- ,,
da. Defendo enim multos mortales, multas ciui- ,,
tates, prouinciam Siciliam totam. Quamobrem, ,,
si mihi vnus est accusandus, propemodum manere ,,
in instituto meo videor, & non omnino à defen- ,,
dendis hominibus subleuandisq; discedere. Quòd ,,
si hanc causam tam idoneam, tam illustrem, tam ,,
grauem non haberem, si aut hoc à me Siculi non ,,
petissent: aut mihi cum Siculis causa tanta ne- ,,
cessitudinis non intercederet: & hoc, quod fa- ,,
cio, me Reipublicæ causa facere profiterer, vt ho- ,,
mo singulari cupiditate, audacia, scelere præ- ,,

ditus

centiſſimorum, in populi Romani quotidiana querimonia, iudiciorum infamia, totius ordinis offenſione: cùm hoc vnum his tot incommodis remedium eſſe arbitrarer, vt homines idonei, atque integri cauſam Reipublicæ legumq́; ſuſciperent: fateor me ſalutis omnium cauſa, ad eam partem acceſſiſſe Reipublicæ ſubleuandæ, quæ maximè laboraret. Quis hic tam omnis humanitatis expers, ita ab omni recti iudicij ſenſu relictus, qui non ſtatim ac religioſè hanc Ciceronis modeſtiam, pietatem, fidem, officiorum religionem, non modò imitari, ſed etiam venerari ambiat? Duri eſt hominis, vel potiùs pectoris immanis eloquentia, quam natura homini ad ſalutem, ac vitæ, dignitatisq́; propugnationem dedit, capitis ac fortunarum omnium periculum calamitoſo homini, atq; in miſerrimi mortalis caſum deturbato creare velle, niſi fortè eiuſmodi accuſatio iudiciumq́; Reipublicæ cauſa conflatũ eſſe videatur. Quare vt magna eſt admiratio hominis illuminatè ſapienterq́; dicentis, quem qui audiunt, tanto interuallo præſtare cæteris exiſtimant, quanto homines brutis ac beluis; ſi oratione modeſtiæ grauitate miſta, nihil admirabilius dici fingiq́; poteſt. Atque hac de cauſa Pericles optime ſolere commemoratur, ne quod ſibi verbum in mentem veniret, quod multitudinis animos offenderet. Nullius enim rei diuturnior eſt memoria, quã violatæ oppreſſæq́; dignitatis: nec aliud eſt vehementius ad amicitias diſſuendas extinguendamq́; ciuilis vitæ ſocietatem,

Modeſta oratione nihil admirabilius fingi poteſt.

Pericles.

Oppreſſæ dignitatis diuturna eſt memoria.

quàm petulans ac maledica lingua, quasi seditionis flabellum. Adhibeamus igitur nobis hanc excellentium virorum moderationem, ne eloquentiæ vitio temerè, & alterius in perniciem abutamur.

Iam verò magnam ciuilibus in rebus ac bellicis admirationem, magnamq́ue gloriam splendoremq́ue excitat animus fortis, ac consilio præsidentis magnitudo: cuius septi præsidio, nec prosperis rebus ad voluntatem nostram affluentibus insolentiùs efferimur, nec affligimur aduerso sæuientis in nos fortunæ flatu atque temeritate de gradu deiecti: sed pari semper moderatione res humanas pertractatas habemus, nihil non antequam euenerit, omninò euenire posse existimãtes. Cuius quod clarius in quoquam, quàm in Cicerone (hunc enim ante omnia imitandum esse iubemus, eoq́ libentiùs ab eodem sumimus argumenta) esse potest exemplum? Qui cùm non dubium haberet, quantis se inuidiæ tempestatibus, si minùs in præsens tẽpus, recenti adhuc, & multorum pectora effodiens e memoria tam crudelis & immanis coniurationis, at saltem in futura tempora obijceret: nullo tamen priuati periculi metu debilitatus, furentem audacia, & patriæ conflagrationem atque scelus anhelantem Catilinam, incredibili quadam diligentia circumclusum ad Senatum pertraxit, pertractum conuicit, conuictum fugæ ac solicitudini mandauit. Et cuius furorem effenratã iactatũ audacia, nec maiorum dignitas

Præclara omniũ virtutum exempla in Ciceronis scriptis extare.

gnitas frangere, nec à flagitio patriæ pietas, nec à præcipite amentia ratio potuit auocare, eum sola orationis vehementia disruptum vrbe eiecit. Nec mitiùs deinde, nulla priuata læsus iniuria, sed communi voluntate virtutis permotus, in cæteros Patritios homines eiusdem coniurationis affines animaduertit: quos inflammatione vrbem, cæde ac sanguine ciues, populationibus agros, exitio Rempublicam, direptionibus Deorum fana ac templa, vniuersam denique Italiam vastitate, ceu quodã diluuio euertere atque extinguere conatos, strangulari inter fœdissimas naturæ suæ sordes iussit. Et quod omnem omnium admirationem excedit, cùm intelligeret illos Reipublicæ fluctus à communi peste depulsos in suam pernitiem aliquando redundaturos, propterea, quòd misera & inauspicata foret administrandæ vrbis eius conditio, in qua diligentia simultatis plena esset, negligentia reprehensionis, seueritas periculi & calamitatis plena, posse etiam supplicij lenitate inuidiæ acerbitatem leniri: maluit tamen inclusum in Reipublicæ visceribus periculum in suas ceruices ac salutis vulnerationem conuertere, quàm impendentibus coniurationis exagitatæ magis, quàm extinctæ tempestatibus vel cedere, vel patriæ periclitanti deesse. Magni erat & verè excelsi animi, sic Reipublicæ partes omnes amplecti, nulla vt in parte conuelli posse viderentur. Qualem animum, si exemplo Marci Tullij Ciceronis prouocati, qui rebus benè feliciterquè

Quanta animi magnitudine coniurationem Catilinariam Cicero extinxit.

gerendis hodiè proponuntur, sibi induerent, haberemus tranquilliorem Rempublicam, quæ hodie miserandis erroribus ac dißidijs conuulsa in suam ipsius perniciem præceps abit.

Sed sunt aliæ quoque virtutes, quæ animos nostros honesti specie induunt, veluti vitæ morumq́; innocentia, in qua præcipua consilij moderatio, vitæ dignitas, prudentiæ altitudo consistit: quando Fabio Quintiliano referente graui morum informatore, nihil tam occupatum est, tam multiforme, tot ac tam varijs affectibus concisum atq; laceratum, quàm mala mens. Nam & cùm insidiatur, spe, curis, labore distringitur: & iã cùm sceleris compos fuerit, solicitudine, pœnitentia, pœnarum omnium expectatione torquetur: vt mihi sanè hoc verè videar dicturus, nullum in Philosophorum libris, nullum in historijs virtutis exemplũ esse, cuius non effigies ac simulachrum in Ciceronis extet scriptis. Ex quo illud sequitur, Ciceronis lectionem non solùm ad eloquentiam parandã, sed mores etiam instituendos in primis, vtilem, & penè necessariam esse.

Mẽtis malæ incommoda.

Possum hic quoque multis ostendere, quàm admirabilem illis prudentiam propensa naturæ benignitas concesserit, quæ vt propria naturæ humanæ est: sic præcipuè in veri cognitione consistit: in qua auctore Marco Tullio Cicerone, omnis cogitatio motusq́; animi, aut in consilijs capiendis de rebus honestis & pertinentibus ad benè beateq́ue viuendum,

Prudentia

dum, aut studijs cognitionis scientiaq; versatur. Sed mihi satis erit ad excitandam animaduersionem rem paucis notasse.

Incumbendũ verò aliquantò magis in hanc curam & cogitationem, vt obseruemus, quibus potissimum artibus excellentissimi viri, in patria inuidiæ ac insidiarum plenissima, non solùm grauem nominis ac fortunæ oppreßionem periculumq; declinauerint, sed ciuium sibi animos memoria officij deuinxerint sempiterna. Coniectura autem augurari licet, has fuisse artes, quæ in ipsis authorum lectionibus animaduertuntur, & à Cicerone quoque libro afficiorũ secũdo enumerantur: Singularis quædam vitæ morumq; modestia, pietas in parentes, et in suos beneuolentia, puerilis institutio inter viros ab omni honestate ac laude felicißimos, excellentes & admirabiles virtutes, animus excelsus & magnus, egregias, laudabiles, præstantes res ambiens, humilia & sordida omnia spernens, opinio iustitiæ, æquitatis & liberalitatis, qua populi animus præcipuè ad gratiam, fauorem, suffragationemq; pellicitur, beneficia in ciues, voluntas, & eiusmodi pleraque alia, quæ diligens lector deuoto animo obseruans tota se mente ac voluntate in hanc cogitationem coniiciet, vt sibi omnia hæc excellentium virtutum ornamenta in exemplum proponat.

Quib⁹ virtutibus maiores sẽpiternam sibi laudẽ, ciuumque beneuolẽtiã conciliauerint.

Prudens præterea ne liber nimiùm excrescat, quantus illis pudor, quanta animi confusi modestia, quanta verecundia initio dicendi fuerit. Vt

*quoniam varij iudiciorum euentus, inopinatus cõ-
ſiliorum exitus, vulgi opinio, iudicantium incertæ
ſententiæ, magnam dicendi iniicerent ſolicitudinẽ
ac perturbationem, non committerent, vt audaci
ac temeraria fiducia cauſam ſibi probaſſe videren
tur. Hinc illa ornandi modeſta principia, καὶ προ-
λήψεις vt in oratiõe pro A. Cluẽtio: Sempere, quidẽ
magno cũ metu incipio dicere: quotieſcunq; dico,
toties mihi videor in iudicium venire non ingenij
ſolùm, ſed etiam virtutis atq; officij: ne aut id pro-
fiteri videar, quod non poſſum implere, quod eſt im-
pudentiæ: aut id non efficere, quod poſſum, quod eſt
perfidiæ aut negligentiæ: tum verò ita ſum pertur-
batus, vt omnia timerem, ſi nihil dixiſſem, ne impu-
dentiſſimus exiſtimarer. Item pro Milione, & pro
rege Deiotaro ad Cæſarẽ: Cùm in omnibus, inquit,
cauſis grauioribus, C. Cæſar, initio dicendi cõmoue-
ri ſoleam vehementiùs, quàm videtur vel vſus, vel
ætas mea poſtulare: tum hac in cauſa ita me multa
perturbant, vt quantum mea fides ſtudij mihi af-
ferat ad ſalutem regis Deiotari defendendam, tã-
tum facultatis timor detrahat, &c. Et alibi: Equi
dẽ, inquit, & in vobis animaduertere ſoleo, & in
meipſo ſæpè experior: vt exalbeſcam in principijs
dicendi, & tota mente atque omnibus artubus con-
tremiſcam. Quòd ſi quis cõſiliorum altitudinẽ, va-
rium ac multiplicem ciuilium rerum vſum, argu-
mentorum inuentionem, diſpoſitionis prudentiam
ad animi iudicium referre velit, habet earum re-*

Quãta modeſtia omnibus in rebus fuerint vſi veteres

rum

rum omnium apud Ciceronem cùm paßim exemplum, tum verò in oratione pro Cluentio: in qua dubites quod consilium prudentius, quod firmius argumentum, quæ subtilior locorum dispositio fuerit. Vix enim dici, orationeque exprimi à quoquã potest, quanta cum fide, gratia ac pietate Saßiæ Cluentij matri, cuius atrox criminatio valdè premebat Cluentium, matris tamen honorificè attribuerit, ne naturæ beneficio abusus, pietatis religionẽ abiecisse videri poßit, cùm nihil ominus magna audientium consensione fidem ei vniuersam detraxerit: vt planè credas Ciceronem studij vehementia, inuentionis altitudine, disponendi arte, atque magna quadam eloquentia, ingenij, iudicij felicitate tenebras iudicum cognitioni suffudisse: & quocunque oratio incubuerit, eò Iudicum voluntatem deflexam esse. Hæc paucis annotare volui, vt puerorum inquisitionem exemplis iuuarem.

Magno dicendi artificio Ciceronem in oratione pro A. Cluentio vsũ fuisse.

Atque his omnibus succedit diligens animaduersio, vt alto animi iudicio peruideamus, quàm prudenter maiores illi toti à priuato rei familiaris studio ad publicum emolumentum conuersi in publicis consultationibus cum Reipub. dignitate coniunctis honestum falsæ vtilitati duxerint antepo-nẽdum. Blanditur enim vtilitas honesto, & ipsa vtilitatis spes sæpe efficit, vt mens humana cæca ambitione euersa honestatem vtilitati postponat. Fefellit hoc Cyrsilum quendã, qui cùm pro animi sen-

Omnia à maiorib⁹ ad Reipub. dignitatẽ relata esse.

tentiaq; sua libertate Athenienfibus suasisset, in vrbe vt se tutò retineret, in eamq; Xerxem reciperent, ibi belli metum atque euentum spectaturi, vbi mori honestum esset, lapidibus cum vniuersa familia obrutus est. Ad has igitur laudatissimas excellentium virorum virtutes, iuuentus ad omnem ingenij laudem nata totam mentem, animum, sensus & cogitationem conuertat, easque in vita exemplum sibi traducat, vt ex tanta optimorum auctorũ lectione non linguam solùm procudisse, sed animum quoque illustri omnium virtutum genere imbuisse atque informasse videatur. Obscura enim, illiberalis, & perniciosa est omnis eloquentia, quæ cùm animi innocentia, vitæ dignitate, optimarumque virtutum studijs atque laude, pugnat. Nam et artes ingenuæ malè discuntur sine virtutibus & moribus bonis. Et Cicero vitiosam eorum philosophiam, & quandam tanquam scientiæ ostentationem, non vllam vitæ legem esse existimat, qui non ita morati, ita animo & vita sunt constituti, vt ratio & dignitas postulat. Neque vlla esse potest eius hominis eloquentia vel grata hominibus, vel vlla admiratione digna, quæ pessimis animi vitijs conspurcatur.

IN SVSCIPIENDO NEgotio pro sua cuique animi corporisq; temperatione iudicium esse faciendum.

IN omnibus rebus gerendis, quæ cum aliqua & nostra & Reipub. dignitate sunt coniunctæ, diligentem præparationem adhibere debemus, vt, quarum in rerum laude, vel corporis viribus, vel animi industria colligenda totum animum cogitationemq; ponimus, in illis sine vlla studiorum, vel offensione, vel suscepti laboris frustratiõe constare nobis queamus: ne vel propter ignauiam, quod assequi poterimus, puerili desperatione debilitati abijciamus: vel cupiditate nimia elati, eas res suscipiamus, quarũ magnitudini conatus noster non sit suffecturus. Illud enim angusti & parui, hoc verò audacis & cõfidentis est animi: non tamen, vt mea fert opinio, omnino contemnendi. Nam facere, quod non pessimè facias, etiamsi reliquo successu omni destituaris, audacis tamen conatus, qui arduis in rebus pro virtute habetur, & voluntatis est honestæ. Neque enim Phaëtõta fulminis ictu patrio curru excussum sicut spes magni & egregij facinoris fefellit: ita & excelsi conatus gloria non illum est secuta; vindicatur enim ab omni obliuionis iniuria, noto hoc epitaphio.

In arduis rebus conatus pro virtute habetur.

Hic ſitus eſt Phaeton, currus auriga paterni.
Quē ſi nō tenuit, magis tamen excidit auſis,

Magna sē- per laus fortibus conatibus incubuit.

Nec vnquam fortes magniq́ue conatus ſua caruêre laude. Nō autem facere, quod optimè poſsis, aut eum curſum, quem tenere ſine graui perturbatione queas, non tranſcurrere, cùm nihil ferè humanæ naturæ, niſi quod ipſa negligat, vel difficile ſit, vel in imitabile, fracti eſt animi, mollis, & ſupramodū effœminati: quādonemo, niſi naturæ prorſus implacabilis, repertus eſt vnquam, qui ſtudio nihil ſit conſecutus. Excitanda igitur prima hac animaduerſio, vt quanta res ſit illa, quam efficere velimus, ſolicita & longa animi prouiſione expendamus, noſtram in conſilio facultatem habeamus: ne vel maior à nobis, vel minor cura, diligentia, opera, quàm rei magnitudo poſtulat, ſuſcipiatur: ſed vniuerſa vitæ noſtræ ratio, nedum ciuilis actio, ſic inſtituatur, omni vt temeritatis & negligentiæ culpa vacet. Videmur enim ipſi ſtudium noſtrum abieciſſe, cùm naturæ noſtræ genium propenſionemq́ue, aut omninò non obſeruamus, aut ſtudijs frangimus diuerſis. Quæ ſi non optima contingat, quod fieri ſemper non poteſt, (Præſtantia enim quæ ſunt, eadem ſolent eſſe perraræ) poterit, vt reliqua omnia naturæ beneficia, & arte corrigi, & ſtudio emendari, in eamq́ue duci mediocritatem, in qua ſæpiſsimè virtus laudata fuit. Eſt enim, vt ait ſapientiſsimus Poeta, quodam prodire tenus, ſi non datur vltra. Altiusq́ue ibunt, qui ad ſumma conten-

Omnis actio negligētia & temeritate debet vacare.

tendunt. Contra vniuersam contendere naturam tam est stultum, quàm velle cum ratione insanire. Fregeris enim citius prorsusqúe extinxeris naturæ ἕξιν, & impetus illos celeres, quàm in vniuersum immutâris: aut eò conuerteris, à quo tota est abhorrens. An non vehementer absurdum est, cùm tantæ sint tanquam corporis dissimilitudines, sic etiam animorum varietates innumerabiles, suaqúe cunctis impressa sit idea quadam & animi impetus, cuius vi ad alia incitamur, & magno ferimur conatu, ab alijs tanquam scopulis & pernitie non abducimur: vnius tamen velle ingenij iudicio ceu regula quadam omnium naturas metiri? Aut vnum omnibus etiam diuersissimis attribuere munus, cùm sua cunctis & singulis ipsa natura designauerit præclara munera, ad quæ suo quisque genio, sua propensione, sua voluntate, nullis magistrorum præceptis fertur? Nihil profectò quod inuita, vt aiunt, Minerua facimus, rectè vnquam nobis successerit. Adeo omnibus in rebus magnam vim habet natura, vt ea, si bona sit, ad omnem laudis gloriam per se ipsa valeat, nullis externis auxilijs adiuta. Si nulla sit, aut cum eo pugnans, ad quod conuertitur, etiam hoc ipsum, cui faciundo destinata fuerat, deserendo, cætera omnia faciat imbecilliora: vt rectè præcepisse in epistolis videatur Horatius:

Non esse contra vniuersam naturæ vim contendẽdum.

Ta

Tu nihil inuita dices faciesque Minerua.

Non enim in omnes omnia conueniunt, sed suo quisque studio maximè ducitur. Et multa in hominum naturis sunt dissimilitudines: quorum alij gloriæ seruiunt, alij pecuniæ, alij libidinosi aut iracundi, aut superbi, aut optimarum artium contemptores: pauci autem, qui posteritatis sensu cõmoti, rerum naturam studiosè intueantur; quod proprium philosophorum est; sed suum cuique pulchrum videtur. Neque permulti sunt, qui vel intelligunt, vel diligenter obseruant, quò sua quenque natura maximè ferre videatur, cui tamẽ magis seruiendũ, quã illi repugnandũ ne aduersante natura id sequamur, cuius assequendi spes sit nulla.

Vt enim Simia vehementer ridicula est, quoties hominis personam sibi imponere, humanamque imitari naturam studet, nec tamẽ aliud esse quàm Simia potest: ita absurdè faciunt & ineptè, qui ab eo, quò naturæ suæ impetu ferũtur, desciscentes, eiusmodi quoddam tentare periculosè conantur, à quo natura abhorrent. Perdunt enim eam naturæ vim atque gratiam, quam assecuturi, si constitissent, videbantur: & dũ nihil agere rectius possunt, peioribus incumbant necesse est. Ad quas artes aptissimi erimus in his, inquit Cicero, potissimùm elaborabimus. Sin aliquando necessitas nos ad ea detruserit, quæ nostri ingenij non erunt omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, vt ea si nõ

decore,

decorè, at quam minimè indecorè facere possimus. Nec tam nobis enitendum est, vt bona, quæ nobis data non sunt, sequamur quàm vt vitia fugiamus. Nam sicut insaniæ cuiusdam est magnis ad id conatibus contendere, quod effici non possit: ita stultitiæ, ab eo, quo quisque eminet, in aliud, ad quod minùs sit idoneus, detrudi. Nocet huius temeritatis audax conatus non minùs studijs rectis, quàm moribus bonis, quando id decere neminē potest, à natura quód sit diuersum: nec acrem se virtutum vitiorumque iudicem præbet, qui ipse sibi nec cognitus sit, nec suum expendat ingenium. Noscat suam quisque naturam & ingenium, quod ad discendum vim adfert maximam, vt contemplatione expendat quid habeat sui: & quæ vitiosa sunt, arte & moderatione corrigat, consideretque semper, quid deceat; quid naturæ, quid personæ, quid tempori sit aptum, nec in vniuersum naturæ suæ repugnet, nec quicquā (vt dictum est) tentet, quod assequi non queat. Prima igitur meditatio, diligentia, animiq; prouisio adhibeatur, vt nostri nobis ingenij naturæque ratio constare queat: vt si liberaliori simus natura, & spes aliqua affulgeat, ad summa omnia, quæ vel studij vehementia, vel animi magnitudine parantur, proueh i nos posse, ad ea magnis & rectis studijs contendamus, nulla legēdi, dicendi ac scribendi virtute omissa: ne vel natura defuisse nostræ, vel à tanti boni felicitate otio abstracti, aut voluptate auocati, aut somno retardati videamur. Sin videbimus,

Prudens consilium studij informandi.

mus, cùm omnia summa fecerimus, aut plus etiam contenderimus, quàm vel vsus, vel ratio nostra ferat, nihil præter mediocrem quendam, & temperatum honoris ac vitæ statum assecuturi, non maiorem nobis solicitudinem, quàm ferre nos posse intelligimus, ipsi imponemus: contenti aliqua nos laude præter cæteros eminere: quando non omnibus, vt est in prouerbio, contingit adire Corinthum. Quòd si prorsus absurdi & inepti ad eas artes sim9, quarum iacta fortassis erunt fundamenta aliqua, trāsferendus ad aliud studium animus, in quo magis nostra cōualescit natura: vt quoniam citharœdi esse non queamus, aulœdi simus: vt, quæ nobis data sunt bona, quantumuis mediocria, ea cura & industria augeamus. Vsus hac moderatione Alabadensis Apollonius, qui cùm mercede conductus in scholis publicis Rhetoricen profiteretur, non sustinuit eos, quos iudicabat, propter ingenij tarditatē, implacabilemq́; naturæ indolem oratores euadere nō posse, studia sua in discēdis Rhetoricis malè collocare, transferebatq́; eiusmodi ad alias disciplinas, quibus illi magis apti videbantur: ita eum, qui optimi oratoris spem ingressus esset à sua cohortatione non deseruit: & qui aliquid potuerit, excellentiore ingenij vi destitutus, ad meliora magisq́ue propria euexit. Cuius exemplum si nostri docēdi Magistri, quibus puerorū ætas vbiq; ferè feliciùs educta, quā benè exculta, informanda committitur, imitandū sibi assumerent, cerneremus propediem maximam

Alabadensis Apollonius.

vim

vim optimorum ingeniorum, quæ nunc deserta atque indignissimè neglecta, vix vnquam ad veram vberemq; ingenij frugem sunt peruentura. Intermissus enim ille, aut potiùs Scholis explosus studiorum delectus, quid affert, præter infelicem ingeniorum confusionem? Dum historiæ, aut solutæ orationi aptus puer carminis seruitute frāgitur, alius poetico afflatus spiritu oratione libera dissoluitur: nihil denique intra suos naturæ fines consistere permittitur: omnia confunduntur, turbantur, obteruntur insano & infelici studiorum conatu. Cicero sane libro tertio de oratore commonet, ijs, qui instituunt aliquem atque erudiunt, diligentissimè videndum, quo sua quenq; natura maximè ferre videatur, vt ea duce, quò quisque intendit, eò & rectiùs & citiùs perueniat. Quare res arduas aggressuri omnia diligenter circūspiciamus, viresquè nostras periclitemur, vt sicut architecti pro loci natura aut magnas, aut humiles collocant substructiones, ita nos etiam virium nostrarum temperationem secuti, nec maiora, nec minora, quàm sustinere ac ferre facultas queat nostra, suscipiamus, adhibeamusquè ad res tam considerandas, quàm gerendas & tempus & diligentiam.

NON

NON DEBET NATVRAE mediocritas imitationis spem voluntatemque auferre.

Ommittendum non erit, vt eorum, qui se eloquentiæ ac magnarum artium studio dediderunt, si natura illa & ingenij vis excellens, & quadam altitudo fortè non adsit, idcirco spes auferatur, aut infringatur conatus, aut denique industria languescat. Neque illud etiam permouere eos atque à studij decursu abstrahere debet, quòd non parùm multos, qui ita ad omnem laudis pulchritudinem informati fuerint, vt quibus illa artibus pararetur in ijs animum intenderint, nullo vel studio, vel tempore dimisso, tanti tamen successus spes fuerit frustrata. Quin potiùs eò magis enitamur, vt quoniam optimus maximus Christus vni homini, vt sublime corpus & erectum, cùm cætera animalia pronis corporibus humum spectent, ita & animum altum atq; excelsum dederit, ad maximarum rerum inquisitionem atque honestatem, mentem animiq; commentationem traducamus: cogitemusq; nihil tam durum, tã arduum, tam difficile esse, quod non labor molliat, atque vincat industria. Cùm etiam, qui omnem omnium opinionem superauerint, nedũ eos, quos auctores ad ingrediendam studij artisq; suæ rationem habuerint, pleriq; commemorentur

vt Phi-

vt Phidias, Polycletus & Apelles, quorum prior Elado ſculpendis, ille Ageladi depingendis ſimulachris, hic verò Pamphilo præceptore egregiè antecelluit. Nihil enim eſt tam languidi animi, tam eneruati, quàm vulgares res ſectari, excellẽtes & ſingulares virtutes, propter animi imbecillitatem aut abijcere, aut deſperare. Non Ciceronem à ſcribendo pulcherrimos, illos de Oratore, libros deterruit magnitudo eius oratoris, qui omniũ maximarum artiũ peritus eſſet, & qualem adhuc nulla ætas vidiſſet. Non Veneris pulchritudo, quam inchoatã Apelles reliquit, à pictura cæteros auocauit. Non Plato veritus eſt eiuſmodi Rempub. oratione inſtituere, cuius ne vmbra quidem extaret. Nõ Homerũ admirabilis Orphei induſtria & ſublimitas, quò minùs edito laudabili Poëmate de Cerere, Orphei maieſtatem exprimeret, deterruit. Et cùm pueri toties in terra graui corporis vitæq́; offenſione ex alto ſæpè gradu præcipitati, ad ſuperiora tamen conſcẽdere conentur, nos magnis excellentium virorũ exemplis inſtructi diuinam illam Ciceronis compoſitionem imitari nulla ex parte conabimur? quam ſi nõ adæquemus, meliorem tamen ſequi non poterimus. Non enim minùs illuſtre eſt, Ciceronem imitari, quàm glorioſum reliquos adæquare, vel etiam ſuperare. Aemulatio modò adhibeatur, & ſpes bona, quæ magna ſequentem fulcit, ſperatamq́ue ad dignitatem prouehit: præcipuè autem tranquillitas animi ab omnibus angoribus & ægritudine vacui quæ

Non eſſe excellentium virtutum ſtudia propter animi imbecillitatem abijcienda.

Vtilis præceptio.

studijs adfert tum magnitudinem, tum cõstantiã. Si cui à natura sint minora data, quàm vt summa & præstantissima quaque industria sua adsequi queat, is, quod habeat & præstare possit, eo modicè & splendidè, aut saltem sic vtetur, vt ne dedeceat. Omnia enim nobis, qui res excelsas & magnas expetimus, qui aliqua gloriæ sensu ducimur, & posteritatis memoria commouemur, decet omnia experiri: & in magnarum artium disciplinis tantum nobis sumere, quantum opus sit: et si maiore ingenij vi destituamur, eum tamen tenere cursum, quem, poterimus: quando ab ipsa illa rerum natura nihil nobis in vniuersum est dignitatum: neq; parùm multi fuerint, qui naturæ, siue tarditatem, siue vitium, aut laboris contentione, aut meditatione etq; exercitatione sustulerunt. Quærendi tantùm eius, quod optimum sit, adhibeatur diligentia: cuius defatigatio omnis turpis est & reprehendenda: etiam indecorum, non suscipere res actionesq́ue honestas, aut susceptas laboris fuga depõere. Nec deterreri nos, qui ad labores nati sumus oportet, si tardior studiorum sit vel progressus, vel etiam successus, quàm rationes nostræ ferant: propterea quòd natura sit, vt omniũ magnarum rerum principia parua sint, neque in vniuersum se profundant, neque repentè euolent: sed tanquam leuioribus principijs præcepta, suis progreßionibus vsa augeantur atque amplificentur.

AD

AD QVORVM SIMILITVdinem mens nostra atque oratio sit comparanda?

PRoponitur hîc ardua, & grauis & magnis doctißimorum ingeniorum disceptationibus iactata quæstio: ad cuius potißimùm, ex tanta optimorum auctorum copia, similitudinem orationem nostram, atq; mentem informemus? Cuius θέσεως *obscuram difficultatem, quæ præclara ingenia, ingenti animorũ contentione misere defatigauit, etsi vix eius est hominis explicare, qui mediocrem literarum vsum, ad erudiendam iuuentutem adferre cupiat: ne tamē rei ipsius, quam semel suscepi, magnitudine debilitatus, non solùm conatum, sed spem quoque perueniendi, quò possum, imbecillus videar abiecisse, referam hîc paucis admodum ea, quæ in hanc sententiam à magnis & præclaris viris sunt scripta, interpositurus etiam meum de hac re iudicium, quod tamē verecundè & libenter sum ad aliorum rationes conformaturus: quò minùs mihi in hac ingenij mei tenuitate videri poßim quidquam arroganter assumpsisse.*

Sunt enim magni & graues auctores, in quorum est numero, præter Fabium Quin. cæterosque, Franciscus Picus Mirandula, cuius nuper morte, quam fatorum inuidia intempestiuè præuertit, grauem omnes liberales disciplinæ acceperunt Franciscus Picus Mirandula.

 iactu-

iacturam: qui hanc magna animorum contentione ac fide opinionem confirment, omnes ex æquo bonos, non vnum aliquem imitandum esse. Ad eamque probandam has adferunt rationes: Quòd suum vnusquisque genium, suam quisque naturæ habeat propensionem, qua ad earum rerum ambitum, ad quas naturâ factus sit, impellatur: sua cuique idea & ἕξις sit impressa, cuius celeribus motibus ad aliud voluntate feratur, ab alio verò abducatur. Non enim putant naturæ benignitate concessum esse, suam quisque vt naturam frangat ac violet, alienam infeliciter imitatus, tanquam ridicula Simia absurda & ludibria ad morum imitationem sibi proponens. Cùm præsertim naturæ fœcunditas non vni omnia, sed sua cunctis præclara distribuerit munera, quæ in vnum aliquem transferri nequeant, vel, vt Cicero ait, nihil ipsa illa natura in simplici genere omni ex parte perfectum atq; beatum expoliuerit, tanquam cæteris non sit habitura, quod largiatur, si vni omnia largiatur. Imitandam igitur esse cuiusque naturæ indolem, & animo impressam ideam: cuius ea vis sit, ea maiestas, vt Ciceroni Demosthenes magnus & admirabilis totius Græciæ orator, non per omnia satisfecerit: vt ipse quoque Cicero cùm se tota mente atque cogitatione ad effingendum Demosthenem referebat, proprium naturæ suæ habitum non potuerit dissimulare, qui, tanquam corpus vmbra, perpetuò nos sequitur. Itaque ex tanto scriptorum numero neminem alteri per omnia

Natura sua cunctis distribuisse creditur munera.

Ciceroni Demosthenes non satisfecit.

omnia similem esse, & eundem etiam hominem, vt Plato, vt Aristoteles, vt omnes Peripatetici sense-runt: propter animorum permotiones adeo sibi dissimilem esse, vt si idem argumenti genus, quod paulò antè oratione complexus fuerit, explicare stylo debeat, diuersam omninò verborum, rerumqúe dispositionem sequatur. Cùm etiam reliquis in rebus hanc imitabilem naturæ vim cernamus, vt quamuis idem signum in eandem imprimatur ceram, apparere tamẽ proprium quiddam, vt aliud signũ grauius, aliud altius, aliud verò lenius impressum videatur. Alij verò ob id vnis tantùm Ciceronem iuuentuti imitandum proponi non debere cõfingũt, quòd eius effingendi vehementi quodam & pertinaci studio omnibus cæteris bonis disciplinis, omni ingenuarum artium traditioni, fucus, & veluti lenocinium adspergatur, dum in procudenda lingua, cuius tam grauem animo sustinemus solicitudinem. Ciceronis verba admirabili copia vincta atq; splendida, incredibili quodam studio affectamus, læsa metimur, abrupta & hiulca componimus, interspirationes effugimus, circuitus animaduertimus, numerorum denique collocationem memoriæ mandamus: nullum verò in pulcherrimarum rerum ingenuarumqúe artium c gnitione adsequenda studium ponimus, quarum tamen pulchritudine sic oratio vestitur, vt sine ea sterilis, manca, inanis & profusa est omnis verborum volubilitas, & gratia, & audientium admiratione carens.

Quæ sint caussæ, quã obrem Cicero nõ omnib. credatur imitandus esse.

Neque tamen hanc esse putant solùm miserã, abiectam, & infelicem vnius hominis exprimendi seruitutem, sed duo etiam maxima omnium magnarum artium impedimenta, & veluti vitia inde oriri. Quorum primum est: quòd quamuis inimitabilem illam Ciceronis φράσιν *& styli temperationem, immortalisq́ue ingenij fœcunditatem, studij vehementia, laboris immensi magnitudine, animiq́ue contentione imitari conemur, speremusq́; fore aliquando, vt tot annis vnius in Ciceronis scriptis versati, animorum sensa ac voluntates Ciceroniana* λέξει *proferamus: non tamen nos posse, propter ingeniorum multiplices & diuersissimas* ἕξεις *atq; ideam, cuius propriam cuiq; vim natura inseuit, eandem, quæ in Cicerone præcipuè commẽdatur, inuentionem consequi: non eandem argumentorum, non locorum communium, non digreßionum, non* ἐπιχειρημάτων, *non sententiarum* οἰκονομίαν *animo complecti: aut illam retinere memoriã & pronunciationẽ, quæ duo propria naturæ sũt munera. sed nec sperandam quidem eam, quæ vnius Ciceronis diuino ingenio, admirabili Deorum benignitate comprehensa fuit, compositionis felicitatem cuiquam mortalium esse: quando ex tot hominum millibus nullus alteri vel aliqua similitudinis forma æqualis fuit. Sed suam vnusquisque styli moderationem, suam phrasin, vel floridam, vnctam, carne & neruis vestitam, vel aridam, tumidam, inflatam, ieiunam, exilem, siccam præ se tulisse videtur.*

Memoria & pronunciatio, duo propria naturæ munera.

tur. Exemplo esse Ciceronem, Cæsarem, Cælium Caluum, Seruium Sulpitium, Domitium Afrum, Iulium Africanum, Trachallum, Vibium Crispū, Brutum, Cornelium Celsum, cæterosque, quorum vt insignis in Reipublicæ administratiōe, in Senatus populique concionibus ac ciuilibus in rebus floruit eloquentia: ita plerique omnes varia atque diuersa orationis forma sunt vsi, nulla prorsus vt appareat similitudo. Nam C. Iulius Cæsar vehementi dictionis acumine atq; concitatione, qua forensibus in causis vsus dicitur (nam in commentarijs orationis ornatum detraxit, venusta quidem, sed tamen nuda vsus dictione) Ciceronem adæquaturus videbatur, si ciuilibus actionibus, non etiam ciuili dissidio vacasset. Cælius natura petulans, & sanguinis humani auidus, eloquentiæ bona ad salutis & fortunæ humanæ propugnationem à dijs immortalibus con cessa, in perniciem & fraudem calamitosorum hominum conuertit, ardens in accusationibus, sed tamen non inurbanus. Calui sancta, grauis & expolita oratio multum venerationis apud populū Romæ est consecuta. Seruius, ob laudabilem rerum inuētionem præcipuè prædicatur. Domitius Afer verbo rum artificio. Iulius Africanus dicendi concitatione & verborum cura, quæ in illo, tanquam nimia est reprehensa, benignam ingenij famam sunt consecuti. Trachallus sublimis & apertus fuit: quemadmodū compositus & delectationi natus Vibius Crispus. Brutus magna ingenij laude in grauibus ciuilium

C. Iulius Cæsar.

Cælius.

Caluus.

Seruius.

Domitius Afer.

Iulius Africanus.

Trachallus.

Vibius Crispus.

Brutus.

Cornelius Celsus.

lium rerum permotionibus, põderi maximarum rerum sufficere potuit. Cornelium Celsum orationis proprietate, gratia, ac breuitate oblectatũ fuisse indicant libri, quos de Re Medica scriptos posteritati reliquit: solus fere latinus Medicus: quem tamen non infeliciter exprimere videtur Io. Guinterius eximius medẽdi artifex, & omnium laudandarum artium doctißimus. Quantam igitur hic videmus ingeniorum dißimilitudinem? suam scilicet quisque naturæ indolem, suum ingenium, suam naturæ propensionem imitatur.

Altera causa, quã obrem non vnus Cicero videatur imitandus esse.

Alterum est, quòd si vnum Ciceronem naturalem & legitimum existimemus, propterea quòd eius perfectißima est eloquẽtia, necesse igitur nos habere, vt cæteros omnes, graues & magnos auctores, Plautum, Terentium, Cæsarem, Hortensium, & Fabium Quinti. abortiuos & spurios esse profiteamur: qua iniuria illiberalitate excellentes illi viri, & ingenij gloria immortales prorsus sunt indigißimi.

Tertia causa.

Sunt etiam, qui multis & magnis instructi argumentis, optimos auctores statim & semper sine vllo delectu euoluendos suadeant: propterea quòd ipse Cicero non vnum sibi ad informãdum orationis filum proposuit, sed vim Demosthenis, copiam Platonis, iucunditatemque Isocratis, rara ingenij felicitate fuerit consecutus. Et tanquã varij sunt animi, corporis ac voluntatis, habitus, ita varios quoque auctores esse in suo quenque

gener e

genere probatos: vt omnium consensione conueniat, eiusmodi quandam in consilio habendam esse rationem, vt cùm non vnum aliquem, quem imitemur, elegerimus, compositio tamen nostra, sit pura, æqualiter fluens, concitata, vel temperata. Angelus Politianus vir intelligens & eloquentiæ etiam studiosus, &, vt ego quidem iudico, admirabili dicendi gratia affluens, quòd illam Ciceronianæ λέξεως faciem, indolem atque ideam leui desperatione fractus, consequi se posse nullo consideret modo, Ciceronem vnum imitandum nō esse, edita, quam hîc adscripsi, Epistola parùm prudenter præcepisse videtur. Angelus Politian9.

ANGELVS POLITIAnus Paulo Cortesio suo S. P. D.

REmitto epistolas diligentia tua collectas: in quibus legendis, vt liberè dicam, pudet & bonas horas collocasse. Nam & præter omninò paucas, minimè dignæ sunt, quæ vel à docto aliquo lectæ, vel à te collectæ dicantur. Quas probem, quas rursus improbem, non explico. Nolo sibi quisquam vel placeat in his, auctore me, vel displiceat. Est in quo tamen à te dissentiam de stylo nonnihil. Non etiam probare soles, & accepi, nisi qui lineamenta

Ciceronis effingat. Mihi verò longè honestior Tauri facies, vel Leonis, quàm Simiæ videtur: quæ tamen homini similior est. Nec ij, qui principatum tenuisse creduntur, eloquētiæ similes inter se, quod Seneca prodidit, fuerunt. Ridentur à Quintiliano qui se germanos Ciceronis putabant, quòd his verbis periodū clauderent, esse videantur. Inclamat Horatius imitatores, ac nihil aliud, quàm imitatores. Mihi certè, quicunque tantùm componunt ex imitatione, similes esse vel Psittaco vel Picæ videntur, proferentibus quæ nō intelligunt. Carent enim, quæ scribunt isti, viribus & vita, carent actu, carēt affectu, carēt indole, iacent, dormiunt, stertunt. Nihil ibi verum, nihil solidum, nihil efficax. Non exprimis (inquit aliquis) Ciceronem, quid tum? non enim sum Cicero: me tamen, vt opinor, exprimo. Sunt quidam præterea, mi Paule, qui stylum, quasi panem frustulatim mendicant: nec ex die solùm viuunt, sed & in diem: tū nisi liber ille præstò sit, ex quo quid excerpant, colligere tria verba non possunt. Sed hæc ipsa quoque, vel indocta iunctura, vel barbaria inhonesta contaminant. Horū igitur oratio semper tremula, vacillans, infirma, videlicet malè curata, malè pasta: quos ferre profectò non possum. Iudicare quoq; de doctis impudenter audētes, hoc est, de illis, quorū stylum recondita eruditio, multiplex lectio, longissimus vsus diu quasi fermentauit. Sed vt ad te redeā, Paule, quem penitus amo, cui multùm debeo, cuius ingenio plurimū tribuo,

buo, quæso, ne superstitiõe ista te alliges, vt nihil delectet, quod tuũ planè sit: & vt oculos à Cicerone nunquam deijcias: sed cùm Ciceronẽ, cùm bonos alios multùm diuquę legeris, cõtriueris, edidiceris, concoxeris, & rerum multarum cognitione pectus impleueris, ac iam componere ipse aliquid parabis, tum demum velim, quod dicitur, sine cortice nates: atque ipse tibi aliquando sis in consilio, solicitudinẽq; illam morosam nimis & anxiã deponas effingendi Ciceronem: tuas denique vires vniuersas pericliteris. Nam qui tantùm ridicula ista, quæ vocatis lineamenta, contemplantur attoniti: nec illa ipsa, mihi crede, satis repræsentant, & impetum quodammodo retardant ingenij sui: currentiqúe velut obstant, & (vt vtar Plautino verbo) remoram facium. Sed vt benè currere nõ potest, qui pedem ponere studet in alienis tantùm vestigijs: ita nec benè scribere, qui, tãquam de præscripto, nõ audet egredi. Postremò scias; infelicis esse ingenij, nihil à se promere. semper imitari. Vale.

Refutatio corũ, quæ proposita sunt.

Sũt pleraque alia multa in hanc sententiam scripta, quæ ego, quoniam longioreum desiderant orationẽ, summatim hic perscribere volui, vt si mea hæc oratio informandis studijs profuerit, iudicium meum de aliorum sententijs fecisse, nullius autem vel dignitatem violasse, vel debitum magnis præsertim & claris hominibus honorem videar detraxisse. Fieri enim potest, vt cùm animi mei sensus cum eorũ scriptis dissentiãt, ipsi nõ malè iudicẽt. Sed ta

men

men quæ o, cùm sua cuiq; ἕξις, & celeres, vt illi aiunt, motus sint impreßi, quorum vi humana mens vnius alicuius rei effingendæ studio præcipuè flagrat: & cùm pro suo quisque genio animiquéue inductione certam styli temperationem eligere poßit, quæ causa sit, quamobrem eius dictionem, quæ omniũ laudatißima est, potiùs, quàm infimi cuiusdã ieiunĩ, aridũ squalidu, sine sanguine, sine carne, sine neruis stylũ quisquã in imitatiõem sibi propõat. Vt enim ipsam, quæ in vnoquoque est, naturam exprimere perfectè non possumus: sic tamen cõsilium, id est, eam prudentiæ voluntatisquée rationem, quæ ex natura proficiscitur, sequi, integrum nobis erit, vt quæcunq; in singulis causarũ generibus, vel Ciceronì, vel Virgilio crebrò vsurpata fuisse animaduerterimus, ea in simili argumẽto explicando spectemus, imitemur, effingamus.

Consiliũ nos cuiusque, nõ naturã sequi exprimereque posse.

Aut si vnum aliquem, vt illi disputant, propter naturæ diuersitatem & habitum dißimilem exprimere nequeamus, cuius est dementiæ tanta laboris contentione, & graui etiam valetudinis periculo, omnes auctores euoluere velle? Nam angusti est animi, nulloquée consilio præsidentis, cùm id, quod omnium perfectißimum præstantißimumquée in suo sit genere, imitando consequi poßit, idem hoc turpi inertia, & quadam veri iudicij egestate aut negligere, aut non omnibus imitandum proponere. Et superstitiosæ, vanæ, & infelicis est operæ, cùm eius in dicẽdo repræsẽtare dictionẽ poterimus

qui

qui omnium perfectißimus sit & habeatur, velle infinito labore omnes artium scriptores, quibus perlegendis ætas hominis non sit suffectura, formandi styli elocutionisque parandæ causa euoluere atque decoquere. Maneat igitur istud in oratione mea ostensum, vt in comparando & informando orationis filo ingenij nostri atque naturæ vim vniuersam ad illum imitandum conuertamus, qui vnus omnium virtutum exempla, omnium figurarum exornationes, compositionisque gratiam atque venustatem optimè expreßit.

Ad Ciceronem exprimendum omnis nostra industria conuertenda.

Nam, quòd vnius Ciceronis lectione fieri comminiscuntur, vt bonæ ac liberales omnes disciplinæ, omnes ingenuæ artes, suo vsu, suo honore, sua spolientur veneratione: hoc prorsus absurdū & planè puerile, maximè in paranda elocutione & eloquentia: quæ, vt hominū decus est ingeniū, ita ea ingenij lumen censetur, mihi videtur. Quæ enim artium omnium ex illo circulo & orbe scientiarū, quem ἐγκυκλοπαιδείαν *vocari diximus, quam nō maiore animi prudētia, maiore iudicij altitudine, eloquentia floridiore, non solùm Cicero ipse tradiderit, sed etiam illustrauerit? Vt mihi simplicem veritatis fidem secuto, verè hoc videar approbare, Ciceronis beneficio ingenuarum artium disciplinarumque studia, quæ aut nostro seculo incognita, aut quoniam malè è Græco in Latinum sermonem versa erant, explosa scholis omnibus fuissent, illustri excitata esse gratia, & publicum in vsum relata.*

Quòd

Quòd verò ex Ciceronis imitatione duo absurdißima nasci vitia procaci calumniandi temeritate confingant, quòd scilicet solus Cicero legitimus naturæ partus sit, cæteri omnes illegitimi & spurij habeantur: quis non, planè stipes, vel sensus communis inops, statim intelligat, hoc quàm sit ridiculum & ex triuio sumptum conuitium? Nam auctores omnes, quorum lectio balbutientis linguæ lubricum liberali orationis flexu corrigit: vel morum ac vitæ auget dignitatem: vel rerum omnium causas, originem, consecutiones perdocet, non solùm legendos esse, sed, quantũ in quoquam est, aliqua etiã ex parte ediscendos, publicus orbis consensus confirmauit. Quando iam olim magna cũ admiratione sunt lecti, & posteritas quoque, cùm propter styli æternitatem, tum verò multarum maximarumq́ue rerum pulchritudinem, & fœcundam exemplorum vbertatem deuotis animis leget, atteret, perdiscet.

Auctores omnes legendi qui dem erunt non tamẽ imitandi.

Sed vt studiosè legendi erunt omnes, sic tamen nõ omnes, quod fieri non potest, in paranda elocutione erunt imitandi. Si enim hanc vulgi opinionem magnis erroribus implicatam, & quæ eruditißimis vix rationibus ex eorum auelli animis potest, maximè illis concedamus, vt scilicet artium scriptores omnes legendi sint, omnes imitãdi, quæ per deum immortalem, tanta in quoquam mortalium studij vehementia, quæ tanta ingenij fœcunditas, quæ tãta naturæ bonitas, cura, lucubrationum, industria & omnis denique miseria, quam plurimam habet

feruens

feruens literarum studium, patientia est indefessa gnauitas, inoffensusq́ conatus vllus esse potest, vt cum acri & vehementi naturæ incitatione in summi alicuius indolem atque ἕξιν æmulatione adæquãdam, tam laboriosè incumbamus: nec tamen queamus, nisi multorum annorum studiorumq́ decursu, quandam velut styli faciem assequi, aut eum ipsum exprimere, quem per omnia imitari, æmulari, & pari dictionis collocatiõe præsentare conamur, velle tamen, quod sperari à nemine possit, omnes imitari. An non omnes imitamur, legimus, atterimus, euoluimus, ediscimus, Ciceronem cùm imitamur? Cùm enim eum imitemur, qui raro naturæ miraculo, & inaudita ingenij felicitate, studiorum auspicijs atq; successu quod singuli vix magno animorum conatu consecuti videntur, id vnus vniuersum in se cõuertit, omnes iam legimus, omnes imitamur? Hũc igitur qui officiosa æmulatione, & propensa animi inductione in exemplũ eloquentiæ, consilij, prudentiæ, dignitatis, ac virtutum deniq; omnium sibi preponet, omnes (vt sæpè idẽ repetã) iã legit, omnes est imitatus. Vt enim absurdè ridiculum est, & omniũ illusione dignissimũ, cùm domi hortũ habeas, qui herbarũ, arborum, fructuum, florum, earum denique rerum omnium, quæ vel ad hominis vitam, vel afflictam valetudinem, longa & vehementi morbi sæuitia fractã, colligendã pertinẽt, vbertate & copia diffluat: malle tamen, relicto tam felici compendio, omnes vrbis partes, regionũ loca

Feruens literarũ studium plurimam habet miseriam.

loca perreptare, vt quas domi habeas herbarum & fructuũ diuitias, eas ingenti & infelicissima laboris frustratione peregrè quærere: sic insaniæ propemodum est, quæ in vnius Ciceronis lectione felicissimo studij successu assequi possis, frustrà in omnib. alijs auctoribus inquirere. Ciceronis igitur *lectione adeò suus optimis & excellentibus artium scriptoribus honos, dignitas, existimatio, auctoritas non decrescit, vt illustri etiam laudis splendore exornetur. Nec spurij ac illegitimi partus præter Ciceronem cæteri erunt omnes, sed in suo quisque genere præstans, copiosus, acer, concitatus, dulcis, iucundus, remissus erit, & omni eruditionis, ingenij, industriæ gloria illustris: quorum omnium virtutes, quoniã in scriptis suis exprimit Cicero, non videbitur in paranda dictione cæterorum lectione magnopere egere, qui rectè hunc fuerit consecutus.*

Simili vero dementia, cupidè & inuidiosè hãc quoque reprehensionem obijciunt: quòd, quamuis styli faciem, compositionisqúe temperationem adæquemus, inuentionis tamen, argumentorum & ἐπιχειρημάτων, cæterarumqúe Rhetorices exornationum οἰκονομίαν nec intelligere satis, nec imitari nos posse. Quod in parte quidem verum est, propterea quòd nouæ, inauditæ, exurgentesqúe causarum ciuilium controuersiæ nouam desiderant dispositionem, nouam locorum collocationem. Sed, meo quidem iudicio, qui Ciceronis admirabilem, variam, temporis ac loci, rerumq́; occasioni accommo-

mo-

modatam οἰκονομίαν animo cognitam atque pertractatam habet: non erit, intellecta causæ natura, de dispositione admodùm solicitus. Vix enim eiusmodi thema incidit, cuius non exemplū, apud summum illum ciuilium controuersiarū disceptatorem prudentissimum reperiatur.

Nulla est causa, cuius non extet in Ciceronis scriptis exemplum.

Quòd autem, ex prioris ætatis præstantissimorum oratorum copia affluentis hominibus neminem alteri similem fuisse, puerili ludibrio comminiscantur, mirum videri non debet. Qui enim nullum, ad cuius effigiem atque formam se componat, elegerit, cui simillis, nisi vni sibi, esse potuit? Iacent igitur dissentientium rationes nullis argumentis aut signis confirmatæ, & tanquam scopæ dissolutæ, nec vim habent aliquam, nec consensionem. Et quemadmodum hæc, quæ diximus, nō multum habēt dubitationis in paranda eloquentia, vt Ciceronis eloquentissimi Oratoris scripta nobis sumamus imitanda: ita tamen alij scriptores, in suo scribendi ac docendi genere, ideo quoq; legendi erunt diligenter, vt magnarum optimarumque rerum argumenta atque loci, de quibus dicturi sumus, nobis sint parati. Fit enim, vt alius in vno aliquo doctrinæ, præstantissimarumq; artium genere cæteris egregiè antecellat: neque tanta sit naturæ infœcunditas, & quædam tanquàm effœta sterilitas, vt vni omnia sua, tanquam nihil, quod alijs largiri possit, habitur velit concedere: nec quicquàm in simplici genere ipsa rerum parens natura dederit omni ex parte

perfectum & illustratum.

Porrò Angelo Politano doctißima epistola respondet Paulus Cortesius, sententiam eius magnificè, grauiter & prudenter refellens: quæ, quoniã nostræ opinioni omninò adhæret, visum est eam hic adscribere, quò magni præsertim, & in omni erudita disciplina præstabilis viri testimonio ad nostrum iudicium confirmandum vtamur.

Paulus Cortesius Angelo Politiano suo S. D.

„ *NIhil vnquam mihi tam præter opinio-*
„ *nem meam accidit, quàm redditus à te*
„ *liber epistolarum nostrarum. Putabam*
„ *enim illum tibi in tantis occupationibus*
„ *excidisse. Nunc autem lectis tuis literis, video il-*
„ *lum non modò à te gustatum, sed etiam planè de-*
„ *uoratum: cùm & scripseris puduisse te in eo legē-*
„ *do bonas horas malè collocasse: & easipsas mini-*
„ *mè tibi dignas videri, quæ vel ab aliquo docto le-*
„ *ctæ, vel à me collectæ fuisse, dicantur, præter*
„ *nescio quas hominum perpaucorum. Ego autem*
„ *totum istud tibi remitto, nec planè iudicium meũ*
„ *interponam, cùm nefas sit quodammodo à te dis-*
„ *sentire, & ego is sim, qui de altero iudicium face-*
„ *re (vt ait Marcus Tullius) nec velim, si poßim, nec*
„ *poßim, si velim. Sed veniam ad illud, in quo te di-*
„ *cis à me quam maximè dissentire. Scribis enim te*
„ *accepisse, me neminem probare nisi qui lineamē-*

ta Cice-

ta Ciceronis consectari videantur. Ego verò quantum repetere memoriâ possum, nec istud recordor vnquam dixisse, nec dictum volo. Quæ enim stultitia esset, vt cùm tam varia sint hominum ingenia, tam multiplices naturæ, tam diuersæ inter se voluntates, has velle vnius ingenij angustijs astringi, & tanquam præfiniri? Sed quoniam me in hanc disputationem vocas, non erit fortasse iudicij alienū tempus purgandi nostri & tuendi mei: cùm planè cognoscam verba tua esse suasoris, nō lacessentis. Et primùm de iudicio libenter fatebor: cùm viderem eloquentiæ studia, tamdiu deserta iacuisse, & sublatum vsum forensem, & quasi natiuam quandā vocem deesse hominibus nostris, me sæpè palàm affirmasse, nihil his temporibus ornatè, variéq; dici posse, nisi ab his, qui aliquem sibi proponerent ad imitādum. Cùm & peregrini expertes sermonis, alienas regiones malè possint sine duce peragrare: et anniculi infantes non nisi in curriculo, aut nutrice præeunte inambulent. Cùm autem multi in omni eloquentiæ genere floruerint, memini me vnum M. Tullium ex doctorum acie abduxisse: in quem omnium ingeniosorum hominum studia conferēda putarem. Non quòd ignorarem, multos dicendi gloria præstitisse, qui & acuere industria, & multis oratorijs virtutibus alere ingenia possent: sed videbā hūc vnum omnium seculorum consensu principem esse iudicatū: & quia à puero didicerā in omni munere sēper optimū esse eligēdū: corrupti stomachi,

,, & intemperantis ægri esse putabam, deteriorem
,, cibum seligere, salutarem & optimum aspernari.
,, Ausim nunc etiam affirmare idem, quod sæpè, ne-
,, minem post M. Tullium in scribendo, laudem con-
,, sequutum, præter vnum aut alterum, qui non sit
,, ab eo eductus, & tanquam lactis nutrimento edu-
,, catus. Sed erat tum quædam certa imitandi ratio:
,, qua & fastidio similitudinis occurrebatur, & ni-
,, tidum illud genus hilaritate quadam aspersa, con-
,, diebatur. Nunc autem illa, ab hominibus nostris,
,, aut neglecta est, aut ignorata. Similem volo, mi
,, Politiane, nō vt simiam hominis, sed vt filium pa-
,, rentis. Illa enim ridicula imitatrix, tantū defor-
,, mitates & vitia corporis deprauata similitudine
,, effingit: hic autem vultum, incessum, statum, mo-
,, tum, formam, vocem denique, & figuram corpo-
,, ris repræsentat, & tamen habet in hac similitudi-
,, ne aliquid suum, aliquid naturale, aliquid diuer-
,, sum: ita vt cùm comparentur, dissimiles inter se
,, esse videantur. Dicam idem iterum, habere hoc
,, dilucidam illam diuini hominis in dicendo copi-
,, am: vt existimanti se imitabilem præbeat,
,, experienti spem imitationis eripiat. Fit enim
,, vndique ad eum concursus, & quisque ar-
,, bitratur illo modo se posse dicere. Homines e-
,, nim natura suauitatis auidiores, difficilli-
,, mam rem voluntate, non facultate metiuntur.
,, Itaque dum abundantiam sermonis, & (vt ipsi
,, aiunt) facilitatem imitantur, neruos & acu-
leos

leos deserunt:& tum à Cicerone absunt lõgissimè. Nec autem refert alieno ornatu, & quibusdam luminibus, ac quasi insignibus nostra scripta explere, nisi queamus id distinctè apteq; facere. Fit enim, nescio quid monstrosum, cùm membra cohærentia malè dissipantur. Quare (vt de me loquar) nihil est mi Politiane quòd me à Ciceronis imitatione deterreas, sed quòd potiùs obiurges inscitiã, quòd nequeam benè illum imitari: quanquam ego malo esse assecla & simia Ciceronis, q̃ alumnus aut filius aliorũ. Sed permagnĩ interest, vtrùm quis videatur quenquam velle imitari, aut neminem. Ego autem statuo non modò in eloquentia, sed in alijs etiam artibus necessariam esse imitationem. Nam & omnis doctrina ex antecedenti cognitione paratur: & nihil est in mente, quin fuerit priùs in sensibus perceptum. Ex quo intelligitur, omnem artem naturæ esse imitationem, sed naturâ fieri vt ex eodem genere dissimilitudo nascatur. Homines enim cùm inter se dissimiles sint, similitudine coniunguntur: & quanq̃ alij coloratiores, alij pallidiores, alij venustiores, alij proceriores sint, vna tamẽ est omnibus figura & forma. Illos aũt, quibus aut crus, aut manus, aut brachia desũt, nõ omnino ex hominũ genere excludẽdos: sed aut mancos, aut claudos appellãdos putarẽ. Sic eloquẽtiæ vna est ars, vna forma, vna imago. Qui verò ab ea declinãt, sæpè distorti, sæpe claudi reperiuntur. Aspice nunc eos homines, qui sibi elege-

elegerunt M. T. imitandum, quantum ab eo distent, quantum etiam inter se dissimiles sint. Profluentem quandam sine molestia vbertatem Liuius arripuit, acumen Quintilianus, sonum Lactantius, lenitatem Curtius, elegantiam Columella. Quorum cùm esset vnum propè imitandi propositum, nihil est tam dissimile, quàm ipsi inter se: nihil tam distans (si comparetur) quàm ipsi à Cicerone. Ex quo intelligi maximè potest, & cum iudicio ponderandam esse imitationem: & eum ipsum hominem mirabilem fuisse, ex quo tam diuersa ingenia, tanquam ex perenni quodam fonte, defluxerint. Omninò, Politiane, certis auctoribus insistendum est, quibus ingenia formentur, & tanquam alantur. Relinquunt enim in animis semina, quæ in posterum per seipsa coalescunt. Qui autem neminem imitari, & sine cuiusquam similitudine laudem consequi videri volunt, nihil (mihi crede) roboris aut virium in scribendo præ se ferunt: & illi ipsi, qui se niti dicunt ingenij sui præsidijs & viribus, facere non possunt, quin ex aliorum scriptis eruant sensus, & inserciant suis: ex quo nascitur maximè vitiosum scribendi genus: quum modò sordidi & inculti, modò splendidi & florentes, appareant: & sic in toto genere tanquam in vnum agrum plura inter se inimicissima sparsa semina. Fieri enim non potest, quin varia ciborum genera malè concoquantur: & quin ex tanta colluuione, dissimillimi generis verba inter

ba inter se collidãtur. Nec minùs hui9 corruptæ orationis asper concursus aures ferit, quàm ruentium lapidum fragor, aut strepitus, aut quadrigæ transcurrentes. Quid enim voluptatis afferre possunt ambiguæ vocabulorum significationes, verba transuersa, abruptæ sententiæ, structura salebrosa, audax translatio, nec felix, ac intercisi de industria numeri? Quod necesse est his omnibus accidere, qui ex singulis sensus & verba eruunt, & neminem imitantur. Horum sanè omnis oratio, est, tanquam Hebræorum domus, quibus sunt ad quoddam tempus diuersorum hominum bona oppignorata. Nam ibi & lacernæ, & amictus, & multorum sæpè pallia suspensa internoscuntur. Ego autem tãtum interesse puto inter eum, qui neminem imitatur, & qui certum ducem consectatur: quantum inter eum, qui temerè vagetur, & qui rectà proficiscatur. Ille deuius inter spinas volutatur: hic autem ex proposito itinere ad constitutum locũ, sine lapsu & molestia contendit. Præterea, Politiane, sic habe: neminem eloquentiæ laudem consequutum, qui non sit in aliquo imitationis genere versatus. Apud Græcos non modò oratores Demosthenes, Hyperides, Lycurgus. Aeschines, & Demarchus: sed etiam illi ipsi Philosophi virtutũ magistri, alicuius imitatores esse valuerũt. De nostris hoc loco taceo, ne videar tibi vni omnium doctissimo, quasi Scholã quãdam explicare. Nec itẽ aliquid de M. Tullio dicẽdũ puto. Explo-

„ ratum est, iã illud omnibus, vt qui se ad M. Tulliũ
„ effingendum contulerit, si minùs aliquam imitandi
„ gloriam consequatur, in eo tamen ornetur, quòd
„ illum sibi elegerit exprimendum: vt illud fuisse na-
„ turæ & ingenij videri posßit, hoc iudicij. Vale.

PErscribam nunc paucis singulos animi mei motus, consiliíq́; rationem: in qua adhuc libenter conquiesco, vt si aliqua ex parte interpositum hoc meum, de imitatione iudicium, eloquentiæ humanitatisq́ue studiosis prodesse posßit voluntatem illis meam eme nsum me esse, vehementer gaudeam. Volo enim mihi, sicut communem huius studij fructum cum illis esse , ita etiam vel laudem, quam mihi ambire non licet, vel audaciæ reprehensionem: vt si tanti laboris effectu destituar, eorum sit mihi impositi culpa, vt ait Cicero, mea verò suscepti.

Parta optimarum rerum cognitione vnũ Ciceronẽ esse imitãdum.

In hac igitur cogitatione omnibus animorum sensibus, mente, cõmentatione, cura, atq; industria versemur: in eaq́; perpetuò defixi hæreamus, ab omni aliarum rerũ vel studij ambitu relicti, vt cùm plenißimam rerum cognitionem ex bonis auctoribus hauserimus, statim ac semper M. Tullij eloquẽtiæ parentis phrasin elocutionisq́ue collocationem spectemus, imitemur, exprimamus: adeoq́ue vniuersas animorum cogitationes ad illum per omnia effingendum conuertamus: animo deuotißimo & quadam veluti religione ex illius immortalis in dicendo viri alta ingenij gloria, & admirabili omnium

um virtutum laude propendentes. Deinde, ne præter illum quenquam temeraria animi incitatione imitandum nobis in paranda elocutione proponamus. Nam & illum, tanquam magnum aliquod & rarum naturæ miraculum, & in quem eloquentia vim suam vniuersam transferet, omnes omnium virtutes esse consecutum documento erit, quòd in Oratore de se ipso hæc scribat: Nulla est enim, inquit, vllo in genere laus oratoris, cuius nostris in orationibus non sit aliqua, si non perfectio, at conatus tamen, atq; adumbratio: non assequimur, at quid deceat, videmus. hactenus ille. Et qui multos æmulatione assequi studet, eius nulli similis, nulli par esse potest oratio. Distrahitur enim humanæ mentis angustia auctorum copia, nec hærere tranquilla in quoquam potest. Et cùm mens diuersis perturbata motibus veluti æstuantis maris iactationibus disiecta, in nullo hæret, nullum magnificum aut ingeniosum facinus cõficere potest. Quam meam sentẽtiam ne quis fortè eleuet, aut contemnat, adscribam Quintiliani iudiciũ, libr. 3. cap. 6. Quod, inquit, si potuerit obtineri, non ita difficilis superesset quæstio, qui legendi sint incipientibus. Nam quidã illos minores, quia facilior eorum intellectus videbatur, probauerunt. Alij floridius genus, vt ad alenda primarum ætatum ingenia magis accommodatum. Ego optimos quidem & statim & semper. sed tamen eorum candidissimum quenque & maximè expositum velim, Cicero, vt mihi quidem videtur,

F 5 *& iu-*

& iucundus incipientibus quoque,& apertus est satis, nec prodesse tantùm,sed etiam amari potest: tum, quemadmodum Liuius præcipit, vt quisque erit Ciceroni simillimus. Idem lib. 10. cap. 1. de Cicerone sic scribit: Nam mihi videtur, M. Tullius, cùm se totum ad imitationem Græcorum contulisset, effinxisse Demosthenis vim, copiam Platonis, iucunditatem Isocratis Nec verò quod quoque optimum fuit, studio consecutus est tantùm, sed plurimas, vel potiùs omnes ex seipso virtutes extulit immortalis ingenij beatißima vbertate. Non enim pluuias, vt ait Pindarus, aquas colligit, sed viuo gurgite exundat, dono quodam prudentiæ genitus, in quo totas vires suas eloquentia experiretur. Nam quis docere diligentiùs, mouere vehementiùs potest? cui tanta iucunditas vnquam affuit? vt ipsa illa quæ extorquet, impetrare eum credas: vt cùm transuersum vi sua iudicem ferat, tamen ille nō rapi videatur, sed sequi. Iam in omnibus quæ dicit, tanta auctoritas inest, vt dissentire pudeat: nec aduocati studium, sed testis aut iudicis adferat fidem. Tum interim hæc omnia, quæ vix singula quisquā intentißima cura consequi posset, fluunt illaborata, & illa, in qua nihil pulchrius auditu est, oratio, præ se fert tamen felicißimam facilitatem. Quare non immeritò ab hominibus suæ ætatis regnare in iudicijs dictus est. Apud posteros verò id consecutus, vt Cicero iam non hominis nomen, sed eloquentiæ habeatur. Hunc igitur spectemus, hoc propositum nobis sit:

bis si exemplum. Ille se profecisse sciat, cui Cicero valdè placebit. Ex his apparere satis opinor, cùm multi sint ingenuarum artium insignes scriptores, ex quorum ferè numero est nemo, quem non plurimùm studijs nostris profuturum arbitrer: vnum tamen Ciceronem maximè esse imitandum, propterea, quòd sicut alij vnam fortasse eloquentiæ partem absoluerunt, ita omnes vni huic eloquentiæ opes fuerunt concessæ: ex quo tanquam Oceano omnis dicendi exornatio, omnia sententiarũ pondera, omnium literarum loci quidam communes fluxerunt.

Quid sit Imitatio? & eam esse duplicem.

IMITATIONEM *Cicero definit, qua impellimur animi diligenti ratione, vt aliquorum similes esse in dicendo videamur. Est enim imitari nihil aliud, nisi orationem nostram ad alicuius phrasin, quæ omni exornationis copia florentissima sit, conformare & componere, vt eam scribendi* λέξιν *& styli temperationem, quæ in eo sola, ad cuius nos æmulationem componimus, præcipuam venerationẽ meretur, effingamus.* Imitatio

Ea autem imitatio duplex est, orationis & οἰκονομίας *rerum, argumẽtationum, affectionum, exornationum, compositionis, membrorũ, vinculorũ: in quibus omnis eloquentiæ vis, omnis admiratio* Imitatio duplex.

atq;

atque artis huius magnitudo versatur. Ostendimus autem priore in libro quasdam horum omnium præceptiones. nec dubium est, quin recta illa locorum dispositio, consilij, sententiarum, locorum communium, sicut omnium difficillima, ita vtilissima sit: quando verborum & rerum abundãs vbertas, aut vaga, dissoluta, eneruis, temerè quocunque animi impetus incubuerit, diffunderetur, nisi dispositio res ordine inter se congestas deuinxerit.

Elocutionis imitatio, sola est, quæ copiosè, ornatè, admirabiliter atque illuminatè dicentem populi acclamationibus, strepitu, suffragationibus, consensione, admiratione denique, magnum, admirabile & mortale quoddam numen inter homines efficit. Ostendimus alibi eius vsum pluribus. Sed debet ante omnia elocutionis imitatio liberalis, prudens, sobria, atque honesta esse: ne, si nullo adhibito iudicio, quod primum nobis sese offert, & quadam etiam venustatis specie falsò blanditur, in dicendi vsum conuertere velimus, nullam nec styli temperationem, nec, eloquentiæ laudem assequamur. Cùm enim Cicero dicat eloquentiam esse virtutem ac sapientiam, danda nobis opera, vt ea sit verbis grandis, sententijs sapiens, & rerum pulchritudine illuminata: quando vt nihil ea vel laudabilius, vel præsentius, vel audientium admiratione præclarius est. ita Cicero in libro de claris Oratoribus scripsit, initiò genus humanum in montibus ac syluis dissipatum, prudentiam consilijs, & disertorum ora-

oratione delinitum se oppidis mœnibusque sepsisse ciuilemq́ cultum siue vitæ coniunctionem amplecti cœpisse.

Quæ in orationis imitatione sint effugienda?

SIcut feraciores agri segetesq́ fœcundiores non solùm optimarum frugum vbertatem, verùm lolium etiam & herbas frugibus inimicißimas effundunt: ita magna doctißimorum hominum & præclara ingenia, exuperante quadam naturæ vbertate, in eiusmodi quædam orationis vitia incidunt. quæ & olim sunt animaduersa, & hodie eloquētiæ studioso diligenter erunt cauenda. Nam & Ciceronis eloquentiæ parentis existimationi atque gloriæ inimica laudis obtrectatione illusum fuisse, satis constat: dum Caluo scriptis in eam sententiam epistolis solutus & eneruis: Bruto etiam fractus atque elumbis: ac plerisque alijs eiusdem seculi oratoribus, inter quos inuidia propter studij æmulationem facilè serpsit, inflatus, tumidus, audax & supra modū exultans videretur. Et ipse quoque eosdem tanquam exangues, tritos, otiosos, & disiunctos reprahendit. Nec quisquam vel patrum memoria, vel ætate nostra multùm ab illa veteri degenerante ita ab omni laude felicißimus repertus adhuc fuit, omne

mne vt punctum sine vlla reprehensione tulerit. Indixit hanc legem rebus omnibus natura, vt quæ plurimum præsidij, honoris, ac gloriæ in communem vtilitatem hominibus afferrent, aliqua tamen in parte vel offenderent, vel displicerent. Sic ipsa rerum elementa, quibus spiritum ducimus, sua laborant contagione: sic Rhetorice magnam benè constitutis ciuitatibus calamitatem: philosophia nouas ac insanas superstitiones: Medicina perniciosum veneni vsum hominibus attulisse commemoratur: sic multæ vrbes populiqúe, regna, militari disciplina euersa dicuntur: sic magnis & egregijs voluptatibus suum adest fastidium: vt iam nemo, nisi humanitatis expers mirari magnopere debeat, in magnis quoque auctoribus quædam esse vitiosa: quæ tanquam sobrius agricola rubos aruis excindit, ne eorum luxuriâ sata strangulentur, sic huius oratoriæ laudis cupidus, obseruare diligenter debet, ne mala potiùs, quàm bona, veluti cutem, non sanguinem inspectans, imitari voluisse videatur: néue ea deprehensa reliquam omnem orationis gratiam corrumpant. Sunt enim proxima vt virtutibus sic illustri oratori vitia quædam, à præclaris ingenijs non satis fortasse animaduersa, sed magnis tamē compensata virtutibus. Deridet Cicero Fusium quendam, qui cùm C. Fibriæ elocutionem & in dicēdo neruos assequi non posset, oris eius deformitatem & verborum latitudinem imitatus est. Ante omnia igitur hæc duo in tota orati-

Vitia virtutibus proxima.

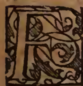
vne summo animi iudicio vitabimus, ne imitationis errore decepti, desita, antiquata, obscæna, sordida, humilia, & ab vsu remota in exemplum nobis sumamus: neue temerè & audacter noua vocabula fingamus. Nihil enim tam naturale est, quàm sermo latinus, purus, ornatus, nitidus, omni ætati accōmodatus: nec à vulgari orationis genere, nec à communi loquendi consuetudine in eiusmodi lenocinia & veluti vocabulorum aucupia deductus, ad quē intelligendum opus sit vel ingenio, vel interprete Carmenta Euandri matre. Nec minori cura rerū vocabulorumq́ turpitudo atque deformitas ciuili in oratione, quàm morbus in bona corporis valetudine effugienda erit. Contaminari enim, & quadā veluti cōtagione cōspurcari orationis venustatē Cicero existimat, si quis Africani more Rempub. castratā, stercus curiæ Glauciā esse dicat, tātamq́ natura cū rationē, tū verecundiā inesse, pleraq; vt res ac corporis partes proprijs à nobis vocabulis, ne vel rerū petulantia, vel orationis obscœnitas, moribus bonis humanoq́ pudori noceat, nō sint appellandæ. Ac mihi quidē in summos homines & summis ingenijs præditos intuenti, liberalis ille & ingenuus pudor, morumq́ innocentia longè à furiosi seculi nostri scurrilitate abesse videtur: quū illi natura veterisq́ disciplinæ verecundiam secuti, nihil quod obscœnū esset, aut facerent, aut dicerent. Hinc enim illa sunt: liberis operā dare, liberiùs salutare, de Clodia & Calij turpi consuetudine: per impluuiū fucū factum

Fugienda in ciuili oratione vocabulorū deformitas.

factum mulieri, & alia permulta magno cũ decore, & in rebus parùm honestis verecundè dicta. Arguit enim & prodit vitæ turpitudinem obscœna oratio, in qua, tanquã speculo, humanæ mentis relucet imago: vt qui turpiter, obscœnè, flagitiosè dicãt, eorũ etiã vitã in fedissimis stupris, in priuatarum rerum dedecore, in publica infamia exprimi credas. Non igitur vtendum erit verbis obscœnis, aut quæ consuetudine iam nostra exciderunt: nisi quando ornandi causa aptè & parcè id faciamus. Quod facilè, qui optimum quenq; sibi imitandũ proponit, adsequetur. Nã verborũ obsoleta vetustas, inopia, siccitas, ex humiliũ auctorũ cũ lectione, tũ imitatione cõtrahitur. Quæ autẽ vocabula sordida, inusitata, prisca, obsoleta, peregrina sint & obscœna, optimè tradit D. Eras. in hanc rationem multa in libris, de verborum ac rerum copia scribens. Sunt autem quædam vel humilia, vel noua, non tam fugienda, quàm minùs crebrò vsurpanda: cuiusmodi sunt, piissimus, mulierosus, mulierositas, beatitudo, beatitas, perspicientia, qua tamen Cicero in officiis vtitur, medietates, indolentia, existere, pro oriri, Charybdis bonorum, pro voragine: et item illud in officiis, ne adulari nos sinamus, pro assentationibus nos in fraudem falsamq; opinionem deduci: & punitus est, in actiua significatione, pro Milone: dominatus, pro tyrannide: & id genus alia. quæ diligens lector obseruabit. Molliuntur enim & veluti excusantur

cuſantur à Cicerone præpoſito ſæpè verbo, vt ſic dicam, vt hoc vtar vocabulo. Quæ autem in orationis ſplendore ac perſpicuitate ſint fugienda, in Rhetoricis inſtitutionibus, cùm tropos ac figuras explicaremus, pluribus oſtendimus. Nouum certè & inſolens vocabulum non aliter C. Cæſar, libro de Analogia, atque in curſu ſcopulum fugiendum cenſet: etiamſi Cicero nouis rebus noua imponenda eſſe vocabula, vſuq́ue mollienda, quæ primùm dura videantur, ſcriptum reliquerit. Quæ fictio nouorũ vocabulorum, quam magnis ille virtutibus conſequebatur, à quo eloquẽtia & nata, & anguſtis extracta finibus in auitam poſſeßionem collocata fuit vereor ne nobis hodie ſit non conceſſa. Quò maiorem delectum adhiberi velim, vt quæ nobis permiſſa ſint, quæ orationis infucata vitia lateant, non animi ſolùm, ſed & aurium quoque iudicio cognoſcamus: efficit enim hæc obſeruatio, vt cùm puriſſima, tum etiam prudentiſſima noſtra de rebus omnibus, ſit oratio.

IN ORATIONIS IMITATIone opus eſſe optimarum elocutionum apparatu.

Abius Quintilianus Capit. 1. Lib. 10. rectè præcipit, in paranda extemporali benè dicẽdi facultate opes quaſdã & optimarũ cùm elocutionum, tũ rerum apparatum eſſe colligendum. Fertur enim

sine impetu & conatu inanis illa verborum profluentia, omnis & gratiæ & admirationis inops, nisi florentissimarum elocutionum copia, ceu diuite quodam penu instructa, affluenti exornationum vbertate redundet. Paranda optimarũ elocutionũ certa quædam ratio. *Paranda igitur sobriè, prudenter, & magno animi cum iudicio certa quædam eloquẽdi ratio, cuius magnus & admirabilis est artifex M.T. Cicero. Si tamen via quadam ad parandam elocutionem munienda fuerat, & veluti exemplo excitanda iuuentus, non poterit noster hic conatus omninò inutilis videri, quem nuper cùm optimorum hominum voluntatem, tum verò naturæ nostræ facilitatem secuti, non ob id nobis assumpsimus, vt formularum diuersitate ac copia puerorum ingenia defatigaremus (cùm præsertim eloquentiæ studiosa iuuentus Ciceronem vniuersũ decoctum atq; animo pertractatum habere debeat) sed quò pauca quædam copiæ explicandæ proponeremus exempla, quibus pueri ad legenda M. T. scripta instructiores diligentioresq; redderentur. Et quia Rhetores causarum genera, ad quæ cũcta referuntur, tria faciunt, sequemur eundem in explicandis elocutionis formulis ordinem, contenti comparandæ elocutionis orationem quandam indicasse.*

De genere Demonstratiuo.

Icero in libro partitionum oratoriarũ duplicem constituit controuersiarum & causarum formam: quarum altera, dele-

delectationem sectatur aurium: alterius, vt obtineat, probet, & efficiat quod agit, omnis suscipitur cõtentio. Superius illud, exornatio, & genus demonstratiuum, siue à meliore parte laudationis dicitur, quod latum, saneq́ue varium est, ad laudandos claros viros, & ad improbos vituperandos susceptũ, & quo non aliud orationis genus aut vberius ad dicendum, aut vtilius ciuitatibus censetur, & in quo magis orator in cognitione virtutũ vitiorumq́ versetur. In hoc genere omnia laudanda, quæ coniuncta cũ virtute sunt: & quæ cũ vitijs vituperanda: quoniã alterius finis honestas, alterius verò turpitudo, censetur. Conficitur hoc genus dictionis narrandis exponendisq́ factis sine vllis argumentationib. ad animi motus leniter tractandos magis quàm fidem faciendam, aut confirmandam accommoda. Eius præcepta rhetores paßim tradunt, quæ hôc repetenda nobis non erunt. Et quoniam illud ad voluptatẽ & delectationẽ audiẽtiũ refertur, quorũ expectatio & admiratio, etiã improuisi exitus aliquã habent in audiendo voluptatẽ, vtendum nobis erit oratiõe illustri & illuminata, quæ plurimũ habeat suauitatis, etiã apta verborũ cõstructione, vt paria paribus, & similia similibus referãtur, adhibendaq́ frequẽtiùs illa ornamenta rerũ, q̃ mirabilia, q̃ nec opinata, nec expectata, sed quasi vel diuina, vel fata ita videãtur. Loci deducẽtur à bonis vel malis externis, veluti genere, familia, fortũa, facultatib9, si hæc omnia eiusmodi sint, q̃ ad augẽdã ei9, quẽ laudes

gloriam pertinere videātur. Et ſuam laudem retinent corporis bona, quaſi pulchritudo, valetudo bona, & eiuſmodi. Factorum, quæ nobis vel laudanda vel vituperanda erunt, triplex collocatio proponitur: Aut enim temporum ſeruādus eſt ordo, aut imprimis recentiſsimum quodque dicendum, aut multa & varia facta in propria virtutum, aliquando etiam vitiorum, genera ſunt diſtribuenda. Omnis enim vis laudandi & vituperandi, ex virtutum, aut vitiorum partibus ſumitur, quæ in toto quaſi contextu orationis erunt illuſtranda: cernendumq́ diligenter, ne fallāt ea nos vitia, quæ virtutem videntur imitari. Sunt enim magnis virtutibus finitima vitia, ſicut prudentiæ malitia, temperantiæ immanitas voluptatum adſpernendarum, fortitudini audacia, liberalitati rerum ac fortunarum effuſio, lenitati mollitia animi V ſus ſanè huius generis demonſtratiui in omni ſcripti genere ampliſsimus eſt, propterea quòd reliqua cauſarū genera imprimis ornat atq; auget. Complectitur enim omnes figuras, orationisq́; elegantiam, & ipſas nudas rerum formas illuſtri quodam ſplendore induit. In epiſtolis nō perinde frequenter, atque in publicis concionibus ſolùm per ſe explicatur. Quoties tamen principum virorum, & quorum excellens quædam auctoritas eſt, gratiam, amicitiam, atque beneuolentiam captare volumus, præcipua inde argumenta, vel ad commendationem, vel ad fauorem conciliandum ducentur. Eius ratio breuiſsima erit, vt ſuam rebus

& personis propriam veluti laudẽ attribuamus: deinde, ne affectibus perturbati, aut impudenter & cum aliqua assentationis suspiciõe quempiam prædicemus: postremò, vt laus iusta videatur, iuxta illud Flacci:

Quem cui commendes, etiam atque etiam aspice, ne mox,
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Nulla autem vel maior, vel excellentior, vel illustrior laus est, quàm ea, quæ nobis, propter virtutem, multa & magna in Rempub. merita attribuitur, præsertim à bonis viris. quãdo Cicero *rectè existimat vnam hanc viam laudis & dignitatis esse à bonis viris & sapientibus, benè à natura constitutis laudari, & diligi.* Et Salustius, *scriptum reliquit æquam laudem esse à laudatis laudari, & ab improbis improbari. Hector sanè Næuianus summam laudem lætitiamq́; iudicauit, se à bono viro laudari. Themistocles summus Athenis vir, & laude ciuium dignissimus habitus, rogatus, quod acroama, siue dictum, aut cuius hominis laudem prædicationemq́; magni faceret? respondit, eius, cuius virtus omnibus foret perfecta atque chara. Debet autẽ elocutio imprimis liberalis, iucunda, illustris, & omni gratia, atque lepore esse vestita, atque cùm rebus tum verò personis accommodata. Eius eiusmodi quædam formulæ esse possunt.*

Certę quędam generis demonstratiui præceptiones.

VIR EXISTIMATIONE, authoritate, & nobilitate facilè princeps.

SPlēdor ordinis, eximium patriæ decus, ornamentum iudiciorum, exemplar antiquæ Religionis. Vir præstantißimus omnium gentium, omnis memoriæ clarißimum lumen: cuius spectata & nobilitata virtus, non solùm natura corroborata, verùm etiam disciplina putatur. Vir illustris, & auctoritate, ea prudentia, honoribus, opibus, dignitatis splendore, omnem vt inuidiam rerum gestarum gloria superasse videatur. Vir primarius, grauis, honestus, amans æquitatis, alienus ab omni cupiditate, pluribus maximisq́ in rebus probatißimus, & omnium existimatione ornatißimus. Nulla res tanta est, cuius quidem efficiendæ potestas homini conceditur, quam non ille & consilio regere, modestia tēperare, integritate tueri, virtute conficere, auctoritate conseruare poßit. Magna de illius virtute hominum opinio, magna liberalitatis commendatio, magna rerum gestarum memoria. Illud verò omnem humanæ laudis prædicationem excedit, quòd ad eximias animi virtutes, doctrinæ laudem atq́ ingenij gloriam adiecit. Vir existimatione, virtute, nobilitate facilè princeps. Magnus in hoc homine auctoritatis splendor, multa honorum ornamēta, illustris dignitas. Nemo multis iam annis in florenti

Vir sūma existimatione prædi tus.

renti Rep. aliqua dignitatis laude insignis fuit, cuius maiora & præclariora in publicam omnium vtilitatem extent officia. Nam & huius rebus gestis salus Reip. libertas ciuibus, honos magistratibus, laus familiæ, memoria generi propè intermortuo constituta est sempiterna. Sic enim vixit, vt & ciuibus perpetua quadam hostium oppreßione afflictis magno adiumēto in periculis, solatio in laboribus, & ornamento in victoria fuerit. Itaq; in eo omnes boni viri experti sunt amicißimi hominis beneuolentiam, & cōstantißimi amici fidem & summam animi magnitudinem. Prætor patriæ ac Reip. vtilißimus: ita nobilis & clarus, vt nemo ei se neq; honore, neque gratia, neque auctoritate, neq; fortunis denique anteferre, sine ambitiosa arrogantis ingenij iactatione queat. C. Pompeius vnicum virtutis specimen, ornamentum patriæ, lumen Reip. virtute, gloria, rebus gestis omnium gentium, omniū seculorum, omnis memoriæ facilè princeps. Vir illustri splendore & dignitate familiæ, singulari modestia, & bonitate præditus: ingenio verò, iustitia, integritate omnibus præstans, sapiens, sanctus, seuerus. Multæ in hoc principe nostro & magnæ incredibilesqúe sunt virtutes, maximis quasi theatris & orbi propè vniuerso proposita: nulla tamen aut amplior, aut clarior, aut illustrior denique eius laus dici fingiqúe potest, q̄ quòd fortunæ & gloriæ suæ amplitudinem miserorum hominum neceßitati atque saluti condonet. Senator ornatißimus, &

sua excellentissima virtute, & admirabili quadam fatorum benignitate ciuium saluti communium fortunarum propugnationi, ac Reipub. dignitati natus. Brutus vindex libertatis, custos salutis communis, subsidium afflictæ Reipub. conseruator patriæ. Extat imprimis venusta illa popularis virtutum laus Cn. Pompeij apud M. T. Ciceronem, in oratione, pro lege Manilia: & illustris rerum gestarum prædicatio, C. Marij in oratione de prouincijs cõsularibus. *C. Marius, inquit, diuina atque eximia virtute magnis populi Rom. luctibus funeribusq́ue subuenit, influentes in Italiam Gallorum maximas copias repressit, ad eorum vrbes sedesq́ue penetrauit, hostes prælijs fregit, eosq́ue domuit, Remp. metu liberauit. Nulla gens est, quæ ita subacta sit, vt vix extet: aut ita domita, vt quiescat: aut ita pacata, vt victoria nostra imperioq́; lætetur: cæteras gentes ita contriuit, repulit, imperio parere assueuit. Vir optima ætate, admirabili eloquentia, etiam alta vi animi præditus hanc immortalitatis laudem consecutus est, quòd in maxima optimorum virorum orbitate ad labentem, diuexatam, & propè depositam Remp. accesserit, neque eam multis & magnis beneficijs solùm illustrauerit, omniaq́; studia sua ad eius dignitatem & gloriam attulerit, sed qui vnus in Repub. gerẽda cursus habitus semper fuit optimus, omnium vtilitati magis, quàm priuatæ seruire voluerit: quem populus Rom. iudicauit o-*

mnia,

mnia, quæ etiam summa, & difficilima forent, perficere posse: & cuius vel magnitudine animi, vel virtute nihil foret nobilius. Hic ab ineunte ætate causam celebritatis & nominis habet cùm à parentibus acceptam, tum verò præclaris virtutibus auctam: in quem, in clarissima Rep. cum laude & gloria versantem omnium ciuiū oculi conuertuntur, tanquam magnarum virtutum speculum. Qui & natura & moribus, etiam studio & doctrina sapiens habetur: idq́, eò maximè, quòd omnia in se posita esse putans humanos casus postponit virtuti: quem nemo est, nisi vel tenui cogitatione præditus, vel cuius animus non magnis inuidiæ angustijs contineatur, qui non studiosissimè laudet, sapientissimum iudicet, & quòd pro salute patriæ, pro incolumitate ciuitatis, pro Reipublicæ fortunis magna & atrocia pericula & studiosè, & libēter susceperit, patriæ pugnatorem habeat, &c. Addat his, qui velit, alias huius generis formulas.

Iudex æquus.

OMnia in hoc iudice sunt, quæ aut fortuna hominibus, aut natura largitur: nullius illi inuidia fructū officij p̄cerpit, nemo florētibus illius fortunis insidiatur, magnam & immortalem sibi laudis famam æquitate, industria, temperantia, miserorū defensione, odio improborum, studiorum magni-

 tudine,

tudine, officiorum opportunitate, incredibili in omnes humanitate, beneuolentia, fide, parauit: & proinde amplißima in orbe terrarum clarißimaq́; magnarum virtutum illi constituta sunt monumenta.

Iudex æquißimus, in rebus humanis misericors, in iudicando seuerus, in testimonio religiosus, in consolando comis, in deterrendo vehemens. C. Aquilij iudicis laus talis est apud M. T. in oratione pro A. Cecinna. Iuris, inquit, ciuilis rationem nūquam ab æquitate seiunxit, qui tot annos ingenium, laborem fidem suam populo. Ro. prōptam, expeditamque præbuerit: qui ita iustus & bonus vir est, vt natura, non disciplina consultus esse videatur: ita peritus ac prudens, vt ex iure ciuili nō scientia solùm quædam, verùm etiam bonitas nata videatur. Cuius tātum est ingenium, ita prompta fides, vt quicquid inde haurias purum liquidumq́; te haurire sentias. Cicero, in oratione pro Cluentio habita, sapientis, inquit, iudicis est, meminisse se hominem, cogitare sibi tantum esse permissum, quantum commissum sit & creditum. Et non solùm sibi soli potestate esse datā, verùm etiā fidem habitā esse meminisse: posse quem [illegible]derit, absoluere, quem non oderit condemnare: & semper quæ non velit ipse, sed quid lex & religio cogat cogitare: animaduertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in quæstione versetur. Cùm hæc sunt videnda, tum illud est hominis magni iudicij atque sapientis, habere in consilio legem, fidem, religionem, æquita-

quitatem,libidinem autem,& inuidiam,metum, cupiditates omnes amouere:maximi æstimare cõscientiam mentis suæ, quam à Dijs immortalibus accepimus,quæ à nobis diuelli non potest. Passim se offerunt exempla.

Eruditus.

EO hic vir animi robore est, ea virtutis indole ac cõtinentia,vt oẽs voluptates respuat, omnẽ vitæ suæ cursum in labore corporis,in animi industria,in commentatione ingenij conficiat. Non labor hunc à magnus studijs, non cõmunium temporum casus infestus ab animi magnitudine,non Reipublicæ tẽpestates à cursu gloriæ auocarunt:non quies, non remissio,non ludi denique illum delectarunt: postremò nihil in vita expetendũ putauit, nisi quod esset cum laude atque honore, & cum dignitate coniunctum: benè ac præclarè liberalibus artibus instructus ad capessendam Remp.ad honorem,ad gloriam,ad dignitatem.Incredibilis huic viro impetus animi ad optimarum rerum studia amplectenda,vehemens vincendi cupiditas, oratio elegans,erudita,laudabilis,& nisi meum me iudicium,propter beneuolentiam,fallit, omnibus bonis artibus liberaliter instituta, & cura atque vigilijs elaborata. Itaq; incredibile quiddã cõsecutus mihi videtur, q̃ tanta felicitate oẽs ingenuas artes didicerit,oẽs animo virtutes cõprehẽdat.Magna in

gna in hoc viro & mirifica laudis excellentia est, insignis probitas, summa prudentia, eloquentia admirabilis: in qua tamen præcipuè præclara ingenij iudicijque vis apparet. Tanta autem omnium malorum cupiditatum contemptione est, tanta in rebus agendis celeritate, tãta industria, tanta etiam studij vehementia, vt summa in eo laborãtium literarum spes, præsidiumq́; posita esse videatur. Vir excellenti ingenij magnitudine, præclara eruditione atque doctrina, & propter egregias atque excelsas animi virtutes cum deorum immortalium laude coniungendus. Vir ingenio diuino, admirabili doctrina, singulari prudentia præditus, omni iure necessitudinis cum Rep. coniunctissimus, ac reliquos facilè omnes scriptionis elegantia, candore styli, fideli ac sobria philosophiæ cognitione excellens. Homo disertissimus, & omni doctrina ac virtute ornatissimus, præclaris suis factis & prudentia admirabili afflictam patriæ salutem, ac penè perditam senescentemq́ue laudem literarum monimentis nuper illustrauit. Magno vir cõsilio, singulari eruditione, insigni animi probitate, cæteris, virtutib. honoris, ingenij, gestarũ rerũ ornamẽtis splẽdidissimus: multarũq́; rerũ vsu excercitatissimus. Tanta porrò virtute atq; integritate, vt solus his pditissimis tẽporibus frugi homo dici poßit. Magnam huius laudabilis vitæ, elegãs eruditio, & in omnibus disciplinis miraprævstantia venerationem meretur. Homo ingeniosus,

geniosus, intelligens, & apud omnes, propter virtutem splendidus & gratiosus. Præstabilis in hoc homine scientia: nullus in orbe terrarum locus est, in quo non plurima extent huius cùm prudentiæ, tum consilij impressa vestigia: nullum seculum de summis & maximis eius laudibus conticescet. Magna vir & admirabili ingenij prudentia atque celeritate, summa antiquitatis memoria, & solida cumulataqúe multarum rerum, omniumq́; ingenuarũ artium cognitiõe. Vir eruditus & doctrina excultus. Animus eruditus, qui semper aliquid ex se pro mat, quod alios delectet a. Iuuenis eruditus artibus ingenuis, & in philosophia Græcbus literis & doctrina, græcis etiã Musis eruditus, cuius filij instituti optimè et perfectè eruditi. Põpeius nõ literis ad rei militaris scientiã, stipendijs item & legationibus bellicis, sed rebus gestis, & victorijs eruditus. Qui liberaliter sunt eruditi, adhibita etiam differendi elegantia, ratione, & via philosophantur. Homo omnium disciplinarum, & iuris ciuilis eruditißimus. Vrbs Agrippina eruditißimis hominibus, liberalißimisq́; studijs affluens. Homo ingenio præstanti, eruditione perfecta, & multiplici doctrina, cæteris egregiè antecelleb at.

Humanus, moderatus, clemens.

Requens est huius argumenti locus in genere demonstratiuo, & laus valdè popularis. Est enim propria hæc virtus hominis, quam Græci φιλανθρωπίαν, Latini

tini

tini humanitatem vocant, quà commonemur, vt omnia hominis causa honestè agere, cõsilia, studiaq́ nostra in commune conferre, nihil à nobis alienum esse putare velimus, quòd ad conseruandum ciuilis vitæ coniunctionem pertinere videbitur, aut quenquã etiam negligere, in quo aliqua virtutis species appareat. Nam, vt omnia, quæ in terris gignuntur, ad vsum hominum creantur: ita homines hominũ causa generatos esse, vt ipsi inter se aliis prodesse possint. Stoici existimant: & ipsa illa humanitas efficit, vt quadam tanquam conspiratione & animorum consensu mutuam amicitiam alere, omnibus, quibus poterimus, libenter prodesse, nocere nemini, velimus. Nihil est, inquit Cicero, libro de oratore primo, tam regium, tã liberale, tamq́ munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare adflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem in bonis fortunæ, inquit, summa laus est, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, nõ se prætulisse aliis, propter abundantiam fortunæ, vt opes & copiæ, non vt superbiæ videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem, materiam dedisse. Et sicut moderatio suam cunctis rebus addit dignitatem & splendorem, & in cuius decore ipsa actionis honestas præcipuè est posita & locata: ita clementia nihil magno & præclaro viro dignius, eaque maximè decet principes in Rep. viros, propter cognationem, quam habet æquitate ἐπιείκεια dicta: Nam vt hæc legis intentionem, & quendam

veluti

veluti rigorem tenet, ita illa pœnæ seueritatem moderatur, vt meritò in laude ponantur homines moderati & clementes. Vt si dicamus: Admirabilis est in hoc homine ac penè incredibilis summa cum morum animiq; seueritate naturæ benignitas, æquabilitasq; coniuncta. Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate, & clementia: quæ ita probāda est, vt adhibeatur Reipublicæ causa seueritas, sine qua Cicero, lib. Officiorū, administrare ciuitatē non posse, existimat. Vir tantatemperantia, tanta māsuetudine, tanta humanitate, vt ij beatißimi esse videantur, quibus illius consuetudine, gratia, atq; benignitate perfrui liceat. Homo cōmodus, comes benignus, moderatus, ad omnem humanitatis rationem factus. Quid dicam de illius in omni negotio constantia, de vitæ dignitate, liberalitate, ingenij moderatione in rebus priuatis, splendore in publicis? quæ ita sunt à fortuna cōsūmata, vt tamen à natura inchoata cōpareant. Multæ, & magnæ in hoc viro sunt virtutes, sed tamē eximia eius iustitia, inaudita animi lenitas quotidie magis ac magis efflorescit. Sic enim moderatus est, ad omnēq; humanitatis gratiā factus, nullæ vt cupiditates ab innocētia atq; integritate abducere illū queāt. Homo in laude versatus ac gloria circūfluens, ea naturæ præstātia, vt sine omni doctrina tēperās sit ac moderatus: sic factus ad omnē animi moderationē, ad vitæ innocētiā, nulla vt forma cuiusquā, nulla voluptatū cupiditas, nullum pecuniæ Humanus

studi-

ſtudium ab ſumma innocentia integritateq́ eum deduxerit: nulla tamen de pluribus eius virtutibus vel gratior, vel admirabilior eſt ipſa placabilitate atque clementia. Hũc autem virum, quibus ſtudijs proſequemur? quã beneuolẽtia complectemur? cuius tanta in animi magnitudine lenitas eſt, vt nihil illo modeſtius, clementiuſque fingi queat. Hanc animi illius virtutem atque magnitudinem, quis admirari ſatis poteſt? aut oratione, non dicam enumerare, ſed conſequi? quòd cùm ille cæteris omnibus omni honore egregiè antecellat, ampliorẽ tamen alijs, quàm ipſe conſecutus ſit, tribuat honorem: & quos honoris amplitudine ſuperat, eoſdem ſibi humanitatis deuinciat gratia atque commendatione. Honeſtus vir & ſummo ſplendore præditus, cuius laus ſapientiæ ſummaq́ temperantia in publicis, priuatiſque rebus ſemper extitit, qui perpetuò exiſtimauit, ciuem diligi, & benè de Republica mereri, glorioſum: metui verò & in odio eſſe, deteſtabile. Cicero, in oratione pro lege Manilia, Pompeiũ magnis laudibus, cõtentione aliorum imperatorum effert.

Ingenus & liberalis Adoleſcens.

Ingenuus Adoleſcẽs.

Ectiſsimus atq[illegible]rnatiſsimus Adoleſcens, ingenua[illegible] artium iuris atque officij peritiſsimus, domi ſuæ imprimis nobilis, & illuſtri apud omnes gratia.

Iuuenũ

Iuuenis admirabili fatorum benignitate ad gloriam atque dignitatem natus. Nemo hoc Adolescẽte nobilitate, nemo multarũ rerũ peritia, nemo optimarum artium studio, nemo vitæ innocentia, nemo vllo laudis genere illo præstantior. Hunc natura ad omnem laudis atque nominis nobilitatem magnum atque excelsum produxit: voluntas exercuit, fortuna seruauit. Vehemens in hoc Iuuene ardor mentis, ardens vincendi cupiditas, oratio erudita ac liberalis, & mira quædam scriptionis elegantia. Contentionis magnitudo, studium gloriæ, præstans animus, alta naturæ vis, excellens nobilitas hũc iuuenem ornatissimum ad supremum hunc honoris gradum euexerunt. Summa in hoc Iuuene spes, summa nascentis eruditionis expectatio, summa ingenij indoles, summaq́; virtus. Præclara in hoc Iuuene ingenij iudicijq́ue vis apparet. Ea enim animi est industria, vt non solùm communium literarum, sed & Reipub. in eo spes magna posita videatur.

Frugi Paterfamilias.

LAboriosus, industrius, diligẽs, gnauus, experientissimus arator. Homo antiqua vitæ Religione præditus, & longo multarum rerũ vsu exercitatissimus: tanta virtute & integritate, nemo vt illo frugalior esse posit. Magnus huius labor in negotijs, Bonus Agricola.

 forti-

fortitudo in periculis, fides in amicitia, industria in agendo, celeritas in cõficiendo. Non illum auaritia ad rapinas, non libido ad voluptatem, non amœnitas ad delectationem, non labor ad quietem, nõ corporis infirmitas ad rei domesticæ neglectionem, impulit, sed perpetuo naturæ statu ad omnem honestatis laudem contendit. Eo animi robore, ea excellentis virtutis indole ac vitæ continentia est, vt omnẽ vitæ cursum in labore corporis conficiat. Vir antiqua fide & insigni animi probitate, exemplum religionis, documentum cæteris hominibus virtutis, probitatis, prudentiæ. Prudens & attentus paterfamilias.

Fœmina.

IN laudatione fœminæ videndum, quæ huic sexui laus conueniat: nam ea ornatissima elegantissimaqúe est oratio, quæ rebus & personis ést accommodata. Laudatur autem præcipuè in fœmina pudicitia, fides, continentia, veneratio erga deos, parentes ac virũ, morum facilitas, prudẽtia in rebus agẽdis, industria in rebus domesticis vel augẽdis, vel retinendis, pudor deniq; ac modestia in hac ciuilis vitæ societate. Præstãtissima fœmina, præclara indole, eximia animi pietate, virtute, gratia, cõstantia admirabili Honestissima matrona, & omnibus præclaris animi dotibus omni virtutis genere

Mulier.

ac vitæ dignitate præstans. Admirabilis in huius puellæ natura elucet virtutis indoles, multa probitatis ac modestiæ signa vbique apparent. Mulier præter ætatem prudens, & spectatissima probitatis: ea denique naturæ cùm moderatione, tum bonitate, vt admirabiles amores excitet.

Locus

LOcorum laus à fertilitate fructuum, & pastionis magnitudine, & huiusmodi ferè ducitur. Quasi dicas: Asia opima regio est, & fertilis vbertate agrorum, varietate fructuum, magnitudine pastionis. Lutetia vrbs omnium gentium orbisque terrarum celeberrima, copiosa, eruditissimis hominibus, liberalissimisque studijs affluens. Crescit enim præcipuè locorum laus ex circunstantijs: quas qui animo cogitationeque tenet, non admodùm in locorum descriptione laborabit. Extat autem apud M. T. Ciceronem insignis laus Siciliæ, Tusculorum, ac Laurentis apud Plinium non sunt obscura exempla. Dicitur autem locus amœnus, celebris, desertus, lubricus, & periculosus, opacus, & frigidus in sylua, salubris, pestilens, copiosus à frumento, maritimus, planus, montuosus, vastus, obscurus.

Locorum laus vnde petatur.

Formulæ vituperationis.

Quæ vitãda in vituperatione.

N vituperatione alienæ vitæ atque turpitudinis non erit committendum, vt in deformãdis aliis vllã animi nostri ex inuidia & odio ægrotantis suspicionem moueamus: aut naturæ nostræ moderationem ac pudorem ad aliorum probra abiiciamus. Nam et illiberalis est omnis illa, qua tamen hodiè erudita aliquot ingenia laborant, laudis ambitio, quæ ex alienæ virtutis oppreßione atque calamitate est parta. Nec ferè quisquam siue animi dolore, siue iactandi ingenii studio elatus, sic alium reprehendit ac vituperat, vt non plurima de se inuidiæ ac maleuolentiæ argumẽta, & quandam veluti concitatæ naturæ importunitatem declaret. Obruitur enim animus variis permotionibus: & dum se totum ad alterius turpitudinem oratione explicandam conuertit, ægrè admodum intra pudoris ac modestiæ fines continetur. Neque mihi valde probantur, qui primam doctrinæ suæ famam scriptionisq; commendationem ex aliorum insectatione atque calumniis ambitiosè aucupantur: propterea quòd furoris cuiusdam ac insaniæ videri poßit, quum tanta optimarum rerum sint studia, ex quibus solida ingenii gloria cum perpetua vitæ dignitate parari queat, velle eloquentiam tot laboribus & ingenti animorum contentione partam, ad vnius hominis contumeliam referre.

Quoties

Quoties tamen vſu venerit, vt cogamur vel priuata iniuria læſi, vel communi virtutis voluntate commoti, in eius reprahenſione verborum iactationem exercere, qui ſic viuit, nullum vt ſceleris, audaciæ atque improbitatis indicium in perditiſſimo homine eſſe poſsit, quod non in eius perſpiciatur vita: aut hoc ſibi aſſumit, vt bonos viros propter virtutis inuidiam iucundiſsimā᷑ ingenij laudem contumelijs operiat: poterit hæc quoque officij ratio nobis cōſtare, dum tamen meminerimus, omnem animaduerſionem caſtigationemq́ue grauiore contumelia carere debere: ne ſi inuerecundiùs aliorum mores diuexemus, aut noſtram ipſi dignitatem ludibrio obtuliſſe, aut cupidè et obſcuris ſuſpicionibus famam aliarū læſiſse videamur. M. Tullius Cicero rectè commonet, in hoc genere, & alioquin in ciuilibus & forenſibus negotijs, nōnunquam neceſſarias incidere obiurgationes: in quibus vtendum fortaſſe ſit & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore: ac proinde, quoties has vel perſonarum, vel facti indignitas poſtulare videtur, id agendum nobis eſſe, vt eas adferre, & ijs vti non videamur irati: ſed, vt ad vrendum & ſecandum Medici, ſic nos ad hoc genus caſtigandi rarò, inquit, inuitiq́ue venimus, nec vnquam niſi neceſſariò, ſi nulla alia reperietur medicina. Sed tamen ira procul abſit, cum qua nihil rectè fieri, nihil conſideratè poteſt. Magna autē parte clementi caſtigatione licet vti, grauitate ta-

men adiuncta: vt seueritas retineatur, & contumelia repellatur, &c. Habet enim omnis contumelia aculeum quendam illiberalis reprahensionis, qui bonis viris infixus, vix vnquã sine perpetua doloris recordatione elicitur. Estq; sæpissimè animaduersum, & iamantè à nobis notatũ, vt auditorũ animi grauiùs offensi sint dicentis maledicentia: quæ eius mores inuerecũdos & lasciuientes pessimæ naturæ impetus arguit, q̃ peccatis delinquentium. propterea quòd sine magno optimorum hominum testimonio, & recti conscientia, etiã virtutis significatione graue sit, vel legẽ, quam ipsi non seruemus, innocentiæ alijs indicere, etiam contumeliam ijs inferre, qui admissæ nostræ turpitudinis testes veri esse poterũt. Vitiosum est, inquit Cicero, in comparandis rebus alteram rem efferre, de re altera mentionem non facere: aut necesse putare alteram rem vituperari, cùm alteram laudes. Non enim necesse est, si alteros præponas, alios vituperes. Fieri enim potest, vt cùm alteros magis laudâris, aliquam alterius partem laudis attribuas: ne cupidè pugnasse contra veritatem puteris.

Vtilis & verecunda, etiam grata est, illa prolepsis in laudatione siue prædicatione optimorum hominũ, ne quem assentandi, aut gratiæ captandæ studio, sed potiùs virtutis amore laudasse videri queamus. Veluti: Non vereor pro vetere nostra & consuetudine, & amicitia, ne assentatiuncula quadã aucupari tuam gratiam videar potiùs, quàm mea com-

commendatione te ad virtutis splendorem excitare voluisse, cùm tuas laudes, quæ cũ dignitate publica sunt coniunctæ, & mihi charissimæ, oratione explicem. Neque enim tu is es, qui, quid sis, quanta virtute cæteris præstes, nescias: & qui non eos magis, qui tuas laudes non admirentur, inuidos magis, q̃ eos, qui laudant, assentatores arbitreris. Neque autem ego sum ita demens, vt eum in laudem adducere velim, quem nõ optimũ virum iudicem: sed cùm tu is sis, qui in rebus præclarè gerendis meritò sis cũ omnibus Gracchis, omnibus Luciliis, Crassis quoque & Laliis conferendus: cuius actiones positæ & locatæ sint in virtute, qua nihil formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius, qui ex magnis rerum & negotiorũ tempestatibus in portũ te vexeris, etiã in ocio percipias doctrinæ fructus, qui & maximi sunt, & quorum vsus & delectatio est omnibus voluptatibus anteponenda: non possum non te magnopere laudare. Sumitur autem omnis vituperatio ab animi & corporis vitiis, rebusqúe turpiter gestis, cuius pulcherrimum est Cicerõis exemplum in Catilinã, & L Pisonẽ. Vsum generis demõstratiui in ciuilibus, & forensibus actionibus maximũ, etiam eius hominis illustrem dignitatem admirationemq́; esse diximus, qui eleganti & illustri oratione, quæ causa, persona aut res, postulat, ea copiosè & sapienter dicere possit, quem dicẽtem ipsi illi auditores, non tantũ auidè, beneuolè, & attẽtè audiunt, sed etiam in eã opinionẽ adducũtur, vt plus il-

lum intelligere, & plus quàm cæteros ſapere arbitrentur: maximè ſi in dicentis oratione inſit mixta modeſtiæ grauitas, quæ admirabilem vim ad vitæ commendationem & gloriam adipiſcendam retinet. Sola enim eſt modeſtia, per quam pudor honeſtiùs claram & ſtabilem comparat auctoritatẽ, quæ appetentiſ, etiam irati animi motus regit, & ſedat: quæ ſcientiam retinet earum rerum, quæ dicuntur, aut fiunt, loco ſuo collocandarum: quæ denique omnem actionis dignitatẽ illuſtrat. Cùm alioquin hac virtute neglecta, impuri, inuerecundi, & propè ſcelerati ſit ingenij, ipſam illam eloquentiam ad parandam optimorum hominum gratiam datam, in probrum, conuitia, aut etiam ſcurrilem aſſentationem cupidè conuertere velle. Moderatè igitur, qui honore digni habeantur, nobis erunt laudandi: parciùs autem mali viri vituperandi: niſi aliud vel Reipublicæ cauſa, vel nocentiſsimorum hominum excurrens, & inflammatus furor, eiuſque vindicta deſideret. M. T. Cicero verecundè fatetur, ſe in Antonium & Lepidum ſeueras ſententias dixiſſe, ſed tamen inhoneſtam officij excuſationem adfert, hac ſe, ſi qua videri poſsit, dictiõis ſeueritate vſum, non tam vlciſcendi cauſa, quàm vt & in præſens ſceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterreret, & in poſterum documentum ſtatueret, ne quis talem amentiam vellet imitari. Fuit enim alter inconſtantior, alter impurior: vterq; pacem metuens, inimicus odio, et ardens perturbandæ Reipu-

blicæ cupiditate. Idem, quum plerique de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus questi essent, apertè fatetur, se multa verba de toto furore et latrocinio Clodij fecisse, eumq́ tanquàm reũ multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus in grauem criminationem non alio animo adduxisse, quàm eius vt furorem inflammatum in Reipublicæ perniciem exardentem restingueret. Qui ad T. P. Atticum scribens, causas commemorat, quibus inductus seueriùs cum Pisone sit conflictatio suscepta. Quod & edita eius oratio comprobat. Neque illum puduit in epistola quadam ad Tit. eũdem scribere, quòd Pisoni desponsam iam Syriam ademerit, vt senatùm ad pristinam suam seueritatem reuocaret, et abiectum excitaret. Ad eundem quoque edita epistola scribit, se in causa fabulæ Clodianæ, in qua locum resecandæ libidinis, & coërcẽdæ iuuentutis fuerat nactus, vehementem fuisse, omnesq́ue profudisse vires animi atq́ ingenij sui, nõ tam odio alicuius adductum, sed spe magis corrigendæ, quàm sanandæ ciuitatis. Tenenda igitur hæc moderatio, ne petulanter alijs maledicamus: fugiamusq́ue, quantùm causa, persona, & res sustineant, maledicta, contumelias, iracundias, contẽtiones, & asperas pertinacesq́ue in omni dicendi genere contentiones. Nos, vt suscepto instituto seruiamus, breues aliquot vituperationum formas, imitationis causa annotare voluimus.

Homo audax, nefarius, atque flagitiosus.

Tanta hic crudelitate fertur, ea hominis amētia est, vt nemo sanum: ea stultitia, vt nemo hominem: ea impietas, vt nemo patrem: ea denique omnium rerum infinita & intoleranda licentia, vt nemo ciuilem virum appellare possit. Promptus ad vim, paratus ad seditionem, audax ad omne facinus: vultus eius plenus furoris, mens scelere obstricta, lingua maledictis impedita, oculi feritatis, sermo atrocitatis plenus. Homo audacia furens, bonorum omnium odio flagrans, scelus atque perniciem anhelans, pestem atque cædem principibus ciuitatis viris molitur. Sic enim prodigioso se furore, sic effrenata audacia iactat, sic vnumquemque oculis ad cædem atque calamitatem designat, vt prorsus viuere videatur, non ad deponendam sed ad confirmandam audaciam. Nemo sceleratus, nemo natura ferox, audax, temerarius, amens, vecors, ære alieno oppressus his aliquot annis inuentus est, qui nō in huius familiaritatem plenam furoris, impietatis, facinoris adipiscatur. Hic fortunarū expilatione, ciuium vexatione, omnium squalore & lachrymis iura ac libertatem publicam tyrannide oppressit: omnia in hoc portento cum summa turpitudine, tum singulari stultitia sunt oblita. Quid enim aliud hic fraudator est, nisi immensa aliqua vorago, gurges

vitio-

vitiorũ, turpitudinumq́ue omnium? Hic omnibus in rapinis, hic in stupris, hic in Reipu. perturbationibus, hic in ciuium oppreßionibus, semper princeps est habitus, contaminatus ac perditus tranquillitatis publicæ perturbator: qui in hac humana vita societate non modò animum integrum, sed ne animam quidem puram potest conseruare. Ita enim serpit illud in natura insitum malum, finem vt statuere erumpentibus flagitijs non poßit. Homo immani acerbaq; natura, furore atque amentia incensus. Illa verò huius importunæ belluæ singularis atque incredibilis vis, quæ ex malis perditißimorum hominem vitijs collecta in omnium iam fortunas, sanguinem atque cædem conualescit. Homo natura truculentus, concitatus, terribilis, deterrimusq́ue debacchator. Impurus, impotens, contumeliosus, semper eò contendens, quò furor rapit.

Perfidiosus præuaricator.

Niquißimus iudex, & diu multumq́ue in spoliationibus, pactionibus, coniurationibus, iuris ac fortunarum nundinationibus versatus. Huius Iudicis perditißimi, & omnium legum atque iuris euersoris cura, studium, cogitatio, ars omnis est, omnium inimicos diligenter obseruare: ex vtraque parte

causas voluntatesq́ue perspicere: alijs, metum, alijs spem adferre, omnia fraude & dolo malo agere. Perfidiosus præuaricator libidinosè, crudeliter, nefariè agit: prædo iuris vrbani, labes ac pernicies vtilitatis communis, hostis omnis æquitatis. Huius inaudita perfidia, auaritia infinita, singulari verò improbitate iudiciorũ, integritas oppressa videtur, atque tota ciuitate eiecta: nullius enim innocentia aduersùs huius impietatem atque scelus satis fuit defensa: omnia iuris vincula huius dissoluta improbitate rupta atque conuulsa videntur.

Luxuriosus ganeo, omni libidine affluens.

Vxuriosus, petulans, proteruus, ebrius ganeo, & qui eò semper trahitur, quò libido rapit, quò furor, quò vinolentia. Nulla libido ab huius corpore, nulla vis à manibus, nullum flagitium à turpissimis, sceleratissimisq́ eius factis abfuit vnquam. Homo plenus stupri, sceleris, flagitij, eò impudentiæ progressus, vt eũ in summa nequitia non solùm libido, verùm etiam ipsius nequitiæ fama, ciuiumq́ indignissima querela oblectet: videaturq́ue in eiusmodi luxuria ad aliorum flagitiosissimas libidines, singularemq́ue petulantiam natus esse. Vt cæteris in officijs pudoris fidei, integritatis nihil hominis habet hic scortator: sic in solis voluptatibus oẽs Epicureos sensus acrimo-

monia vincit: neque quisquam tam domini sui seruus, quam hic libidinum: neque tam fugitiuus à domino, quam ille à iure ac legibus: neq; tam abhorrens à morte, quam ille à vitæ honestate. Homo sũptuosus, voluptuarius, ad omnem libidinem sensus suos atque mentem versans. Hic helluo à pueritia contaminatus non solùm intemperantia, sed etiam consuetudine in peruersa ac profusa libidine est versatus. Luxuriosus scurra in lustris & helluationibus eductus primum ætatis tempus ad omnium libidines diuulgauit, & reliquum vitæ cursum fœdo lenocinio sustentauit. Homo omnis turpitudinis exẽplum, dedecus adolescentiæ, probrum iuuentutis, ludibrium senectutis, plenus stupri, plenus contentionis, plenus inconsideratissimæ temeritatis. Mulieris huius nefaria libido, nõ solùm cũ dedecore, verùm etiam scelere est coniuncta: flagrat cupiditate, ac inflammata libidinẽ sic fertur, vt eam nec pudor ab infamia, nec pudicitia à stupri fœditate, nec pietas ab incestu, nec generis ac familiæ macula à libidinum turpitudine auocare queat. Omnia enim pudoris naturæqúe ornamenta furore ac cupiditate perfregit. Vicit, vt ait Cicero, pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia. Mulier perdita nequitia, effusa libidine, insatiabili cupiditate, arte quadam ad voluptates adolescentulorum excitandas accommodata.

Im-

ctum. Homo inops ab omni existimatione amicorumque commendatione, in omni dedecore volutatus. Nulla turpitudinis est nota, quæ non huius pecudis iniusta sit vitæ: nullum animi vitium, quo non mens eius oppressa sit: nullum flagitij dedecus, quod nõ infamiæ hæreat. Scurra infamia fractus, furore atq; amentia inflammatus, omnium deniq; scelerũ improbissimus machinator, impius maleficio, coopertus flagitijs, cæde ac ciuili sanguine pastus, omniũ deniq; sentẽtijs damnatus. Publicus hic fraudator atque inficiator propter ciuium vexationem turpissimis iudicijs conuictus omnium odio proteritur atque conculcatur. Homo literis publicis notatus, fortuna egens, vita turpis, existimatione damnatus. Homo amens atq; perditus ad omnem nequitiam, scelus atq; facinus, proiectus, nefarijs criminibus coopertus, magnam sibi ex omni scelerũ vitiorumque audacia turpitudinem atq; infamiam contraxit: multa in deos hominesq; impiè cõmisit, quorũ nũc iusta vltione à mente consilioq; deducitur, atque ad supplicium rapitur. Damnatus reus, hostis patriæ, euersor legũ, expugnator pudicitiæ flagitiosissimus, nepos desperatus, legũ metu cõscientiaq; peccati exanimatus, spiritum tranquillum ducere nequit. Quæcunque in homine infami, perdito ac damnato vitia reprehendi publicisq; legibus damnari possunt, ea in hoc vniuersa redundãt: nullũ vnquã à pueritia honorẽ, nulla virtutis studia, nullũ bonæ existimatiõis fructũ cogitauit: itaq; ex bonorũ

deco-

decoctore, fraudatore publico, omnium ciuium factus est hostis: nulla tamen insignior, fœdiorque infamiæ nota inuri illi potuit, quàm quòd in hac scelerum importunitate nemo illum aditu, nemo congreßione, nemo officio dignum iudicat: omnes illũ tanquam nequam, turpem, improbum, multis flagitijs contaminatum fugiunt. Homo improbus, ex omnium scelerum colluuione natus, tetra, immanisque belua, omni inaudita libidine infamis. Homo pœnarum metu perterritus, infamia perditus, eo furore. quo imbutus interitum omnibus minatur, vt nec ruere demens, nec furere desinat.

Ignobilis, ineptus, ac perditus.

Nihil in hoc abiectißimo pecore virtutis, nihil animi, nihil neruorum: & in tam vasto corpore tanta iudicij est inopia, ac rationis egestas, vt ne mica quidem salis inesse videatur. Nulla huius in consilijs prudentia, nulla in amicitia fides, nulla in rebus publicis dignitas, sed omnia stupore animi, atq; amentia sunt contaminata. Homo sine sensu, sine sapore, elinguis, tardus, piger inhumanus, neglectus & prorsus Cappadox quidam de grege venalium abreptus: cuius mens scelerum conscientia obstricta, animus angustus, humilis, prauus, oppletus tenebris ac libidinum sordibus virtutis splendorem intueri

tueri

tueri non potest. Non recipit huius leuitas vllam vitæ dignitatem: non animi egestas vllam recti facti gloriam, non vitæ probitatem ingenij infirmitas, non vllum liberum vitæ spiritum tot flagitijs oppressa mens eius ducere potest: nota omnibus luculenta illius vitia, cognita ingenij tarditas, detectæ libidinum cupiditates, animaduersus stupor, debilitasq; linguæ. Non est sperandū, vt hunc perditissimum hominem, ab omni non modò simulatione virtutis, verùm etiam spe innocentiæ relictum, vlla vel virtus ad vitæ frugem reuocare, aut pœnæ formido eius flagitia corrigere, aut optimorum hominum auctoritas effusam illius petulantiam constringere possit. Natura hunc hominem cùm ad optimarum rerum omnium ignorationem, tum verò ad insignem & furiosam amentiam abiecit, voluntas pellexit, vsus exercuit. Ex argilla & luto fictus homulus, summa leuitate & inconstantia, nequissimus omnium, qui sunt, vel futuri erunt, insulsus & insolentis naturæ prauitate & turpitudine concretus: amens, perditus, nequissimus nebulo, cædem & sanguinem bonorum sitiens.

Maledicus, laudis alienæ obtrectator.

HOMO *pusillus, maledicus, laudis alienæ obtrectator, & ipsa illa maleuolentia, qua præcipuè laborat, ieiunus atque inanis. Omnia hic naturæ atque* Obtrectator.

 indu-

industriæ instrumenta ad communem ciuium, optimorumque hominum infamiam atque perniciem conuertit. totus ex friuola, arroganti, & inani maledicentia concretus. Obtrectator studij, laudis, gloriæ, omnibus suam inuidet gloriam, omnibus bonis non magis maleuolentia, quàm virtutis desperatione debilitatus calumnias imponit. Omnis huius labor, omnis cogitatio, omnes sensus in obtrectationem famæ, alienæ dignitatisque oppreßionem sunt conuersi. Fert hoc improbißimorum hominum natura longè ab illo prioris sæculi candore dissentiens, vt viris bonis ac florentibus ingenijs, propter laudis magnitudinem atque splendorem, faciliùs incumbat inuidia. Impudens ac inuerecundus hic debacchator non iudicio, sed morbo animi & quadam impotentia omnium lacerat dignitatem. Infamis hic scurra, & omnium bonorum consuetudine indignißimus, vt ipse ab omni vitæ atque honoris existimatione alienus semper fuit, sic præcipiti furore & quadam naturæ importunitate in optimi cuiusque existimationem inuehitur. Indicabimus infrà aliquot calumniandi elocutiones.

Arrogans & Superbus.

Superbus. HOMO *arrogans, incredibili superbia, prodigiosa sui ignoratione, intollerabili contemptione laborans, & omni insolentiæ affluens. Superbus homo, omnibus bonis inimicißimus, crudelis, cōtumax,*

tumax, perfidiosus. Homo plenus fastus, superbiæ ac contumeliæ, & eò ignorationis atque insolentiæ progressus, nullius vt virtutem, nullius vt laudis atque doctrinæ famam ferre poßit, omnia præ suo fastu contemnens, repudians, damnans. Admirabilis est & prodigiosa in hoc portento cùm omniū pulcherrimarum rerum contemptio, tū verò intollerabilis superbißimi ingenij iactatio. Omnia in hoc homine insunt, quæ ad probrum, ad insolentiā, ad superbiā pertinent. Magna est cognatio & similitudo hominis arrogantis cū laudis alienæ detrectatore, qualem iam descripsimus.

Licebit ad hunc modum similes vel laudandi, vel vituperandi elocutiones, & quendam optimarum figurarum apparatū ex diligenti Marci Tullij Ciceronis lectione colligere: non enim nobis hic visum fuit per omnia elocutionis genera ire, quando non copiosos latinæ linguæ commentarios scribere voluimus, sed colligendæ elocutionis facilem quandam rationem pueris tradere.

Agendi gratias.

N genere demonstratiuo quoque versamur, quoties benè de nobis meritis ciuibus gratias agimus. Nullum autem, vt M. T. Cicero in libro officiorum primo scribit, officium referenda gratia magis necessariū est. Fit enim vt prima dignitatis nostræ Agendam benè meritis gratiā esse.

commendatio proficiſcatur cùm à magnis & præclaris in Rempublicam ſtudijs, tum verò à beneuolentia in eos, quibuſcum nobis officij ac vitæ conſtituta eſt neceſsitudo. Nec aliud tam eſt populare, quàm optimorum hominum gratiam ſummo ſtudio, veneratione ac beneuolentia colligere. Sed vt parem in beneficiorum viciſsitudine beneuolentiam referre, atque officiorum magnitudinem maiore quadam vtilitate reponere, nec facultatis ſemper eſt noſtræ nec fortunæ: ita cauſa nulla eſt, ſi perſoluere officium nequeamus, quam ob rem non animum ſaltem noſtrum ijs emetiamur, benè videlicet ſentiendo & prædicando, quorũ ſumus beneficij obſtricti memoria ſempiterna. Nam beneuolentiam qui agnoſcit, iam retuliſſe videtur: propterea quòd veræ amicitiæ non emolumentis atque vtilitatibus, ſed animorum conſenſione ac voluntate gratique animi propenſione retinentur atque conſeruantur. Cùm igitur ingenui ſit animi & beneficio non indigni, beneuolentiam libenter agnoſcere, cogamurq́; in omni cauſa ac ciuilibus officijs beneficiorum memores eſſe, ſubijciemus hic aliquot agendi gratias formulas, quas iuuẽtus in ſcribendo ſequatur. Gratias tibi mirificas ago, quãdo vix referre poſſum. Sic animum tuum complectar, omnes vt me gratiſsimum eſſe intelligant. Vtinam tibi gratiam aliquando referre poſsim, habeo quidem ſemper. A me quidẽ gratijs agendis prædicandaq́ue tua in me benignitate, quam-

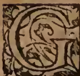
te, quamdiu hanc vitã egero, celebraberis. Atticus apud me tibi mirificas incredibilesq́; gratias egit. Facere non possum, quin in singulas res meritaq́; tua gratias tibi agam. Bẽbus me tibi singularibus verbis gratiam agere voluit. Si mihi vita contigerit, oẽs in tui obseruantia gratas amicitias studio, indulgentia, ac voluntate colam atque vincã. Tota mihi vita eò transferenda est, vt benè de me meritis gratias agam. Omnis mea ratio, actio, cogitatio nihil erit aliud, nisi constans ac perpetua beneficij tui cõmemoratio. Omnis mihi ætas ad tua promerita prædicanda erit referenda. Nullũ me puto, propter tua multa & magna in me beneficia, laborem in rebus tuis omnibus sine graui reprahẽsione fugere posse. Ego omni labore & studio ac gratia in eam cogitationem incumbam, vt quamgratissimus erga te esse cognoscar. A me nullũ prætermittendum tempus de tuis rebus agendi atque elaborandi. Nullũ me hominis gratissimi, fidelissimi, diligentissimi officium propter tuam in me pietatem prætermittere posse, mihi persuadeo. Beneficij tui memoria nullo nec tẽpore nec die finietur. Si nullũ mihi in hoc ætatis meæ flexu reliquũ foret officium, nisi vt gratus erga te iudicarer, tamen exiguum mihi tempus vel ad referendam, vel ad prædicandam gratiam putarem. Spero aliquando fore, vt tuorum beneficiorũ fructus ex me vberrimos præstantissimosq́; referre posis. Nulla est gratia, quæ quidem humano animo capi posit,

quam non experiar vel remunerando benefi-cio tuo, vel illustrando. Omnem meam curam atque cogitationem in te colendo, perpetuaq; beneuolentia retinenda figam atque locabo. Ego propter multas rationes officij, beneuolentiæ, humanitatis erga me tuæ nullum colendi tui tempus dimittam. Enitar sedulò, vt magnas ex me & perpetuas officiorum tuorum vtilitates capere possis. Declarabo quibus possum rebus, tuam mihi existimationem atque dignitatem charissimam esse. Mea in te omnia necessitudinis atque obseruantiæ officia propter incredibilem tuam benignitatem constabunt. Re ipsa præstabo, vt gratissimo te homini officium tribuisse intelligas. Quæcunque ad te pertinent, studiosissimè omnia complectar. Tuorũ erga me meritorum memoriam semper conseruabo. De mea in te voluntate sic velim iudices: summo me studio, opera, consilio suscepturum fortem & constantem dignitatis tuæ propugnationem. Ego meritorum tuorum amplitudinem mutuis officijs amplectar. Quæcunque ad voluntatem tuam pertinere intellexero, faciam diligenter, cùm beneficio tuo, tum verò sponte mea inuitatus. Memoriam tui summa cum beneuolentia perpetuò tenebo. Ad innumerabilia tua in me merita ille maximus cumulus accessit, quòd singulari me beneficio nuper auxeris. Sæpè etiam necesse habemus eorum benignam voluntatem, qui gratias nobis agunt, verecundè agnoscere: quod à Cicerone factum est. Grata, inquit, tibi

bi esse officia mea non miror, cognoui enim te gratißimum omnium, idq; nunquam destiti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verū etiam cumulatißimè retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te & eadem voluntate cognosces. Quanquã omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi & honesta videbantur: eoq; gratiarum actionem à te non desiderabam, cùm re ipsa atq; animo scirem te esse gratißimum, tamē fuit ea mihi periucunda. Sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Idem prolepsi aliquoties vtitur: veluti: Nō ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, indulgentia, aßiduitate memorem me tibi probare: hoc tamen persuasum tibi esse velim, si vita mihi contigerit, omnes me gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tui obseruantia, indulgentia, aßiduitate victurum. Amor enim tuus, ac iudicium de me vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidiè sit allaturus, non facilè dixerim. Collegit in hanc sententiam plerasq; alias agendi gratias orationes in libr. de verborum copia primo Desiderius Erasmus Roterodamus, & nos infrà plerasque huius generis sententias indicabimus.

DE ELOCVTIONIS cùm amplificatione, tum exornatione.

Amplificatio elocutionis.

ENERIS demonstratiui pars præcipua constat amplificatione: cuius formas in priore libro indicauimus, communes Rethorum scholas secuti. Pulcherrimum enim eloquentiæ est munus, posse nudas rerum formas atque dictiones dicendo vel extollere, vel extenuare, verborum sententiarumque figuris exornare, illuminata denique collocatione gratiam admirationemque excitare. Cuius quoniam pulcherrima exempla extant apud Ciceronem & Virgilium, indicabimus eas solùm elocutionis figuras, ornamenta, atque assumptiones, quibus frequentiùs oratio illustratur, vel plenior magnificentiorque fit sententia. Nam alibi de rerum amplificatione locisque communibus plura dicemus. Videmus enim hac virtute Marcum Tullium consecutum esse, vt suam rebus simplicibus, nudis ac ieiunis amplitudinem attribuerit, in magnis etiam rebus sæpe styli vel seueritatem, vel tenuitatem: in humilibus elationem, magnitudinemque fuerit consecutus.

Munus eloquentiæ

Auxesis

AVXESIS.

PRIMA igitur amplificandæ dictionis forma, est ἄυξησις, in rei vocabulo posita: qua vtimur, quoties rem quampiã, miserabilem, crudelem & atrocem facere volumus, veluti si eum, qui læsus sit, occisum dicamus: aut pro impudico scortatorem, pro homine tenace auarum, pro hilari scurram, pro læto luxuriosum, pro fure sacrilegum, pro homicida parricidam appellemus. Cui contraria est figura ταπείνωσις Grecis, Latinis diminutio appellata: qua eum, qui vulnerauit, læsisse, qui occidit, vulnerasse dicimus. Vtriusque insigne exemplum expreßit Cicero in oratione pro M. Cælio. Finitima huic figura est, quæ Græcis, ἐπανόρθωσις, id est correctio, dicitur: cuius exemplum, quoniam suprà demonstratum est, nihil attinet hic referre. Auxesis.

Epitheta.

P*Vlchrum imprimis orationis ornamentum epitheton, id est, adiunctum siue adiectiuum, quoties rebus aptè accommodatur: efficit enim vt quod nullum aut splendorem, aut gratiam, aut admirationem acerbitatemúe habiturum fuerat, longè fiat atrocißimum. Nam & aliquid ἐμφάσεως augendæ vel minuendæ inuidiæ adfert, & grata quadam pulchritudine orationem ornat. Sumitur autem cùm à bonis animi, corporis atque fortunæ,*

tum verò à reliquis locis: sed modus adhibendus, ut optima & maximè significantia eligamus epitheta quæ præcipua gratia orationis dignitatem augeant atque splendorem. Qualia ferè sunt: Ambitiosa, fucosa, simulata amicitia. Ærumnosa vita. Turpis egestas. Arrogans crudelitas. Inuidiosæ opes. Præceps & lubrica dominãdi potestas. Admirandi consilij dignitas. Robusta improbitas. Immanis audacia. Violenta & furens temeritas. Furiosa vinolentia. Profligatus helluo & perditus. Vera, grauis, solida gloria. Inoffensa rerum experiẽtia. Indefessa gnauitas. Luculenta plaga, id est, insigne vulnus. Promissum tetrum, integrum, honestũ, gloriosum. Spes falsa & fallax. Vita inops & vaga. Cæca & arrogans fortuna. Animus ieiunus atque angustus. Inconsulta & temeraria animi ratio. Fatalis calamitas. Memorabilis liberalitas. Singularis sapientia. Ciuile & luctuosum bellum. Iucundissima ingenij laus. Afflictus infirmus, eneruatus reus. Muta solitudo. Cæca nox. Eximia, experrecta virtus. Hostilis mens. Turpis & nocens vita. Voluntarius inimicus. Tuta, tranquilla fortuna. Perdita auctoritas. Facinorosa vita. Audax temeritas. Profusa nequitia. Præceps amentia. Fidelissima gratia. Spes maxima & verissima. Cogitatio inanis. Timidus homo, & omnia pericula circumspiciens. Inconsulta ratio. Lautum & copiosum patrimonium. Inusitata clementia. Disiunctissima regio. Gens immanitate barbara, furore præceps, audacia

Epitheta à quibus sumantur.

tia furens, crudelitate immanis, grassandi vsu impunitateq́ue exercita, ciuili sanguine ac cæde pasta. Miserum, funestumq́; fatum. Consilium obscurum. Incerta & anceps fortuna belli. Impedita & oppressa scelerum conscientia mens. Profundæ libidines. Noua & inaudita luxuries. Intemperantissimæ perpotationes. Vastissimum mare. Funestum animal. Libidines tenebricosæ. Insignis turpitudinis memoria. Inæstimabilis laus. Odium intestinum & infinitum. Infamis, crudelis, facinorosa, libidinosa mulier. Aspera natura. Difficilis aditus. Grauis vultus. Incredibilis, inaudita pietas. Insaturabile abdomē. Furiosissimus & egētissimus ganeo. Exultās furor. Forte cōsiliū. Dies funestus, luctuosus. Casus horribilis, grauis, repētinus. Gloria cursus sempiternus. Otiosa, conferta, & plena voluptatibus vita. Animus flagitijs tectus. Senex meritorum memoria. Difficilis Reipublicæ administratio. Aspectus truculentus, terribilis. Tetra immanisq́; bellua, & omni inaudita libidine infamis. Eblandita & enucleata suffragia. Inuidiosa gratia. Popularis blanditia & occursatio. Perdifficilis & lubrica defensio. Indomiti atque effrenati furores. Odiū non obscurum, sed pertinax, insitum, inclusum hominū animis. Nefaria pactio. Effrenatus, seditiosus, demens insidiator. Importunū scelus. Suspensa & sollicita ciuitas. Infractus atq́; inanis impetus. Furibūdi magistratus. Præcipitās, ægra, labās Respublica.

De-

Demersa patria, Tenuis criminum suspicio. Homo grandi macie torridus, id est, macilentus. Paterna & auita possessio. Horridi & truces Tribuni plebis. Perturbata ratio. Libido effrenata. Consilium dissolutum atque perditum. Inclusum, intestinum, domesticum malum. Infinita omnium rerum, & intoleranda licentia, rerum cupiditas. Solum exile atque macrum. Confidens astutia. Callida audacia. Proiecta improbitas. Intermortuus pudor. Animus scelere affluens. Falsum, turbulentum, populare, seditiosum iudicium. Indomita libido. Fidelis beneuolentia. Peracre iudicium. Concio turbulenta. Humanus in defendendo, misericors in iudicando, religiosus in testimonio iudex. Immanis barbaria. Importuna natura. Furiosa amentia sceleris & audaciæ comes. Simulatio repentina & capitalis. Acris & infamis cupiditas. Facetus bonorũ decoctor. Flagitiosæ libidinis. Singularis nequitia. Gliscens, exardens, insidiosum bellum. Perfidiosum & importunum animal. Audax, pernitiosus, criminibus obrutus, reus. Conuulsa, lacerata Respublica. Hians auaritia. Paßim eiusmodi adiectiua in optimorum auctorum lectione se offerunt, quæ studiosus lector ad locupletandam expoliendamque orationis dignitatem diligenter obseruabit.

Ad-

Aduerbia.

D hunc locum referri possunt Aduerbia aptè & significanter verbis suis apposita, qualia fere sunt: Iracundè & impotenter omnia facere. Impurè, impudēter, impiè, nefariè omnia agere. Vt, Oratoris est boni vehementer, non iracundè agere, in consultationibus sine verborum contumelia, sine acerbo animi dolore ab alijs dissentire, fortiter Rempublicam propugnare, suspiciosè & timidè aliorum corrigere mores. Mirabiliter alienæ gloriæ fauere. Cupidissimè iniurias persequi. Iniuriosè tractare. Grauiter & violenter fortunæ casum ferre. Seditiosè Reipu. tranquillitatem perturbare. Superbè optimorum hominum voluntatem spernere. Diffidenter spem omnem abijcere. Ambitiosè, palàm atque vehementer de honore contendere. Audacter improbitatem alterius extinguere atque delere. Arroganter ingenium ostentare. Castè integreqúe in Repub. versari Inuerecundè atque impiè iudiciorum religionem veritatemqúe perfringere. Nefarijs stupris libidinosè volutari. Magnificè splendideqúe conuiuium ornare. Impudenter helluari. Cupidè in contentionem certamenq; descendere. Scurriliter nominis existimationem abijcere. Turbulenter imperitæ multitudinis animos concitare. Religiosè amicitiam colere. Grauiter & acerbè ferre.

ferre. Impunè in alterius fortunas grassari. Petulanter alterius dignitatem dilexare. Criminosè accusationem conflare. Perfidiosè fidem & religionem remouere. Liberè & accusatoriè dicere. Perditissimè & flagitiosissimè pudorem pudicitiamq́ conspurcare. Impotenter magistratum gerere. Cupidè ad laudem accurrere. Impigrè & fortiter belli labores subire. Actionem maleficiosè intendere. Iniuriosiùs aliquem tractare. Superbiùs appellare. Timidè & diffidenter criminis rationem attingere. Furiosè omnia perfringere atq; perstringere. Cautè pedetentimq́ omnia vitæ officia subire. Confidēter proiectam improbitatem exercere. Obscurè insidias moliri. Vafrè & malitiosè alterius fortunas euertere. Ius suum dissolutè relinquere. Benignè sua studia alicui deferre. Studiosè ad bonos viros incumbere. Leuiter errantem inflectere atque corrigere. Prudenter omnia, quæ humanitùs euenire possint circumspicere: nihil temerè & negligenter, quod accidere possit, despicere: ferre moderatè, quæcunque fors fortuna attulerit: non confidenter in hac humanæ sortis fragilitate propriam fortunam poscere, communem detestari: cuncta denique præclarè & constanter ad vitæ dignitatem referre. Non est difficile ijs similia aduerbia multa inuenire.

Insignes aliquot metaphoræ.

Etaphoræ magnus est in omni scripti genere vsus: propterea quòd cùm ad orationis copiam, tum verò ornatum mirificè conducit, & in tantis vocabulorum angustijs, suam rebus addit appellationem. Eius formas doctissimè adnotauit magnus ille & in omni laudabili eruditione admirabilis artifex D. Erasmus Roterod. Nos etiam illustres aliquot metaphoras hîc subiecimus, quarum exemplo ad reliquas colligendas vtatur iuuentus. Vorago, scopulus, bustum Reipub. Serpit in vrbe malum infinitũ, idq́ manat indies latiùs. Iidem enim in foro bustũ faciunt, qui antea in senatu sepulturam effecerãt. Tanta sum ad reditum cupiditate incensus, vt nulli mihi neque remi, neque ventus satis faciant. Omnes in Ciceronem redundarunt ex illo communis exitij fonte dolores. Ciuitas acerbissimo luctu redundat. Restinguere odium. Nouum ignem ac inuidiæ flammam amplissimo ordini subijcere. Remedium ægrotæ ac propemodùm desperatæ Reipub. dare. Senatus inuidiam ambitus crimine inflammare. Pecuniæ hodie iudiciorum religionem, veritatemq́ perfregerunt. Defessam & refrigeratã inuidiam noua sceleris flamma excitare. Aegram & propemodũ depositã Reip partẽ suscipere. Flumẽ ingẽij. Lumen eloquẽtiæ. Lux liberalitatis. Exitiũ Reipub. Pestis ciuium. Naufragiũ fortunarũ com-

Metaphora

communium. Fax & furia innocentissimorum hominum. Gurges vitiorum, turpitudinumq́; omnium. Tempestas querelarum. Ex desperatis Reipub. malis cõfecta ciuitas sanari iam non potest. Pernitiosorum ciuium fax in omnes seditionis fluctus illabitur atque adhærescit. Vnus Cicero communium temporum flamma pro patria exarsit. Arcem facere ex cloaca, lapidemq́ue è sepulchro venerari pro Deo, id est, honore indignũ magnificè efferre. Difficile est clauum Reip. in maximo cursu ac fluctibus tenere. Virtus in tenebris lucet, neq; vllis sordibus obsolescit, semp p se splendens. Risu disrumpi. Ex campo æquitatis, ad verborum angustias aliquam reuocare. Magnã Reipub. lucem afferre. Euellere ex hominum animis conceptam opinionem. Flagrare amentia. Inflammata libidine ferri. Triumphare gaudio. Mœrore consenescere. Assentationibus in alterius consuetudinem immergere. Tela omnis criminationis in aliquem cõiectare. Erigere animum demissum. Injicere scrupulum. Conflare inuidiam. Infamiam atrocissima turpitudinis inurere. Criminationis mucronem retundere. Procellis inuidiarum iactari. Omni scelere affluere. Respirare à metu. Rebus secundis inflari, frangi aduersis. Disrumpi inuidia. Bilem & stomachum mouere. Seditionis flabello omnium tranquillitatem perturbare. Veritatem mendatio contaminare. Nefario scelere Rempub. lacerare atq; extinguere. Odium omne euome-

euomere atque deponere. Illaqueare reum legum periculis, irretire odio bonorum, implicare supplicio. Excutere atq; exhaurire aliquem bonis. Diuelli dolore, hærere in turpitudine, diffluere ab amicitia. Iacentem & cõcisum pluribus vulneribus misericordia alleuare. Periculi tempestate de vitæ cursu dimoueri. Cõflagrare inuidia. Aestuare dubitatione. Reip. procurationem ad sui quæstum nundinationemq; traducere. Publico naufragio lacunam rei familiaris explere. Ex magnis criminibus elabi. Aculeum cõtumeliæ excutere. Omnia iuris repagula perfringere. Aucupia verborum, & literarum tendiculas in inuiduam vocare. M. T. Clodij furorem cedendo maluit frangere, quàm resistendo. Primoribus labris gustare. Profundere voluptates. Ipsa natura, vt scribit in oratione pro M. Cælio Cicero, profundit adolescentiæ cupiditates, quæ si ita erumpant, vt nullius vitam labefactent, faciles & tollerabiles haberi solent Labem sceleris sempiterni contrahere. Ex profundis libidinibus emergere, totumq; se eijcere atq; efferre. Florescẽtem fortunam subita tempestate peruertere. Ex iactatione populari in medios omnium perturbationum fluctus dilabi. Nõ sum, inquit Cicero in Pisonem, ita timidus, vt qui in maximis turbinibus ac fluctibus Reipub nauẽ gubernassem, saluãq; in portum collocassem, frontis tuæ nubeculã, tum collegæ tui contaminatum spiritũ pertimescam. Deuorare animi molestiam.

Volitare gloriæ cupiditate. Populi fluctus excitare. Licentiam fractis cupiditatibus constringere. Exuere humanitatem. Sanare omnia belli funera. Ciuilis belli incendium, conseruatione ciuium restinguere. Profundere animam. Euellere suspicionem.

Incrementum.

Incrementum & eius formæ.

ELegans in primis schema vel ad exornādam, vel amplificandam orationem, quod incrementum appellatur: quo inferioribus exaggeratis per gradus quosdam ad id, quod summum est, peruenitur. Eius formas plerique faciunt quatuor, alij etiam plures: vt prima ea sit, quæ ex infimis ad summa aliquem habet progressum: vt, Omnis huius vita optimarum rerum studijs exercita, attrita, consumpta est. M. Tullius Ro. Remp. funesta coniuratione laborantem atque oppressam admirabili consilij facilitate erexit, restituit. Catilina omne humanæ necessitudinis ius, omnem amicitiæ fidem contempsit, violauit, perfregit. Q. Fabius senescentem Romani nominis gloriam & propè extinctam à libidinoso Hannibalis furore primus vindicauit, insolita virtute illustrauit, & cum omni posteritatis memoria adæquauit. Ostendimus pulcherrimum eius exemplum esse apud Ciceronem, actione in Verrem quinta. Secunda eius forma est, quum excitandæ admirationis causa ei, quod sua alioqui natura summum

esse

esse videbatur, aliquid augustius atque præstantius adijcimus. Eius tale exemplũ extat apud Ciceronem, lib. 1. Tusculanarum quæstionum. Aristoteles longè omnibus præstans & ingenio & diligentia, Platonem semper excipio. Summum erat, Aristotelem cæteris omnibus ingenio ac diligentia egregiè antecellere: auxit tamen cùm diceret, vnũ se Platonem excipere. Tale item est: Diomedes omnes Græcos inuicti animi magnitudine rerumq́ue gestarum gloria superauit, excepto tamẽ vno Vlysse. C. Iul. Cæsar scriptionis elegantia, præter vnum Ciceronem, felicissimè Romanum sermonem expressit. Tertia eius forma est, quum citra vllũ ordinem aut gradum, quod atrocissimum est dicimus. Vt patrem tuum, cui vitæ luciśque huius iucunditatem debebas acceptam ferre, occidisti: quid dicam amplius? patrẽ tuũ occidisti. Matrem tuã, Oreste, intra humanæ naturæ sordes crudelissimè interfecisti: nullo grauiore flagitio obstringi poteras: matrem tuam interfecisti. Quarta forma est, quæ impetũ atq; incrementũ sumit à rerũ circumstãtijs: vt, L. Pisonẽ Consulẽ cùm furoris Clodiani vis tota vrbe volitaret, in maxima Reip. perturbatione, in maximis naufragijs ciuitatis, in sũma optimorũ ciuiũ desperatione, in maximo senatus luctu nemo sobriũ, nemo agẽtẽ aliq̃d, quod esset libero dignũ, nemo deniq; in publico vidit. Venustũ quoq; illud à circũstãtijs est incremẽtũ in eadẽ Ciceronis oratione in L. Pisonẽ. cũ seruorũ, inq̃t, delectus

beretur in foro, arma in templo Castoris, luce & palàm comportarentur: id autem templum sublato aditu, reuulsis gradibus, à cõiuratorũ reliquijs, atque à Catilinæ præuaricatore quondam, tum vltore armis teneretur: cùm Equites Romani relegarentur; viri boni lapidibus è foro pellerentur, Senatui, non solùm iuuare Remp. sed ne lugere quidem liceret: cùm ciuis is, quem hic ordo, assentiente Italia, cunctisq́ue gentibus conseruationem patriæ iudicarat, nullo iudicio, nulla lege, nullo more, seruitio atque armis pelleretur, non dicam auxilio vestro, quod verè licet dicere sed certè silẽtio tum Romæ fuisse consules quisquam existimabit? Nihil his potuit vel efficacius, vehementius dici ad augendam inuidiam.

SYNONYMIA.

Synonymia.

SYnonymian quoque diximus quandam nominis esse cognationem, siue interpretationem, quasi rei ipsius, quam exaggeramus, indignitas vocabulo vno significari non satis euidenter poßit. Sunt autem Synonyma: mucro, gladius, ensis: perdere, diuexare, affligere, extinguere Rempub. vigiliæ nocturnæ, excubiæ, stationes. Si Italiæ delectus, inquit in oratione pro Milone Cicero, si arma, si Capitolinæ cohortes, si excubiæ, si vigiliæ, si delecta iuuẽtus, contra Milonis impetum armata est, atq; illa omnia in hunc vnum instituta, parata, intenta sunt, etc.

Et in

Et in Pisonem: Magna, inquit, maiestas consulis. Non capiunt angustiæ pectoris tui, non accipit leuitas ista, non ægestas animi, non ingenij infirmitas sustinet tantam personam.

VIRGILIVS:

Quid puer Ascanius? superéstne, & vescitur aura
Aetherea, nec adhuc crudelibus occubat vmbris?

Regnat hoc schema in affectionibus. Sed nihil attinet pluribus exemplis hic vti, quæ obscura esse non possunt.

Gradatio.

Gradatio.

COgnata incremento figura est, quæ à Græcis κλίμαξ, Latinis gradatio, appellatur. Nã & proximum semper verbum ad alia descendens repetit, & mirã rebus venustatem iucunditatẽq; adfert. Cuiusmodi est: Literarum studium laudẽ, laus vitæ dignitatem, dignitas admirationem pariit. Otium excitat voluptatis studium, voluptas parit peccatum, peccatum verò animæ mortem. Caput, inquit Paulus, mulieris vir est, caput viri Christus, Christi autem deus. Nota figura & in illustri orationis gratiã posita.

Congeries.

Cõgeries.

COngeries, quam συναϑροισμὸν vocant Græci, nõ vocũ gradus, sicut incremẽtum, sed cumulum quendam habet. Insigne admodũ schema, quoties plures virtutes vel vitia, plures animi corporisque dotes vni alicui personæ attribuimus, vt homo iustus, temperans, virtutum cultor, vitiorum contemptor, humanus, misericors &c.

Nam quòd vobis iste, inquit in L. Pisonem Cicero, tantùm modò improbus, crudelis olim furunculus, nunc verò etiam rapax, quòd sordidus, quòd contumax, quòd superbus, quòd fallax, quòd perfidiosus, quòd impudēs, quòd audax esse videatur, nihil scitote esse luxuriosius, nihil libidinosius, nihil posterius, nihil nequius. Crebrò hac figura in omne causæ genus incidit. Hac figura Cicero mirabiliter exaggerauit Clodij in omnes ordines flagitium. Polluerat, inquit, stupro sanctissimas religiones, Senatus grauissima decreta perfregerat, pecunia se palam à iudicibus redemerat, vexarat in tribunatu Senatum, omnium ordinum consensu pro salute Reipublicæ gesta resciderat, me patria expulerat, bona diripuerat, domum incenderat, liberos, coniugem meam vexauerat, &cæt.

Antithesis.

Antithesis

Vllum ferè est schema, quod illustriorem gratiam, maioremque splendorē cùm exornandis, tum verò amplificādis rebus adferat, quàm ἀντίθεσις, id est, contentio: cuius vim aliquando inter rerum locos referemus. Explicat enim & ostendit, quam vim optimarum rerum virtutes habeant, quæ sit inter virtutes ac vitia cognatio: & ipsa illa collatione rerum omnium naturam ac consecutiones optimè indicat: & proinde maximus eius est vsus in genere demonstratiuo: vt qui eximiam in principe clementiam, animi moderationem, ac incre-

incredibilem vitæ continentiã probare velit, præcipua argumenta ducat à detestatione impietatis, iræ, & libidinis. In suasionibus nihil hac figura efficacius fingi potest. Eius etiam exemplum tale esse potest. Homo in scelere vigilans, in virtutum officijs somnolentus & iacens: in perditis rebus diligens, in ciuilibus negotijs negligens: timidus in rebus strenuè agendis, audax in facinore. Ineptus et stultus inter viros, concinnus & prudens inter stultas mulierculas. Concitus ad rixam, tardus ad gratiam. Virtutis egens, scelerum profusus. Mortales amicitias, immortales verò inimicitias gerit. Inimicus suis, amicus verò alienis. Euersor & captator fortunarum alienarum, naufragus suarum. Inimicus otij, perturbator tranquillitatis: auctor seditionis, vexator ciuium, hostis bonorum omnium. Certabit, inquit Cicero actione tertia in Verrem, mea diligentia cum illorum cupiditate, vestra integritas cum illorum perfidia, testium constantia cum illius leuitate atque periurio.

Orationem constare ex verbis & sententijs.

ELoquentia cùm constet ex verbis & sententijs, magna cura & studio nobis agendum, vt purè, & emendatè loquamur, verborum & proprietatem, & translatorum elegantiam persequamur. In pro-

prijs, vt aptißima eligamus: in translatis, vt similitudinem secuti verecundè vtamur alienis, vitemusque, si quid vitiosum, si quid inquinatum, si abiectum, si non aptum, si durum, aut longè petitum videri poßit. Quemadmodum autem sententiæ maiora sunt ornamenta, & ad orationem illustrandã, & ad actionis dignitatem commendandam: neque enim oratio iucunditatem, admirationem, aut splendorem magnum habere potest, quæ non aliqua sententiarum pulchritudine illuminetur, neque oratio, siue ipsa illa eloquentia, nullis claris sentẽtijs ornata dici poßit laudabilis: ita eæ præcipuè sententiæ nobis adsumendæ erunt, vt doceant, acutæ, vt delectent, quasi argutæ: vt commoueant graues esse debent, in quibus quoque fugiendum, si quid absurdum, aut alienum, aut non acutum, aut subinsulsum sit. Nulla autem sentẽtia esse potest illustris sine luce verborum, neque sine grauibus verbis ornata & perpolita. Et quando Cicero in libro, de Oratore, primo, requirit in oratore dictionis elegantiam, acumẽ dialecticorum, sententias verò philosophorum, memoriam iurisconsultorum, vocem tragœdorum, gestum penè summorum actorum, non alia autem re magis oratio, quàm illustribus sententijs exornetur, non me piguit earum formas quæ ad imitationem pertinere videantur, breui scripto annotare.

Sen-

Sententiæ aliquot ex Cicerone, cuius dictionem iuuentuti proponimus imitandam.

PArentes, quibus natura nos primùm conciliat, charißimos habere debemus, etiam rebus eorum adflictis alere, quòd ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita est.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem & errare, nescire, & decipi, & malũ & turpe ducimus. Sed tamen in perdiscendis literis adhibendum studium vehemens, & ardor quidam amoris, sine quibus nihil quicquam in vita fit egregium: parumquéque ipsa illa doctrina valet, nisi industria, studio, labore, diligentia comprobetur.

Sola est sapientia, quæ & viuendi ars putatur, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicat: quæ mœstitiam ex animis pellit, qua præceptrice nos docemur ipsius fortunæ iniuriam modestè ferre, & eas ingredi vias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt: eoq́; nihil illa optabilius nihil præstantius, nihil homine dignius.

In rebus magnis, memoriaqúe dignis, consilia primùm, deinde acta, postea euentus spectanda. Melius siquidem curantur, quæ consilio geruntur: nec

modò existimandum, quàm honesta sit res ea, ad quam gerendam accedimus, sed etiam an eius efficiendi potestatem habeamus, adhibita ea temperatione, ne aut temerè desperemus, propter ignauiam, aut nimis confidamus, propter cupiditatem.

Proprium munus est magistratus, commoda ciuium defendere, eosq́; eadē æquitate continere, intelligere se gerere personā ciuitatis eiusq́; dignitatem & decus sustinere, cùm auxilia Reipub. labefactari, conuelliq́; videat, ferre opem patriæ, succurrere saluti, fortunisq́; communibus, suam salutē posteriorem salute communi ducere, intercludere omnes seditionum vias.

Nihil est tam aptum ad ius, cōditionemq́; naturæ, quàm lex, sine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec gēs, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest.

Omnis peregrinatio obscura & sordida est ijs, quorum industria in patria potest esse illustris.

Laus ea honesta est, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt, sicut honos ille maximus, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris defertur, & datur.

Breuis vita data est, sed memoria benè redditæ vitæ sempiterna: quæ si non esset longior, quàm hæc vita, nemo esset tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem gloriamq́ue contenderet, cuius tamen studio omnes trahimur, & optimus quisque maxima gloria ducitur, neq;

vix

vix inuenitur, qui laboribus susceptis periculisq́ue aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret, gloriam: siquidem ipsa virtus nullam aliam mercedem laborum, periculorumq́; desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, nihil est, quod quisquam in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam breui, tantis se in laboribus exercere velit. Insidet enim quædam in optimo quoq; virtus, q̄ noctes'q; dies animū gloriæ stimulis cōcitat atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittēdam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam.

Mors honesta sicut nonnunquam fugienda, ita ea terribilis est ijs, quorū cū vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non potest.

Nihil virtute est amabilius, nihil pulchrius, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: cuius ea vis est, vt etiam in tenebris posita suum retineat splendorem. Et natura adfert, eos vt viros suspiciamus, maximisq́ue efferamus laudibus, quorū excellentes quasdam & singulares perspicimus virtutes. Vera laus veræ virtuti debetur, sine qua nihil quicquam est laudabile: eaq́; ad benè viuendū seipsa contenta est splendetq́; & manet semper etiā loco pulsa, neq; alienis vnquā sordibus obsolescit.

Voluptates blandissimæ dominæ, sæpè maiores partes animæ à virtute detorquēt. Societatis humanæ vinculū, est ratio & oratio, quæ dicendo, cōmuni-

nicando, disceptando, iudicando conciliat inter se homines, coniungitq́; naturali quadam societate. Neque vlla re alia absumus à natura ferarum.

Nihil est tam tetrum, nihil tam aspernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo, quia nihil est malum, nisi quod turpe aut vitiosum sit.

Temperantia, quasi moderatrix omnium commotionum est, quæ in rebus aut expetendis, aut fugiendis, vt rationem sequamur, monet, quæ animis pacem adfert, & eos quasi concordia placat ac lenit.

In omnibus rebus mediocritas est optima.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia. Nihil tam regium, tam liberale, tamq́; munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare adflictos, dare salutem, & liberare periculis patriam.

In amicitia omnia insunt, quæ putant homines expetenda, honestas, gloria, tranquillitas animi, atque iucunditas vt cùm hæc adsunt, beata vita sit, & sine ijs esse non possit.

Natura nihil præstantius habet, nihil quod magis expetat, q̃ laudē, quàm dignitatē, quā decus.

A recta conscientia transuersum vnguem non oportet quenquam in omni vita sua discedere.

Improbum est relinquere honestatem, propter vtilitatis magnitudinem.

Nobis persuasum esse debet, si Deos hominesq́ue celare possimus, nihil tamen auarè, nihil iniu-

stè

stè, nihil libidinosè, nihil incontinenter esse faciendum.

Nihil tam contra naturam, quàm turpitudo, neq; detestabilius quicquam dedecore.

Omnis actio vacare debet temeritate & negligentia.

Cùm omnis seruitus est misera, tum verò intollerabile est seruire impuro, impudico, effœminato.

Omnis animaduersio & castigatio contumelia vacare debet.

Suum cuique incommodum ferendum est potiùs, quàm de alterius incommodis detrahendum.

Conscientia rectæ voluntatis maxima consolatio est rerum incommodarum

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile, aut pertimescendum.

Leuat dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio.

Poterit studiosa iuuentus alias his similes, vel etiam potiores colligere sententias ad orationē exornandam.

Apophthegmata multum gratiæ, venustatis, & delectationis adferunt quoque orationi, cuiusmodi sunt illa Cicer. Plato, inquit, tum deniquefore beatas Resp. putauit, si aut docti, aut sapientes homines eas regere cœpissent: aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent.

Dio-

Diogenes Cynicus Alexandro roganti, vt diceret, si quid ei opus esset: nunc quidem paululùm, inquit, à sole absis, officiebat videlicet appropinquanti.

Lacæna, quum filium in prælium misisset, & interfectũ audisset: idcirco, inquit, genuerã, vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.

Curio ad focum sedenti magnum auri pondus Sannites quum attulissent, repudiati ab eo sunt. Non enim, aurum habere, præclarum sibi videri dixit, sed eis, qui haberent aurum, imperare.

Silenus à Mida captus cùm esset, hoc ei pro sua missione dedisse scribitur: Non nasci, homini longè optimum est, proximum autem, quamprimùm mori.

Publius Scipio, qui primus Africanus appellatus est, dicere solebat, nunquam se minùs ociosum esse, quàm quum ociosus, nec minùs solum, quàm quum solus esset.

SIMILIA.

SIMILIA *cùm magnam lucem & venustatem adferant orationi: iisq; ad excitandos audientium animos frequenter vtatur magnus ille orator M. T. Cicero, existimaui imitationis gratia, eorum aliquot formas subiiciendas esse, cuiusmodi sunt.*

Vt tutela, sic procuratio Reipub. ad vtilitatem eorum,

eorum, qui commißi sunt, non ad eorum, quibus commissa est, gerenda est.

Vt leges omnium salutem, singulorũ saluti anteponunt: sic vir bonus & sapiens, & legibus parẽs, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium, plùs, quàm vnius alicuius saluti, consulit.

Vt in nauigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas: cùm verò id possit mutata velificatione assequi, stultum est, eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis potiùs, q̃. eo commutato quò velis tandem peruenire: sic cùm omnibus nobis in administranda Republica propositum esse debeat, id, quod à me sæpißimè dictum est, cùm dignitate ocium: non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus.

Vt cupiditatibus principum, & vitijs infici solet ciuitas: sic emendari & corrigi continentia.

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendũ & agendum, natus est, quasi immortalis Deus.

Vt multo maiora sunt opera animi, quàm corporis: sic hæ res, quas persequimur ingenio, gratiores sunt, quàm illæ, quas viribus.

Vt ager quamuis fertilis sine cultura fructuosus esse non potest: sic sine doctrina animus.

Quemadmodum temperantia sedat omnes appetitiones, & efficit, vt hæ rectæ rationi pareãt, conseruatque considerata iudicia mentis: sic huic im-

inimica intemperantia, omnem animi statum inflammat, conturbat, incitat.

Vt turpes sunt, qui se efferunt lætitia tum, quũ fruũtur venereis voluptatibus: sic flagitiosi, qui eas inflammato animo concupiscunt.

Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic sapientes fortunæ impetum superare non possunt.

Vt gemma quamuis abÿciãtur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: sic multi, qui quamuis in tenebris inuoluti fuerint, non tamen optimam naturam, quam non ab homine, sed ab ipso Deo genitam putamus, non amiserunt.

Vt ignis in aquam coniectus, continuò restinguitur & refrigeratur: sic referuens falsum crimen, in purissimam castissimam vitam collatum, statim cõcidit & extinguitur,

Vt cygni prauidentes quid in mort boni sit cũ cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum.

Vt leuitatis est, inanem aucupari rumorem & omnes vmbras etiam falsæ gloriæ consectari: si leuis est animi, lucem splendoremqúe fugientis, iustam gloriam, qui est fructus veræ virtutis honestissimus, repudiare.

Vt adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur, leuiorqúe fit eorum senectus, qui à iuuẽtute coluntur, & diliguntur: sic adolescentes senum præceptis gaudent quibus ad virtutum

iutum studia ducuntur.

Vt aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici solet.

Vt monere & moneri proprium est veræ amicitiæ, & alterum liberè facere, non asperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: sic habendum, nullam in amicitijs pestem esse maiorem, quàm adulationem, blanditias, assentationem.

Passim extant & alia eiusmodi similia, ad quorum imitationem adolescentes sua effingere studia poterunt.

De Affectionibus.

PRimam imitationis partem esse voluimus, diligenter & summa animi ratione atque cura obseruatum eius consiliũ, ad cuius imitationem tota mente conuertimur: propterea, quòd naturam, cũ sua quisque ἕξει, celeriquè ingenij motu feratur, imitando effingere non possumus. Secundam eius partem fecimus certam quandam rationem ac viam dicendi, quam munire optimarum elocutionũ propositis exemplis conati sumus. Huic figurarum, quibus simplex oratio illustrior illuminatiorque redderetur, & illustres aliquot sententias, veluti orationis lumina, tanquam partem tertiam, subiecimus. Nunc de materia siue scribendi genere, quod imitãdo explicare volumus, pauca quædam dicemus. Nam duplex eius est ratio. Aut enim simplex materia & solitaria, nullis vel affectionibus

Imitationis partes

Affectiones.

nibus vel exornationibus expolita philosophorũ more proponitur: qualis est de cœlo & mundo, de elementis, de animæ immortalitate, de summo bono, de morte, de morborum caussis, symptomatis, differentijs, & remedijs, &c. cuiusmodi ferè sunt omnia Mathematicorum axiomata, quæ certis demonstrationibus, nullis vel figurarum exornationibus, vel amplificationibus ab ingenuarum artium scriptoribus in scholis eruditorum hominum explicantur. Summi enim homines, ingenio & otio affluentes, latentes magnarum rerum caussas, originem, formas, atque consecutiones contenti fuerũt sine vllo orationis fuco ac pigmento posteritati tradere: propterea quòd rem docere, quã ornare maluerunt, putarentq́; vitium omnem animi motum, & proinde nulla perinde re mentem humanã nõ solùm ab omni animi integritate ac ratione, verùm etiam constantia & sanitate abstrahi, atque affectionibus. quarum moderationem in prudente viro etiam laudabant Peripatetici, cùm tamen eas extirpandas omninò esse Stoici contenderent. Sed eadem hæc si vel ab Oratore vel Poeta, vel ab eo deniq; assumantur, qui in affluentis populi cõcursu omnia ad ingenij sui iactationem, ad famam eloquentiæ, ad multitudinis delectationem, admirationẽ, atq; acclamationẽ facit, nõ magis deprobationis fide, q̃ indoctæ plerumq; plebis opiniõe vel iudicio solicitus, omnia iam plena eloquentiæ, plena affectionum, plena denique spiritus, atq; animi

erunt

erunt. Nam vt lacbrymas mouere ſiccis ocülis nemo poteſt: ſic Orator de rebus amplectendis ac fugiendis, de Reipub. adminiſtratione, de morte expetenda, de animi æternitate dicturus, audientium animos optimarum rerum ſtudio atque ambitu, humanæ vitæ odio, virtutum deniq; omnium amore & deſiderio tanquam facibus quibuſdam incendere debeta, tque inflammare: & ſpe, deſiderio, odio, amore, ira, cupiditate permotos in quemcunq; velit animi impetum pertrahere. Sunt enim affectiones à natura homini, tanquam animorum pædagogi quidã, vtiliter datæ, quarũ vi atq; impulſione ad res ſtrenuè agẽdas ferimur: quãdo nullã magnam & laudabilẽ virtutẽ exercere, nullã vitæ dignitatem amplecti, nullũ optimarũ rerũ ſtudiũ, niſi cuius ambitu afficiamur, colere poſſumus. Quod animaduertentes Peripatetici, ne Oratorẽ quidem ſine iracũdiæ aculeis non modò accuſantẽ, ſe ne defendentẽ ferre oportere iudicabãt: adeoq; vtiliter, animorũ perturbatiões à natura homini datas eſſe, vt ipſi philoſophiæ principes tãtos in ſtudijs ꝓgreſſus, luſtratis vltimis penè orbis terrarũ finib. facturi ſine flagrãte cupiditatis ardore nõ fuerint. Sic irã ad fortitudinem excitandam, ſic miſericordiã ad calamitatem afflictorum hominum ſubleuãdam, ſic æmulationem ad præclariſsimarum rerũ ſtudia excolẽda, dolorem ad ignominiæ atq; infamiæ fœditatem fugiendam non ſine magna, vtilitate eſſe conſtitutam. Quare ea nobis materia quæ affe-

Affectiones quid ſint.

ctionibus abundat, Coniuncta nominabitur: in qua omnis oratoris facultas, omnis denique admiratio est posita: quòd orator de rebus magnis ad Reipub. decus atque dignitatem pertinentibus dicturus, sæpè cogatur multitudinis animos cohortatiõe, obiurgatione, cæterisq́; locis communibus ad cupiditatem, ad laudem atq; gloriam, ad res præclarè agendas vel concitare, vel ira, odio, ac libidine inflammatos animos à temeritate, iniuria, inuidia, crudelitate ad moderationem reuocare. Nec aliud ad concitandos multitudinis in nos animos, ad cõciliandam beneuolentiam & attentionẽ, ad risum fletum, lachrymas, miserationem mouendum tam vehemens est, atq; oratio omnibus, animorum motibus, quos hominum generi natura tribuit, affluens propterea, quòd omnis vis, vt ait Cicero, rati:qúe dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedandis, aut excitandis exprimend.i est. Videturqúe[ob] id Plato rationem rectè dixisse aurigam esse, equos verò animi motus, quibus & currus & auriga traheretur. Atque vt hic Cicero duo motuum capita fecisse videtur, sic omnes penè Rhetores, qui de arte dicendi scripserunt, affectionum genera faciunt τὰ ἤθη, καὶ τὰ πάθη.

Platonis sentẽtia de affectionibus.

Priora illa mitiora sunt, & in sedandis ferè animis, in quadam commendatione, deprecatione, & excusatione posita: vt mansuetudo, timor, pudor, miseratio, fauor, delectatio, cæteraqúe huiusmodi, quæ vel ab Aristotele in Rhetoricis,

vel

vel à Cicerone enumerantur: & præcipuè in comœdijs regnant. Expreßit hos motus admirabiliter Poëta Comicus in oratione Pamphili suum erga Glycerium ingenuum amorem declarantis:

Ego propter me, inquit, illam decipi miseram sinam?

Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit.

Quam ego animo egregiè charam pro vxore habuerim.

Benè & pudicè eius doctum atque eductum sinã

Coactum egestate ingenium immutarier?

Mouit enim miserationem à fortuna & malis deserta atq; neglectæ Glycerij, cuius innocentiæ obstare paupertatem posse, animo cernebat, & indignitatem exaggeraiut ab amore & consuetudine, quæ ingenuo adolescenti cum Glycerio fuerat constituta: tãquam perfidiosi sit ingenij, datam semel fidem vlla vel patris voluntate, vel temporis iniuria, vel calamitate frangere. Addit deinde amorem, non illum, qui ex libidine, ex voluptate, ex corporis turpitudine sit profectus, sed liberalem atque pudicum. Quam ego, inquit, animo egregiè charam pro vxore habuerim. Neque tamen in his pietatis, amoris, miserationis, indignitatisqúe motibus acquieuit: sed omnia hæc exaggerauit à liberali vitæ institutione, quæ fortuna ac conditione meliore digna videbatur: vt his locis non solùm legentis animus perturbetur, verùm etiam quàm

 hones-

honestè Pamphilus amauerit, appareret. Nam eiusmodi ferè affectionum loci sumuntur ab ætate, sexu, fortuna, conditione, vita innocentia, iniuria, atque rei indignitate. An verò Annæ apud Virgilium sororis suæ Didonis animum magnũ atq; fortem, & in mariti fidem tota mente conuersum, his affecti onibus non permouit solùm, verùm etiam fregit?

Anna refert: O luce magis dilecta sorori,
Soláne perpetuò mœrens carpere iuuenta?
Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris?
Id cinerem aut manes credis curare sepultos? &c.

Captat enim beneuolentiam à singulari suo erga sororē cùm amore, tum pietate: vt ostensura, quãtis cōmoditatibus Didoni, si amoris coniugij q; sensum omnem abijciat, sit carendũ, plus habeat & fidei et auctoritatis. Primũ deinde motũ ab ea ætate, quæ & voluptatibus affluit, & procreandis liberis est idonea, pulchrè excitat: & liberorum delectatione, spe futurarum rerum, quarum gloria circumfluere posset, contemptu deorum, quos huiusmodi rebus permoueri negat, timor deniq; periculi labantem eius animũ inflexit, magnisq; cupiditatibus inflãmauit. Magnam in omni delibera-tione hæ affectiones vim atq; facultatem habent. Posteriora, quæ τὰ πάθη Græcis appellari diximus, vehementem, concitatum, incensum, & penè tragicum habent motum, ad misericordiam, inuidiam, odium, contemptũ, indignationem, desperationem-

rationemq́; excitandam. Has enim perturbationũ formas, præter eas, quas iam enumerauimus, in Rhetoricis facit Arist. Cic. in Partitiõibus omnem animi motum ad voluptatem, ad molestiam, ad metũ, ad voluptatẽ refert. In his Cicero hæret, in his immoratur, in his habitat, quoties concitatæ plebis mentẽ audacia ac temeritate furentem vel componere, vel periculorũ metu debilitatã ad res præclarè agendas excitare, vel auditorũatq; iudicum animos aduersariorũ odio, inuidia, innocentia Rei & afflicta fortuna, indignatione oppressæ virtutis inflammatos in mansuetudinem, pietatem, ac misericordiã conuertere conatur. Cuius rei exemplũ cùm in multis alijs, tum præcipuè in ijs orationibus, quibus parens ille eloquentiæ A. Milonem, & P. Syllam defendit, longè est pulcherrimum: nam & Pub. Syllæ innocentiam singularemq́; pudorẽ iudicibus commendat: Nihil video, inquit, esse in hoc P. Sylla, iudices, odio dignum, misericordia digna multa: neq; enim nũc propulsandæ calamitatis suæ causa supplex ad vos, iudices, confugit, sed ne quæ generi ac nomini suo nota nefariæ turpitudinis inuratur, &c. & lachrymas mouet à filij in patrẽ pietate ac solicitudine: Huic misero, inqt, notiora sũt iudiciorũ itinera, & fori, quã disciplinarũ. Sed & ipsos quoq; iudices dolore animi, quẽ ex calamitate P. Syllæ capere videbatur, impeditos, inimici verò crudelissimo & nefario odio incẽsos, fortũæ deniq; acerbitate, rerũ vicissitudine, & graui conquestiõe

fractos, ad lachrymas, ad misericordiam, ad afflicti & calamitosi hominis alleuationem adducit, atq; impellit. Postremò etiam lenitatem ac misericordiã elicit à malis P. Syllæ. Quid enim, ait, erat mali, quod huic spoliato honore, fama, fortunis, deesse videretur? aut cui nouæ calamitati locus vllus relictus esset? vrget eadem fortuna quæ cœpit, repetit nouum mœrorem, nõ patitur hominem calamitosum vno modo afflictũ vno luctu perire, &c. Nulla cuiusquam mens tam barbara & inhumana est, quæ non his affectionibus perturbari posse videatur. Admirabiliter sanè Virgil. grauissimas animi permotiones in matris Euryali lachrymis atque conquestione expressit his carminibus:

Hunc ego te Euryale aspicio? tune illa senectæ
Sera meæ requies? potuisti linquere solam
Crudelis? nec te sub tanta pericula missum
Affari extremum miseræ data copia matri?

Harum omnium permotionum tractationem ampliùs suprà ostendimus: sumuntur enim ab animi commentis, Græci φαντασίας appellant, quorũ Cõmenta. *loci sunt, rerum personarumq; adiuncta. Optimè enim quemcunq; animi motũ exprimet, qui omnia adiuncta, absentiumq; rerũ imagines animo cõceperit. Hinc enim dolorẽ animi exaggerasse Euryali mater videtur, quasi diceret: non fui periculorũ socia, non adfui morienti filio, non postremã eius vocem excepi, non potui laboranti mederi, &c. Magna certè & admirabilis quidẽ affectionum vis est,* Affectionũ vtilitas. *non se-*

non solùm ciuilibus in causis, verùm etiam in omni vita benè feliciterq́ instituenda. Sunt enim quædã ab animi ratione & virtutis studio sic abhorrentes, vt coniuncta prorsus videantur cum originis pecca to: quod efficit, vt nostram vtilitatem cunctis rebus anteponamus: cuiusmodi ferè sunt ambitio, ira, inuidia, &c. Quædam verò rationi pariunt, ciuilisq́ vitæ dignitatem valde commendant: vt parentum erga liberos amor, liberorum erga parentes veneratio atq́ pietas, vxoris erga maritum fides. Multa de his præcipiunt Arist in Rhet. lib. 3. cap. 8. πολιτικῶν. & Cicero lib. quarto Tusculanarũ quæstionum. Nunc vnde digreßi sumus, ad reliqua causarum genera deueniamus: nam cæteros amplificationis rerumq́ue locos infrà explicabimus.

De genere Deliberatiuo.

Rincipiò sciendum, omnem cogitationem motumq́ue animi aut in consilijs capiundis de rebus honestis & pertinentibus ad benè beateq́ue viuendum, aut in studijs cognitionis scientiæq́ue versari: deinde habendam hanc rationem esse, vt paci consulamus, atque ad rem gerendam non modò consideremus, quàm illa res honesta sit, sed etiam, vt habeat efficiendi facultatem, ne quid temerè desperemus, propter ignauiam, aut nimiùm confidamus, propter cupiditatem: postremò, vt in publicis consultationibus Pulchræ præceptiones de genere deliberatiuo.

nicando, disceptando, iudicando conciliat inter se homines, coniungitq́, naturali quadam societate. Neque vlla re alia absumus à natura ferarum.

Nihil est tam tetrum, nihil tam aspernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo, quia nihil est malum, nisi quod turpe aut vitiosum sit.

Temperantia, quasi moderatrix omnium commotionum est, quæ in rebus aut expetendis, aut fugiendis, vt rationem sequamur, mouet, quæ animis pacem adfert, & eos quasi concordia placat ac lenit.

In omnibus rebus mediocritas est optima.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia. Nihil tam regium, tam liberale, tamq́, munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare adflictos, dare salutem, & liberare periculis patriam.

In amicitia omnia insunt, quæ putant homines expetenda, honestas, gloria, tranquillitas animi, atque iucunditas, vt cùm hæc adsunt, beata vita sit, & sine ijs esse non possit.

Natura nihil præstantius habet, nihil quod magis expetat, q̃ laudē, quàm dignitatē, quā decus.

A recta conscientia transuersum vnguem non oportet quenquam in omni vita sua discedere.

Improbum est relinquere honestatem, propter vtilitatis magnitudinem.

Nobis persuasum esse debet, si Deos hominesq́ue celare possimus, nihil tamen auarè, nihil iniu-

stè

ſtè, nihil libidinosè, nihil incontinenter eſſe faciendum.

Nihil tam contra naturam, quàm turpitudo, neq; deteſtabilius quicquam dedecore.

Omnis actio vacare debet temeritate & negligentia.

Cùm omnis ſeruitus eſt miſera, tum verò intollerabile eſt ſeruire impuro, impudico, effœminato.

Omnis animaduerſio & caſtigatio contumelia vacare debet.

Suum cuique incommodum ferendum eſt potiùs, quàm de alterius incommodis detrahendum.

Conſcientia rectæ voluntatis maxima conſolatio eſt rerum incommodarum

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil poteſt, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum.

Leuat dolorem communis quaſi legis, & humanæ conditionis recordatio.

Poterit ſtudioſa iuuentus alias his ſimiles, vel etiam potiores colligere ſententias ad orationẽ exornandam.

Apophthegmata multum gratiæ, venuſtatis, & delectationis adferunt quoque orationi, cuiuſmodi ſunt illa Cicer Plato, inquit, tum deniquefore beatas Reſpub. putauit, ſi aut docti, aut ſapientes homines eas regere cœpiſſent: aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent.

Di-

Diogenes Cynicus Alexandro roganti, vt diceret, si quid ei opus esset: nunc quidem paululùm, inquit, à sole absis, officiebat videlicet appropinquanti.

Lacæna, quum filium in prælium misisset, & interfectũ audisset: idcirco, inquit, genuerã, vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.

Curio ad focum sedenti magnum auri pondus Samnites quum attulissent, repudiati ab eo sunt. Non enim, aurum habere, præclarum sibi videri dixit, sed eis, qui haberent aurum, imperare.

Silenus à Mida captus cùm esset, hoc ei pro sua missione dedisse scribitur: Non nasci, homini longè optimum est, proximum autem, quamprimùm mori.

Publius Scipio, qui primus Africanus appellatus est, dicere solebat, nunquam se minùs ociosum esse, quàm quum ociosus, nec minùs solum, quàm quum solus esset.

SIMILIA.

SIMILIA *cùm magnam lucem & venustatem adferant orationi: ijsq; ad excitandos audientium animos frequenter vtatur magnus ille orator M. T. Cicero, existimaui imitationis gratia, eorum aliquot formas subijciendas esse, cuiusmodi sunt.*

Vt tutela, sic procuratio Reipub. ad vtilitatem

eorum, qui commißi sunt, non ad eorum, quibus commissa est, gerenda est.

Vt leges omnium salutem, singulorū saluti anteponunt: sic vir bonus & sapiens, & legibus parēs, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium, plùs, quàm vnius alicuius saluti, consulit.

Vt in nauigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas: cùm verò id possit mutata velificatione assequi, stultum est, eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis potiùs, q̃. eo commutato quò velis tandem peruenire: sic cùm omnibus nobis in administranda Republica propositum esse debeat, id, quod à me sæpißimè dictum est, cùm dignitate ocium: non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus.

Vt cupiditatibus principum, & vitijs infici solet ciuitas: sic emendari & corrigi continentia.

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendū & agendum, natus est, quasi immortalis Deus.

Vt multo maiora sunt opera animi, quàm corporis: sic hæ res, quas persequimur ingenio, gratiores sunt, quàm illæ, quas viribus.

Vt ager quamuis fertilis sine cultura fructuosus esse non potest: sic sine doctrina animus.

Quemadmodum temperantia sedat omnes appetitiones, & efficit, vt hæ rectæ rationi pareāt, conseruatq́ue considerata iudicia mentis: sic huic

ini-

inimica intemperantia, omnem animi statum inflammat, conturbat, incitat.

Vt turpes sunt, qui se efferunt lætitia tum, quũ fruũtur venereis voluptatibus: sic flagitiosi, qui eas inflammato animo concupiscunt.

Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic sapientes fortunæ impetum superare non possunt.

Vt gemmæ quamuis abijciãtur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: sic multi, qui quamuis in tenebris inuoluti fuerint, non tamen optimam naturam, quam non ab homine, sed ab ipso Deo genitam putamus, non amiserunt.

Vt ignis in aquam coniectus, continuò restinguitur & refrigeratur: sic referuens falsum crimen, in purissimam castissimam vitam collatum, statim cõcidit & extinguitur,

Vt cygni prauidentes quid in mort boni sit cũ cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum.

Vt leuitatis est, inanem aucupari rumorem & omnes vmbras etiam falsæ gloriæ consectari: si leuis est animi, lucem splendoremque fugientis iustam gloriam, qui est fructus veræ virtutis honestissimus, repudiare.

Vt adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur, leuiorque fit eorum senectus, qui à iuuẽtute coluntur, & diliguntur: sic adolescentes senum præceptis gaudent quibus ad virtutum

tutum studia ducuntur.

Vt aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici solet.

Vt monere & moneri proprium est veræ amicitiæ, & alterum liberè facere, non asperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: sic habendum, nullam in amicitijs pestem esse maiorem, quàm adulationem, blanditias, assentationem.

Passim extant & alia eiusmodi similia, ad quorum imitationem adolescentes sua effingere studia poterunt.

De Affectionibus.

PRimam imitationis partem esse voluimus, diligenter & summa animi ratione atque cura obseruatum eius consiliũ, ad cuius imitationem tota mente conuertimur: propterea, quòd naturam, cũ sua quisque ἕξει, celeriquè ingenij motu feratur, imitando effingere non possumus. Secundam eius partem fecimus certam quandam rationem ac viam dicendi, quam munire optimarum elocutionũ propositis exemplis conati sumus. Huic figurarum, quibus simplex oratio illustrior illuminatiorquè redderetur, & illustres aliquot sententias, veluti orationis lumina, tanquam partem tertiam, subiecimus. Nunc de materia siue scribendi genere, quod imitãdo explicare volumus, pauca quædam dicemus. Nam duplex eius est ratio. Aut enim simplex materia & solitaria, nullis vel affectio- Imitationis partes Affectiones.

 nibus

erunt. Nam vt lachrymas mouere siccis oculis nemo potest: sic Orator de rebus amplectendis ac fugiendis, de Reipub. administratione, de morte expetenda, de animi æternitate dicturus, audientium animos optimarum rerum studio atque ambitu, humanæ vitæ odio, virtutum deniq; omnium amore & desiderio tanquam facibus quibusdam incendere debeta, tque inflammare: & spe, desiderio, odio, amore, ira, cupiditate permotos in quemcunq; velit animi impetum pertrahere. Sunt enim affectiones à natura homini, tanquam animorum pædagogi quidã, vtiliter datæ, quarũ vi atq; impulsione ad res strenuè agẽdas ferimur: quãdo nullã magnam & laudabilẽ virtutẽ exercere, nullã vitæ dignitatem amplecti, nullũ optimarũ rerũ studiũ, nisi cuius ambitu afficiamur, colere possumus. Quod animaduertentes Peripatetici, ne Oratorẽ quidem sine iracũdiæ aculeis non modò accusantẽ, se ne defendentẽ ferre oportere iudicabãt: adeoq; vtiliter, animorũ perturbatiões à natura homini datas esse, vt ipsi philosophiæ principes tãtos in studijs ꝓgressus, lustratis vltimis penè orbis terrarũ finib. facturi sine flagrãte cupiditatis ardore nõ fuerint. Sic irã ad fortitudinem excitandam, sic misericordiã ad calamitatem afflictorum hominum subleuãdam, sic æmulationem ad præclarissimarum rerũ studia excolẽda, dolorem ad ignominiæ atq; infamiæ fœditatem fugiendam non sine magna, vtilitate esse constitutam. Quare ea nobis materia quæ affe-

Affectiones quid sint.

ctionibus abundat, Coniuncta nominabitur: in qua omnis oratoris facultas, omnis denique admiratio est posita: quòd orator de rebus magnis ad Reipub. decus atque dignitatem pertinentibus dictu rus, sapè cogatur multitudinis animos cohortatiōe, obiurgatione, cæterisq; locis communibus ad cupiditatem, ad laudem atq; gloriam, ad res præclarè agendas vel concitare, vel ira, odio, ac libidine inflammatos animos à temeritate, iniuria, inuidia, crudelitate ad moderationem reuocare. Nec aliud ad concitandos multitudinis in nos animos, ad cōciliandam beneuolentiam & attentionē, ad risum fletum, lachrymas, miserationem mouendum tam vehemens est, atq; oratio omnibus, animorum moti bus, quos hominum generi natura tribuit, affluens propterea, quòd omnis vis, vt ait Cicero, rationqúe dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedan dis, aut excitandis exprimenda est. Videturqúe [ob] id Plato rationem rectè dixisse aurigam esse, equos verò animi motus, quibus & currus & auriga traheretur. Atque vt hic Cicero duo motuum capita fecisse videtur, sic omnes penè Rhetores, qui de arte dicendi scripserunt, affectionum genera faciunt τὰ ἤθη, καὶ τὰ πάθη.

Platonis sentētia de affectionibus.

Priora illa mitiora sunt, & in sedandis ferè animis, in quadam commendatione, deprecatione, & excusatione posita: vt mansuetudo, timor, pudor, miseratio, fauor, delectatio, cætaraqúe huiusmodi, quæ vel ab Aristotele in Rhetoricis,

vel

vel à Cicerone enumerantur: & præcipuè in comœdijs regnant. Expreſſit hos motus admirabiliter Poëta Comicus in oratione Pamphili ſuum erga Glycerium ingenuum amorem declarantis:

Ego propter me, inquit, illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuum animum, atque omnem vitam credidit.
Quam ego animo egregiè charam pro vxore habuerim.
Benè & pudicè eius doctum atque eductum ſinā Coactum egeſtate ingenium immutarier?

Mouit enim miſerationem à fortuna & malis deſertæ atq; neglectæ Glycerij, cuius innocentiæ obſtare paupertatem poſſe, animo cernebat, & indignitatem exaggerauit ab amore & conſuetudine, quæ ingenuo adoleſcenti cum Glycerio fuerat conſtituta: tāquam perfidioſi ſit ingenij, datam ſemel fidem vlla vel patris voluntate, vel temporis iniuria, vel calamitate frangere. Addit deinde amorem, non illum, qui ex libidine, ex voluptate, ex corporis turpitudine ſit profectus, ſed liberalem atque pudicum. Quam ego, inquit, animo egregiè charam pro vxore habuerim. Neque tamen in his pietatis, amoris, miſerationis, indignitatisq́ue motibus acquieuit: ſed omnia hæc exaggerauit à liberali vitæ inſtitutione, quæ fortuna ac conditione meliore digna videbatur: vt his locis non ſolùm legentis animus perturbetur, verùm etiam quàm

 boneſ-

honestè Pamphilus amauerit, appareret. Nam eiusmodi ferè affectionum loci sumuntur ab ætate, sexu, fortuna, conditione, vitæ innocentia, iniuria, atque rei indignitate. An verò Anna apud Virgilium sororis suæ Didonis animum magnū atq; fortem, & in mariti fidem tota mente conuersum, his affecti onibus non permouit solùm, verùm etiam fregit?

Anna refert: O luce magis dilecta sorori,
Soláne perpetuò mœrens carpere iuuenta?
Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris?
Id cinerem aut manes credis curare sepultos? &c.

Captat enim beneuolentiam à singulari suo erga sororē cùm amore, tum pietate: vt ostensura, quātis cōmoditatibus Didoni, si amoris coniugij q; sensum omnem abijciat, sit carendū, plus habeat & fidei et auctoritatis. Primū deinde motū ab ea ætate, quæ & voluptatibus affluit, & procreandis liberis est idonea, pulchrè excitat: & liberorum delectatione, spe futurarum rerum, quarum gloria circumfluere posset, contemptu deorum, quos huiusmodi rebus permoueri negat, timor deniq; periculi labantem eius animū inflexit, magnisq; cupiditatibus inflāmauit. Magnam in omni delibera-tione hæ affectiones vim atq; facultatem habent. Posteriora, quæ τὰ πάθη Græcis appellari diximus, vehementem, concitatum, incensum, & penè tragicum habent motum, ad misericordiam, inuidiam, odium, contemptū, indignationem, desperationem-

rationemq́ excitandam. Has enim perturbationũ formas, præter eas, quas iam enumerauimus, in Rhetoricis facit Arist. Cic. in Partitiõibus omnem animi motum ad voluptatem, ad molestiam, ad metũ, ad voluptatẽ refert. In his Cicero hæret, in his immoratur, in his habitat, quoties concitatæ plebis mentẽ audacia ac temeritate furentem vel componere, vel periculorũ metu debilitatã ad res præclarè agendas excitare, vel auditorũ atq; iudicum animos aduersariorũ odio, inuidia, innocentia Rei & afflicta fortuna, indignatione oppressæ virtutis inflammatos in mansuetudinem, pietatem, ac misericordiã conuertere conatur. Cuius rei exemplũ cùm in multis alijs, tum præcipuè in ijs orationibus, quibus parens ille eloquentiæ A. Milonem, & P. Syllam defendit, longè est pulcherrimum: nam & Pub. Syllæ innocentiam singularemq́ pudorẽ iudicibus commendat: Nihil video, inquit, esse in hoc P. Sylla, iudices, odio dignum, misericordia digna multa: neq; enim nũc propulsandæ calamitatis suæ causa supplex ad vos, iudices, confugit, sed ne qua generi ac nomini suo nota nefariæ turpitudinis inuratur, &c. & lachrymas mouet à filij in patrẽ pietate ac solicitudine: Huic misero, inq̃t, notiora sũt iudiciorũ itinera, & fori, quã disciplinarũ. Sed & ipsos quoq; iudices dolore animi, quẽ ex calamitate P. Syllæ capere videbatur, impeditos, inimici verò crudelissimo & nefario odio incẽsos, fortũæ deniq; acerbitate, rerũ vicissitudine, & graui conquestiõe fra-

fractos, ad lachrymas, ad misericordiam, ad afflicti & calamitosi hominis alleuationem adducit, atque impellit. Postremò etiam lenitatem ac misericordiã elicit à malis P. Syllæ. Quid enim, ait, erat mali, quod huic spoliato honore, fama, fortunis, deesse videretur? aut cui nouæ calamitati locus vllus relictus esset? vrget eadem fortuna quæ cœpit, repetit nouum mœrorem, nõ patitur hominem calamitosum vno modo afflictũ vno luctu perire, &c. Nulla cuiusquam mens tam barbara & inhumana est, quæ non his affectionibus perturbari posse videatur. Admirabiliter sanè Virgil. grauissimas animi permotiones in matris Euryali lachrymis atque conquestione expressit his carminibus:

Hunc ego te Euryale aspicio? tune illa senectæ
Sera meæ requies? potuisti linquere solam
Crudelis? nec te sub tanta pericula missum
Affari extremum miseræ data copia matri?

Harum omnium permotionum tractationem ampliùs suprà ostendimus: sumuntur enim ab animi commentis, Græci φαντασίας appellant, quorũ loci sunt, rerum personarumque adiuncta. Optimè enim quemcunque animi motũ exprimet, qui omnia adiuncta, absentiumque rerũ imagines animo cõceperit. Hinc enim dolorẽ animi exaggerasse Euryali mater videtur, quasi diceret: non fui periculorũ socia, non adsui morienti filio, non postremã eius vocem excepi, non potui laboranti mederi, &c. Magna certè & admirabilis quidẽ affectionum vis est, non so-

Cõmenta.

Affectionũ vtilitas.

non solùm ciuilibus in causis, verùm etiam in omni vita benè feliciterq́ instituenda. Sunt enim quædã ab animi ratione & virtutis studio sic abhorrentes, vt coniuncta prorsus videantur cum originis pecca to: quod efficit, vt nostram vtilitatem cunctis rebus anteponamus: cuiusmodi ferè sunt ambitio, ira, inuidia, &c. Quædam verò rationi pariunt, ciuilisq́ vitæ dignitatem valde commendant: vt parentum erga liberos amor, liberorum erga parentes veneratio atq́ pietas, vxoris erga maritum fides. Multa de his præcipiunt Arist in Rhet. lib. 3. cap. 8. πολιτικῶν. *& Cicero lib. quarto Tusculanarũ quæstionum. Nunc vnde digressi sumus, ad reliqua causarum genera deueniamus: nam cæteros amplificationis rerumq́ue locos infrà explicabimus.*

De genere Deliberatiuo.

Rincipiò sciendum, omnem cogitationem motumq́ue animi aut in consiliỹs capiundis de rebus honestis & pertinentibus ad benè beateq́ue viuendum, aut in studiỹs cognitionis scientiæq́ue versari: deinde habendam hanc rationem esse, vt paci consulamus, atque ad rem gerendam non modò consideremus, quàm illa res honesta sit, sed etiam, vt habeat efficiendi facultatem, ne quid temerè desperemus, propter ignauiam, aut nimiùm confidamus, propter cupiditatem: postremò, vt in publicis consultatio-

Pulchræ p̃ceptiones de genere deliberatiuo.

ribus semper honestatem falsa vtilitatis specie habeamus potiorem. Nā, in consilijs dignitas, lex, religio, fides, æquitas spectanda. Libidio autem, cupiditas, odiū, inuidia, metus, animorumq́; vehementes permotiones omnes amouendæ. Maximè existimare vnumquemq;, vt ait Cicero, oportet, mentis suæ conscientiā, quæ à dijs immortalibus accepta à nobis diuelli non potest: quæ si optimorum cōsiliorum atq; factorū testis in omni vita nobis erit, sine vllo metu & summa cum honestate viuemus. Huius autem generis vt magnus est vsus, sic multæ eius sunt formæ. Complectitur enim suasionem & dissuasionem, exhortationem, dehortationem & huiusmodi, quorum omnium formulas aliquot signabimus. Sūt enim cōmunes suadēdi elocutiones: suadeo, hortor, moneo, rogo, præcipio, auctor tibi sū vt facias, me suasore hoc ages, consiliū de mea sententia capies: me impulsore, meo suasu, meo hortatu in literarū studiū incumbes. Pulcherrimæ verò illæ sunt, quæ ostentationis, consilij & arrogantiæ habent vel dissimulationem, vel deprecationē, quæ in exordij vsum, siue epistolam, siue orationem scribamus, sumuntur, cuiusmodi sunt:

Suadendi & monendi.

Suadere & monere.

Vanquam consilio non eges, quo plurimùm vales, tamen vt summi gubernatores in magnis tempestatibus à vectoribus admoneri solent & clarissimi

mi Medici ægrotantis consilium sæpe sequuntur: sic feres à me rebus tuis cõsuli, si fortè ipse minùs permoueris. Non dubito quin ipse ad omnem animi prudentiam cùm natura, tum studio satis sis informatus: tibi tamen suadeo, vel etiam moneo, ne leuem hanc iniuriam animi offensione potiùs, quàm naturæ moderatione ac æquitate definire velis. Tibi omninò suadeo, atque etiam rogo, vt quæ ingenio studioq́; tibi peperisti, ea in vsũ Reipub. referas. Etsi consilium faciliùs capere, quàm alijs dare possũ, vereorqúe tibi homini summa prudentia, summo ingenio prædito quicquã aut suadere, aut dissuadere, ne, cũ amori in te meo sim obsecutus, tuo videar iudicio diffidere: malo tamen pueriliter curiosus videri, quàm vlla in officiorum parte negligens: quò faciliùs qui cursus rerum, qui exitus futurus sit, ex me quoq; scire possis. Si ad aliorum consilia rationes tuas conformare velis, hoc tibi agendũ cẽseo, vt omnia quæ dignitatis, quæ laudis, quæ gloriæ plenissima sunt, tibi in hoc vitæ curriculo non solũ imitãda sed & percipienda proponas. Tu verò si conceptam de tua virtute opiniõẽ, expectatiõẽq́; sustinere velis, eò cursum tuũ dirigere debes, vt quod tibi honorificum, cunctis verò bonis maximè optabile esse iudices, id exequaris, publicã vtilitatem spectes, priuatam negligas: domi vitæ splendorem, militiæ rerum gerendarũ gloriam quæras: otiũ cũ dignitate, dignitatem cum otio amplectaris. Tu si consilio meo parere volueris in earum rerum cogitationem in-

incumbes, quæ ad gloriam, amplissimamqúe gratiæ, dignitatis, splendoris excellentiam pertinere videbuntur. Adhibendam eam tibi moderationem censeo, vt in tanta perturbationũ concursatione tẽpori potius cedendum, quàm tuis obtemperandum moribus iudices. Tibi verò cùm meo in te amore, tũ causa tua impulsus suadeo, & si pateris præcipio, ne vllius vel iniuria, vel gratia animum tuum ab optimarum rerum studio inflectas. Ego quanquam non modò nil mihi assumam, in quo dissentire tu à me possis, sed etiamsi à te mihi quicquam cõcedatur, planè remittam, hoc tamẽ tibi suadere audeo, &c. Si leniter à me, pro nostra coniunctiõe, vel mea perpetua in te obseruantia, monendus es, videor hoc tibi suadere posse &c. Dabis istud amori nostro, vt in eam opinionem sententiamqúe te adduci sinas, quæ cũ tuis vtilitatibus est coniuncta. Tibi inprimis suadeo, atq; hoc meo etiã iure præcipio, qui vitæ dignitatẽ, qui patriæ decus, qui Reip. gloriã spectas, ne si qua te vel necessitas, vel voluntas ad Rempub. defendendam vocabit, segnior in publicis, quàm priuatis sis rationibus: néue vllius vel iniuria vel gratia à fortibus consilijs refugias. In hoc ætatis tuæ flexu istud tibi agendum censeo, vt animum tuum conformes excellentissimorum hominum cogitatione, quos neque communium temporum tempestas, neque honoris studium, neqúe dignitatis ambitio, vnquam potuit de instituto vitæ suæ cursu ad desidiam, ad desperationem, ad animi demissi-

missionem dimouere. Optima est illa, quæ à periculi rerumqúe magnitudine attentionem habet: vt, Vos moneo P. C. ne in tantis Reipublicæ malis desidere ampliùs velitis: agitur libertas, pro qua mori etiam quondam honestum fuit: agitur Senatus auctoritas, quæ improbissimorum hominum audaci facinore conuulsa atque dissipata propemodum iacet: agitur vita & fortuna optimi cuiusque, quæ vobis charissima esse debet, &c. Moneo te & prædico, cùm res bona omnium pace componi possit, ne duriorem tibi conditionem statuas, quàm ferre possis. Hoc enim est animi, hoc constantiæ, hoc susceptæ dignitatis tuæ diligenter prouidere, ne qua inimicorum vis, ne qua inuidia, ne iniuria à rebus gerendis te labefaciant, aut ingratuem aliquam perturbationem conijciant: quando, vt Cicero ait, illi demum perbeati videri solent, qui in optima Repub cùm & honoribus, & rerum gestarum gloria florerent, eum vitæ cursum tenere potuerunt, vt vel in negotio sine periculo, vel in otio cũ dignitate esse possent. Cùm omnia consecutus sis virtute duce, & comite fortuna, quæ laudem, dignitatemqúe merentur, planè suadeo in eam cogitationem incumbas, vt reliquam vitæ dignitatẽ ex optimo Reip. statu acquiras, sicq; existimes, eũ magnum & præcellentem honorem videri, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna in Rempublicam merita claris viris defertur atq; datur. tanquam perpetuum virtutis præmium. Est

enim

enim pulchrum, splendidum & gloriosum subuenire patriæ laboranti, optimorum hominum consensu & conspiratione augere ciuitatis decus, & cõseruare ciuium incolumitatem, nihil prætermittere, quod in laude, quod in dignitate, quod in virtutis præmio sit positum. Sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui charitatem, vt nullum genus amplißimæ dignitatis excogitari poßit, quod tibi non paratum sit. Tu velim sic existimes, tibiq́ persuadeas, omne perfugium bonorum in te esse positum, eoq́ nullam dimicationem pro publica omnium salute esse dimittendam. Te quidem magnum hominem & præsenti iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac vt ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Rom. à te perfici, atq; obtineri posse iudicet. Tibi, homini prudẽti in magna communium temporum conuersione cogitandum, ne te, tuosq́ omnes funditus euertas: ne te sciens prudẽsq́ eò dimittas, vnde exitum vides nullum esse.

Dissuadendi.

Agnam omnium maximarum rerum humanæq́ prudentiæ vim continet deliberatio, quoties de corrigendis ciuium moribus, de ciuitatibus instituendis, de retinenda libertate, propugnandis ciuium fortunis, de iuuentutis disciplina, de frangendis hominũ cupiditatibus, colẽda religione, pace vel bello suscipiendo,

piendo, de iustitia, patientia, æquitate, de rerum earum omnium, sine quibus ciuitates benè moratæ esse non possunt, modo ac temperatione consultamus: eoq́; graues, auctores abundantes doctrina & rerum omnium cognitione monent diligenter intuendum & multa animi prudentia peruidendum esse, quid præcipuè in rebus expetendis vel fugiendis suadeamus aut dissuadeamus: quid cum reipub. dignitate, ac salute ciuium sit coniunctum aut graue rebus communibus exitium allaturum: ne consultationis temeritate ipsi nobis magni mali auctores simus. Fit enim, vt in tanta rerum varietate ac copia, quid sequendum sit aut fugiendum, non facilè mens humana, nisi longa meditatione ad consulēdum exercitata percipere poßit. Et Cicero *in libris officiorum cōmemorat, nobiles quosdam iuuenes patrum memoria fuisse, qui in publicis consultationibus, in rebus gerendis cæco quodam, ac impotēte priuatæ gloriæ studio Rempub. euerterint, nec enim ibi rectè consulitur, vbi deliberantium animi, spe, metu, cupiditate, ac eiusmodi animorum permotionibus feruntur. Derisit meritò Phocion eos Oratores, qui sparso falso rumore de morte Alexandri, nullis instructi consilijs, quorum ferè optimus parens sequens Dies creditur, sed concitatioribus animorum permotionibus impulsi priùs quàm certius quiddam de rebus & valetudine Alexandri cognosceretur, stultam iuuentutem ad bellum inferendum inflammabant.*

Sequens dies consiliorum parens.

mabant. Quò maior in consilio honestatis & vtilitatis adhibenda est prudentia, diligentia, moderatio, ne quid inconsultò, ne quid imprudenter agamus, cuius pœnitentia ducti in grauem temeritatis offensionisq; publicæ reprahēsionem illabamur. Est autem eadem dissuadendi, quæ & suadendi ratio: nec diuersi sunt loci. Verba solùm prioribus sunt contraria: quorum copia quoniam obscura esse nemini possit: nolui hic vel nimium diligens, vel fortasse ineptus videri. Si tamen in hac quoque parte puerorum imitatio exemplo sit excitanda, erunt eiusmodi: Si prudentis est hominis in loco & tempore ad aliorum se voluntates conformare, vide an liberaliter agas, qui ab optimi & fidelissimi hominis gratia nulla iusta odij causa impulsus defluas. Cùm omnis beneuolentiæ comparandæ causa beneficì esse debeamus, facis inciuiliter, qui nulla opera, nullis commoditatibus laboranti amico opitulari velis. Cauendum tibi censeo, ne improborum in te odia semel extincta incendas, sed potiùs omnes animi benignitate, omni officio in gratia retineas. Imprudenter tu quidem & inciuiliter agis, si in amicitia colenda eam habeas rationem, vt vtilitatē potiùs quàm officia spectare videaris, & proinde in retinenda amicitia semel constituta sis negligētior. Nam qui beneficiorum laudem sempiternam spectat, eum ciuium voluntatem non beneficij spe, non largitionibus, non simulato officio, sed virtute tueri oportet. Enitendum tibi puto, vt quas susceperis

ris

ris inimicitias, eas deponas, in optimorum ac principum virorum familiaritatem te dedas. Nã qui ex graui & longa miseria emergere volunt, eos venire in clarißimorum hominum consuetudinem oportet. Nihil minus est hominis, quàm in amore vinci, vel non respondere ijs, à quibus prouoceris.

Hortandi.

MAgnam cum suasione habẽt cognationem hortationes: quibus vtimur, quoties amicum hortamur, vt studium suum, operam, atque industriam ad Reipub. dignitatem referat, ad res praclarè agendas animum conuertat, nominis immortalitatem rerumgestarum gloria, vel literarũ monimentĩs sibi pareat, in colenda virtute omnes labores, omnes miserias parui ducat, rebus suis prospiciat: neque committat, vt vel rem domesticam profusa luxuria dißipasse, vel vllam vitæ infamiam contraxisse, vel falsam deniq; laudem contempto verè virtutis studio captasse videatur: & eiusmodi alia, quæ ad suasionis partes pertinebunt. Quare in hãc curam incumbendum, vt quarum elocutionum formulis eiusmodi adhortationes efferamur, earũ nobis parata sit copia. Est autem infinitum in tanta verborum rerumq; varietate omnem explicare dicendi rationem. Quare nos, quò facilior sit imitandi ratio, insigniores eius aliquot locos ostẽdemus, quales ferè sunt. Te adhortor, vt in eam ratio- Hortandi.

tionẽ, in qua multi & honore, & gloria floruerũt, incũbas: recorderis virtuti te, nõ desidiæ: dignitati, nõ voluptati: laudi denique, nõ otio esse natũ. Agè, solicitudinem ciuiũ tuorũ respice, & illã tuã nõ dissolutã, sed suspicione aliqua retardatã cõsuetudinẽ Reipub. benè gerẽdæ excita. Para te, meditare, atque cogita, vt perditissimis flagitijs oppressam Rẽpublicam in pristinam vindices libertatẽ. Vos, adolescentes, qui ingenio & virtute summam laudem consequi potestis, ad maiorum vestrorum, quorum prudentia imperij huius splendor ac gloria constituta est, imitationem vos componite. Omnia tibi sunt, princeps amplissime, erigenda, quæ iacere & alienis sordibus obsolescere sentis, quæ belli impetu perculsa atque prostrata sunt, quæ dilapsa in suam perniciem fluxerunt: referenda in Reipub. lucem & splendorem literarum dignitas: profligãda fœda barbaries, studium Reipub. benè gerendæ producendum, arma pro Latino nomine sumẽda: eijcienda vbique, & omni ratione prosternenda pestis illa & impetus eorũ, qui exultantes, et temerè, nefariè, impiè in Christianũ sanguinẽ irruentes sacrosanctæ fidei religionẽ violant. Sunt multæ alia eiusmodi apud Ciceronem hortãdi formæ. Veluti: Eisdem de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum, vt in ea Repub. quæcunque est, & fidelem procurationem postulat, esse quamprimùm velis, &, quod sapientis est habitum semper, quod vitari nulla humana ratione potest,

potest, id ferre moderatè, cedere tempori, & parere necessitati, si quid vitij est, id corrigere aptâ moderatione. Perge nomen tuum commendare immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ collecta ex inanissimis splendoris imaginibus, contemne: breuia, fugacia, & caduca existima. Verum decus in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in Rempub. meritis. Hoc tibi vel suadendum vel indicandum putaui, quod de suscipienda Reip. propugnatione superioribus literis scripsi, vt potiùs amorem tibi ostēderē meum, quàm ostentarem prudentiam, maximè, quòd nihil addubitem, quin omnia quæ ad dignitatem tuã pertinere arbitraberis, sis studiosè & diligenter curaturus: etiam prauisurus, ne scintilla teterrimi belli relinquatur, aut vllus ciuium metus. Quod si factum erit, et Rempub. diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam, laudem atque dignitatem consequere. Admonēdi mihi sunt certi aliquot homines, qui animo sunt ieiuno, angusto, & ipsa inuidia inani, vt excellentium virorum scripta imitatione & gratia digna, non inuidia & reprehensione putent: virtute & eruditione, non calumnijs alienaq; virtutis oppressione ad gloriam atq; nominis famam cursum sibi quærant.

Seruire laudi atque gloriæ.

Cicero Officiorum secundo, refert à Socrate constitutam hanc viam ad gloriam proxi- Seruire laudi.

id ageret, vt qualis haberi vellet, tales esset. Quod si qui simulatione, inquit, & inani ostentatione, & ficto non modò sermone, sed etiam vultu, stabilem se gloriam consequi posse arbitrentur, vehementer errant. Vera enim gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta autem omnia celeriter, tanquam flosculi decidunt. Nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. Idem libro 3. Tuscul. quæst. describit gloriam esse solidam quandam rem & expressam, non adumbratam, tanquam consentientem laudem bonorum, incorruptam vocem benè iudicantium de excellenti virtute, cui omnes nos, qui immortalitatis spe ducimur, sensu ac spe duci oportet. Habet enim ea formam ac similitudinem honestatis, quam homines perfecti, & excellentibus ingenijs præditi vehemẽter appetunt & desiderant: propterea quòd ipsa illa, qua nihil in hominum vita illustrius est, virtus non aliam laborum mercedem postulat, quàm hãc laudis & gloriæ. Vix inuenitur, inquit Cicero libro. 1 Officiorum, qui laboribus susceptis, periculisqúe aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. Neque quisquam in Reipub. periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis, fructuq; ducatur. In quo igitur studiũ veræ gloriæ locatũ esse animaduertim⁹, is meritò venit laudãdus. Nullus à me labor in negotijs, nulla in periculis fortitudo, nulla in agẽdo industria, celeritas in cõficiendo, cõsiliũ in prouidẽdo

est præ-

est prætermissum. Intentis oculis oẽs Reipub. partes intueor: nihil, quod ad ciuitatis decus conseruandum pertinet prætermittendum puto. Animũ meum, omnemq́; curã, operam, ac diligentiam meam in iuris ciuilis studio pono. Omnia ad splendorem & gloriam reuocare. Hac enim elocutione Cicero in oratione, pro L. Flacco vtitur: Hæc, ait, ratio & magnitudo animorum in maióribus fuit, vt cùm in priuatis rebus, suisq́; sumptibus minimo contenti, tenuissimo cultu viuerent, in imperio atque publica dignitate omnia ad gloriã splendoremq́; reuocabant: quæritur enim in re domestica laus, in publica dignitas. Nulla me voluptas, nulla ambitio, nulla miseria à laudis ambitu, magnarumqúe & præcellentiũ rerum cogitatione abstrahet. Ego omnes neruos meos & industriam in rebus præclarè agendis attollam. Ego me à cæteris omnibus cogitationibus ad vnam salutem Reipublicæ contuli. Semper ex honoris gradu omni studio, virtute, auctoritate incubui ad Rempub. conseruandã: præcipitanti Reip. magnis in malis subueni, patriam demersam extuli, afflictas omnium fortunas conseruaui Nullum me aut incommodum, aut otium, aut voluptas à studijs auocauit, aut somnus retardauit. Omnia enim tempora ad recolenda studia mihi sumpsi. Equidem, vt honore dignus essem, primùm semper laboraui, secũdò vt existimarer, postremò, vt tum honorem iucundum putarem, cùm dignitati meæ testimoniũ,

non ambitioni beneficium datũ esse intelligerem. Alacrem & magnum ad studium iuris animũ attuli. Omnem meã vim in discẽdis literis cõsumpsi. Qui vitæ dignitatem, qui laudem & gloriam Reipublicæ quærit, eum nulla, oportet vel miseria, vel calamitate de studij, sui cursu dimoueri. Multorum virtus ingenium, humanitas, ex infimo genere & fortunæ gradu nõ modò amicitias & rei familiaris copias cõsecuta est, sed summã laudẽ, honores, gloriam, dignitatem. Sed ea tamen in ipsa honoris petitione adhibenda est moderatio, vt otiũ cum dignitate complectamur. Multi enim, vt scribit Cicero, ex iactatione cursuq; populari ex tranquillo dignitatis & fortunarum portu, nimia honoris ambitione subuersi, in medios maximarum perturbationum fluctus se contulerunt. Plerique omnem spem salutis ad dignitates, ad cõmunem virtutem beneuolentiamq; conuertunt. C. Cæsar ita magnũ veræ gloriæ sensum cepit, nihil vt cum gloria comparãdũ vnq̃ putauerit: omnẽ vim ingenij in ciuilibus studijs cõsumpserit; nec præsentes vitæ voluptates, nec præcipitẽ dominandi ac lubricam cupiditatẽ veræ, graui, solidæ gloriæ antetulerit vnquam: omne curriculum industriæ, in foro, in curia, in amicorũ periculis propulsandis transmiserit. Cõsulendũ laudi ac honoribus. Vt gloriæ seruire & honoribus, ac de existimatione laborare honestũ & inprimis pulchrũ est: sic negligere, quid de se quisq; sentiat, nõ solùm arrogãtis est, sed etiã omninò dissoluti. Illud

in om-

in omni vita laudabile, primariorum virorum sibi gratiã officiorũ studijq́; cõmendatione conciliare, & nominis famã facere illustriorẽ. Dignitatẽ q̃rere, colligere, cõciliare. Ex agresti inciuiliq́; vitæ cõsuetudine ad humãitatem se effingere, atque informare. Ad modestiã animiq́; magnitudinem erudiri. Incũbere in omnẽ laudis ac gloriæ pulchritudinẽ. Eluere infamiæ maculã. Effugere criminis illiberalitatẽ. Delere maculã ac turpitudinẽ. Vitæ errorẽ ac turpitudinem in morũ vitæq́; innocentiã ac laudẽ cõuertere. Ad frugẽ se cõuertere, voluptates domitas habere: à quibus sanè iuuentutẽ maximè arcẽdam esse in libris Officiorũ præcipit Cicero, exercendamq́ue in labore, patientiaq́; & animi & corporis: vt eorum & in bellicis, & in ciuilibus officijs vigeat industria. Constituere gloriam et honorem. Nihil in vita magnopere expetere, nisi laudem atque honestatem: in ea persequenda omnia mortis pericula parui ducere. Curas, vigilias, diligentiam, cogitationesq́ue in laude vndique colligenda ponere. In rebus præclarè agẽdis studio efferri. Studere literis & literas. In Pisonẽ: Cũ verò literas studere incipit, & belluo immanis cũ Græculis philosophari, tamẽ est Epicure⁹. Inseruire optimarũ artiũ studijs. Omnis nostra actio vacare debet desidia, temeritate, & negligentia: nec verò quicq̃ nobis agẽdũ, cuius nõ possit causa probabilis reddi. Nõ .n. à natura sumus generati, vt ad voluptates, ad ludũ ad iocũ facti videamur, sed ad q̃dã studia grauiora

atq; maiora. In studijs humanioribus operæ plurimum diligentiæq; consumere. Ex honoribus familiæ ascendere gradum dignitatis. Cupidè ad laudem rerumqúe optimarum studia recurrere. Omni ad id studio incumbere, in quo nominis gloria augetur. Inflammato studio ad discendas literas rapi Magnum studium multamq; operam in rerũ cognitione adsequenda conferre. Laus, inquit Cicero, omnis in actione consistit, à qua tamen sæpè fit intermissio, multiq; dantur ad studia reditus: tamen agitatio mentis, quæ nunquam quiescit, potest nos in studijs cognitionis etiam sine opera nostra cõtinere. Eiusdẽ est illa insignis sententia: Si omnes deos, hominesq; celare possim⁹, nihil faciẽdũ erit nobis turpe. Nihil hic iuuenis ornatissimus in hoc exiguo vitæ curriculo tot curis & vigilijs, præter eruditionis famam, expetendum putat. A studio honesti nulla eum voluptas auocat, aut retardat somnus: nec festi dies, nec otij cupiditas, nec laboris deniq; magnitudo permouere illũ ac flectere possunt. Rerum difficultatem admirabili studij vehementia, laboris patientia, iudicij magnitudine frangit atq; conuincit. Magnisste laboribus in perdiscendis literis frangit, magnis curis vigilijsq; angitur. Omnia sua studia ad percipiendam colendamq; virtutem confert. Non solùm summa sapientiæ magnitudinisq; animi esse putat, omnem amplitudinem atq; dignitatem suã in virtute atq; rebus gestis positam esse existimare, nisi etiam summam gloriæ amplitudinem,

nem, animi virtute complectatur. Vniuersum vitæ flexum atque decursum eò conuertit, vt nascentis eruditionis laudem solita gloria confirmet. Nihil ex hoc immenso rerum ambitu expetit, quod non sit cum laude atq; honestate coniunctum. In omnem eruditionis laudem, ingeniiq́ue gloriam rectis studiis incumbit. Omni mente in ea cogitatione curaq́ue versatur, ab omni alia cogitatione auersus, vt ad eos ingenii fructus, quos indoles spopondit, aliquando perueniat. Nullum in rebus agendis dimittit tēpus incredibili laudis honestæ studio flagrans, totusq́ue ex magnis & honestis studiis propendens. In literis perdiscendis, quarum gloria ducitur, otiosam quandam ac liberam ab omni aliarum rerum cura cessationem amplectitur. Omnes ingenii neruos, industriam, animiq́ue commentationem ad laudis pulchritudinem & honoris splendorem refert. Laudis illum atq; gloriæ ambitius ad præclara optimarum rerum studia, ad labores, ad vigilias quibusdā quasi stimulis excitat atq; impellit. Non illum domestica egestas ab amicorum officiis retardat, non corporis imbecillitas à laborum deterret patientia, non inimicorum inuidia animi illius constantiā frangit: sed, tanquam scopulus vndarum fluctibus nō conuellitur, ita excelsa & alta animi illius ingeniiq; vis nullis incōmodis, nullis vitæ periculis debilitari, in otium ac desperationē laudis traduci potest. Fuit hoc olim Romanum, pro Reipub. salute pro ciuium fortunis propugnandis,

fortia, facere & pati. Agesilaus rex profugato in Lydia Tissapherne, nulla pecuniæ vi, nullis profligati regis largitionibus à cursu gloriæ abduci poterat: ratus nihil excellētius esse rerum gestarum gloria, neque amplius virtutis præmiū ipsa gloria esse: cuius exemplo excitata iuuentus omnes corporis cruciatus, omnes sæuientis fortunæ insidias in paranda gloriæ æternitate cōtempsit. Intelligebat enim nihil magis nostrum esse, quàm quod nostra pararetur industria ac laude.

Immortalitatem nominis adipisci.

Omnia ad laudem referre.

irtutis cursum ad nominis gloriā sempiternam ex rebus præclarè gestis parare. Quæ virtutis studia in Remp. collata sunt, ea immortalia sunt: ea diuina: ea fama celebrantur: monimentis annaliūmā dātur posteritati propagātur? Ea præcipua ad immortalitatē gloriæ ad nominis nostri memoriā sempiternā est via, amari & ab ijs obseruari, q. ad omnē excellentiū virtutū admirationē sunt facti. Is demū insigni animi robore, præclara virtutis indole ac cōtinentia cōfirmatus videtur, qui magnarū rerum studio omnes voluptates respuit, omnemq; vitæ suæ cursum in labore corporis, atq; animi cōtentione conficit: quem non quies, non remissio à laudis ambitu auocat, qui nihil in vita, præter solidæ laudis ac gloriæ æternitatem, expetēdū putat. At nostra hodie iuuentus languet voluptatum delitijs fracta, neque maiorum exemplo, qui in

vera

vera virtutis laude summam felicitatem constituebant, in gloriæ cupiditate versatur. Sola enim est gloria quæ magnis nos præmijs ad memoriam nostri sempiternam excitat. Tua dignitas, C. Cæsar, vigebit memoria seculorum omnium, quam posteritas alet, quã ipsa æternitas semper intuebitur: huic tu inseruias, huic te ostentes oportet. Vagabitur nomen tuum longè ac latè: sedem quidem stabilem & domicilium certum non habebit. Nulla tuas laudes obscuratura est obliuio. Nullæ tuas laudes vetustas obruet, nulla delebit obliuio. Ignorãt verum & immortale iter gloriæ, qui me tui à ciuibus, quàm diligi malunt. Nulla tam immemor posteritas, tã ingratæ literæ reperientur, quæ Erasmi Rotero. gloriã non celebrẽt. Socrates breui detrimento vltimæ senectutis, æuum seculorũ omniũ est consecutus. Africanus. P. Rutilius pꝑetua seculorũ omnium admiratione celebrantur. M. Tull. functus honore & gloria omni seculorũ memoria victura. De C. Iulij Cæsaris rerũ gestarũ magnitudine nulla ætas cõticesset. Ego etiã longius quàm vita meæ termini postulant, spe atque animo de me atq; gloria mea cogito. Omnes q in laude ac virtute versantur, spe posteritatis ducũtur. Cũ multis, ait Cicero, de causis bonorũ virorũ mẽtes diuinæ mihi atq; æternæ videntur esse, tum maximè, ꝙ optimi & sapientissimi cuiusq; animus ita ꝑsẽtit in posterũ, vt nihil nisi sẽpiternũ spectare videatur. Etenim exiguũ nobis vitæ curriculũ natura circũscripsit, immẽsũ verò gloriæ. Est

autem honestæ dignitatis plenißimam laudis prædicationem atque nobilitatem affectare. Nomen suum immortalitati commendare. Versari in periculis cum laude ac virtute, posteritatisque fructu duci. Nominis æternitatem animi gloria, & rebus præclarè gestis adipisci. Memoriam sui cum omni posteritate adæquare. Gloriam rerum gestarum literarum monimentis contestatam relinquere. Non vitam cum corpore dimittere, sed nomen suum ab obliuionis iniuria vindicare. Nihil efficacius ad res præclarè agendas esse potest, quàm in omni vita cogitare, non ad otium & corporis voluptates, sed ad laudem gloriam, atque dignitatem natos nos esse, in eaque amplectenda omnes corporis cruciatus parui esse ducendos. Qui vitæ dignitatem, populique vniuersi admirationem affectat, eum nouo virtutis genere in summam gloriam venire oportet. Magna eorum laudabilis & sempiterna est commendatio, qui in optima Repub. honoribus & rerum gestarum gloria floruerunt.

Laboris molestiam concoquere.

Laborem perferre.

CONuertere se ad rerum omnium moderationem atque patientiam. Paupertatis mala, laboris odium absorbere atque concoquere. Molestiam omnem tranquillo animo perferre, id est, pati. Contra studia naturæ, atque impedimenta obdurare. Obdurescere ad vulgi conuitia. Patientia niti. Ad

ti. Ad omnem patientiam erudiri, quæ malorum victrix ferè esse solet. Fit enim, vt ait ille, furor læsa sæpiùs patientia. Ego ad omnes falsas vulgi criminationes occallui. Ex maximis officijs cùm meas ærumnas, tum filiorum solitudinem sustentaui. Ego qui natura mitißimus sum assiduitate molestiarum omnem penè sensum patientiæ ex animo amisi. Sic animum meum ad omnes miserias non solùm perferendas, sed etiã contemnendas confirmaui, vt nulla fortunæ inuidia, nullo hominum odio, nullis communium temporum periculis frangi aut debilitari queam. Non reticere solùm homines parentum iniurijs, sed etiam animo æquo ferre oportet eum, qui magnarum rerum laudem atque dignitatem ambit, vel miseria vlla debilitari, vel incommoditatibus frangi, vel in consilium cogitationum suarum desperationem adhibere. In omnibus rebus agendis adhibenda est moderatio, singularisqúe laboris patientia. In paranda rerum gestarum gloria, virtute nos ac patientia niti oportet, neq; vlla calamitate à cursu inflecti aut retardari.

Rebus suis prospicere.

CIrcunspecta vitæ ratione ad omnia fortunæ momenta incumbere. Omnem fauentis fortunæ occasionem accipere. Nullum amplectendæ fortunæ tempus dimittere. Amplificare opibus rem domesticam. Labentem rem familiarem excitare Rebus suis consulere.

atq;

atque augere. Ad eruditionis laudem fortunæ amplitudinem adiungere. Senectutem à paupertie & solitudine vindicare. Quærere viaticum obrepenti senectuti. Industrium ac diligentem in paranda re domestica esse. Stabilire atque augere rem familiarem. Quærere diuitias ad vlciscendam inimicorum inuidiam. Expeti autem diuitias Cicero lib. Officiorum primo existimat, tum ad vsus vitæ necessarios, tum ad perfruendas voluptates. Delectant enim magnifici apparatus vitæq; cultus cum elegantia & copia. Quibus rebus effectum est, vt infinita pecuniæ cupiditas esset. Nec verò rei familiaris amplificatio, nemini nocens, vituperanda est; sed fugienda semper iniuria est. Incũbere in eam cogitationẽ, vt dignitati par gloria, gloriæ par fortũa parta videatur. Illustrare iacentis familiæ ignobilitatem opum affluentia. Spem omnem in fortunæ opibus ponere. Effingere se ad formicarum industriam, quæ æstate alimentum, quo hyeme aquilone sæuiente sint vsuræ, magno sibi labore prospiciũt. Laboriosis exercitationibus victum quæritare.

Gratulandi.

Vorum laudi aut dignitati nascenti seruire cupimus, ijs cùm eam, quam magna animi vi atque cõtentione expetiuerunt, sunt assecuti, significatione amicæ voluntatis solemus gratulari. suntq; huius argu-

argumenti loci frequentes. Sera, inquit Cicero, libro epist familiarium secundo, gratulatio reprahendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. Longè enim absum: audio serò. Sed tibi & gratulor, & vt sempiterna laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teqúe hortor, vt omnia gubernes, & moderere tua prudentia: ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui sapientius suadere tibi possit teipso: nunquam labere, si te audies. Nō vereor ne quid timidè ne quid stultè facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quòd filium habeas optimis studijs dedium, ad omnem honestatis laudem atq; gloriam contendentem summa industria, & magna modestiæ fama, hanc tibi felicitatem inprimis, pro veterrimo verissimoq; amore nostro, ita vt par est & me decet, gratulor: non vt, quorundam hominum more, qui mihi semper fuit improbatus, hanc laudem, meamq; prædicationem auribus tuis dem, sed meam potiùs contestatam relinquam in te & filium tuum amicam, & vtriusque vestrûm studiosam voluntatem. Gratulor tibi, quòd in optima & florentissima Repu. factus sis cōsul, nec minùs tibi gratulor quàm nobis gaudeo, te eum & propè solum esse, qui omnia, quæ collapsa videntur, vel iniquissima seruitute oppressa, ad pristinū decus atq; dignitatē reuocare poteris: q vt facere velis, etiā atq; etiā rogo, & abs te pro nostra amicitia cōtēdo. Gratos tibi optatosq; esse, q de me rumores afferūtur, nō dubito: præstaboq; & enitar

vt

vt indies magis magisqúe hæc nascens de me duplicetur opinio. Sed quod ad mutuum nostrum amorem, nostram beneuolentiam, nostram animorũ coniunctionem, pertinet, gratulor & rursus partæ & nuper auctæ tuæ dignitati, qua vt dignißimus es ita ei seruire inprimis cupio. Tibi gratulor mihi gaudeo, te amo, tua tueor, à te amari, & q̃d agas, quidq́; agatur, certior fieri volo. Primũ tibi vt debeo gratulor, lætorq́; cùm præsenti, tum etiam sperata tua dignitate: seriùs, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium, quæ apud vos, à quibus longißimè absum, hoc tempore aguntur. Gratulatio tua etsi mihi probatißima, quòd ab optimo fit animo, tamen hoc mihi multò iucundius est & gratius, quòd in summa paucitate amicorum propinquorum, ac necessariorum, qui veræ meæ saluti fauerent, te cupidißimum mei, singularemqúe mihi beneuolentiã præstitisse, cognorim, &c.

Rem familiarem prodigere.

Rem domesticam decoquere.

IMpurus belluo rem domesticam benè constitutam perturbat, & agrorum possessiones à maioribus relictas disperdit, atque dißipat: nec minùs in alieno patrimonio est nepos, quàm in suo. Primam hic ætatulam ad scurrarum locupletum libidines detulit, in stupris volutatus omne patrimonium antelucanis comessationibus exhausit. Insaturabile abdomen, gurges ac

ac vorago vniuersum patrimoniũ in libidinibus & scortis helluatus est. Furiosissimus & egentissimus ganeo meretricijs luxuriosisque sumptibus est exhaustus. Impotens scortator profusis sumptibus magnificum ornat conuiuium: domum pudori et sanctimoniæ habet clausam, patentem verò, atq; adeo expositam cupiditati & voluptatibus. Hunc profusa rerum omnium luxuria, hunc amores, hũc libidines occupatum impeditumq; tenet. Nõ enim parsimonia, nõ continentia, non virtus, nõ labor, nõ vlla officij religio à profusa & omni memoria inaudita luxuria continere hũc potuit: aut saltem famili æ splendor tueri contra antelucanas lucubrationes, luxumq; prodigiosum: adeò enim & natura et studio ad eas se libidines exercuit vt bonorũ pestis, patrimonij decoctor, ciuium vexator, virginũ corruptor, ciuitatis macula ac ruina esset. Gurges et helluo natus abdomini suo, nõ laudi atq; gloriæ. Effusissimã prædam, quam ex fortunis sociorũ exhauserat, profundæ eius libidines deuorarunt. Omnium hic fortunis abdominis voluptates antefert. Quod enim adeptus per fraudem, nequitiam, scelus, est, id per luxuriam effundit atq; consumit. Fortunas suas atq; famam scortorum libidini committit. Hic libidine, turpibus cupiditatum impensis atque iacturis lautissimum patrimonium cõsumpsit. Insolenter helluo inuasit in alienas fortunas, in alienas copias se ingurgitauit, patrimonium suũ vniuersũ luxuriosè effudit. Ad nullam hic se spem constitueri

dæ rei familiaris, quã absorpsit, conferet vnquam, sed ad præsentem pastum mẽdicitatis suæ se referet. Argentum, vestem, suppellectilem omnem ille helluo dißipauit. Voluptate ac luxuria dirigere omnia & tueri, & simul virtutem colere nemo potest. Lautißimus ganeo vnguentis oblitus, vino vigilijsq́; languidus, omnia in stupris deperdit, profundit, consumit. Nihil neq; priuati, neq; profani, neq; sacri habet, quod non ille per auaritiam, per voluptates perdat atque consumat. Vniuersas hic nepos rationes suas ad eos voluptatum ac libidinum scopulos appellit, in quibus aliorũ afflictã nauẽ fortunarũq́; naufragium videt. Omnia industriæ subsidia, omnia virtutis instrumẽta in voluptatũ illecebris cõsumit. In vino, alea, comessationibus, scortis, balneis, vnguentis oblitus, stupris debilitatus: quæ longus parentũ labor, lõga solicitudo dedit, assẽtatoribus, momis, & scortis profusa largitione condonat: non solicitus, q̃ grauiter à creditoribus prematur, dũ versurã facere liceat: quãuis nũquam in veteri ære alieno vacillans ex magnis & perpetuis miserijs sit emersurus. Cũ diues honestè viuere nõ poßit, voluptatũ cupiditatibus irretitus, inopia ac egestate disrũpi, atq; inter fœdißimas naturæ sordes perire mauult. Patrimoniũ effundit inconsultè largiendo. Exhaurit enim profusa rerũ largitio benignitatis fontẽ. Rectè Cicero monet, non ita claudendam esse rem familiarem, vt eam benignitas aperire non poßit:

nec

nec ita reserãdam, vt pateat omnibus. Largitio enim fundum non habet. Omnis huius helluonis vita industria & vigilandi labor in antelucanis cœnis expromitur. Decoctis turpiter rebus domesticis infelix nepos, vadimonijs, iudicijs; bonorum proscriptionibus defatigatus animo languet. Cauendum, ne vllo loco, aut tempore maior nostra sit benignitas, q̃ facultas: tũ, vt pro dignitate cuique tribuatur. Homo effusè prodigus epulis & visceratιonibus, gladiatorum muneribus pecunias vniuersas, & quicquid æris fuit, profudit. Beneficia sua & fortunæ opes in improbos & ingratos qui confert, prorsus quod dedit, temerè perdit. Prudenter Ennius: Benefacta inquit, malè collocata, malefacta arbitror. Veteres præcipiebant, habendam esse rationem rei familiaris, q̃ quidem delabi sine re flagitium esse iudicabant: sed ita, vt illiberalitatis auaritiæq; abesset suspicio. Iidem eum, qui fœcũdum & fertilem agrum non diligenter coleret, mulctandum esse putabant: propterea, quòd Reipub. interfit, ciuium opes atq; fortunas augeri atque conseruari.

Infamiam contrahere.

SEmpiternas fœdissimæ turpitudinis notas subire. Nefarias libidinum contumelias turpitudinesq; subire. Infligere alicui, vitæ, nominisque infamiã: vt, quæ præclara in patriam, in Reipub. libertatẽ propugnandã studia immortalẽ Ciceroni glo- Infamiam cõtrahere.

ni gloriam dederũt, ea sempiternam seditiosissimi Coss. Pisoni & Gabinio turpitudinem inflixerunt. Crimen, infamiam, iudiciumqúe in se cõflare. Esse in obscœnis. Summã inuidiam sibi conflare: quod illis accidere solet, qui temerario animi impetu, ac quodam obtrectandi studio de aliorum ingenijs iudicium facere audent. Animi vitia conglutinare. Volutari in naturæ sordibus atque obscœnis, omniumqúe oculos atque animos in sui contemptionem conuertere. Infamiam ac fraudem concipere. Catilina in Repub. violanda atque euertenda inexpiabiles fraudes cõcepit. Contrahere culpam, noxam infamiæ, nequitiæ, petulantiæ, libidinis, auaritiæ maculam. Magnam inexplebilis cupiditatis maculam in spoliandis Siculis Verres sibi contraxit, graue infamiæ dedecus in se admisit, perpetuo sociorum Pop. Rom. odio se obstrictum fecit. Calumnias, conuitia, seditionem omnium in se concitare. Grauem certorum hominum seditionẽ, odium, inuidiam in se M. Tullius nimio patriæ conseruandæ studio in suã perniciem concitauit. Tranquillitatem publicam seditione publicaqúe omnium offensionn perturbare. Vitæ turpitudine ac scelere obstringi. Nemo voluptati illiberali studere potest, quin idẽ magno se scelere ac nequitia obstringat ac contaminet. Maledicendo seditioseqúe omnia agendo nominis famam ac prædicationem contaminare. Sic etiam dicimus: Contaminat vitæ innocentiam laudemq; probitatis turpissimorum homi-

minum consuetudo. Labefactatur honos eorũ congressionibus, qui non solùm à probitate animi, sed ab omni virtutis opinione sunt remotissimi. Conuellitur nominis nostri existimatio, quoties de vita nostra statu, de ingenij moderatiõe, de animi magnitudine deiecti, in turpitudinem delabimur. Aegrè studij sui ac gloriæ cursum sempiternum consequuntur, qui præsentes voluptates magnarum artium studijs anteponunt. Nõ datur ad honoris fortunæ, gloriæ ei excursus, qui voluptatum illecebris implicatus ad metas veluti hæret, & contestatam studij magnitudinẽ relinquit atq; abijcit. Cõcipere infamiam, dedecus, fraudem. Vitæ innocentiam in fraudem malitiamq; conuertere. Catilina totũ se à publicis honoribus, à consulatus petitione in patriæ ac ciuium perniciem magnis conatibus cõuertit. Commodus Imperator à præclaris rerũ gerendarum studijs in vitæ turpitudinem, voluptates, infamiam, patritiorum hominum cædem ac calamitatem se conuertit. De honoribus deijci. Nihil tam vehemens ad animi dolorem, nihil tam diuturnũ ad ignominiæ labem, nihil tam abiectum ac fœdũ ad contemptionem, quàm de honoribus per scelus & culpæ conscientiam deijci. Nemo, inquit Cicero, tam est agrestis, quem si nõ ipsa honestas, contumelia tamen, & dedecus, magnopere moueat. Quis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetit: quàm vt ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus fugiat?

De officio ac dignitate discedere. Non sunt ferendi, qui cùm aliorum mores sibi corrigendos assumunt, ipsi ab officij religione, vitaqúe dignitate discedunt. Ab officijs & honoribus declinare. Vt, periculosum est, quem semel vitæ cursum non omninò infeliciter constitueris, in cuius perpetuitate tibi constares, ab eo in turpem aliquam consuetudinem declinare. Ab summa integritate continentiaqúe in nequitiam adduci. Libidinibus sese, spreta virtute, dedere. Nefarijs sceleribus crimininumq́; infamia se cooperire. Largitionibus de fide, de probitate, de vitæ innocentia abduci. Expugnare pudicitiam, abijcere dignitatem explendæ libidinis causa. Deformare in rebus priuatis moderationem, dignitatem, liberalitatem: in publicis splendorem. Vitæ splendorem scelerum turpitudine delere. Luxuria & lasciuia ad perniciem erumpere. Graui & diuturna flagrare infamia. Eijcere ruborem animiq́; verecundiam. Cōscientiæ labes in animo habere.

Falsam laudem quærere.

Falsam laudem quærere.

ASsentatiuncula aucupari gratiam. Laudem popularem honorisqúe lucem appetere. Omnia ad superbam, friuolam, inuerecundam ingenij ostentationem facere. Inanem & falsam gloriam, quæ iustæ laudis gratiam corrumpit, spirare. Insolenti prædicatione ingenium iactare. Hominum rumusculos aucupari. Ventum popularem quærere. Omnes rumorum ventos colligere. Con-

re. Conferre studia omnia ad petendos honores, ad excitandam admirationem, ad captādam ingenij laudem. Existimationi suæ ac gloriæ, falsa laudis commendatione seruire. Insolentiùs & cum aliorum fastidio se, ac sua omnia efferre. Cupidè affectibus suis blandire. Omnia naturæ ingenijq́; instrumenta ad laudis iactationem conuertere. Præ se omnes arroganter despicere. Nullū sui ostentādi finem ac modum facere. Falsæ laudis prædicatione omnium ora atq; aures implere. Vulgi admirationem, indoctæq́ue plebis plausum atque acclamationem affectare. Flagrare cæco sui amore.

Conciliandi, & studij deferendi.

Nihil tam populare, quàm excellentium hominum gratiam, vel beneficio retinere, vel officiorum commendatione acquirere. Proprium enim virtutis est, conciliare sibi hominum animos atque voluntates: nec aliunde maior, vel illustrior vitæ dignitatisq́ue conciliatio petitur, quàm cùm à pietate & veneratione in parentes ac magistratus, tum verò beneuolentia in ciues: nec aliud frequentiùs in cōsultationibus, in hominum congressionibus, in epistolis suademus, quàm vt eorum nobis gratiam conciliemus, quorum auctoritate dignitas & fortunæ nostræ nituntur. Qua in re multò antè statuendum, quibuscum conciliationem amicitiæ velimus, ne si iudicio vsi

non fuerimus, temerè ab amico diffluere cogamur. Est enim perquam difficile, & nihil magis arduum, quàm amicitiam vsque ad extremum vitæ diem, vti Cicero putat, seruare: propterea, quòd mores, hominumqúe ingenia & naturæ inductiones sæpè mutentur cum ipsa illa varietate rerum ac tẽporum, tum etiam ætate, vel honoris amplitudine, vel dirimantur contentione, fortunæqúe ac cõmodi priuati nimia ambitione: vel etiã inuidia quadã, quæ magnis viris & rerũ successibus insidere solet: adeò vt nonnunquam præstet amicitias temerè nõ suscipere, aut initas et cõtractas moderatè diffluere: etiamsi nulla vita iucunda esse potest, quæ amicitia destituitur, ꝓpterea quòd ea sit vitæ nostræ sine metu degendæ firmißimum præsidiũ. Sed conciliandi elocutiones hæ ferè sunt selectiores.

Allicere sensum beneuolentiæ & humanitatis. Cõciliare gratiam. Beneuolentiã gratiosi hominis summo studio atq; veneratione colligere. Necessitudinem vitæ atq; amicitiæ cũ aliquo constituere. In alterius se fidem & clientelam conferre. Beneficijs homines obstringere. Ad beneuolentiam se cõferre. Conglutinare amicitias. Nam si vtilitas, inquit in officijs Cicero, amicitias conglutinaret, eadem commutata dissolueret. Corroborare amicitiam. Tueri conglutinatam concordiam. Magnas vtilitates adipisci hominum conspiratione ac consensu. Neceßitudinem cum aliquo coniungere. Gratiam principum virorum consequi. Patroni fidem atque

que auctoritatem conseruare. Amicitiã instituere. Amicitiæ humanitatiq; suæ constare. Amicitiam illustrare, ac gratia augere. Contrahere amicitiã atque beneuolentiam. Virtus, ait Cicero, stabiles firmißimasq; contrahit amicitias. Societatem facere. Studium, officium, operam, facultatesq́; suas exigendæ amicitiæ studio largè alicui polliceri, atque benignè deferre. Magno studio ac veneratione ad voluptatem conciliandam incumbere. Inire gratiam: & inire ab aliquo gratiam. Appetere amicum. Conciliare plebis voluntatem. In amicitiam se conuertere. Beneuolentiam officijs allicere. In fidem alterius & amicitiam confugere. Vitæ atque amicitiæ societatem conflare. In optimorum ciuium gratiam se conferre. Studia sua & rerum omnium communitatem in aliquẽ conferre. Confirmare amicitiam. In officio atque potestate senatus esse. Nullum officium erga te hominis amantißimi, diligentißimi, fidelißimi prætermittã. Ego vt debeo, vt me dignitas vtilitasq; cogit, ad tuas me rationes adiungam, ad tuam me voluntatem cõformabo. Totum me ad huius optimi viri benè de me meriti volũtatem nutumq́ue conuertam. Amplectar adeò libenter tuam familiaritatem. nam ante hunc diem non sum in tuam me consuetudinem, quam meus mihi pudor clausit, ausus insinuare. Omnem tibi meam gratiam atque industriam ad amplitudinem tuam illustrãdam conuertã. Ego me ad omne mãdatum tuum

auctoritatemq́; conformabo. Omnes beneuolentiæ comparandæ causa benefici esse debemus. Tandem hostilis inimicus inuidia disruptus, fractusq́; vindictæ impotentia ad amicitiã se contulit meã. Vitæ studijq́; dissimilitudo non patitur hominũ voluntates conglutinari, id est, amicitiæ consuetudine deuinci. Non modò non exulcerare inconstantis amici gratiam, sed eam labentem officiorum commoditate cõciliare moderati est viri. In amicitia colenda eam nos habere rationem oportet, vt vtilitatem potiùs, quàm officium spectare videamur. Plerique enim emolumẽtis amicitias conciliant. Enitẽdum dignitatis studioso viro, vt in optimatum ac principum virorum familiaritatem se dedat. Tecum me perpetua societas amicitiaq́; cõiunxit. Liberalis est hominis ad populi, ad ciuium, ad senatus partes se dedere. Vnusquisq; studio sibi & suffragio viam ad beneficium impetrandum munire debet.

Deferendi studij clausulæ aliquot post petitionem.

Deferre studium.

Va in re si tuã mihi declares beneuolentiam, incredibilem tibi amorem, omniaq́ue summa & singularia studia libenter debebo & præstabo Et, quoniam fortem nominis propugnationem suscepisti, libenter gratiam meam omnem atque industriam vicissim ad amplitudinem tuam illustrãdam conferam,

feram, daboq́; operam, vt ad mandatū tuū omne, auctoritatemq́; me videar conformasse. Quoniā causam meā suscepisti, velim hoc tibi de me pollicearis, nullum fore laborem, qui in tuis mihi rebus non sit gratissimus futurus. Omnes certè omnium criminatiões, pericula, insidias dāna pro salute tua leuia duco. Hoc tibi vicißim polliceor, semperq́ue præstabo, si quid ingenio, labore, diligentia possum, totū me illud ad amplitudinē tuam cõuersurū: neque vllā rem, q̃ q̃dem ad te pertinet, & à me cõfici poßit, futurā vnq̃, in qua nõ ego vel vitæ periculo faciā omnia q̃ te velle arbitrabor. In retinēda amicitia nostra atq; colēda sic cõtendā atq; elaborabo, vt omnib. amplißimis rebus dignus videaris. Operā tibi meam, inq̃t Cicero, sine vlla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis polliceor: gratiā aūt atq; auctoritatē cū hac exceptione, quātū valeā, quātūq́; poßim. Ego q̃d poßim nescio, illud tamē tibi polliceor, me quæcūq; saluti dignitatiq́; tuæ conducere arbitror, tanto studio esse facturū, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. Velim tibi persuadeas, me tū Reipu. causa, quæ omnibus nobis esse debet charißima, tum quòd tuā dignitatem amplificari velim, nullo loco, tempore, aut casu tuæ gloriæ defuturū. Quod meū est, illud libenter & studiosè faciam: ac tibi tuisq́ue omnia mea officia, studia, curas, cogitatiões polliceor, quæ ad tuam laudē & gloriā pertinebūt. Officiū meū erga te cateraq́; mea studia, q̃ tibi ac tuis præstiti,

tibi

tibi homini gratißimo grata esse, vehementer gaudeo. Mihiq́ue scito in dies maiori curæ esse dignitatem tuam, quæ quidem à teipso integritate & clementia tua sic amplificata est, vt nihil addi posse videatur. Summa nostra beneuolentia, pietas singularis, & amor mutuus nullum me patitur officij erga te, studijq́ munus aut tēpus prætermittere: velimq́ tibi persuasum esse, te mihi charißimum fore, in cuius salute non detrecto omnem meum laborem, omnem operam, curam & studium consumere. A me summa in te studia, officiaq́ expecta: non fallam opinionem tuam: hoc enim vetus amicitia nostra multis beneficijs confirmata postulat. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt: & dum viuā, erunt: eoq́ue rogo, vt omnibus de rebus me facias certiorem, aut enim consolando, aut consilio, aut re iuuero. Ego, quæ ad te pertinere intellexero, studiosißimè omnia, diligentißimeq́ue curabo: tuorumq́ue tristißimo meo tempore meritorum erga te memoriam conseruabo. Tu verò, vt intelligas, homini amicißimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Faciam illud, quod à me petijsti, vt, quæ ad dignitatem tuam amplificandam pertinebunt, eorum omnium nihil à me prætermittatur: semperq́ue tua beneuolentia fidesq́ præstabitur.

Abalienandi.

Abalienare. D*Istrahere aliquem ab amici coniunctione atque gratia. Dirimere societatem. Violare amicitiam*

amicitiam atque dignitatem. Coniunctissimos studij vitæque socios abalienare. Abijcere amicissimi hominis consuetudinem, venerationem, atque auctoritatem. Adducere aliquem in odium & inuidiam. Benignum amici studium in contemptionem adducere. Ardere veteris amici indignissimè abiecti odio atque inuidia. Cupidè inimicitias appetere. Claudere cõsuetudinem, benignitatẽ, gratiam. Susficionibus & maledictis amici voluntatem à se auertere. Inuidia apud amicum veterem conflagrare. Collectam gratiam hominis florentissimi temerè effundere, atque ab amoris constantia deficere. Diffluere ab amicitia. Amicitias deponere. Omnium inimicitias suscipere. Laudis, dignitatisque alienæ, atque fortunæ inuidia, odium in omnes cõcipere. Ex honoris ambitione inimicitias concipere. Alere controuersiam. Audaci temeritate dissensionem, seditionem, inuidiam commouere. Furorem, rixam cum amico committere. Affligere amicitiam. Adferre aliquem in odium. Animorum contentione, non opinionum dissensione ab amico temerè discrepare. Dissociare animos et amicitiam. Dissoluere animos, societatem, amicitiam. Inimicitias exercere. Simultates suscipere. Stomachari omnia. Sumere offensionem vt amico indigneris. In odium vocare. Amicitiã inuertere, frangere, extinguere. Contentionem adhibere, iacere, vocare. Infestum calamitosissimi amici casum contemptione afficere. Qui me fauendo atque

bene

benè prædicando in communi causa retinere debebat, contumeliosè abalienauit.

Sunt autem insigniores huius generis eiusmodi quædam sententiæ: Priuatæ vtilitatis studium amicitiam funditus euertit. Amicitia extincta potius, quã oppressa videri debet. Amicitiæ sũt remissione vsus leuandæ, & , vt Cato dicere solebat, leuiter dissuendæ. Multi falsæ laudis cupidi officiosam amicitiam nomine inquinãt criminoso. Quoniam is amicorum est vsus, vt commune commodũ mutuis gubernetur officijs, cauẽdum, ne amicitiæ religionem venerationemq́; indignè abijciamus. Quando remuneratione amicitiæ nihil est honestius, nihil studiorum vicißitudine iucundius, nihil officiorum societate vtilius, comittendum non est, vt eam animi vitijs inquinemus. Luce ac vita sunt indigni, qui fidem & amicitiam, duas res sanctißimas, violant. Amicitijs humana vita ac concordia constat: eas qui extinguit, humanitatem odisse videtur. Hostis est humanæ societatis, amicitiam qui iniurijs affligit propter ea, quòd nihil est tam conueniens ad res secundas vel aduersas, quàm amicitia.

Petendi, & rogandi.

Petitio qualis esse debeat.

PEtitio in omne causæ genus incidit, frequentius tamen in epistolas. Cogimur enim in deliberationibus sæpè rogare consultantes, vt rem, quæ proponitur, intueri velint: quemadmodum in iudicijs omni

gratia contendimus, vt iudicaturi causa æquitati fauere velint. In congressionibus & omni ciuili vita, quæ officiorum communitate constat, creberrimus petitionis est vsus. Huius legē Cicero in Dial. de amicitia facit, vt honesta ab amicis petamus, amicorumque causa honesta ipsi faciamus, iuxta prouer. Obsequendum amicis, sed vsque ad aras. Indicabat hoc Agesilaus, prudentissimus Lacedæmoniorum rex: quem cùm quidā importunè promissi moneret: Si honestum est, inquit, & cum vtriusque dignitate cōiunctū, quod efflagitas, promisi: sin minùs, respondi tibi, nō promisi. Ille verò improbus efflagitator ægrè ferens sic spē suam delusam esse: Atqui decet, inquit, regem quæ vel capite annuerit, præstare cuius orationis indignitatem retorquēs rex: At vicissim, inquit, à regibus honesta sunt petēda, ne maioribus illi reb. occupati imprudēter cōcedant, quod honestè impetrari nequeat. Videas enim hodiè plerosq; cæca cupiditate ac intolerabili ambitione inflammatos, in eam impudentiam dilabi, vt præ nimio eius, quod petunt, consequendi studio, nullam vel officij, vel honestatis habeant rationem. Cuius quoniā præclarum in Agide rege, extat exemplum, referetur paucis admodum à nobis. Is enim, rogantibus parentib. vt causæ iniustæ propugnationē susciperet, anteferretq; laborantis amici cōmoditatem honesto publico: Vos me, respōdit, docuistis rebus omnibus iustitiam atque honestatem anteponere, nec vlla ab ijs virtutibus, vel

Agesilaus.

Quæ in petitione obseruanda.

Agis.

corpo-

corporis calamitate abduci oportere: & proinde quæ docuiſtis faciam, quæ nunc ſuadetis, non ſequar. Maluit nimirùm vir ille diuina mente præditus parentes, quàm deos offendere. Non igitur ab amicis petamus, quod cum honeſtate, cum moribus bonis pugnet. Sunt autem eiuſmodi petitionis formæ admodùm familiares Ciceroni.

Illud amoris eſt mei, quem iam inde ab ineunte ætate ſuſceptum non ſeruaui ſolùm, ſed etiam auxi, admonere ſcilicet te, aut potiùs rogare, vt omni cogitatione atq; cura in Rempub. incumbas. Te rogo, cauſam meam agas, meq́ue tibi in omnes partes defendendum putes. A te, pro noſtra coniunctione peto, vt meas iniurias, quas mihi improbiſſimi hominis profuſa nequitia inuſſit, perinde doleas atque vlciſcaris, vt tuas perſequi ſoles. Onerum tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo: hoc tamen à te, ſi pateris, gratia contendo, vt quicquid ſtudio, beneuolentia, auctoritate efficere poteris, totum id ad rationes meas tuendas conferas. Similis & inprimis venuſta eſt illa prolepſis, plena verecundiæ, & ampliſſimæ dignitatis, qua Cicero

lib. 2. ep. 5. *in Epiſtolis vſus: Graue eſt enim, inquit, homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe benè meritum putet: ne id, quod petit, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potiùs, quàm beneficij loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipſa nouitate meorum temporum clariſsima & maxima beneficia extiterunt,*

runt, estq; animi ingenui, cui multùm debes, eidẽ plurimùm velle debere: nõ dubitaui id à te per literas petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeq; necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me, vel innumerabilia beneficia non possem: cùm præsertim considerem, nullam esse gratiam, quam vel non capere animus meus accipiendo, vel remunerando cumulandoq; illustrare possit. Eiusmodi est. Non audeo vehementer à te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare vt te velle arbitror, ita faciam, atq; ab eo, quem omnes sciunt optimè de me meritum, breuiter petam. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multùm interfit, eo sis animo, quo ego essẽ, si quid tu me rogares. Mihi certò, si, quod peto, adsequi possim. gratissimum feceris. Hæc à te peto non solùm Reipub. quæ tibi semper fuit charissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimùm posse. Abs te magnopere peto, si meam vitam & studium diligentissimè superioribus in Repu. administranda annis perspecta habes, vt dignitati meæ seruire velis. A te magnopere, pro nostra summa coniunctione, tuaq; singulari humanitate, etiam atq; etiam peto, & quæso, vt quibuscunque rebus poteris, prospicias ac consulas rationibus meis: hoc enim velim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnam te ex

eo,& perpetuam voluptatem esse capturum. Nullam mihi maiorem voluptatem adferre, aut pleniore gratia tibi me obligare poteris,quàm vt meis à te rationibus prospectũ esse cognoscã, quod vt facias à te maximopere peto. Te oro, vt sicut amicitia nostra & fides tua postulat, omnibus me modis ornes. Hoc te vehementer etiam atque etiã rogo. Peto à te, vt rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ. A te peto, vt dignitati meæ suffrageris;& quarum me rerum spe ad labores, ad studia,ad laudem vocasti,earum quoq; fructu iucundißimo facias alacriorẽ. Quæso à te obtestorq́;, ne tã imbecillo sis animo, vt meis te vel officijs, vel amore vinci patiaris. Per nostrã te amicitiã oro,ne propter falsas aliorum calumnias tui erga me amoris voluntatisq́; propensionem abijcias. A te etiã atque etiam pro nostra summa neceßitudine,proq́ue tua in me humanitate,meaq́; in te summa & perpetua beneuolentia, maiorem in modum peto atq; contendo, vt laudi meæ atq; dignitati seruias. A te peto, vt meas iniurias perinde doleas, vt me existimas & dolere,& tuas vlcisci solere. Maleuolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quòd me de statu meo nullis contumelijs deterrere poßint. Vt mea tibi salus curæ sit, vt omnia, quæ me velle scis esse solent, te vehementer etiam atque etiam rogo. Peto à te maiorem in modum, vt omnibus in rebus, quantùm tua dignitas, fidesq́; patitur, vtilitatibus meis seruias. Illud

te,

te, inquit Cicero ad Quinctum fratrē, extremùm oro, vt tanquam poëtæ boni & actores industrij solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris & negotij tui diligentißimus fuisse videaris. Te autem pro mea perpetua in te obseruātia rogo obtestorqúe, vt in hac causa maiorem rationem voluntatis meæ habere velis, quàm vel iudicij, vel constantiæ tuæ. Pro mea perpetua cupiditate vestræ dignitatis retinendæ & augendæ, quæso obtestorqúe vos, ne in dignitate mea propugnanda, plus apud vos valeat odium maleuolorum, quàm studium optimorum hominum. Hanc occasionē benè de omnibus merendi vobis oblatam tenete, per deos immortales, signum date populo, vestrum consilium non deesse populo.

Commendandi.

AD genus quoque deliberatiuum pertinet cōmendandi ratio. Commendamus autem partim res nostras atque causam, partim verò amicorum. Commendatio rei nostræ eiusmodi fortasse erit. Tibi negotia mea, opes, fortunasq́; omnes commendo: tibi committo existimationem ac spem reliquæ vitæ. Ego ius causamqúe meam in tua fide atque religione depono. Ego in tua me potestate, tutela ac fide pono atq; permitto. Omnia mea iura, commoda, auxilia, fortunas, famam denique in tuo arbitrio, in tua auctoritate, in tua sententia colloco. Summa à te gratia contendo, vt omnibus in rebus causa mea defensionē suscipere velis, &c. Commendatio.

A te peto, vt voluntatem tuam ad studia mea prouehenda deferas: &, quæcunque meæ dignitati vtilitatiqúe conducere arbitreris, tanto facias studio, quanto in rebus meis te fuisse, & esse cognoui: quæ ad te pertinebunt, diligenter curabo. Tibi velim persuadeas, nihil me diligẽtiore cura, studio maiore, animo cupidiore à te petere, nihil te mihi vel gratius, vel honorificentius facere posse, quàm si opibus tuis atque suffragationibus in consulatus petitione me iuueris: quod vt studio tibi esse velit, pro mea perpetua in te beneuolentia, rogo. In L. Bibulum, causam finium regundorum apud vos habeo grauem, difficilẽ, controuersam: hanc sic tibi commendo, vt maiore studeo nequeam. Qui hanc suam causam ad te defert, magna amicitia mihi est coniunctus & valde charus: eum tibi commendo, sicut tua fides, & meus pudor postulat: tantùm vt faciles aditus ad te habeat, quæ postulabit æqua, vt iubente te impetret, sentiatq́; meam sibi amicitiam in primis prodesse. Communem nostrum amicum, qui has literas adfert, tibi maiorem in modum commendo: magnoqúe opere à te peto, cures, vt is intelligat meam commendationem maximo sibi apud te adiumento & ornamento fuisse. Velim, honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua dignitate poteris, quàm honorificentissimè, & quã liberalissimè hunc tractes: Id mihi sic erit gratum, vt gratius nihil esse posit. Affinem nostrum ex intimis meis obseruantissimum studiosissimumq́; mei,

erudi-

eruditum hominem & summa humanitate, tuaq; amicitia dignißimum, velim ita tractes, vt me tibi charißimum esse intelligat: hoc enim mihi tam gratum erit, quàm quod gratißimum: & ipsum præterea summo studio, & summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Lentulum nostrum, inquit Cicero, eximia spe, summa virtutis adolescentem, cum cæteris artibus, quibus studuisti semper ipse, cũ inprimis imitatione tui, fac erudias. Nulla enim erit hac præstantior disciplina, quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos dililigit, semperq; dilexit, inprimis amamus, charumq; habemus. Quæ in prouincia habeo negotia mea summo tibi studio commendo: tibiq; persuadeas velim, omne meum perfugium in his afflictæ fortunæ reliquijs, in tuo positum esse præsidio. Cùm in tua prudentia ac fide maxima Reipub. spes sit, fac, quæso, vt ad omnia summa contendas, & cùm meã, tum eorum propugnes fortunam, quibus auctoribus ad hoc summum honoris fastigium fueris euectus. Nõ dubito, quin sine hac admonitione mea, quæ naturæ est facilitas, studiosè omnia sis facturus: si tamẽ leuis admonitio à me tanquam currenti calcar adhiberi debeat, sic velim existimes, gratius te mihi facere non posse, quàm vt rationes meas omnes tuearis. Maius mihi dare beneficium nullum potes, quam vt te gratißimum, humanißimum, liberalißimum in me hoc tempore cognoscam: quod vt facias, sic rogo, vt iustiore de causa rogare nihil pos-

sim. Magnopere à te peto, vt ad illam voluntatem, quam in me amicam & beneuolam conferre consueuisti, quammaximus nunc in hoc negotio suscipiendo cumulus accedat.

Alterius commendatio.

Commendatio alterius.

Roprij quidem commendandi sunt loci ab officio, à cognatione, à beneficijs, à personarum adiunctis, vt iustiùs in rebus alienis amici operã flagitare videamur. vt: Nihil est ex rebus omnibus, quod gratius mihi esse possit, quàm vt huius dignitatem sic tuearis, vt beneficij memoria sempiterna tibi se obstrictum esse cognoscat. Est enim hic vir cùm inprimis inter suos nobilis, & honestus, tum verò propter singularem in omnes beneuolentiam beneficio tuo dignissimus. Hircius noster, qui ad te venit, vir est summo ingenio, prudentia, integritate, virtute singulari: vt eius tibi negotia commendarem, fecit illius in me maxima & opportuna beneuolentia. Quare velim quicquid in te est studij, laboris, consilij, ingenij: quicquid auctoritate, fide, constantia poteris, id vniuersum ad illius negotia, quæ istic plurima & magnis implicata controuersijs habet, illi pollicearis & deferas. Magnoperè à te peto, vt hic intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adiumento & ornamento fuisse. Amicitiæ nostræ fiducia peto à te, vt nullum studij officijque munus in hoc meo liberto augendo prætermittas: quod eo studiosiùs facies, quò mihi es chari-

or. Vr-

or. Vrbanum nostrum omnibus officij, humanitatisque partibus studiosius tibi cõmendarem, nisi certo animi mei de tua fide, de excellentibus virtutibus iudicio mihi persuaderẽ, quantum diligentia, suffragatione, auctoritate possis, tantum té studij ad illius dignitatem augendam collaturum. Puerũ ad te mitto meũ, cui sic velim hospitij ac fortunæ tuæ communitatẽ deferas, vt nullum in te, neq; officiũ, neque studium desiderare posit. in hoc viro tuendo nolim vllam tibi solicitudinem residuam esse. Gratissimum mihi feceris, si viri huius dignitati suffrageris, atque omnia, quæ ad illum nouo honoris splendore augendum illustrandumq; pertinebunt summo studio suscipias, & defendas. Cum hoc Galba summa mihi est consuetudo cùm meis in illum officijs, tum verò singulari illius beneficio constituta. Hic cùm intelligeret in aliqua me gratia atque auctoritate apud te esse, voluit meis quoque literis tibi fieri commendatior. Quare, vt eum tuis opibus, studijs atque auctoritate, qua apud omnes plurimùm vales, augeas atque ornes, maiorem in modum à te peto, atque gratia contendo: hoc tuum officium ita gratum mihi erit, vt maius à te mihi beneficium dari posse non sperem. Letum tibi sic commendo, vt quicquid in te amoris erga me tui residet ac beneuolentiæ, id totum in illum, cuius gloriæ ac fortunis mirabiliter faueo, conferas: quod te facturum & mea & illius causa confido. Officiosiùs communem hunc amicum tibi commẽdarem, si

vllius apud te auctoritas maior, quàm illius esse, vel propter illius virtutem, vel propter familiæ dignitatem, vel meã in te beneuolentiam deberet. Furnium nostrum singulari studio atq; gratia tibi cõmendo, habes enim à me tibi oblatam causam, qua & tuam illi virtutem & meam voluntatem, vtriusque verò cõiunctionem declares: magnopere etiam mea refert, omnibus illũ tuis rebus vti, vt meis. Nam studiorum societas similitudoq; ab ineũte ætate nos coniunxit: & eius postea incredibilem in asperrimis salutis dignitatisq; meæ periculis curam perspexi: quare eum tibi maiore studio commendare non possum. Qui literas tibi meas adfert, eum sic velim omnibus officijs tuis iuues, vt nullum tempus, neque diurnum, neque nocturnum de eius dignitate cogitandi faciendiqué quod agendũ sit, dimittas: idqué non modò recuses, sed appetas etiã atque deposcas: desqué omninò operam, vt nemini in illius causa suscipienda & defendenda studio cupiditatequé concessisse videaris.

Cùm in hoc homine summa Reipublicæ ratio, religio priuati officij, singulare verò dignitatis tuæ retinendæ studium fuerit, erit humanitatis tuæ, vel potiùs beneuolentiæ erga me tuæ, nulla in re, quam quidem conficere possis, illius commoditatibus deesse. Hunc vnum cùm propter vitæ dignitatem, & eximium in Rempublicam animum, tum propter summam officiorum necessitudinem studiosè tibi commendo. Si Camillum summa humani-

tate virum,& mea tuaque amicitia dignißimum humanißimè tractes,id mihi tam gratum erit,quã quàm gratißimũ. Gratißimum mihi feceris, si libertũ meũ omnibus rebus integrũ incolumemq; esse volueris: cuius studia,rem domesticam, fortunas, tuæ fidei,iustitiæ,bonitatiq; commendo. A te maiorem in modum peto atq; contendo, vt quantum te facere posse,& mea causa libẽter facturum arbitror, tantum studij,diligentij præsidij,conferas ad Leliũ ornandum, vt ex mea commendatione,quàm maximas mihi gratias agere poßit:hoc cùm mihi gratißimum feceris,tum verò honestißimum virum et tua necessitudine dignißimum summo beneficio in perpetuum tibi tuisque deuinxeris. Lipsium tibi cõmendo,maioremq; in modum à te peto, vt rem vtilitatẽq; eius per te quàm maximè defensam & auctã esse velis:vt quantum ipse sperauit vtilitatis,tantũ illi hæc mea mommendatio attulisse videatur. Omnes tibi bonos viros adiunxeris,mihiq; rem gratißimam feceris,si quæ ad te pertinebunt officia, omnia in Lipsium nostrum contulisse videaris. Vehementer mihi gratum feceris, si Lipsium amicitia, beneuolentia, humanitate tua, quæ singularis est, comprehenderis: atq; ad id,quod tua te causa libenter facturum existimo, addas cumulum commendationis meæ: quicquid ei commodaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Tu velim commendationi huic meæ,quàm plurimum tribuas: & hũc Lipsium quibuscunq; rebus honestè ac pro dignita-

te poteris, iuues atque ornes. Hoc enim tibi ex gratißimis & humanißimis illius moribus confirmo, quem soles fructum ex optimorum hominum studijs metere, eum te ex huius gratia capturum:, hominemq; cogniturum cùm summa probitate, humanitate, obseruantia, tum verò gratia fidelißima. Peto à te tanto studio quanto intelligis me petere debere, pro homine necessario, vt huius negotia explices cùm iure, tum etiam auctoritate & consilio tuo: id mihi iucundißimum eius causa, quem tibi ego summa necessitudine & coniunctione adductus commendo, & nostro amore dignißimũ putabo. Prolepsis. *Elegans imprimis est commendatio, quæ prolepsim habet. Quanquam non libenter incredibili tua humanitate ad amicorum fortunas augendas abutor, hunc tamen iustißimis de causis, vel dignitatis, quam amplißimã consecutus est, vel humanitatis, vel illius in me beneficij tibi cõmendo, petoq́ue à te maiorẽ in modũ, vt res eius omnes sic ornes, vt gratias vtriq; habere velit immortales. Et si hic à te sic tractatur, nullã vt cõmendationem meã desideret, tamen pro mea perpetua in te veneratione à te peto, vt omnibus illum tuis officijs ac liberalitate cõplectare: quare maximo me beneficio auxeris, si dederis operam, vt is intelligat, hanc meam commendationem magnũ apud te pondus habuisse. Dabis hoc amori nostro, vel voluntati meæ, vt Bibulum, qui cum constituta amicitia ad summam beneuolentiam peruenit, quàm diligentißimè tuearis ac propu-*

propugnes: proq; eo ornando nullos nec labores, nec contentiones, nec solicitudines subterfugias: quod & mea in illum beneuolentia, & hominis ornatissimi splendor à te impetrare debet. Plenæ eiusmodi elocutionum sunt Ciceronis epistolæ.

De Consolatione.

E*Odem refertur & consolatio, qua afflicti amici dolorem & solicitudinem alleuamus, hortamurq;, vt animũ ab omnibus angoribus atq; molestijs abducat. Quod quoniam in rebus aduersis et afflictis fieri frequenter solet, erunt in eam sententiam formulæ communes ex optimis quibusque au ctoribus colligendæ, ad hunc ferè modum.* Cõsolatio.

Malis affligi.

F*Ortunæ arbitrio periclitari, agi, frangi. Multis incommodis difficultatibusq́ue affici. Indignissimam fortunam inimicorum odio atque oppressione subire. Premi malorum inuidia, fortunisq́ue spoliari. In calamitate tabescere. Infortunio obstringi. Calamitate deuinciri. Malis alienis laborare. Ex morte vxoris grauissimo doloris vulnere percuti. Pericula ingredi. Ab excitata fortuna ad inclinantem & propè iacentem desciscere. Deuenire in medium omnium rerum discrimen. Incidere in perturbationem omnis tranquillitatis. Improbissimorum hominum audaci temeritate in graues incidere ærũnas. Malorũ concursatione ma ctari. Inimicorũ inuidia indignissimè deprimi ad* Miser & calamitosus.

suppli-

supplicium. In maximos luctus fatorum acerbitate incidere. Grauissimis & acerbissimis aduersæ fortunæ flatibus miserè iactari atque affligi. Obrui malorum turba. Concidi vi frigorum & contabescere. Calorum molestia exuri. Magnis rerum asperitatibus affligi. Improborum hominum exagitari furore & depelli ad exitium. Miserrimi mortalis casum horribilem subire. Tanta iniuriæ acerbitate excrucior, vt non modò persequendi iuris mei, sed etiam deplorandæ calamitatis mihi adempta sit potestas. Fortunæ in me crudeliter sæuientis acerbitas animum spemque omnem debilitauit. Coniurationis fluctus à publicis exitijs depulsi in me redundarũt. Animus me reliquit doloris victum debilitatumque magnitudine. Miser hic homo nefaria inimicorũ proditione falso perfidorum ac leuium testium conuitio, criminationum denique inuidia conflagrat. Ea est malorum acerbitas, & quædam perpetua miseria, vt spem omnem & rerum & fortunarum abijcere cogar. Magnũ & acerbum dolorem omniũ ciuium animis inusserunt Clodij iniuriæ. Multitudinis odio, ciuium criminationibus, omnium bonorum imprecationibus premi atque lacerari. Perturbato animo extimescere. Acerbissimo luctu ignominiaque diuexari. Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad misericordiam. Tanta mihi obijcitur calamitas, vt quò me vertam, prorsus ignorem. Communi mœrore angi. Mœrore ac lachrymis consenescere. Angi vxoris molestia, quotidia-

tidianis querelis,rixa aßidua. Versantur in animo meo multæ & graues cogitationes,quæ mihi nullā partem neq; diurnæ,neque nocturnæ quietis impertiunt. Magnam animo molestiam capere. Impediri dolore animi. Nulla reliqua salutis spes residet. Subire indignißimam fortunam. Animo fracto esse atq; afflicto. Mens debilitata metu concidit. Distineri dolere & diuelli. Magnum luctum haurire. Nihil tam miserum est,quod non in nostram cadere fortunam videatur. Vita nostra omnibus fortunæ telis,nocentißimorumq; hominum insidijs obiecta est,atque proposita.

Prospera fortuna vti.

SVbtextui prioribus contrarias eloquendi formulas, quibus rerum succeßus exprimeretur, propterea quòd eiusmodi orationes frequenter incidunt,quales sunt: Fortunatus is verè est, qui remotus à studijs ambitionis, otium ac tranquillitatem vitæ sequitur. Fortuna hic amplißima perfruitur. Omnia illi,quæ vel ad famam ingenij,vel fortunæ succeßum pertinent, copiosè adsunt. Omnia summa consecutus est, virtute duce,comite fortuna: eaq; adeptus est adolescens multis inuidentibus,quos ingenio industriaq; fregit. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quanquam sine virtute non potuisses,tamen ex maxima parte ea,quæ es adeptus,fortunæ attribuuntur. Benè fortunatū esse.

tur. Res tibi ſecundæ, honores, imperia, victoria, opes amicorũ. ſtudia ex animi ſententia ſuccedunt. Vt res, inquit Cicero, aduerſas, ſic ſecundas immoderatè ferre, leuitatis eſt: præclaraq́ eſt æquabilitas in omni vita, & idem ſemper vultus, eademq́ue facies, vt de Socrate & C. Lelio Cicero refert. Panetius quidem Africanum auditorem & familiarem ſuum ſolitũ ait dicere: Sicut equos propter crebras præliorum contentiones ferocitate exultantes domitoribus tradere ſoleant, vt his facilioribus poſsint vti: ſic homines ſecundis rebus effrenatos, ſibiq́ præfidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportere, vt perſpicerent rerũ humanarum imbecillitatem, varietatemq́ue fortunæ. Cum proſpero, inquit Cicero, fortunæ flatu vtimur, ad exitus prouehimur optatos, & cùm reflauit, affligimur. Idem ſcribit quibuſdam ſummis viris, quandam ad amplitudinem ac gloriam, & ad res benè gerendas diuinitus adiunctam fortunam fuiſſe.

Animo perturbari.

Perturbari *MEtum in ſe concipere. Vehementi timore inclinari. In perturbationem, in terrorem ſe conijcere. Saluti ac fortunis deſperare. Contremere mente omnibusq́ artubus. Cõturbari animo. Conturbatur animus vtilitatis ſpecie. Deſpondere animum. Abiecto & fracto animo eſſe. Frangere animum, atq́ue dimittere Animum mœrori dare. Malorum concurſu defatigari. Exagitari mœrore.*

re. Exulcerare animum. Exulcerato animo facilè fictum crimen insidet. Languori se dedere. Spoliari animo. vt, Prauarum opinionum perturbatio sanitate animum spoliat, morbisq; perturbat. Concidere animo. Omnes meæ spes hoc infortunio conciderunt. Allato de patris morte nuncio mente concidi. Infestus Africani casus mentem meam metu debilitatam infregit. Prosterni animo. Grauiter me animo prostratum, perculsum, abiectumque sentio. Deficit animus ad opprimendam obrepentem molestiam. Debilitari atque abijci conscientia scelerum. Frangi animo. Fractus animo ab omni spe atque consilio abijcior. De mente deturbari. Sua quęque fraus, suum facinus, suum scelus, sua audacia de sanitate ac mente deturbat. De spe deiectus, languori deditus, fractus animo, quò se ferat, nescit. Magna de spe in grauem omnium rerum desperationem excidere. Timorem inijcere. Dolorem inurere. Victrix improbissimorum hominum nequitia ac libido grauem mihi dolorem inussit. Perturbationem facere. Varia rerum earum, quibus & vitæ dignitas, & fortunæ meæ nituntur, expectatio, grauem mihi perturbationem adfert. Languorem dare & offerre. Contentio honoris, laudisque alienæ inuidia multis affert languorem. Non est, cur eorum, qui se legum studijs dedunt, aut spes infringatur, aut languescat industria. Pendere animo. Salus mea exigua spe extremaque pendet. Mœrore affligi & profligari. Humili animo, imbecillo,

mos omnium, mentesq́ perturbauit. In luctu atq; angore versari. Vbi animus in molestia ægritudineq́ versatur, ratione ac memoria magnam aliquam & arduam rem aggredi nemo potest: magnam enim claro ingenio obscuritatem adfert, mens mœrore affecta. Præ nimia animi ægritudine iucunditatis sensum omnem amisi. Ex morte Nicolai Herborei optimi viri & sanctissimi nactus sum patentem mœrendi excursum. Nullæ recordationes tam grauem doloris sensum excitant quàm earum rerum, quæ nobis charissimæ semper fuerunt, & fatali inuidia sunt ablatæ. Nulla me voluptas alleuare impressa animo meo molestia potest. Ex morte auunculi multò maximam multoq́ue grauissimam contraxi molestiam. Absumor doloris, ex amici desperata valetudine contracti, vehementia. Furor hunc & scelerum conscientia ad insaniam amentiamq́ impellunt. Nihil tam occupatum, nihil tam lacerum, nihil tam varijs concisum affectibus, quàm mens sceleris conscia. Nihil tam miserum, seruile, & abiectum, quàm animus ex metu, ex inuidia, ex alienæ famæ ac nominis obtrectatione ægrotans. Nihil perinde luctuosum, atque in rebus prosperis secundas fortunas amittere, in aduersis sine vllo remedio atque alleuamento permanere.

Consolandi.

F*Requens est huius argumenti tristis videlicet & acerbi vsus. Nam qui propinqui ac fami-* Consolari.

liares alioos mœrentes consolari solent, ij pari molestia afficiuntur: neq; sine lachrymis adhibere mœrentibus possunt luctus leuationem: adeò vt ipsi videantur magis aliorum cõsolatione indigere, quàm alijs posse suum officium præstare, aut mœroris vulneri remedium adhibere: imitanturq; Medicos malos, qui, vt Cicero ait, in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt. Perpauci enim sunt, qui ea, quæ alijs in consolationem alleuationemqúe luctus præcipiunt, ea sibi vel subijciunt, vel apud animum proponunt. Et qui res secundas pulcherrimè & constantißimè ferre potuerunt, magnam ex ea re laudem adepti, easdem aduersas nec æquè ferre, aut suas rationes ad omnem fortunam confirmatas habere potuisse. Et sanè vt nos ab omnibus molestijs & angoribus abducamus, transferamusqúe animum ad ea, quibus res secundæ ornantur, vel aduersæ sine luctu moderatè ferantur, in nostra potestate positum videtur: vt res humanas praclarè contemnere, contra fortunæ acerbitatem optimè parati, ornatiqúe esse, & quæ maxima sapientiæ laus est, non aliunde pendere, nec extrinsecùs aut benè aut malè viuendi suspensas habere rationes, sed cuncta, quæ humanitùs accidere poterunt in nostra moderatione, nostra animi magnitudine, nostra voluntate posita & locata esse existimare velimus, & eam mentis excelsitatem erigere & retinere, quæ tanq; tempestatum vi, & calamitatum cõcur-

su

su aut labefactata, aut suo statu deiecta videtur. Et magni consolandiq; luctus ac doloris loci poterunt sumi ab exquisita ratione & doctrina, præcipuè Philosophia, quæ nos ad modestiam, magnitudinemq; erudit, quæ animis nostris mœrētibus medetur, solicitudinem detrahit, cupiditatibus liberat, timores pellit, commonetq; vt omnia, quæ fortuna adfert, moderatè feramus: & cogitemus, quid forti, & sapiente homine dignum sit, quid grauitas, quid animi magnitudo, quid acta tuta vita, quid literarum studia, quid liberales artes, quid denique publica dignitas postulet atque efflagitet. Leuat enim dolorem hæc cogitatio, & communis quasi legis, ac humanæ conditionis recordatio. Cicero lib. 2. Tuscul. quæst. scribit multùm valere ad minuendum dolorem animi prouisionem & præparationem. Nihil enim est, inquit, quod tam obtundat, leuetq; ægritudinē, q̃ perpetua in omni vita cogitatio: nihil esse, quod accidere non poßit. Philosophi leuatione ægritudinis in duabus rebus positam esse dixerūt, auocatione videlicet à cogitāda molestia: & reuocatione ad voluptates contemplandas. Neq; sane vel melius, vel potētius quicq̃ esse potest ad leuādum animi dolorē, q̃ vt memoria rectè factorū, & libertate cōtenti summa contēnere velim⁹. Et, vt ille ait, homines nos esse meminisse velimus, ea lege natos, vt omnib. telis fortunæ proposita sit vita nostra: neq; esse recusandū quò minùs ea, qua nati sumus cōditione, viuamus; neúe tam grauiter

eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis cogitemus. Loci sanè consolationis esse poterunt. Adhibere leuationem doloris ad molestiam minuendam. Alleuare miserias luctu perditas. Cùm in tantis te malis iacere animaduerterem, putaui humanitatis esse meæ, mœroris tui vulneri paruum saltem remedium adhibere. Tua in rebus humanis perferendis sententia omnem mihi molestiam deleuit. Ego te in magnum luctum mœroremq; detrusum, vt tempora nostra, vt amor erga te meus fert, ab omni molestia conatus sum vindicare. Absit quæso obtestorq; te à summi luctus acerbitate dolor mœrorq; tuus, & illam animi tui ægritudinem si sanare non poteris, aliqua saltem consolatione leua. Nihil est, quod vxoris tuæ lectissimæ fœminæ mortem tam impotẽter, & penè inhumanitùs feras: nisi tu quidem partam felicitatem illi inuideas, & ex labore ad quietem, ex dolore ad indolentiam, ex morbo ad sanitatem, ab exilio in misero ad beatissimam patriam eam pertendisse, ægrè ac molestè feras. Nihil est mali, inquit Cicero, in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors dicenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat. In persequenda iniuria hoc cogitabis, etiam cùm grauissimas iniurias cum summa ignominia acceperimus, tamen eas ferendo maiorem humanitatis laudem, quàm vlciscendo, nos mereri. Sicut tuas solicitudi-

nes

nes prudentia eleuare non possum, ita grauiter & acerbè fero in eas te miserias deuenisse, vt vel mihi consolandus venias, vel leuiter accusandus, quòd tam obstinatè lachrymis te ac tristitiæ tradas. Neque enim ferendum, vt qui in omnibus vitæ partibus temperans ac moderatus semper fueris habitus, ad metas veluti nunc hæreas, abijciasq; omnem animi moderationem ac lenitatem, quæ in te præcipuè fuit laudata: neque tibi ampliùs committendum, vt cùm tuo dolori inseruias, inuideas prudentiæ tuæ partes Reipub. Quare fac istis te molestijs, quæ animum tuum miserè excruciant, quàm citissimè laxes, ad tuamq; animi alacritatem redeas: cogitesq; hanc sapientiæ laudem maximam esse, ita rationes nostras aduersùs omnem fortunam con firmatas habere, vt non aliunde, sed ex nostra virtute pendeamus: neq; vllo vel casu, vel infortunio fracti firmitudinem grauitatemq; animi abijciamus abducamusq; ab angoribus ad ea animum, quibus publica vtilitas conseruatur, res nostræ secundæ ornantur, adiuuantur aduersæ. Fac animo forti, quo in alienis esse rebus soles, nunc in tuis sis fortunis ferendis: neque committas, vt de naturæ tuæ statu declinasse videaris. Scribis, grauissimum te dolorem ex filij morte contraxisse: mihi verò nō tam consolandus, quàm laudandus videris, quòd maximum Reipub. præsidium genueris, quòd magnum & domesticum virtutis exemplum reliqueris, quòd tali filio sis priuatus, quem propter præ-

claras & præstabiles animi virtutes laudare, quàm lugere præstat. Neque enim maior doloris leuatio, neque ad iucunditatem vehementius quicquam esse potest, quàm quòd eum amiseris, qui mortuus circumfluente virtutis gloria perpetuò prædicabitur. Quare hunc mœrorem, qui tibi iucunditatis sensum nunc omnem adimit, ex animo depone atque absterge: cogitaq; cùm multa & varia mortis pericula indies homini impendeant, ijs tamen omnibus filium exemptum, perpetua cum dijs immortalibus felicitate perfrui. Sed humanarum miseriarum contemptio præcipuè valet cùm ad æternam nominis gloriam fortibus conatibus parandam, tum verò ad leniendum dolorem atq; luctum. Itaque præstantibus in Repub. viris vile corpus semper fuit. Magnum animi dolorem ex tuo infortunio capio, sed tamen molestiùs fero, ita te affligi & perturbari eorum, qui tuæ vitæ insidiati sunt, iniuria, vt nullam consolationem admittere posse videaris: nec illud recordari, cuius te meminisse oportet, quantò grauiora sunt ea, quæ animo concipiuntur, quàm illa, quæ corpore, tantò infeliciores eos, qui sceleris illius illiberalitatem in se admiserunt, quàm te, qui illorum iniurias subiueris, esse. Magno te in dolore esse, vel mœrore potiùs, quem ex miserabili fratris morte accepisti, tristis mœrensq; ipse audio, sed te & consolor, & hortor, vt quam animi magnitudinem in aliorum negotijs subeundis adferre soles, eã mortalitatis humanæ memor in tuis

luctibus ferendis assumas: ferasque non culpes, quæ vitari non possunt. Omnes alienis in rebus aduersis, quàm nostris, ad animi moderationem, lenitatem, tranquillitatem sumus propensiores. Sicut ingenij fortasse mei non est, vehementi aliqua & docta oratione stratum te atque abiectum subleuare: ita vna hæc te consolatio sustentare debet, quod nullum meum tibi amoris, nullum studij, nullum pietatis officium deerit. Hoc sapientiæ, hoc magnitudinis animi tui est, recentem scilicet istam doloris tui ægritudinem, si ex rerum natura non possis euellere, ex animo quidem certè excidere: & hunc mœrorem, quo omnes permouemur, amicorum voluntati concede. Dolendum verò insidere quorundam ingenijs hanc labem & quandam quasi maculam, vt cum ipsi nihil rectè, nihil præclarè agere conentur, inuidere tamen alienæ virtuti velle, ac ipsum dignitatis florem infringere: quorum inuidia quia te magna ex parte premit, consolaberis teipsum excelsæ virtutis tuæ, quæ inuidia carere non potest, conscientia. Tu verò animi magnitudine & patientia iniuriæ leuabis atrocitatem: declinabis paululùm tanquam tempori cedens, & spe reliqua tranquillitatis præsentes fluctus tempestatesque fugies. postremò fore propediem sperabis, vt quorum nunc obfirmatior in te est offensio, ij interiecto breui doloris tempore, in pristinam te dignitatem restituant. Mihi scias studio esse, si non omnem, quod à nemine fieri posse

arbitror, at aliquam partem mœroris tui deponere, & quibus possum officijs ærumnam solicitudinemq́; tuam sustentare. Si contemnere graues animi dolores, & communem naturæ sensum repudiare non poteris, colligere tamen teipsum debes, & ad aliquam saltem lenitatem moderationemq́; affectionum referre. Non debes status conuersione, communiumq́; temporum inclinatione, remota ab omni populari honore vita tua, deprimi: sed multò magis excitari ad Rempub. propugnandam, vt officio superatus, non fractus susceptæ rei magnitudine videaris. Tu verò ita te fractum calamitate atq; afflictum putabis, vt nihil tibi ex pristina dignitate perijsse arbitreris: aut si quam dignitatis amißionem subiueris, eam tibi cum amplißimo modestiæ tuæ fructu, vel fortuna, vel virtus tua restituet. Erige animum tuum luctu dimissum atq; oppressum, & in his tuis malis ab animi tui virtute & innocentia, non autem à stultis hominum querelis, doloris tui perfugium pete. Extremum illud est, vt meo in te studio amoriq́; nostro mutuo obsecutus, te rogem atq; obtester, animo vt magno, cōstanti, & elato sis: nec ad ea solùm, quæ à summis philosophis, de contemnendis fugiendisq́; rebus humanis scribuntur, animum referas; sed eorum quoque memineris, quæ studij vehementia ingenijq́; altitudine es consecutus: quæ si animo pertractata teneas, sperabis omnia optimè, & quæ accident, qualiacunq; erunt, feres sapienter. Hoc si feceris, reti-

retinebis omnes nos in lætitia, & ingenij tui tranquillitatem ad res præclarè agendas conuertes. Tu fac bono animo fortiq́ sis aduersùs inuidentis fortunæ sæuitiam leniendam, meq́ tibi nulla in re defuturum esse confidas: quod cùm facies, omnes nos solicitudine leuaueris. Tu verò abijcias perditissimorum hominum insanas contumelias: speresq́ fore, vt fracto impetu, extinctoq́ cæterorum hominū furore, pristinam tuam dignitatem consequare. Tu fac animum fortem habeas, & ea, quæ tibi nunc sunt aduersa, rectè factorum innocentia remissius placatiusq́ feras. Non videor mihi dolorem tuum oratione lenire posse, aut leuare: si tamen hoc partium mearum esse velis, vt te nonnihil à pristina animi iucunditate digressum reuocem, velim turbidissima hæc tempora sapienter feras: vt illis periculis, quæ grauia tibi esse non possunt, perfunctus, trāquilliore aliquando animo, lætioreq́ feras. In rebus tuis angustis atq́ luctuosis magno te animo esse oportet, ne dolore implicatus animus tuus, aliò, quàm quò te ratio Reipublicæ dignitatisq́ tuæ, ducat, sequatur. Hoc sapientiæ erit tuæ, propter magnitudinem & animi & ingenij, omnia moderatè ferre. Abduc à solicitudine animum, & te aduersùs omnes sæuientis fortunæ impetus philosophorū more, arma. Caue ita imbecillo & inhumano sis animo, vt in communibus miserijs dolore te atq́ ægritudine vinci patiaris.

Istum ego tuum, quo mihi confectus propemo-

P 5 dum

dum videris, mœrorem leuarem, teq́; à nimio isto luctu deterrerem, nisi illiberale esse mihi persuaderem, quod tu in communium temporum casibus, & miseris humanæ vitæ conditionibus tam prudenter alijs præcipere soles, hocipsum me in te viro grauißimo & longo humanitatis exercendæ vsu instructißimo desiderare: & qui mœrore debilitatos iacentesq́; aliorum consolando excitare soleas, meis te literis consolari. Nunc verò, quum in eandam mœrentis animi dimißionem descendisse, molliusq́; fati neceßitudinem ferre, quàm prudentem decet virum, mihi videaris visum fuit ita te consolari, ex me vt intelligeres integrum tibi iam non esse, vt propter cuius auctoritatem cæteri in ijs ferendis, quæcunq; fors fert fortuna, omnes sint fortiores, eum ipsum animo frangi: & quibus remedijs aliorum sanas vulnera, ijs te mederi tibi non posse. Quanquam confirmatione mea non eget animi tui magnitudo: si tamen lenis tibi consolatio adhibenda erit, poteris ita à me vel admoneri, vel rogari, vt ab ijs molestijs animum abducas tuum, quæ vitari nullo humano consilio possunt: neq; gigantium more, cum dijs tibi pugnandum statuas, habeasq́; in memoria, quod ad Meßinũ Cicero scripsit, præter culpam ac peccatum homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Et si in his meis doloribus ipse sim consolandus, tamen memoria veteris nostræ amicitiæ tuaq́; benignitate admonitus nolui vllo vel loco, vel tempore ad

con-

consolandum tibi deesse. Videris enim iniquior in nominis tui existimationem fortunasq́, quàm fortem deceat virum, esse, cùm te perditum & afflictũ toties cõqueraris. Nihil enim turpitudine tua, qua semꝑ caruisti, auferri tibi potest, & plus tibi virtus tua dedit, quàm abstulit fortunæ acerbitas: quare te ad pristinam animi tui moderationem compone. Extat in hanc sententiam insignis præter cæteras Ciceronis epist. lib. 5. Famil. epistola. ad Titum.

Colligere animum.

Consolationis ferè clausula constat adhortatione, qua mœrentem amicum monemus, vt animum ab omnibus angoribus abductum ad ea conuertat, quibus & res aduersæ leuantur, & secundæ ornantur. In hanc igitur sententiam comparandus optimarum elocutionum apparatus: cuius generis sunt in epistolis Ciceronis pulcherrimæ. Colligere animum.

Abducere à solicitudine animum. Abducere mentem ab omnibus molestijs & angoribus. Abijcere animi ægritudinem & dolorem. Descendere ad remissionem mœroris. Colligere animum & reuocare. Abiudicare mala & reijcere. Deducere à timore animum. Abstergere metum, dolorem. Cicero ad Att. Amabo te, aduola consolabor te, & omnem abstergebo dolorem. Addere alacritatem. Amouere molestiã. Deponere dolorem. Ab indignatiõe animũ abducere. Alleuare sollicitudines. Cura con-

confidet, id est, sedatur, ex animo eijcitur miseria. Iniuriæ dolorem hominum erroribus condonare. Iniuriam acceptam obliuione conterere. Cicero in epist. Grauissimas iniurias communis concordiæ causa voluntaria quadam obliuione contriuerã. Demere solicitudinem. Ab angoribus animum abducere. Relaxare animum & dare se iucunditati. Periculorum metum à mente consilioq́ deducere. Delere molestiam. Deleuit mihi omnem molestiam recentior epistola. Malorum memoriam ex animo funditùs tollere. Effugere, eripere molestiã, curam, furorẽ. Expedire se molestia. Sedare animi permotiones. Est enim prudentis, nulla re impotenter permoueri, vbiq́ & semper animi permotiones, ne violenter erumpant, componere. Nam concitati animi permotio iram excitat, ex ira furor, ex furore incendium pugnæ nascitur: Curas, offensiones, simultates deponere. Obtundere animi ægritudinem, hoc est, depellere. A contentionibus animum relaxare. Lenire miserias. Contumeliæ, audacissimorum hominum patientia animiq́ moderatione sunt leniendæ. Animo & spe benè confidere. Erigere, firmare animum. Magnitudinem animi, ad ferendas molestias adferre, nulliusq́ iniuriã inflectere. Laxare curis, molestijs, occupationibus animum. Priuare se animi ægritudine. Animũ lætum agere, & nulla miseria suffusum. Confidentiam sumere & habere. Animi excelsi & inuicti magnitudine atq́ robore inniti. Animi excellentia

magnitudineq́; in rebus amplectendis & fugiendis elucere. Transferre animum ad ea, quibus res aduersæ leniuntur. Abstrahere à solicitudine animũ. Spes mihi maxima adfertur. Istud in spe optima pono. Spes mihi animusq́; lætus proponitur. Stamus animis, id est, benè speramus. Timorem mihi eripui. Mente me recreaui. Spes mea omnis, quæ fortium virorum mentes cogitationesq́; sustentat, in prospera fortuna est posita atq; defixa. Tempus spes confirmat. Ipse me spe confirmabo. Relaxare animi contentionem. Cicero in Offic. Cùm animos relaxamus, iucunditatiq́; damus, cauere debemus intemperantiam, & meminisse verecundiæ atque decori. Tanquam ex iactatione, atq; ex magnis curarum fluctibus spem meam omnẽ in honesto præsidio, in dignitate, in gratia collocaui atq; defixi. Vacuus, expers, solutus, ac liber ab omni molestia. Magna me spes tenet, fortunæ meæ miseræ multumq́; iactatæ portum ac perfugium mihi non defuturum. Exultare lætitia & triumphare gaudio. Mihi certè in hoc nouo Reipub. statu, lenitatis, modestiæ, moderationisq́; partes suscepi, deposita seueritatis persona. Proxima tua excusatiõe ita flexus animo sum atq; fractus, vt qua sum lenitate omnẽ iniuriam antè acceptam deposuerim. Incitatum animum ad vlciscendam iniuriam reuocare, atq; reflectere. Permittere aliquid alterius iracundiæ. Constituere moderatum vitæ statum. Beneficij memoria offensionem obliterare. Memoriam doloris

ve-

veteris noua lætitia abijcere. Erigi pulcherrimi facti conſcientia. Deuorare magnis animis moleſtiam.

De genere iudiciali.

Generis iudicialis tractatio.

GEnus cauſarum iudiciale in præteriti temporis diſceptatiõe verſatur: cuius finis eſt æquitas: in quo præcipuè quæritur, quale ſit illud, de quo quæſtio vertitur: cuius loci cùm à Rhetoribus paßim, & nuper à nobis in editis libris de vſurpatione legum ſunt traditi, nihil neceſſe habuimus, eos hic repetere. Eſt autem duplex iudiciorum ratio: conſtat enim ex accuſatione & defenſione: quarum etſi laudabilior ſit defenſio, quæ quidem ad bonos viros, non autem nocentes, nefarios, aut impios homines referatur, perſæpè tamen eorum, veluti L. Craßi, M. Antonij, P. Sulpitij, & aliorum probata fuit accuſatio, qua & eloquentia eſt illuſtrata extinctus inflammatus eorum furor, qui omnia iuris vincula, proiecta audacia conuellere ſunt conati. Quod tamen non adeò frequenter, nec vnquam niſi Reipub. cauſa faciendum: cuius ſalute commotus Cicero, pro Sardis, S. Roſcio Amerino contra L. Syllæ dominãtus opes: pro Siculis, quorum cauſam non magis ab ijs receptam, quàm Romani populi ſuſceptam profitetur, quaſi non vnus homo improbus ſit opprimendus, id quod Siculi petiuerunt. Sed omnino improbitas, id quod populus Romanus iamdudum flagitabat, extinguenda

atq;

atq; diluenda: & quibusdam alijs fortem propugnationem suscepit. Sicut autem in nullam iustam reprehensionem incurrit, qui perpetua virtutis voluntate, & Reipublicæ nocentes homines in iudicium vocat, & inimicos vlciscitur: ita modus adhibendus, ne quem temerè aut cupidè lacessere, atq; in dimicationem vitæ ac fortunarum discrimen adducere, & quod grauius est, ad nominis existimationem sordidiùs, etiam nobis periculosius innocentem iudicio capitis arcessere voluisse reprehendi possimus: propterea quòd hocipsum sine scelere atque flagitio fieri nequeat, & inhumanum, barbarum, atq; propè impium sit, ipsam illã eloquentiam qua omnia vitæ atq; dignitatis ornamẽta præcipuè illustrãtur, velle ad optimorũ hominum pestẽ atq; perniciem conuertere. Nam etsi multitudo accusationem improborum hominum, etiam consuetudo patiatur, feratq; humanitas, vt compescantur impia scelera, & conseruetur Reipublicæ tranquillitas, maior tamen capta & gratia defensionibus eorum, qui iniquissimè fuerunt oppressi, semper fuit. Est enim perquã graue, difficile, & multorum reprehensionibus implicatum, alterius vitam, mores, actiones in criminationem & accusationem adducere, quod in eo, qui alteri periculum parare conatur, esse oporteat integritatem atq; innocentiã singularẽ, ne quod criminationis causa alij probro vertit, in eo hærere ipse cõuinci possit. Cùm præsertim nihil sit, quod minùs cẽseatur ferendũ, & quod cognosceni-

noscentium animos magis offendat, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non poßit suæ reddere. Omnes, inquit Cicero, oratione quarta in C. Verrem, qui alterum, Iudices, nullis impulsi inimicitijs, nulla priuatim læsi iniuria, nullo præmio adducti, in iudicium Reipublicæ causa vocãt, prouidere debent, non solùm quid oneris in præsentia tollant, sed etiam quantum in omnẽ vitam negotij suscipere conentur. Legem enim sibi ipsi indicunt innocentiæ, continentiæ, virtutumq́; omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt: atq; eò magis, si id, vt antè dixi, faciunt nulla re commoti alia, nisi vtilitate communi. Nam qui hoc sibi sumpsit, vt corrigat mores aliorum, ac peccata reprælendat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse ab religione officij declinarit? Quæ propter hoc etiam magis ab omnibus eiusmodi ciuis laudandus, ac diligendus est, qui non solùm Reipublicæ ciuem improbum remouet, verùm etiam se ipsum eiusmodi fore profitetur, ac præstat, vt sibi non modò communi voluntate virtutis atq; officij, sed etiam, vt quadam magis necessaria ratione rectè sit honesteq́; viuendum.

In omni sanè accusatione, quæ enarratione obiecti criminis, eiusque confirmatione maximè constat, vt quod iustum & rectum sit, diffiniatur, abesse debent maledictio, & contumelia, quæ si petulantiùs iactetur, cõuitium: si facetiùs, vrbanitas appellatur, & tamen suos habet aculeos, qui semel

homi-

hominum sensibus infixi, vix vnquam poterunt euelli, ipsaq; illa quoq; dicacitatis moderatio, temperantia, raritasq; conuitiorum siue dictorum, oratorem verecundum ab impudente scurra distinguit, qualis fuisse dicitur C. Statius, *qui inuerecũdo, petulanti, & furioso dicendi genere vsus est. E contrà verò* C. Titius *orator eloquens temperatus, & facetus. Modestæ & verecundæ orationis exemplum refertur apud Ciceronem in ipsius oratione de lege Agraria contra Rullum habita: qua cùm Decemuirorum immẽsos & intollerabiles quæstus, & importunam eorum auaritiam populari legis Agrariæ nomine prostitutam insectaretur, ne quid acerbiùs in illos dicere, aut Pompæi benignitatem lædere videretur: non consueui, inquit, homines appellare asperiùs, Quirites, nisi lacessitus. velim fieri posset, vt à me sine contumelia nominarẽtur ij, qui se Decemuiros sperant futuros, iam videretis, quibus hominibus omnium rerum & vendẽdarum, & emendarum potestatẽ permitteretis. Sed quod nõdum statuo mihi esse dicendum, vos tamen id potestis cum animis vestris cogitare, &c. Et sanè is demũ orator in quocũq; dicendi genere eloquens erit habendus, qui ad quodcunq; decebit, poterit accommodare orationem, & cuius oratio rebus ipsis par & æqualis sit, qui humilia subtiliter, & magna grauiter, & mediocria temperatè, vel parua submißè, potest dicere.*

Iudicialis generis formas Cicero quoq; in lib. 1.

de Oratore facit accusationem, defensionem, querelam, expostulationem, expurgationem, exprobrationem, comminationem, inuectiuam, & deprecationem. Eius non simplex est tractatio, propterea quòd priora duo genera ferè complectitur, & præter summam illam inueniendi ac disponendi difficultatem, elocutionem quoq; habet omnibus tropis & figuris expolitam: cuius hic exempla aliquot iuuandæ imitationis causa proponemus. Illud enim in toto hoc libro egimus, vt dicendi vias eloquentiæ studiosæ iuuentuti muniremus: quando locos omnes verborum & rerum explicare nec voluntatis fuit nostræ, in maxima præsertim librorum egestate: nec eius temporis, quo hæc scripsimus, maioribus studiis in publica iuris ciuilis professione occupati. Quò etiam æquiorem fore lectorem mihi spero, si quædam à nobis neglecta, quædam etiam, ne dicam omnia ingenio non satis elaborata esse cognoscat. Porrò in hoc genere omnibus nobis, qui boni viri esse volumus, debemus quidem omnes velle, magnoperè cauendum, ne quem iniuria lacessere, aut iniquis criminationibus premere, aut vnquam innocentem iudicio capitis accersere, aut contra æquitatem contendere velimus: quorum vtrunq; sine graui scelere & impietate fieri non potest: etiam actionis nostræ laudem & initium potiùs ex defensione bonorum virorum, quàm publica occasione malorum nobis petere velimus.

Accu-

Accusandi.

Accusare reum { *Capitis. Ambitus. Maiestatis. Furti. Impietatis. Latrocinij. Parricidij. Peculatus. Rei capitalis Adulterij. Stupri.* } { *De negligentia. De veneficijs. De epistolarum negligentia. Grauissimis criminibus. De pollutis caeremonijs.* Damnare { *De maiestate. De vi armata. De repetundis. De capite & capitis.* } }

Citare reum, qui manifesto in flagitio tenetur. Accusationem iudiciumque conflare. Reum maximis plurimisque criminibus in iudicium vocare. Adducere in criminationem, inuidiam, vituperationem, ciuium odium fortunarũ & capitis discrimen. In crimen atq; iudicium vocare. Criminibus arguere, & suspicionibus in iudicium vocare. Obterere laudem criminibus auaritiæ, furti, stupri. Litem flagitiose intendere. Maiestatis crimen in iudicijs iactare, commemorare

in senatu, agitare in concionibus. Iudicio aliquem circumuenire, & opprimere. Omnia criminationis tela in reum conijcere atq; defigere. Præcipitantem reum actione impellere, & perditum prosternere. Criminationis ruinam atq; tempestatem concitare. In summam inuidiam seditiosis & turbulentis concionibus aliquem adducere. Infamiam & atrocissimæ turpitudinis suspicionem alicui inijcere. Periculum capitis, iudicium sceleris, fortunas alterius in iudicium adferre. Circumuenire iudicio capitis aliquem. Infestum scelus atq; immane alicui intendere. Incumbere ad alterius perniciem. De alterius pernicie atque exitijs cogitare: Inflammatus incredibili nocendi cupiditate hanc accusationem suscepit. Dignitatem alterius lædere, & in inuidiam vocare. Intendere periculum iudicij. Insidiarum suspicionem in aliquem conijcere. In discrimen adducere tactam contumelijs alterius dignitatem. Coarguere aliquem furoris, immanitatis, et inauditæ crudelitatis. Periculum fortunarum omnium ac mortis alicui inijcere. Defessa ac refrigerata accusatione nouam litem excitare. Reum nefarijs criminibus euincere. In contentionem certamenq; pertrahere. Crudelissimum carnificem, ciuium vexatorē, pestem Reipub. otij perturbatorem in iudicium adducere. Actione publica aliquem fortunis euertere. Homo audacissimus sceleris consciētia conuictus est. Sententijs reum configere. Coarguere quempiam suspicionibus & criminibus. Iniurias

factas imponere. Falsum crimē in vitæ innocentiā conferre. Periculum creare. Conijcere in aliquem crimen. Constituere actionem & animaduersionē. Constituere in reum supplicium. Solon, referente Cicerone, ideò nullum supplicium in eum, qui patrem necasset, constituit, quòd id neminem putauerit facturum. Homo ex conuentu quadruplatorū deterrimus iniuriarum accusatus & condemnatus est. Conuincere aliquem criminibus. Scelus fraudemq́; nocentis supplicio constringere. Litem capitalem inferre. Actionem habere. Accusatione adulterium crimini dare. Deferre nomen de pecunijs repetundis. Desigere furta & flagitia. Ad iudicem deferre. Denunciare periculum. Actionem in aliquem dare. Inferre periculum fortunæ & capitis. Instituere actionem. Intendere periculum, vt, Multa me solicitant ex Reip. tanto motu, & ex his periculis, quæ mihi intenduntur. Notare aliquem furti. Suppetere crimina. Accusationem facere & factitare. Crimen facere & accersire. Iniquo iudicio aliquem opprimere. Perniciem alicui quærere. Incumbere in alterius oppreßionem & exitiū. Iudicum sententijs damnandum aliquem tradere. Graui & vehementi criminatione alterius dignitatem euertere. Crimen aliquod in aliquem quærere.

In fraudem adducendi.

ET *quoniam eos plerunque accusamus, qui industriam suam, naturaq́; instrumēta ad dolū, fraudem, nequitiam, scelus, atque grauem* Decipere.

alterius perniciem cõuertunt, adſcribimus in hanc ſententiam communes loquendi formas. Ad fraudem, perniciem, & periculum aliquem vocare. Fallaciam facere, intendere, adferre. Fraudem creare, inducere, moliri. Facere inſidias. Machinari in aliquem peſtem. Inteſtinam aliquam perniciem Reipublicæ moliri. Perniciem creare. Per ſimulationem amicitiæ aliquem prodere. Iuuentutem libidinum illecebris irretitam in fraudem & nequitiam pellicere. Per errorem in maximam fraudem incurrere. Singulare genus fraudis, & nouam inſidiarum rationem inire. Singulari fraude atque odio aliquem euertere. In fraudem me officij ſimulatione adductum video. Multos Catilina adoleſcentes promiſsis, regni honorisq́ expectatione, officij denique mira ſimulatione in fraudem atq́ perniciem adduxit domeſtico lenocinio cupidæ iuuentutis animos ad omne facinus pellexit. Furor illius multos illuſit, & in perniciem traxit effrænata libido. Nullius prouidentia ad inueterati huius fraudatoris inſidias ſatis munita eſſe potuit. Multos in errorem ignominiamq́ deturbat præmatura ingenij oſtẽtatio. Facilè nos in perniciem deducunt impunitatis ſpes & cæca rerum cupiditas. Callidiſsima quæque conſilia faciliùs nos fallunt. Vt quiſquis maiore in amicos beneuolentia, ſtudio ac fide exiſtit, ita faciliùs aliorum offertur inſidijs. Maiores eum in ciuium numero haberi nõ oportere iudicauerunt, qui vitæ fortunarumq́ ſocium fefelliſſet.

isset. Nullum tam illiberale facinus, quàm eum, qui fidem nostram secutus est, in perniciem & fraudem illicere. Humanitatis iura omnia violat, officiorum religionem conspurcat, qui in hac ciuilis vitæ ratione industriam suam ad dolum conuertit.

Inuehendi, & calumniandi.

ADmonenda hîc mihi iuuentus, nihil tam indignum ciuili & liberali homine esse, quàm innocentißimum quemq; ab omni humanitatis, religionis, pietatis, fidei, ac probitatis existimatione in graues calumnias, vituperationemq; adducere. Habet enim omne conuitium grauem ac intollerabilem reprehensionis aculeum, quem prudentes ac boni viri ægrè admodùm ferunt: nec aliud vel stabilius ad memoriæ diuturnitatem, vel vehementiùs ad æternas inimicitias excitandas, quàm mens calumnijs affecta, atque ex dignitatis suæ oppressione ægrotans. propterea, quòd ipsa vitæ dignitas in illustri honoris splendore posita, non rarò improbißimorum hominum calumnijs labefactatur atque conuellitur: quare ea animi benè à natura constituti adhibenda in omni vita est moderatio, nequem ignominiosè ad inimicitias nisi vtilitatis publicæ causa prouocemus. Dolendum verò hoc calũniandi vitium ita vsitatum hodie esse, atq; peruulgatum, nemo vt in hac vitæ ratione, in rebus gerendis ferè versetur, cui nullum probrum, nulla turpitudo, si non vera, attamen cũ aliqua suspitione obij-

Illiberalis omnis calumniandi cupiditas.

ciatur. Quòd si quantam voluptatem maleuoli homines ad opprimendam alienæ virtutis laudationem capiunt, tantum haberent ad fingendum ingenia, vberior esset clarißimorum hominum, quorum paucitate vbique ferè laborat Respub. profectus, atque admiratio. In quo illud vehementer iucundum est, quòd inuidiam dies mitigat, oratio deprecatur, hominum fides atque æquitas ad veritatis disceptionem, vt ille ait, non reijcit. Est autem calumniari, conuitia in aliquem iacere, sceleris'q; suspicione inflammare. Intorquere contumelias. Imponere honestißimo viro personam calumniæ. Omnibus priuatim iniurias plurimas, contumelias'q; imponere: honestam familiam, quæ opibus antea & dignitate florebat, turpißimis dictis flagitijs'q; infamem facere. Importunis libidinibus ac contumelijs alienam dignitatem operire atque opprimere. Calumnijs alterius laudē obterrere. Iniuriosiùs aliquem tractare, superbius'q; appellare. Periculum & infamiam alicui quærere. Arripere maledictum ex triuio, aut ex scurrarum aliquo conuitio. In laude ponere obtrectationem alienæ virtutis. Non odio inimicitiarum ad vituperandum, sed studio calumniandi ad inimicitias descendere. Omnem orationem variam, obscuram, & multiplicem ad suspiciones & simultates fingere. Studio & voluntate in alterius infamiam ac criminationem incumbere. Petulanti ac maledicta lingua, quasi flabello seditionis omnium dignitatem viola-

re.

re. De alterius dignitate detrahere atque diripere. Verborum iactationem in alterius reprehensione exacuere. Hic calumniandi exercitationem cum intollerabili petulantia, tum diuturna impunitate muniuit: iucūdißimam multorum vitæ officiorumque societatem falsis criminationibus diremit. Disrumpatur sua ista furiosa inuidia: frangatur odio suo nefanda & perniciosa hæc ciuitatis labes, cuius contagioso spiritu omnium laus atque honores contaminantur. Magni & excelsi est animi, falsæ criminationis & calumniæ tela, quæ ab inimicis conijciuntur, leuiora atque hebetiora arbitrari, quàm quæ retorqueri debeant. Inuerecundi, impudentis, & improbi est ingenij, alienæ vitæ splendorem maculis conspergere: existimationem nominis asperioribus facetijs perstringere: putare omnium dignitatem suis conuitijs, suo furori, suæ irrisioni subiectam esse. Omnia denique alterius deformandæ, detrahendæ, spoliandæq́; dignitatis causa facere. Omnibus bonis insignem ignominiam inurere. Insigni nota atq; ignominia omnes condemnare. Omnia maledicta & conuitia in alterius contemptionem nominisq́; infamiam conferre, ac sempiternam vitæ turpitudinem infligere. Nouum ignē atque inuidiæ flammam amplißimo ordini subijcere. Iniuriam nouo scelere conflare. In alterius vitam atq; mores contumelia dicere. Inuidiā in aliquē concitare. Minis contumelijsq́; in oēs inuehi. Omnē maledicēdo quærere voluptatem: laborare

procacitatis conuitio. Virtuti alterius inuidere, sua confidere. Furorem violentum, conuitia ac probrum in optimum & innocentißimum quemq; effundere. Conuitijs aliquem inuadere atq; incurrere. Inuehi in aliquem scurriliter. Ludibrio alterius simplicitatem circumuenire. Eruditionis famam alteri maledicendo inuidere. Inurere contumeliam. Alterius labefactare dignitatem. Existimationem florentißimi viri probro & contumelia afferre. Scurrili ludibrio alterum lædere. Oblatrare, obloqui, debacchari. Obtrectatione & maleuolentia cupidè aliquem obruere. Maledicere ore alieno. Inimici animum in alium inflammare emētiendo aliquid & criminando. Destruere optimorum hominum industrias. Despicere eorum frugalitatem, pudorem contemnere. Calumnijs ingeniū & virtutem depressam extinguere. Contumeliam dicere, facere, iacere, intorquere, imponere, iactare. Prudentißimū virum atq; optimum quemq;, splendidißimum atq; ornatißimum probris omnibus maledictisq; diuexare. Effrænata maledicentia rixam sempiternam excitare. Odium & maledicta in aliquem congerere. Detrahere alteri suum honorem ac dignitatem. Alterius existimationem turpiter prostituere. Effrænato & præcipiti furore in quemlibet inuehi. Improbi est hominis & inuerecundi orationem in absentem, ore impurißimo euomere.

Expro-

Exprobrandi, & exaggerandi.

HIC eos, quos beneficio prosequi, pietate colere, veneratione suscipere ac obseruare debebat, inaudita crudelitate perdidit. Quorum beneficio vitam suam agebat, in eos singularem amentiam, inauditum furorem profudit. Hic ille nefarius, impius religionis conspurcator, à quibus benignißimè exceptus fuerat, eos contumelia, luctu, gemitu, & nefario scelere affecit. Hic ille libertatis expugnator, legum euersor, tranquillitatis publicæ perturbator, hostis virtutis, scelerum ac flagitiorū auctor, quorum venerationem, senectutem, auctoritatem, propter summum dignitatis splendorem, propter præclara in Remp. merita colere debebat, eos nullo scelere obstrictos, solius virtutis reos, indicta causa, nullo accusatore oppressos damnauit, dānatos nouo supplicij genere affecit, affectos publico omnium ludibrio in crucem adegit. Sceleris erat principum virorum infirmam, & ætate affectam senectutē, quæ natura virium inops & abiecta est, in vicina morte, præmaturo supplicio violare: crudelitatis, homines de Repub. benè meritos omni honore & dignitate indignißimè spoliare: impietatis verò, in homines innocētes nouū supplicij genus excogitare. Hoc deniq; omniū iā flagitia superat, quod vnus hic natura ad eam rerum omniū insolentiam proiectus videtur, vt nec pœnarū metus illū à flagitio, nec religio ab impietate, nec deorum vis à furore,

Exprobratio.

rore, nec hominum existimatio à turpitudine & infamia auertere poßit. Hic adolescentiam, quam, virtutis instituere praeceptis ac tueri singulari prudentia atque integritate debebat, ad summam stultitiam nequitiamq́, adduxit. Hic imperij vim, hic ornamentorum omnium dignitatem, hic omnia iuris repagula, pudoris ac officij sic perfregit, vt omnium virtuti se inimicum esse apertè declararet, nullius vt res tuta aduersùs illius rapinas, nullius vita aduersùs insidias septa atque munita videretur. Omnes omnium fortunas sua cupiditate atque audacia obtriuit. Omnes culpas auaritiae, maiestatis, dementiae, libidinis, crudelitatis in se admisit, dum quos prudentia regere & conseruare debet, propter animorum innocentiam, eos perdere propter crudelitatem maluerit. Hic verò inhumanus & crudelis tyrannus, cuius oportunis beneficijs auctus mirabiliter fuerat, cuius domum per hospitium exhauserat, cuius opibus ad alleuandam domesticam egestatem saepe vsus fuerat, eum omni ludibrio ac contumelia abiecit: nulla humana commiseratione in optimi viri lachrymis commoueri potuit: naturae clementiam mansuetudinemq́, caeco quodam impietatis studio in crudelitatem inhumanitatemq́, conuertit. Virum primarium & hominem nobilißimum, quem iniquo iudicio oppresserat, insigni calamitate extinxit: furtorumqúe suorum maculas innocentis sanguine luere conatus est, adeo furor illum quidam sceleris & audaciae comes

effre-

effrænatum illius animum importunamque naturam tanta oppreßit amentia, vt tot tantaque dedecora tegere dißimulatione amplius nō potuerit, vt in communi omnium luctu ac lachrymis commoueri ad misericordiam non potuerit. Magnum ex huius impotentis naturæ importunitate Respub. vulnus accepit. expilatæ prouinciæ, vexati socij, dij immortales spoliati, ciues cruciati & necati impunè. Legatum Verres, quem ius gentium violari prohibebat, vinculis ac verberibus, atque omni supplio excruciatum necauit. In misera & luctuosissima fortuna huic reo lucis vsuram plenam lachrymarum atque mœroris eripere conatus est. Quem virtutis prædicatio laudisque nobilitas ad summos honores euexit, eum tu flagitiosis tuis factis deprimis ad supplicium. Inutilis hic patriæ ciuis, non solùm præcipitanti Reipub. non subuenit; sed etiam eam concidere passus est: ea porrò sæuitia in bonos ciues, vt eius libido nulla officij religione contineri queat. Quos beneficio contineri debebat, eorum sanguine suam exatiare crudelitatem, diuturnúmque odium, quod in optimos viros inueteratum habebat, deponere cupiebat. Est autem insignis indignitatis exaggeratio in oratione M. Tull. Ciceronis de Prouincijs consularibus. Milites, inquit, Romani capti, necati, deserti, dißipati sunt: incuria, fame, morbo, vastitate consumpti, hostilem in modū vexati, &c. amplißimus ordo despectus, afflictus deletus. Quē officijs tueri ac colere debuit, eu[m] ne-

gli-

gligendo ingratus impiusq; cõtempsit. Satis fuerat, cõmuni hominum infortunio atq; errore lapsos nõ erigere, vrgere verò iacentes, aut præcipitantes impellere, certè inhumanũ est. Hoc verò plus quàm barbarum, in miserorum ac infelicium hominum fletum irrumpere & in communi multorum miseria perfugium misericordiæ tollere. Quàm autem illud intollerabile? nepos auum in discrimen capitis adduxit, adolescentiæq; terrorem intulit ei, cuius senectutem tueri & tegere debebat, commendationemq; ineuntis ætatis ab impietate & scelere duxit. Talis est in eadem oratione pro Deiotaro rege: Sceleris non ferendi est, in conspectu deorum penatium necare hospitem: importunitatis, omnium gentium atq; omnis memoriæ clarissimum lumen extinguere: ferocitatis, victorem orbis terrarum non extimescere: inhumani & ingrati animi, à quo conseruatus sis, in eum tyrannum inueniri: furoris, tanti sceleris offensione omnium arma contra se vnum excitare. Immemor humanitatis in senem hõminem & auum, insaturabilem suam exercuit crudelitatem, lacerando atque vexando eum, à quo toties fuisset conseruatus. Ciconiæ defessos ætate, & senio languentes parentes ex humeris deferunt: ac cætera bruta animalia, venerationẽ parentum non abijciunt, tu verò patrem, cui vitam, cui fortunas, cũi dignitatem omnem debes, illiberaliter atq; impiè cõtemnis: & cuiq; solicitudine tot tantisq; curis eductus, ab omnuq; iniuria fueris conser-

seruatus, eius necessitatem intermori, cùm opem auxiliumq; ferre possit, tot annis sustines. Nihil turpius, quàm eum, cuius plurimis & necessarijs vsus sis officijs, non solùm non colere, sed etiam contemnere.

Comminandi.

Ferocitatem istam tuam comprimam, audaciam frangam, loquacitatem interrogationibus impeditam retardabo. Si pergis maledictis me prouocare, contumeliarumque in me aculeos excutere, ita vicissim mea in te tela conijcientur, in tuis vt pulmonibus & visceribus adhæreant. Tibi istam ego licentiam fractis cupiditatibus concutiam. Adhibere vim veritati, iactare minas, pericula intendere, formidines opponere. Maledictis & mortis periculo aliquem prouocare. Cædem ac sanguinem omnibus bonis minari. Comminationibus aliorum infirmitatem solicitare. Metu atque formidine suspensos omnes tenere. Adferre metum ciuibus. Designare hostili animo vnumquemque ad cædem atque sanguinem. Formidolosum se cunctis præbere. Periculorum minis in fortunarum desperationem ciuium animos adducere. Metu ciuitatem, non prudentia atque amicitia regere. Magnum de se metum excitare. In amicitia odium, in tranquillitate seditionem, in publica omnium lætitia metum periculumque creare. Nisi istam tuam maledicendi libidinē profusamq; constringas scurrilitatem, ostendam eum me esse, qui Comminari.

nec

nec dignitatem, nec nominis sui existimationem, ludibrio tuo oblatam esse patiatur. Vide ne maiorem viribus tuis hostem prouoces, neúe quas seditiones excitas, in tuum sanguinem redundent atq; perniciem. Inuitus facio, vt ad tuam impudentiam, nequitiam, furorem, animi mei abijciam moderationem: sed nisi humanitate potiùs mecum, quàm iniurijs certare velis, cogar & ipse in te violentior esse, quàm vel vsus meus, vel natura postulat. Ego tibi istam linguæ lasciuiam præcidam. Sic tuos furores excitabo, ac frangam insolentiam, vt, quò te vertas, nescias. In eam te fortunarum omnium desperationem adigam, vt nullum tibi neq; laboris, neque miseriæ, neque periculi perfugium relinquatur. Obtundam istam tibi, quæ se nunc proterue ac petulanter effert, maledicendi cupiditatem. Frenum inijciam nefarijs istis animi tui affectionibus.

Bellum inferendi.

Bellum inferre.

NIhil refert prioribus cognatis aliquot elocutiones locupletandæ orationis gratia colligere: Vt, nefarium bellum omnibus indicere. Ex turbulenta Repub. ex pace & tranquillitate bellum excitare. Aquilam patriæ inferre. Animum ad bellum patriæ inferendum intendere. Ciuile dissidium excitare. Difficile belli certamen inire. Famem vastitatemque patriæ inferre. Exercitum perditorum ciuium scelere & rapinis conflatum euer-

euertendæ vrbi comparare. Expugnatione vrbem, internitione ciues, vastitate agros, interitu Remp. appetere. Bellum Reipub. inferre. Excisionem, inflammationem, euersionē, depopulationem, vastitatem vrbi, terris atque agris inferre. Luctuosum bellum excitare. Vim ciuitati armatam inferre. Lacessere ciues bello. Bellum suscitare. Bello agros vrbesq́; vastare. Gliscens bellū cōcitare. Bellū impē dere, parare, denūciare, inducere, inchoare. Certamē instituere. Bellū intestinū, insidiosum, domesticū, & post hominū memoriam crudelißimum denunciare. Detrimentum ac calamitatem Reipub. iniungere De imperio certare, belloque victoriam quærere. Patriam scelere lacerare, atque bello funditus euertere Catilina saxis atque ignibus ferroq́ue vastitatem vniuersæ Italiæ intulit. Italiæ multa proponi pericula, multas iniurias, ciuilesq́ue seditiones inferri sparso rumore publico obnunciatur. Ex tuis literis non modò restinctum bellum, sed etiam inflammatum, intellexi. Nullum autem bellū iustum, nisi quod rebus repetitis geratur, aut denunciatum antè sit & indictum.

Defendendi.

C*Aput alterius, famam, fortunasq́ue defendere. De maximis acerbißimisq́; rebus ciuiū causam, honorem, fortunas, iudicij grauitatem suscipere. Summis opibus, summo studio, summa potentißimorum hominum gratia aliquem defendere. Crimina defensione iudicioq́; dissoluere. Reū* Defendere.

 omni

omni gratia atq; auctoritate subleuare. Defendere alterius dignitatem atq; honorem. De ambitu defendere. Omnes boni alienæ dignitatis iniuria oppressæ defensionem ad officium suum pertinere existimant. Implicatum seueritate iudicum, circumuentum populi insidijs eximere atq; tueri. Innocẽtem non solùm à calamitate, sed à metu calamitatis defendere. Conflatam inuidiam vitæ innocentia tueri. Legum præsidio à capite periculum propulsare. Calumniam effugere. Profiteri suum ad communem dignitatem defendendam studiũ. Propulsationem laborantis & afflicti amici suscipere. Nullius amicitia ad propulsanda pericula impediri. Furibundam accusatoris mentem ab alienis periculis repellere. Inimicorum impetum propulsare ac propellere. Aduersariorum vim atq; factionem repellere. Sartum tectum ab omni periculo conseruare. Ad deprecandam calamitatem adesse. Bonus ciuis & patriæ vtilissimus nullas pro amicorum fortunis tuendis, inimicitias, nullam vim, nullum vitæ discrimen vitandum vnq̃ putabit Omnis mea ratio, actio, cogitatio nihil aliud erit, q̃ cõstans, fortis & perpetua salutis tuæ defensio. Hominis est, opib. precibus, periculis pro hominis salute laborare. Adiumento in periculo capitis esse. Contumeliã, vim, iniuriã, periculũ suscepta causa defendere. Reum periculis eximere. Diluere atq; depellere obiecta crimina. Crimen propulsare. Inficiando vel defendendo crimen destruere. Conuertere operam curã, indu-

industriam ad fortunarum capitisq́; propugnationem. Rei salutem in fidem atque tutelam recipere. Contra vim atque accusatorum gratiam præsidiò rei solicitudini atque inopiæ esse. Pugnare pro alterius liberalitate & fortunis. Laboranti Reip. grauißimisq́; temporum casibus proiectæ spem, auxilium, salutem ferre.

EXPVRGANDI CVM HONESta officij commendatione.

V*Aldè vtilis est cùm ad beneuolentiam, multitudinisq́; erga nos voluntatem atque fauorem conciliandum, tum verò minuendam inuidiam illa officij nostri vel excusatio, vel ciuilis quadam commendatio. Cupit enim optimus quisque in rebus agendis consilium rationemq́; cognoscere: & in tantis hominum suspicionibus vix causa proponitur, quæ non tacita aliqua vel inuidia. vel criminatione laboret. Animaduertit hoc Marcus Tullius Cicero, qui omnibus in causis officij sui rationem reddit, vt iustißima de causa vel amicitiæ, vel consuetudinis, vel Reipublicæ cuncta facere videatur. Itaque eius epistolæ atque orationes, pulcherrimas atque elegantißimas habent vel ad officij consilijq́ue excusationem, vel inuidiam deprecandam* προλήψεις. *Habet enim incredibilem quandam gratiam perspectus noster atque omnibus cognitus labor, quem ad ægras côsulsas, ac ꝑpè*

Omnibus in causis necessariã esse officij nostri con silijque rationem.

R 2 de-

depositas Reip. partes alleuandas, ad laborantis patriæ opem ciuium salutem, amicorumque propugnationem conuertimus. ET PRVDENTIAE *pars est præcipua, posse omnibus in rebus consilij, voluntatisque nostræ rationem honestam adferre: vt quæ nobis ad instituendum consilium, eadem alijs ad exequendum causa iustissima videatur.* Pa*randus igitur in hanc rationem optimarum elocutionum apparatus, quo nostra inscriptione dicendiq́; vsu quotidiano vtamur.*

Quòd nullas ad te literas dederim, caue suspiceris amicitiæ nostræ obliuione factum esse, aut etiam consuetudinis intermissione, sed quòd in eam communium temporum perturbationem inciderimus, quæ spem nostram cogitationemq́; vehementer fefellerit. Quòd me scribis rationibus tuis obstare, sic velim existimes, nihil me vnquam aut contra rem tuam, aut existimationem fecisse, voluntatemque tuam commodis meis omnibus antepofuisse: sed tamen in communibus nostris negotijs cõficiendis magis secutũ fuisse, quod fides me & dignitas publica, vt facerem, coëgit, quàm tua, quæ mihi non mala, sed nimia visa est, cupiditas. Vereor, ne me putes obliuiõe amicitiæ nostræ potiùs, quàm valetudinis meæ grauitate rariùs, quàm solebam ad te scribere. Non enim ita sum negligens, vel in constituenda, vel leuis in retinenda amicitia, vt tui memoriam ex animo vnquã deposuerim meo, aut voluntatem neglexerim, aut non res tuas om-

nes

nes maiori mihi curæ, q̃ negotia mea omnia esse voluerim: sed me vehementer perturbauit, atq; à pristina consuetudine nonnihil inflexit malorum concursatio, quæ ferenda mihi magis, quàm accusanda fuit. Si ea fuisset studij mei suffragationisq; libertas, qua ante hoc tempus vsus semper fui, non desiderares vllum in te officium meum vel beneuolentiam: nunc verò quum vnius hominis crudeli ambitione omnia sint impedita, neque quicquam, quod ad te pertineat, hoc tempore confici poßit, ignosces solicitudini meæ. Ne iudicium tuum à voluntate mea atq; iudicio discrepet, velim tibi persuadeas, quicquid eius est, quod facio, id vt facerē, sic vehementer amicos aliquot contendisse, vt aut faciundum illud mihi fuerit, aut officium neceßitudinis repudiandum. Si liberiùs tecum, quàm naturæ meæ moderatio, vel etiam vsus postulat, agere videar, quæso obtestorq;, ne id consuetudini meæ potiùs, quàm huius disputationis magnitudini attribuere velis. Libenter enim, quæcunq; tribui dignitati, fidei, auctoritati tuæ velis, concedam omnia: neq; committam, vt tuam sententiam propter singulare meum de animi tui prudentia iudiciu, spreuisse videar, sed tamen sustinebis me quoq; aliqua in parte conformare eam, vel emendare: non quo prudentiam tibi ostētem meam, sed vt ex me quid alij sentiant, cognoscas. Quanquam ego non ingrato animo, sed obstinatione quadam sententiæ à tuis dissentiam consilijs: malo tamen prudentiæ hic, q̃

 vel

vel amicitiæ vel consuetudinis nostræ iacturam aliquam facere. Non hæc partiendæ inuidiæ, sed communicandæ laudis causa loquor, laboris mei partē nemini impono, laudis verò bonis omnibus. Valdè venusta est illa inuidiæ ambitionisq; deprecatio apud Ciceronem actione quinta in Verrem: Non me herculè, inquit, criminis augendi causa dicam: sed quem accepi ipse oculis animoq; sensum, hunc verò apud vos, & vt potero planissimè exponam. Nihil his formulis frequentius est in Ciceronis scriptis.

Qui benè dicendi artem literis tradunt, valdè laudant eam figuram, quæ Græcis πρόληψις, Latinis occupatio & præsumptio appellatur, propterea quòd nos admonet prauidēdum animo esse, quæ hominum de nobis sint iudicia: & eorum vsus maximus est in omnium caussarum proœmijs: quorū vt communes quasdam, de captanda beneuolentia, attentione, & docilitate præceptionis Rhetores tradunt, sic erit non inutile fortasse vel ad subleuandum, vel excitandum studiosæ iuuentutis conatum, in explicandis expurgandi excusandiq; formulis proœmiorum apparatum aliquem ceu locos quosdam communes indicare. Nam & hanc diligentiam, cùm olim Lutetiæ Gallorum mihi ingenia optimarum artium studijs excolenda suscepissem, desiderari à multis animaduerti. & illa demum laudabilis, prudens atq; honesta exordiendi est ratio, quæ suscepti officij causam excusationēq; habet:

Quæ in exordijs sint obseruāda

habet: ne qua in laudando assentatio & popularis rumor, in vituperando inuidia, in suadendo cupiditas, in accusando simultas, in defendendo gratia quæsita videatur.

LOCI ALIQVOT COMMVNES exordiendi per prolepsim in genere Demonstratiuo.

IN epistolis laudatorijs hæc ferè exordiendi proponitur ratio. Scribimus enim vel ad eum, qui cum nobis studij, vitæ, voluntatisq́ue constituta est societas: vel cuius nunc primùm amicitiam, beneuolentiamq́ue contrahere conamur: aut aliorum literis respondemus. Non est difficilis ad eum scribendi ratio, qui iam antè ad nostram se beneuolentiam contulit: propterea quòd illius erga nos animus nobis est cognitus, & quasi perfecta beneuolentia. Minor etiam aliquantò est cura respondendi. Nam & scribendi nobis argumentum affertur, & amplificationis loci ex causa ipsa nascũtur. Cùm ad ignotum scribimus, erunt omnia epistolæ argumenta ex causæ ipsius neruis ac visceribus potiùs, quàm ex communibus Rhetorum præceptis ducenda: atque ita quæsita demum & deliberata causa consulendi loci communes vel ad ciuilem fauorabilemq́ue aliquem ingressum, vel beneuolẽtiam captandam. Eiusmodi fortasse erunt. Loci communes exordiendi.

Incredibilis meus erga te amor, aut constãs potiùs perpetuaq́ue mea præstãtis ingenij tui, prudẽtiæ,

atq; laudis admiratio, vt ad te scribam me impulit: vicitq; natura mea cùm pudorem, tum moderationem. Nā cū libenter eorum suffragari soleam dignitati, quorum laus cum Reipublicæ coniuncta est splendore, tum multis de causis à me es laudādus, & propter singularem tuam erga me beneuolentiam valdè amandus, &c.

Natura ferè comparatum est, vt quarum rerum gloria ipsi ducamur, in quibus eæ præcipuè laudentur, eorum nobis conciliare beneuolentiam studeamus. Habet enim gratiam alienæ virtutis cōmendatio: & ipse ille liberalis honesti amor beneuolentiæ inter nos studium concitat atq; auget.

Nulla firmior est amicitia, arctiorq; vitæ societas, quàm quæ ex morum ingenijq; similitudine paratur: eoq; fit, vt qui in eundem laudis ambitum incumbant, mutuò se ament, communiq; laudis ac gloriæ studio faueant atq; gratulentur. Quod in caussa fuit, vt cùm te, &c.

Cùm ea sit admirabilis virtutis tuæ magnitudo, omnium vt animos ad te studiosè amplectendum concitet atq; impellat, mirari non debes, &c.

Cùm omnes, qui in aliqua studij laude versantur, gloriæ tuæ mirabiliter faueant, non potui non declarare, quæ mea erga venerationem tuam esset voluntas.

Et antea virtutum tuarum pulchritudine mirabiliter sum accensus, & noua laudis tuæ, quæ indies magis ac magis efflorescit, accessione sic afficior,

or, vt totum me ad rationes tuas adiungere cogar.

Qui antea tecum mihi communi quadam virtutis volũtate constitutus fuit amor, is plurimis postea à tuis in communem Rempub. officijs auctus in summam accreuit beneuolentiam. Sic enim in omnem amplißimarum rerum gloriam incumbis, vt cùm cæteros in summam maximarum virtutum tuarum admirationem conuertas, tum verò me ad te colendum amandumq́ excites, atq; impellas.

Si virtutis proprium est optimorum hominum animos atq; voluntates conciliare, sperare licet nostram eam gratiam firmißimam fore, quæ nõ vulgaribus officijs, sed naturæ conciliatione primùm inita, & meo perpetuò de pluribus tuis virtutibus iudicio est confirmata.

Si nullus iustior est honos, quàm qui viris claris propter magna in Rempub. merita debetur, facilè agnosco, quantùm omnes, qui Rempub. saluam esse cupimus, tibi debeamus.

Cùm nulla sit neq; iustior, neq; grauior necessitudinis amicitiæq; causa, quàm animorũ studijq; coniunctio atq; societas, mirari non debes, si meis his literis occupationes tuas grauißimas interpellare audeam.

Quòd ante hunc diem nullas ad te literas dederim, in causa fuit, quòd meæ imbecillitatis consciẽtia deterritus, in tuam me consuetudinem, quam meus mihi pudor clausit, non fui ausus insinuare.

Exordium epiſtolæ ad amicum.

ANnotauimus ſuprà facilem eſſe ad eum ſcribendi rationẽ, qui nobis iam antè aut officiorum, aut cognationis neceſsitudine eſt conciliatus. Si quis tamen præceptiones communes requirat, erunt eiuſmodi quidam exordiendi loci:

Quanquam non ignorem, omnia te dignitate metiri ſolere potiùs, quàm amicorum vel iudicio, vel laudis ambitione: faciendum tamen mihi putaui, vt me cognoſceres cũ dignitatis tuæ fautorẽ, tum verò laudis amplificatorem. Hoc enim me & Reipublicæ, quam tu illuſtri omnium virtutum exemplo quotidiè ornas, & noſtræ neceſsitudini debere ſemper iudicaui.

Cùm omnes, qui de gloria ac vitæ ſplendore cogitant, magnam tibi debeant venerationem, tum à me tibi vel propter communis beneuolentiæ cognationisq́ neceſsitudinem, vel tua in me maxima beneficia, omnia officia debentur.

Si mihi nõ tecum grata amicitiæ vetuſtas, quotidiana vitæ conſuetudo, ſumma verò propter plurima tua in me officia neceſsitudo intercederet, nullum tamen poſſem pro meo de excellentis naturæ tuæ bonitate iudicio, prædicandi tui dimittere tempus.

Magnam capio animo delectationem ex ea laudis tuæ nobilitate atque prædicatione, quam tibi admirabili conſenſu docti omnes attribuunt. Sic enim

nim afficior, vt cùm antea affinitatis vinculo tibi essem obstrictus, nunc etiam tua magis gloria, quàm rebus meis omnibus delecter, gaudeamque occasionem mihi datam omnia mea ad nominis tui amplitudinem studia conferendi.

Cùm est omnis veterum officiorum iucunda recordatio, & grata memoria, tum is fructus est amplissimus, quem è recenti optimi cuiusque laude capimus. Habet enim & nouitas gratiam, admirationemque singularem, & accessio luculentam vtilitatem.

Quod mihi pro mea summa in te veneratione curæ fuit, vt nominis tui gloriam charissimam mihi esse intelligeres, id mihi aliquando faciendum fuit. Ea enim eruditionis, prudentiæ, atque humanitatis tuæ publica est commendatio, nemo vt vir bonus sit, qui non gloriæ tuæ faueat atque congratuletur. Eiusmodi loci facilè petentur ex Rhetorum præceptis.

Exordium Declamationis.

E*Adem est exordiendi ratio in declamationibus, inuectiuis, & concionibus, quam suprà in Epistolis ostendimus: nisi quòd & breuius & simplicius in Epistolis omnia tractentur. In concionibus verò ad conciliandam vel retinendam multitudinis beneuolentiam, omnia & copiosiùs & illustriùs explicantur. Adferenda enim consilij ac*

voluntatis nostræ ratio cum honesta aliqua & liberali officij commendatione, & προλήψει nonnunquam tacitæ inuidiæ, arrogantiæq́ atq́ iactationis suspicio est amouenda.

Loci eius sunt à { Persona & rebus, Institutis veterum, Officio, & eiusmodi circumstantijs.

Arduũ & imprimis difficile esse, eius hominis laudes oratione complecti, qui omnem laudis nobilitatem virtutis magnitudine superauit: vt si ad hunc modum exordiaris.

Πρότασις κατὰ τὴν πρόληψιν.

Quanquam difficile est & arduũ, eius hominis laudationem complecti, qui in omni laudis genere maximè floruit, & qui omnium excellentium virtutum admirationem in se conuertit: nulla tamen pudoris ratio hanc meam operam officijq́ religionem vel defuncti honori supremo, vel amicorum voluntati debitam potuit detrectare.

Αἴτια.

Nam & ea me præclaris illius in me beneficijs, quæ optimo cuiq́ præstanda sunt, debere intelligo: & optimorum hominum negligere voluntatem eius esse arbitror, qui nullam superbiæ ingratitudinisq́ metuit reprehensionem.

Ἀπόδοσις.

Quod eò feci libentiùs, quò clariùs illustriusq́ virtutum omnium exemplũ in huius viri prædicatione cunctis proponitur.

Ἀξίωσις

Quando igitur aggredior rem magni nominis, magni exempli, gloriæ, nouitatis, peto à vobis, vt vestram mihi attentionem, beneuolentiamq́ꝫ accommodetis.

Aliud.

Cùm omnis præclarißimorum hominum virtus illustri gratia excipiatur: tum eorum iucunda laus esse solet, quorum animi prudentia consilijq́ꝫ magnitudine Reip. dignitas est conseruata. Nam & suam quisqꝫ fortunam iucunditatisq́ꝫ ac vitæ sensum cum Repub. coniunctum esse putate, & ij demum in quadam gloriæ nominisqꝫ æternitate viuere creduntur, qui pro Rep. otiū deuouerunt suum.

Nulla re homines ad omnia honesti officia vitæq́ꝫ dignitatem amplectendam magis excitātur, q̄ excellentium virorum laude atqꝫ æmulatione, &c.

Natura adfert, vt omnes, qui de nominis nostri gloria atqꝫ Reipub. salute cogitamus, alienæ virtutis prædicatione ad res præclarè agendas impellamur atqꝫ excitemur.

Ab institutis veterum.

Multa sunt & præclara veterū instituta, P. ampliss. nihil tamen præclarius ad laudis atqꝫ gloriæ splēdorem excogitari potuit, quàm optimorum vt virorum laus publica haberetur. Nam & præstantißimus quisqꝫ gloriæ, quæ sola vitæ breuitas compensatur, cupiditate maximè ducitur: & perirent maximarum virtutum studia, nisi in posteris animus-

mus laudis ac famæ prædicationem præsentiret. Nullus enim pro Repub. labor, nulla pro patria vitæ dimicatio, nullum in omni laudis genere studiū; si ignobilis optimarum virtutum commendatio esset, poneretur. Itaq; &c. Si benè præclareq; de reb. humanis mereri videntur, qui illustrium virorum proposito exemplo ad laudis atq; honoris studium alios prouehunt atq; impellunt; sperare mihi benè de vestra erga me cùm beneuolentia, tum attentione licet. Eum enim in hac mea oratione laudandū mihi sumpsi, in quo secuti virtutum omnium sunt exempla, ita præclara eius factà nec memoria consequi, nec oratione complecti possum; quare genera ipsa tantùm attingam, quando vox me citiùs, q̃ orationis defecerit argumētum. Nullum maius aut excellentius est beneficium, q̃ quarum rerum gloria Reip. decus continetur, earum studijs vel exemplo iuuentutis animos ad omnem virtutis pulchritudinem inflammare.

LICEBIT ET AB OFFICIO exordiri: sitq; tale exemplum laudationis personarum ab officio & causæ magnitudine.

ETsi vereor auditores humanißimi, ne propter eruditionis egestatem, puerilisq; linguæ lubricum, temerè ac impudenter facere videar, qui in hunc doctißimorum hominum cœtum dicturus conscenderim, mea tamē de vestra humanitate opinio fiduciā mihi adfert, benè de vobis vniuersis sperādi.

Ai-

Αἴτια.

Nam cùm hic locus omnibus ijs pateat, qui suā ad Reip decus & optimorum hominum laudationem conferre industriam solent, sperabam mihi quoq; vestram beneuolentiam non defuturam. Et ea causa huius dignitatis laudationisq; est amplitudo, vt inde plurimum honoris & patriæ communi, & vobis omnibus adferatur.

Ἀπόδοσις.

Cùm verò eorū, q in optima Repub. amplissimis honoribus sunt pfuncti, æmulatione libentius ad omnē dignitatis ambitū incēdamur, video causam esse, & huic tēpori opportunā, & vobis nō iniucundā, &c. Hic causæ argumētum paucis indicabitur.

Πρόληψις *tacitæ reprehensionis.*

Quod tamen me in nullam mei commendationem faciētem, neq; quo popularem gratiā, quæ iustam virtutis laudem sæpè corrumpit, ambitiosè aucuper, si vestrâ facilitate alleuaueritis, intelligetis nimirùm, neque in dignitate vestra amplificanda, neque in publicis communis patriæ honoribus augendis industriam meam vobis vnquam defuturam. Quare à vobis peto, &c.

LOCI ALIQVOT COMMVnes exordiendi in genere Demonstratiuo rerum & factorum.

Ethores in hoc genere breuiora exordia esse oportere præcipiunt, propterea quòd ipsa rei, quæ laudatur, vel facti dignitas popularem fauorē meretur.

Ab

Ab officio plerunque vel ad excusationem vel commendationem, vel beneuolentiæ conciliationē acquirendam exordimur. Quod quoniam frequētius fit in genere iudiciali, referimus illic aliquot locos communes.

A REI DIGNITATE ATQVE vtilitate.

CVm multæ præclaræ res sint, quibus vel Reip. amplitudo illustratur, vel vitæ dignitas retinetur, tum nihil ad instituendos mores efficacius fingi potest, quàm vt præclarissimorum hominum fortibus conatibus propositis, iuuentutis industria ad omnem laudis pulchritudinem excitetur.

Nam & præstantissimorum virorum laudatissimis exemplis optimus quisque vehementiùs, quā nudis philosophorum præceptis ad Reipublicæ decus, ad laudem atque res præclarè agendas inflammatur. Et ipsa illa fortium factorū æmulatio; ceu quibusdam virtutis stimulis, vt in laudis æternitatem incumbamus, nos hortatur atque impellit. Itaq;, &c. Hic enim explicabitur rei ipsius summa quædam & illustris dignitas.

A CIRCVNSTANTIIS LOCI vel temporis, per quandam querelam.

QVod mihi in votis fuit, P. ampliss. vt si meas rationes ad earum rerum, quibus commu-

nis

nis patriæ salus retineretur, amplitudinem conuertissem, daretur aliquādo mihi occasio mei erga vos animi declarandi, id mihi hoc tempore propè necessarium esse videtis. Nullum enim post hominum memoriam tempus extitit, quo rariora omnium virtutum exempla in hac Rep. & quasi senescente Romani nominis laude fuerint. Incidimus enim siue fato, siue culpa nostra, & virtutum neglectione, in eam veteris disciplinæ perturbationem, vt pro labore desidia, pro industria ignauia, pro laudandissimarumq; artium studijs fœda animi corporisq; vitia in Rempub. inuecta esse videantur. Vt igitur à communiū officiorum religione dilapsam iuuentutem in auitam laudis possessionem restituam, volui ex hoc loco, &c.

A maiorum institutis.

CVM vestra Respub. P. ampliss. maiorum institutis, prudentia, admiratione abundet, tum nihil præclarius ad laudis atq; gloriæ splendorem institui potuit, quàm vt hoc ex loco præstantissimorum hominum excellentia & fortia facta iuuentuti proponantur amplectenda.

Laudaturi virtutem aliquam, aut eam artem, cuius professionem suscipimus, frequentiùs ferè exordimur prolepticôs ab officio: & nouitatis inuidiam longa oratione amolimur, hoc quasi modo.

πρότασις.

Et si infirmitatis meæ conscientia non mediocrem mihi, quale de me iudicium facturi sitis, solicitu-

S

citudinem adfert, vester tamen liberalis cõspectus, vt magno fortiq; sim animo, hortatur. Cùm enim iam inde à primo ætatis meæ deflexu in eam cogitationem incubuissem, nihil vt expetendum præter honestatem esse mihi persuaderem, putabam hunc mihi vel ad gratiam, vel ad studij commendationem ingressum vnicum patere, si ipse nascentis virtutis expectationem aliquam de me excitarem. Quod vt facerem, suscepi, &c. Hic vtilitas rei, vel *facti paucis laudabitur.*

Πρόληψις.

Qua tamen in re non ita mei ignoratione laboro, vt nesciam honori meo consultum rectiùs fuisse, si me liberum inuidia, qua fortes excelsiq; conatus non caruerunt, inter priuatos continuissem parietes: propterea, quòd certorum hominũ odio in eam incidimus miseriã, vt quoties præclarè faciamus, toties audiamus malè. Sed me tamen vicit cũ mea de vestra humanitate opinio, tum etiam optimorũ hominum voluntas. Itaq; animum suscepti oneris magnitudine stupentem, ipse colligam: & quemadmodum nauiculatores faciunt, qui in altum mare euecti artis esse putant, cùm perueniendi quò contenderant, spes adimatur, minore tamen cum periculo tempestati obsequi: ita mihi satis fuerit, eum me honestissimum præstitisse conatum, qui vt omnibus in rebus suã habet laudẽ, ita eum mihi ad gratiã suffecturu confido. A vobis igitur pro mea perpetua in vos veneratione atq; volũtate omni gratia contendo, vt mihi, &c. Ta-

Tale quoq; exemplum in publica artis cuiusdam professione esse poterit:

Si quis fortè nunc adsit, V. O. ignarus consuetudinis, facilitatis, beneuolentiæ erga eos omnes meæ, qui inflammato studio ingenij sui vim omnẽ ad pulcherrimarum rerum laudem atq; gloriam conuertunt, miretur profectò, quæ tanta sit animi magnitudo, vt in prouehendis communibus literis nullum vitæ spiritum tranquillum ducam: neq; tamen ambigat, quin naturæ meæ facilitas, officij religio, pudoris ratio, optimorum hominum voluntati fuerit concessa. Idem, si deposita ambitione liberè ac verè de hac mea voluntate existimare voluerit, sic constituet neque descensurum me ad huius professionis amplitudinem fuisse, si, quorum præstabili eruditione scholæ huius celebritas illustratur eorum mihi auctoritati vllum honestum studium detrectare licuisset: neque cùm semel descenderim, aliud captaturum, quàm meos vt conatus animorumque sensus ad augenda studia vesta conuertere dicar voluisse. Cùm enim eorum, qui hoc à me contenderunt, sit ferè nemo, cuius non extet in me suum beneficium, cui non sum obstrictus beneficij memoria sempiterna, intelligebam integrum mihi iam non esse, vt quos olim nulla re alia, quàm honestæ voluntatis conscientia adductus labores suscepissem, eos nunc proposito honore delatos deponere: ne si optimorum hominum negligam voluntatem, superbiæ culpa, inhuma-

nitatisq́, contracta videatur. Et cùm ingenij mei industriam in earum amplitudinem libenter ponere soleam, quare gloria vitæ dignitas retinetur, vel laudis splendor illustratur, facilè sum passus in pristinum nrē dicendi morem vel reijci vel relabi: suscepiq́; quod imponebatur onus, non tam peruenien di, quò me vocatis fiducia, q̄ progrediendi, quantū possem, volūtate. Malo enim, cùm in hac ꝑ difficili & lubrica docendi ratione, & sicut nouitatis, ita inuidiæ plenissima obeunda optimorum hominū studio sim obsecutus, suo ipsi de me iudicio, si conatus hic meus successu destituatur, aliquid detrahāt, quàm si illis defuero, beneuolentiam erga se meam desiderent vel voluntatem. Neq; tamen huius mihi arrogantiæ insolentiam ipse impono, vt cùm omnia hic augustiora sint, quàm quò conatus mei imbecillitas aspirare posit, vestræ me expectationi satisfacere posse confidam, sed quò huius studij argumento declarem, omnia mea studia cum dignitate vestra esse cōiuncta. Hæc si mihi causa non esset, tamen rei ipsius, quæ à me suscipitur, dignitas, cuius splendore omnis antiquitatis memoria, omnis vitæ propugnatio ac Reipub. decus continetur, hūc mihi laborem imponere posit, &c.

Ratio agendi gratias.

INitio epistolarum, aut etiam orationis vtimur aut rectà gratiarum actione, aut obliqua. Nā aut agimus, vt magnis officijs acceptis respondere velle videamur: aut declaramus constantiorem

rem amicitiam maiusq́ beneficium esse, quàm vt gratiæ agi debeant. Eruntq́ eiusmodi recti exordij formulæ:

Multæ sunt causæ, quamobrem existimem ad referendam gratiam tibi me nunquam satisfacturum, ad prædicandam verò & tribuendam aliquãdo esse fortasse satisfacturum. Expertus.n.in te sum cùm gratissimi hominis beneuolentiam & amicissimi fidem, tum verò prudentissimi in meis periculis propulsandis consilium. Itaq; eò referenda omnis cogitatio mea, vt tuæ erga me pietatis atq; officij referas fructum.

Incredibilem tuum erga me amorem, ac studium singulare, vt libenter agnosco, ita studio colam sempiterno.

Quòd tuam mihi obseruantiam, liberalitatem, beneuolentiam nouo humanitatis exemplo declaraueris, & gratias ago immensas, & quandiu vitã hanc egero, habebo.

Quibus tibi verbis gratias agam, non reperio. Sunt enim in te omnia augustiora illustrioraq́, q̃ quò conatus mei infirmitas aspirare possit. Itaque cùm parem beneuolentiam nauare non possim, studium tibi meum vel agnoscendo, vel prædicando beneficio libenter declarabo.

Quanquam libenter tibi & gratissimo animo gratias habeo, tuum tamen studium, quod mihi in rebus meis omnibus conseruãdis plurimùm detulisti, non tam mihi nouum atque iucundum, quàm

gratum & necessarium fuit.

Et si nulla oratiõe par tuis promeritis gratia haberi potest, malo tamen tuis me beneficijs victum confiteri, q̃ eorum, quæ acceperim, dissimulatione haberi ingratus.

Multis in rebus cognitum mihi est, quotidiè pro mea dignitate fideliter atq; honorificè à te dici fieriq; multa, nihil tamen mihi ex omnibus beneficijs gratius fuit, quàm quòd, &c.

Si parentes charissimos habere debemus, quòd ab ijs nobis vita tradita sit, debeo tibi quoq; plurimùm, cuius beneficio in amplissimum honoris gradum sum adductus. Nam neq; gratior cuiq̃ vita, quàm honos esse debet, sine quo omnis ignobilis, obscura, & ingrata est viuendi ratio.

Quod tam præstanti in me beneuolentia, & diuino quodam studiõ esse volueris, dici non potest, quantam apud me gratiam merearis.

Ea est liberalitas, beneuolentia, benignitas erga me tua, vt quum in rebus tuis ornandis fecero omnia, aut plùs etiam, quàm vsus meus ferat contendero, minùs tamen assequar, quàm tibi me debere intelligam.

Exordij exemplum.

EXimia vestra erga me beneuolentia, dignitatisq; amplitudo quæ studia mea hodierno die in maximam honoris pulchritudinem adduxistis, viri clarissimi, cùm certum mihi benignitatis vestræ argumentum fidemq; faciat, tum verò i-

psius honoris sensu obstupefacit, ac metu quodam curaq; solicitat. Vereor enim ac pertimesco, ne in tanta vestra vel ingenij laude, vel fortunæ amplitudine, vel gloriæ admiratione, vestram benignitatem vllo satis amplo honestoq; beneficio deuincire queam. Et hoc mihi magnopere metuendum est, vt quoniã singulari ac incredibili fauore studij mei profectum & decursum confirmastis, ego non perinde expeditus, vel in agnoscenda, vel in referenda fuisse videar gratia. Siquidem arduum in primis est magnis & immortalibus beneficijs parem gratiam referri posset, & iuxta Hesiodi præceptum, quæ vtenda acceperimus, maiori mensura reddere fertilium agrorum exemplo. Et fidei tamen nostræ conducit, in loco & tempore beneficium rependere: propterea quòd nullum officium referendæ gratiæ est magis necessarium. Quare mihi tot & tãtis vestris beneficijs obstricto necessariò petenda est venia, vt si vobis parúm cumulatè gratias egero, ne meæ naturæ potiùs, quàm vestri beneficij magnitudini id tribuendum existimetis. Quæ enim tanta eloquentia, quæ tanta ingenij vis, tanta vbertas omni eloquentiæ genere affluens esse potest, qua gloria vestræ ac beneuolentiæ magnitudo non modò oratione ornari, sed enumerari poßit? Declarâstis enim incredibilem & omni memoria inauditam vestrorum animorum mansuetudinem, &c.

Obliqua exordiendi ratio.

SI putarem ad referendam gratiam, vel prædicandam satisfacere me posse, multis tibi verbis gratias agerem. Nunc verò cùm nostra amicitia perpetuaq́; beneuolentia verbis crescere non possit, nolo in prædicanda tua benignitate officiosius videri.

Cùm meritorum tuorum amplitudinem mutuo officio amplecti nequeam, non putaui committendũ mihi esse, vt agendis gratijs beneficium reponere videar voluisse. Magnam hi loci cum superioribus habent cognationem.

Finem epistolarum, quibus gratias agimus, his ferè clausulis facimus illustriorem.

Quare si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias atq; pias propinquitates in tua obseruantia, studio, indulgentia, assiduitate vincam. Hoc certè tibi polliceor, me omnia, quæ ad tuam dignitatẽ augendam pertinebunt, summo semper studio suscepturum & defensurum.

Tibi igitur, quòd sic de me sis meritus, persuadeas velim, in tua me voluntate perpetuò futurũ, nullamq́; rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ non mihi charior sit, quàm meæ res omnes: idque cùm sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum, re quidẽ ipsa ideò mihi nõ satisfacio, quòd nullã partem tuorum meritorũ non modò referenda, sed ne cogitanda quidẽ gratia consequi possum.

In rebus tuis me omnibus pari studio & voluntate, qua fortunas meas auxisti, futurum cognosces: nec modo gratiam habiturum, sed etiam cumulatissimè redditurum.

Si quibus te reb. ornare possim, mihi significaueris, reddam cumulatè debitum tibi officium, nullaq́ue mihi tui amplectendi colendiq́ voluntas deerit.

Si qua mihi detur occasio res tuas amplificandi, elaborabo omnes vt intelligant à me habitā esse rationem cùm beneficij, tum dignitatis tuæ.

In referenda gratia hoc tibi repromitto, semperq́ue præstabo, mihi neq; in rebus tuis augendis diligentiam, neq; in periculis propulsandis animum, neque in negotijs industriam neq; in amicitia constantiam fidemq́ tibi defuturam meam.

Hoc tibi velim pro mea in te veneratione persuadeas, nullam esse gratiam, quam vel non capere animus meus recipiendo, vel remunerando cumulandoq́ illustrare possit.

In conclusione hoc ferè sequimur, vt sine superba, aut ambitiosa rerum nostrarum iactatione polliceamur vicissim nos omnis fortunæ nostræ communitatem meritò facturos: aut si reponendi beneficij facultate destituamur, animum tamen nostrum beneuolum propensumq́ue conatum pollicebimur.

Exordium generis Deliberatiui.

EXordiendi rationem eam optimam esse iudicauimus, quæ prolepsin tacitæ reprehensionis ad dissimulandam arrogantiæ cupiditatem haberet. Qualis est illa lib. 4. Epist. ad M. Marcellum in prin. is venusta. Etsi eo te, inquit, ad huc consilio vsum intelligo, vt id reprehendere non audeam, nō quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd ea te sapientia esse iudicem, vt meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia cognita est, me hortata est, vt ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Nos etiam exemplum suasoriæ vel adhortatoriæ epistolæ instituendæ simpliciter iuuentuti subteximus.

Quanquam te pro animi tui altitudine non arbitror monitis meis & præceptis egere, vt tamen me quoq; de dignitate tua cogitare intelligeres, putaui hæc pauca ad te scribi oportere. Quod certè amore impulsus feci, non quò prudentiam tibi ostentarem meam, quod esse arrogantis videri poßit, sed potiùs vt meæ erga te obseruantiæ ac voluntatis significationem aliquam facerem. Nam & dignitati tuæ, quam honestißimis optimarum artium studijs parasti, mirabiliter faueo: & nullum meum in te officium præteriri sine graui culpæ reprehensione posse mihi persuadeo. Quare pro ea, qua te-

cum mihi constituta est, officij ac vitæ consuetudine tibi suadeo, & etiam adhortor, vt in eam curam ac cogitationem magnis conatibus incumbas, quæ tibi summam ingenij famam & nominis gloriam adferat. Neque committas in hac optimorum hominum de te expectatione in optima ætate, in summa occasione, vt propter pigritiam ipse tibi defuisse, aut propter desperationem gloriæ tuæ cursum impediuisse videaris. Non enim conuenit, neque iam integrum erit, qui ingenij moderatione ac industria certorum hominum inuidiam fregeris, in ipso nunc honoris decursu, vel labori succumbere, vel laudi.

Hinc sequuntur loci communes eius rei, quam sequendam & amplectendam proponis.

Pulcherrimum quoque exordium erit, vel epistolæ, vel orationis, quod sumptum sit ab apophtegmate: quale est.

Quod Alexander rex inuictißimus sibi permisit, qui cùm munera sua sperni à Zenocrate Philosopho intelligeret, respondisse fertur, Zenocrati quidem regis Alexandri munificentia opus non esse, sibi tamen propè esse necessarium, vt liberalis in Zenocratem videatur. Idem mihi vel ad gratiam, vel ad huius temeritatis veniam profuturum puto: vt quanquam nullis meis consilijs egeatis, ego tamen officij mei putem, quæ ad dignitatem Reipublicæ pertinebunt, vos commonefacere. Breuia omninò in hoc genere sunt exordia & veluti

luti insignes sententiæ, quarum aliquot iam ostendimus formulas.

EXPVRGANDI OFFICII ratio in exordio generis iudicialis.

Diuinatio Ciceronis, eiusq́; in Verrem actio quinta, elegantem, illustrem, & admirabilē habet officij commendationem locis omnibus amplificatam: & extant in hanc rationem vbique apud Ciceronem pulcherrima prudentißimaq́ue exēpla. Indicabimus tamē nos aliquot eius locós, si fortè nostra mediocritate atq; consilio iuuentus ad studia eloquentiæ excitari magis poßit. Sit igitur eiusmodi exordij locus ab officio ductus, ad demoliendam omnem ambitionis inuidiam. Vereor, iudices, ne quod de amicorum sententia ac voluntate facio, audacia potiùs, quàm officium, temeritas, quàm obsequium appellanda censendaq́; videatur. Graue enim est, in hac lubrica vitæ ratione, in tantis præsertim hominum suspicionibus, aliorum vitam corrigere, ac reprehendere peccata. Et qui hoc sibi sumit, vt nocentißimorum hominū scelera à Repub. remoueat, nulla re alia, nisi communi virtutis voluntate commotus, is sibi, ne ab officij religione declinet omnem viuendi licentiam præcidit. Quò etiam grauiùs fero hoc munus ab ijs mihi impositum esse, qui vt hoc susciperem cùm iubere

bere sua auctoritate possent, efflagitare tamen maluerunt: effeceruntq́ suo incredibili erga me studio, vt hoc quicquid est officij amplius detrectare nō fuerim ausus. Qua in re me pracipuè solatur, quòd nulla gloria ac laudis ambitione inductus ad hanc accusationem accesserim: sed ne fortuna ac sanguis innocentium, ne afflicta ciuium dignitas in perniciem pertraheretur, opera mea ac diligentia prouidere volui. Non enim consuetudinis est mea, cuiquam in rebus afflictis atq́ calamitate insultare, aut intercludere fortunæ perfugium, aut casum infestum obijcere, à qua illiberalitate & natura & studio semper abhorrens fui: sed vt constātem ac fortem optimorum hominum defensionem cunctis pollicerer, &c. Non sum ignarus, iudices, quā multa non obscura simultates in accusando mihi sint suscipiendæ: quare sic agam, nullam vt animi mei ægritudinē, sed quod grauitas me vestra, quod auctoritas, quod periculi magnitudo postulat, ad hanc causam videar attulisse. Neque enim in hac tanta communis inuidia ambitione has partes sustinerem, nisi hoc mihi onus honorifica optimorum hominum voluntas imposuisset. Nolim in hac mea actione, iudices, ambitionem, qua semper carui, in me quisquam reprehendat, qui misericordia adductus, hanc mihi solicitudinem impoſui, non quò alteri periculum crearem, sed vt miserijs leuarem perditas afflictas atq́ ciuiū fortunas. Causam ego hanc suscepi, non quo aliquam bonam mihi gratiā

ex

ex defensione quaram, aut simultatem ex accusatione suscipiam, sed vt laboriosissimam hanc vitæ meæ rationem ad commune Reipub. præsidium conuertere videar voluisse. In hac ego causa sic mihi rationem constare volo, vt in homine innocentissimo defendendo, cuius mihi omnibus in rebus cognita est ac perspecta innocentia, neq; fidei officijq; religio, neq; cuiusquam amicitia in confutandis aduersarijs violata esse videatur. Causam ego hãc propterea suscepi lubentius, quòd existimarem nihil me posse vel honorificentius ad publicam iudiciorum famam, vel æquius, ad propugnandas ciuium fortunas, vel vehementius ad infringendam certorum hominum audaciam libidinemq; coërcendam facere posse. Magnum fortasse onus, & maius viribus meis suscepi: sed tamen eiusmodi in quo optimus quisque, & maximè laudis cupidus omnes neruos industriæ contendere debeat. Non autem valdè laboro, Iudices, vt huius mei facti rationem caussamq; vobis probem: quem si non rogatus, & multis optimorum hominum querelis atque lachrymis à natura meæ statu deductus suscepissem, si hoc à me officij non ij poposcissent, quorum ego voluntatem negligere, aut aspernari auctoritatem sine graui superbiæ crudelitatisq; culpa non possum, si non perpetua vitæ meæ consuetudo atq; in Rempublicam voluntas me coëgisset, tamen causa digna fuit, cur mihi in defendẽdis ciuibus, vnius hominis improbissimi inimicitias appeterem. Etenim

uim multorum mihi præceptis persuasi, qui perniciosum & improbum Reipub. ciuem in ius vocat, eum laudandum esse ac diligendum: propterea, quòd certam ac perpetuam communis officij ac virtutis voluntatem studiumq́; cunctis profitetur. Et cùm hoc sæpè multi & graues viri ante me fecerint, quorum ego humanitatis atq; officij exemplum secutus, spem summi præsidij ciuibus meis proponere volui: non vereor, ne quis non existimet summam à me officij rationem habitam esse, &c.

In defensione pulchrè commendabitur officij nostri ratio, si dicamus: Cùm in omnium ciuium fortunis propugnandis iusta necessitudinis caussa cuiq; esse debeat, tum ea etiam necessaria est, quæ amicorum periculis vel propulsandis, vel retinendis voluntatibus conceditur. Hæc proœmij protasis subiecta deinde ratione probabitur. Nam cùm optimi hominis perpetua in me voluntas amicitiaq́ue vetustas hanc operam requirat, tum verò humanitatis consuetudinisq́ue magis necessaria ratio vt hoc facerem, propemodùm impulit atque coëgit. Declarandum hic, quæ nos caussa impulerit. Quod eò etiam feci libentiùs, quòd hunc virum non admissi sceleris flagitium, non violatæ Reipublicæ suspicio, non ciuium odia, non inimicitiæ cum quoquam susceptæ in fortunarum capitisq́ue vocarint discrimen, sed quòd certi homines hoc nefario impietatis scelere agant, vt cuius virtutem Defensio.

tutem in florentißima Repub. ferre nequeant, eius senectutem, infirmitatem, solicitudinemq́; extinguāt. Crescit enim inuidia & pathopœa his locis. Addetur ad finem petitio. Quamobrem à vobis peto, si optimorum hominum consensio & fauor semper plurimùm contra pestem ac perniciem ciuitatis valere debeat, vt meo huic in defendendo labori studiū vestrum commune esse velit, &c. Hanc exordiendi rationem excipiet locus attentionis à causæ magnitudine, &c.

Cùm nulla neq; iustior, neq; grauior necessitudinis causa esse poßit, quàm coniunctio vitæ atque voluntatis, videor hunc mihi iusta de causa tueri debere. Adductus enim sum non tam meo officio, q̄ optimorum hominum innocentiæ propositum semper esse volui, aut misericordia, qua hic reus dignißimus est, aut eorum deniq; auctoritate, qui à me quiduis contendere suo iure possunt, quàm bonorū exemplo, maiorum institutis, præcipuè tamen huius rei innocentia, cuius saluti inuideri eos videbā, qui omnis virtutis hostes semper extiterunt. Incidunt etiam eiusmodi loci: Quod si non ita iam inde à primæ ætatis meæ ratione vitam instituissem, vt mihi persuaderem, laudabilem eorum omnium eße conatum, qui pro communi omnium vtilitate omnes labores contemnunt, tamen faciendum mihi non fuerat, vt ornatißimi homines, ad quorum me voluntates tuendas semel dedissem, hanc à me operam auxiliumq́; ampliùs desiderarent. Extat

in hanc rationem elegantissimum exordium pro Archia poeta, pro L. Murena, &c.

Cùm omnis mihi ratio ad propellenda optimorum hominum pericula iustissima semper fuerit, tum eius mihi defensio prope necessaria videtur, qui mihi affinitatis necessitudine, & multis in Rempub. beneficijs est coniunctissimus. Nam & natura affert, vt quos nobis Reip. dignitas, honestissimiq; in rebus gerendis labores conciliauerint, eorum periculis permoueamur. Nec vlla æquior officij ratio esse potest, quàm eum defendere ac tueri, quem non delicti culpa, sed falsa quorundam criminatio oppressum in capitis discrimen adducere conatur.

Valde prodest ad conquirendam rerum inuentionem, ad locupletandam orationem, ad parandum certum quoddam & sobrium animi iudicium, pleraque Ciceronis exordia ediscere. Nam & laudabilem locorum communium ad officij cõmendationem habent inuentionem: & admirabilem cùm rerum & personarum, tum verò consiliorum proponunt dignitatem. Quarum rerum omnium laudem atque imitationem diligẽter velim à præceptoribus iuuentuti proponi.

Deprecandi.

D*Eprecandi formulis vtimur, quoties in criminalibus actionibus & omnibus alijs gra-*

uioribus causis aut erroris veniam petimus, aut ætatis, impulsionis casúsque alicuius infesti excusatione admissi sceleris culpam deprecamur. Eius forma quoniam multa in epistolis, præcipuè verò in orationibus M. Tull. extant, subijciemus, quæ ferè frequentissimæ sunt, vt hanc quoq; inuentionis solicitudine studiosa iuuentutem adimamus.

Adiuua me quæso laborantem, & graui aduersariorum inuidia oppressum: alleua hanc mihi solicitudinem, qua defatigor miserè.

Vt patrocinium aduersus infirmorum hominũ perniciem innocentiæ nostræ miseræ atq; afflictæ feras, sic à te petimus, vt maiore studio, magisue ex animo petere non possimus.

Oro te, si qua erit spes posse studijs bonorum atque suffragatione rem confici, des operam, in eamque rem incumbas, vt perpetuam vitæ negotiorumque tranquillitatem tibi feram acceptam.

Te oro, si meam in omni vita moderationem modestiamque cognouisti, vt te mihi hodie auctorem & præceptorem omnium consiliorum totiusq; vitæ præbere velis.

Ignoscas oro, fer opem, qui spem dare innocẽti, qui dolore iusto moueri, qui causæ æquitate adduci soles, moueat tua te misericordia, flectat pietas, alliciat humanitas, in commiserationem deniq; adducat cùm sortis humanæ miseræ & semper incertæ, tum communis casus recordatio.

Noli quæso tuam miseris benignitatem claudere,

dere, aut conseruandis hominibus defatigari.

Oro atq; obsecro, fer opem Reipub. faue innocentiæ, subueni solicitudini. Quæso abs te, vt aliquam dolori meo veniam tribuas, & mecum contra eos pugnes, qui humanitatem opprimunt, virtutem lædunt, industriæ sunt inimici.

Obtestor oroque vos iudices, vt florescentem huius iuuenis industriam, quæ firmata virtutis stirpe se profundit, non sustineatis aliorum hominum oppressione perueriri: vt vestro beneficio tectus atque conseruatus, neruorum suorum omnium atque laborum fructus vobis vberes diuturnosq; pariat.

Peto à te, vt tantum meo dolori & iustæ querelæ concedas, quantum oppressæ virtuti atq; innocentiæ afflictæ concedendum putes.

Illud vnum te magnopere oro atq; obsecro, ne fictis auditionibus, ne dissensinato dispersoq; rumori falsò innocentis nomen atq; existimationem subijcias.

Precor ac quæso, ne me patiamini opibus vestris destitutum miserrimi mortalis casum subire.

A vobis istud peto & rogo, vt quem vestra laude cohonestatis, eundem in vitæ periculis vestra virtute conseruetis.

Hoc cùm caussæ ipsius dignitas à vobis impetrare debet, tum est vestræ virtutis, quorum fortitudine ciuitas propugnata aliquando fuit, eorum protegere fortunas atq; tueri.

Summa à vobis gratia contendo atque exiguo, si neminem iniustè læsi, nullius violauerim fortunas, aut offenderim voluntatem, sit apud vos innocentiæ meæ perfugium, auxilium pudori, salus afflictæ & oppressæ dignitati.

In oratione pro Murena eiusmodi est: Vos, inquit, pro mea summa in Rempub. diligentia moneo, pro hominis dignitate hortor, pro magnitudine periculi obtestor, vestram deniq́; fidem amici officio adductus, oro atq; obsecro, vt ne hominis miseri, & animi dolore confecti, & lacbrymis perditi fortunā dignitatēq; ab inimicis cōuelli patiamini. Vos obsecro, quorū potestas proximè ad Deorū immortaliū numen accedit, adhibeatis in hominis fortunis misericordiam, in salute prudentiam.

Si tua natura Præses ampliss. pudorem, bonitatem, virtutemq́ue diligit, leua quæso me in falsa inuidia versatum.

Istud mihi à te impetrare debere videor, vt mea saltem religio fides, omnibus perspecta, existimatio aliquid apud te momenti habeat.

Vos imploro atque obtestor, iudices, vt si omnes meæ curæ, vigiliæ, cogitationesq́ue ad communem ciuium salutem, innocentissimorumq́ue hominum defensionem laborauerint: si hūc miserum, afflictum, & infelicem reum cùm acerba fortunæ inuidia, tum pertinax certorum hominum odium oppresserit: si anteactæ vitæ dignitas & præclara in Rempublicam merita ad culpæ deprecationem

pluri-

plurimum ſemper valuerint, vt quæ mea in hoc defendendo fuerit fides, eadem veſtra in hoc abſoluendo miſericordia ſit atq; pietas.

Veſtræ erit miſericordiæ ac pietatis, iudices, leuare hunc miſerum, afflictum, & in falſa inuidia verſatum reum, iacentem atque iniquis criminationibus oppreſſum, ad ſpem ſalutis erigere atque excitare: fauere volūtati optimorum hominum, quos hîc ſupplices & multis lachrymis huius rei culpam non ſtudio, ſed caſu admiſſam deprecari intelligitis.

Breuis hæc poterit eſſe doctrina à Cicerone *tradita, vt principia eſſe velimus verecunda, non elatis intenſa velis, ſed acutè ſententijs, vel offenſionem aduerſarij, vel ad commendationem dicentis. Eſt enim exordium tanquam veſtibulum & aditus ad quamcunque cauſam, quo tanquam prima congreſſione audientium cognoſcentiumq́ue animos conciliamus: quod tamen, vt rectè à nobis adſumatur, cognoſcendum in primis cauſæ genus, ad quod vniuerſa oratio ſit referenda. Narrationes verò credibiles erunt, non hiſtorico, ſed propè quotidiano ſermõe explicatæ & dilucidæ. Si cauſſæ ſint tenues, argumentandi quoque tenue filum & in docendo & in refellendo rectè adſumetur, vt quanta ad rem, tanta quoque ad orationem fiat acceſsio. Quum verò cauſſa ea inciderit, in qua vis eloquentiæ poſsit exprimi, tum ſe latius fundet orator, tum reget, & flectet animos, & afficietur vt*

velit, id est, vt causæ natura, & ratio temporis postulabit. Indicauimus ferè pro eius, quod in hoc studium exiguum admodum impendere voluimus, temporis ratione, aliquot communiores omnium causarum generum elocutiones, quarũ exemplo alias iuuentus in Ciceronis lectione vel colligeret, vel obseruaret. Sunt enim infinitæ, nec vnum in locum cogi possunt, cuiusmodi sunt & illæ:

Gratulandi.

GRatulor istam tibi raram felicitatem. Gratulor, inquit Cicero, tibi, lætorq́; cùm præsenti, tum etiam sperat a tua dignitate serius, non negligentia, sed ignoratione rerum omnium. Gratulor tibi de maximis et immortalibus triumphis. Omnes istam tibi excelsam & admirabilem rerum gestarum gloriam gratulantur, perpetuamq́; tibi fore exoptant. Ex gloriæ tuæ amplitudine non minor iucunditatis sensus ad omnes nos peruenit, quã laudis ad te perueniat commendatio. Exempla pulcherrima sunt apud Ciceronem in Epistolis: plurima apud D. Erasmum Roterod. in libris de verborum & rerum copia.

Vitam agere.

SPiritu aerem ducere. Ducere animam, anhelitum. Expetere vitam. Exuperare anima. Quamobrem, inquit Cicero, memoriam beneficij vestri colam beneuolentia sempiterna, non solum dum anima exuperabo mea, sed etiam cum mor-

tuo monumenta vestri in me beneficij permanebunt. Vitam inopem & vagam persequi, hoc est, vitam miserè exigere. Vitam propagare. Vita mihi suppetit. Vitam seruare. Ad summam senectutem peruenire. Vitam viuere, colere. Vitam tranquillè placideq́ traducere.

Mortem obire.

A*Nimam efflare. Animā agere. E vita abire. Mortuum concidere. Mortem concipere. Concidere atque extingui. Homo innocens falsis criminibus oppressus, statim concidit atque extinctus est. Consciscere mortem. M. T. Cicero in Epist. Aut capiendus exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. A vita per inediam discedere. Dolori consumi. Lateris dolore consumptus est. Naturæ decedere. Ad Attic. Pater naturæ decessit. Agere animam. Excedere è vita. Vitam expilare. Vitam cum sanguine effluere. Salutem extinguere. Inferre mortem. Interfuit inter vitæ dignitatem maiorum atque infimorum: mors quidem illata per scelus, ijsdem pœnis teneatur & legibus. Mortem inimicus maturabat. Is enim ex hominum vita ad deorum religionem ac sanctimoniam demigrauit. Mori repentino desiderio alterius. Habes exempla apud Liuium libro belli Punici secundo. Morte mulctari. Mortem pro patria occumbere, gloriosum & pium est. Pro patria bonus quis non dubitet*

oppetere. Exturbari anima. Mors neceßitatem habet fati: aut si ante omnia oppetenda est, oppetatur cum gloria. Mortem funestis manibus adferre. Honestam mortem fugiendam, sæpè etiam appetendam putaui.

Exposui ferè, vt potui, quæ ad comparandum verborum apparatum pertinent. Nam de reliquis orationis tropis ac figuris, de argumentis, assumptis, atq; amplificationib. quoniam earum ratio in rhetoricis præceptionibus à me tradita est, nolui longiorem hic instituere orationem.

De quarundam dictionum structura atque iunctione.

MAgna est artis & ingenij præstantis, posse in oratione, qua rerum naturas explicamus, verba aptè struere atque illuminare. Nulla enim admirabilior orationis dignitas, quam quæ dictionum apta iunctione & tanquam certa quadam verborum cõuersione sit contexta, esse fingiq; potest. Vt enim in corpore humano, sic in oratione magnam habet deformitatem deprauationemq; verborum inepta & deformis structura. Nam & florentem illum orationis impetum, tanquam scopulo obiecto, infringit: & eam, quã ex apta verborum collocatione habitura erat, dignitatem extinguit vniuersam. Quæ verborum cura, quoniam à nobis hodie abijcitur, fit quoque, vt in dicendo infantes, in scribendo ieiuni atque aridissimus. Incidimus

dimus enim & ætate, & nimia nostra negligentia in eam veteris eloquentiæ perturbationem, nullus iam vt sermo rectus, vel latinus habeatur. Hæc me causa impulit, vt explicatis de imitatione ac dicendi vijs præceptionibus, pauca quædam de apta verborum structura hic præcipiam.

Non / Nec / Neq; } *solùm* { *Verùm etiam.* / *Sed eò etiam magis.*

Non / Neq; } *modò* { *Sed vix oratione consequi.*
Non tantùm • *Sed & animam tibi debeo.*

Cicero in dialogo de Oratore. Non sententijs solùm, sed verbis etiam orationem ornatam esse oportet, &, Eijcere ex animo omnes affectiones non modò virtutis non est, sed potius immanitatis, omnem humanitatem repellentis. Probam mulierem decet non tantum culpa carere, sed etiam à sceleris suspicione abesse.

Caussa nulla est { *Quamobrem / Quare / Cur / Quin* } { *Mihi irascaris,*
Nisi quòd laudi inuideas. Vt parua offensione commotus, optimorum hominum voluntatem negligas. }

Cùm
- Primùm Romam veni, nihil prius faciundum putaui. Cice. in epistolis fam.
- Maximè. Vt, Antea plurimum te amaui, & nunc cum maximè te diligo.
- primis. Vir cum primis honestus.
- Interea / interim: vtrunque in oratione pro P. Sylla.

Iam
- à prima adolescentia.
- inde à principio huius vrbis.
- ab illo tempore.
- vsque à priscis temporibus.
- antea petiui abs te.
- nunc admodum delector.
- tunc de ijs cogitare cœpi.

extant in Cice. orationibus passim exempla.

Vt
- ita: vt homo es, ita feras.
- Sic: vt res sunt, sic animus.
- item: vt de nobis, itē de alijs ferè iudicamus.

Item
- atque. Gloria non item affectanda, atque sequenda.
- vt. Non item boni, vt mali quidlibet sibi promittunt.

Ita
- Vt. Est iudices ita, vt dicitur.
- Quemadmodum. Est ita impudens, quemadmodum audiuistis.
- Quam. Non ita doctus, quam habetur.

Sic

Sic { *Quasi* / *Tanquam.*

Cic. in dialogo de senectute: Literas Græcas sic auidè arripui, quasi diuturnam sitim explere cupiens. In Epistolis familiaribus. Apud eum sic fui, tanquam domi meæ.

Quasi——ita. Cic. in oratione pro Quintio, Quasi tua res aut honos agatur, ita laboras.

Tanquam { *pro veluti & quasi* / *Ita* / *Si*

Cicer. in Tusculanis quæstionibus. Gloria, inquit, virtutem, tanquam vmbra sequitur. Pro Sexto Roscio. Qui, tanquam si offusa Reipublicæ sempiterna nox esset, ita ruebant. In Epistolis. Sic illum semper amaui, tanquam si frater esset meus.

Sicut——item. Cic. Nihil est, quod cogat homines, sicut in foro non bonos oratores, item in theatro malos actores perpeti.

Item { *atque* / *vt*

Non item in comœdijs, vt in tragœdijs animorum motus regnant. Non ita commoda in quibusdam mulieribus forma est, atque grata.

Tam——quàm. Tam deest auaro, quod habet, quàm quod non habet. Cicero in oratione post

post reditum. Non tam necessarium est, malè meritis referre quod debeas, quàm vt benè meritos colas.

Tantum { *vt* / *quantum.* }

In epistolis. Tantum abest, vt nec cogitauerim quidem, Ad Atticum. Nec tantum proficiebam, quantum volebam.

Tanti { *vt* / *quàm quod* }

Cicero in Officijs. Est igitur vlla res tanti, aut cõmodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem, & nomen amitta? In oratione pro A. Milone. Id quidem non tanti est, quàm quod &c.

Tantidem.————quanti.

Cicero pro Sexto Roscio. Is voluntatem municipum tantidem, quanti fidem suam fecit.

Tantisper————dum: vulgo, donec.

Cic. in epist, Tantisper dum efferuescat hæc gratulatio.

Similis / *Simile* / *Dissimile* / *Similiter* { *ac* / *atque* / *vt* } { *vt si esset, &c.* }

Non similis est hodie honorum cupiditas, atque fuit olim florente Repub. Romana. Qui moderata atq;

ta atque æquabili fortuna cotenti non sunt, similiter faciunt, vt qui in magna tranquillitate tempestatē subire cupiunt. Cic. lib. 1. Offic. Apud Plat. est, similiter facere eos, qui inter se contenderent, vter potius Rempub administraret, vt si nautæ certarent, quis eorum potissimùm gubernaret. exempla vbique sunt frequentissima.

Perinde {
Vt
Quasi
Ac si
Atque.

Alienas iniurias perinde, vt nostras dolere debemus. Impudentiæ est, quod nunquam factum est, perinde, quasi factum sit, confirmare. Perinde triumphas, ac si iam viceris Vereor, inquit Cicero in oratione pro M. Marcello, vt hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio.

Ironiā nonnunquam habent { *Quasi verò* / *Perinde quasi* } *Exempla non sunt obscura*

Alius / *Aliud* / *Aliter* } { *Atque.* / *Ac.* / *Nisi.*

Ad Lentulum. Non alius essem, atque nunc sum. Aliud honestum iudicas atque ego existimem. Plerique aliud dicunt, ac sentiunt. In epistolis. Ne sim saluus, si aliter scribo ac sentio. Cicero in

Tusculanis

Tusculanis quæstionibus. Nil aliud, inquit, est discere, nisi recordari. Et simpliciter hæc dictio aliter vsurpatur pro alia ratione. Cicero ad Atticum Fieri aliter non potuit, & Res aliter habere se nõ potuit.

Secus / *Contrà* / *Statim* / *Confestim*	*Ac* / *Atque* / *Quàm*

Pro L. Murena. Non secus, ac si esset frater. Et simpliciter sine particula vsurpatur. In Pisonẽ. Rectè an secus, nihil ad nos. Cicero pro Pub. Sylla. Iam enim faciam contrà, atq; in cæteris causis fieri solet. Ad Quintum fratrem. Factum est enim mea culpa contrà, quàm tu mecum egeras. Vlpianus iurisconsultus dictionem, statim, coniungit cũ particulis, atque, quàm: M. Tullius frequẽtius, statim, collocat cum particula, vt in epistolis, Meque ab eo diligi statim cœptum esse, vt simultatẽ depo suimus. Harum dictionum omnium exempla etiã obseruauit Adrianus Cardinalis: nos solum rem notare voluimus: & veluti monere iuuentutem, quæ in orationis elegantia atq; dignitate essent diligenter obseruanda.

Ordinis dictiones hæ ferè sunt	*Semel* / *Primò* / *Primùm*	*Bis* / *Secundò* / *Iterum*	*Ter* / *Tertiò* / *Tertium.*

Primum ——— Deinde ——— Postremò

Cicero in libro de inuentione. Primò quidem decipi in-

pi incommodum est, iterum stultum, tertiò turpe. Et pro Fonteio. Semel atq; iterum ac sæpius. Pro Sext. Roscio. Iterum ac tertiò nominaui.

Vir est { Cum, tum / Tum } doctus { Tum / Tum } Probus.

Vlpianus iurisconsultus ferè dicit tunc, cum, in eam rationem, in quam Cicero scribit tum, cùm. Vlpiani exemplum est in l. 1. Parag. debitum. ff. de constituta pecunia. Tenebuntur, inquit, ad eam quantitatem, quæ tunc fuit in peculio, cùm constituebatur. Ciceronis verò eiusmodi in oratione pro Sylla, Ne, inquit, si argueret quidem tum deniq;, cùm esset interrogatus, &c.

Venusta est imprimis gratia in his dictionibus.	Quemadmodū Quo pacto Qua ratione Qua via Quomodo	Quomodocunque Quoquomodo Quocunque enim Vt vt (modo Quibus reb. poßis.

Exempla huiusmodi sunt apud Cicer. In Pisonem. Magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum, quàm quemadmodum ceperimus, & alibi. Semper, inquit, vigilaui & prouidi, quemadmodū salui esse possemus. In epistolis famil. Hæc negotia quo pacto curari poßint, non satis intelligo. In oratione pro Sexto Roscio. Ego res tam leues qua ratione infirmem ac diluam, reperire non possum. De oratore. In hac arte nullum est præceptum, quomodo verum inueniatur.

In

In epistolis. Quomodocunque res se habet, poteris me iuuare. Ad Atticum. Ego legibus tuis quoquomodo latæ sunt, pareo. In diuinatione: Quo enim modo nos gesserimus, fit tamen illud, quod futurū est. In epist. Iuuabis nos, quibus rebus poßis. Itē in epistolis. Sed vtvt est, inquit, indulge valetudini.

In orationis clausulis
- *Quamobrem.*
- *Quapropter vos oro. P. S. Rosc.*
- *Quare quando, quare quoniam, & cæt.*
- *Itaque. quæ particula dictionem ferè semper præcedit.*
- *Igitur. hæc particula dictionem ferè semper sequitur.*
- *Cicero: Habes igitur Tubero.*
- *Ergo, præcedit, & sequitur.*

Non est difficilis harum dictionum obseruatio: mediocris quædam in dicendi scribendiq; vsu diligentia adhibeatur, quæ efficit, vt quàm doctißimè & elegantißimè loquamur.

De orationis compositione, iunctura, sonis, & numeris.

NON est mediocris laus, cùm ad orationis dignitatem augendam, tum verò ad animi auriumq; iudicium parandum, posse verba aptè collocare, ordine disponere, iunctura vincire, syllabis dinumerare. Habent enim admirabilem cùm gratiam

gratiam, tum delectationem sententiæ, quæ suauissimis verbis, elegante verborum concinnitate, & numerosa comprehensione efferuntur. Et sicut in substructionibus, aut etiam vilioribus rebus mirificam voluptatem adfert apta collocatio, ita nihil vehementius ad permouendos animorum motus hac orationis constructione fingi potest: quam vt stylus exercitatus facilem efficit: ita eam Cicero vetat nimium concisam aut minutã fieri. Modus igitur, & prudens animi ratio in hãc verborum coniunctionem erit conferenda: quando hæc res vna vel maximè oratorem ab imperito distinguit, quòd hic sine structura, sine numeris, sine sono, magna spiritus cum vehementia incondité omnia fundit: in illius verò oratione, verborum compositio numerosè & aptè cadit, & velut orbem suum conficit. Indicauimus priore in libro eius aliquot præceptiones. Quare hic solũ capita, & tanquam ἀνακεφαλαίωσιν paucis enumerabimus.

Quintilianus compositionem diuidit in ordinem, numerum, & iuncturam. Ordo facilis est, in mediocri animi prudentia positus, vt verba & res, & quod ferè natura præscribit, augeantur atque amplificentur: & sententia verbo claudatur. Grammaticorum hæc ferè est institutio & medio cris quædam obseruatio.

uioribus causis aut erroris veniam petimus, aut ætatis, impulsionis casusq́ue alicuius infesti excusatione admissi sceleris culpam deprecamur. Eius forma quoniam multa in epistolis, præcipuè verò in orationibus M. Tull. extant, subijciemus, quæ ferè frequentissima sunt, vt hanc quoq; inuentionis solicitudine studiosa iuuentutem adimamus.

Adiuua me quæso laborantem, & graui aduersariorum inuidia oppressum: alleua hanc mihi solicitudinem, qua defatigor miserè.

Vt patrocinium aduersus infirmorum hominũ perniciem innocentiæ nostræ miseræ atq; afflictæ feras, sic à te petimus, vt maiore studio, magisue ex animo petere non possimus.

Oro te, si qua erit spes posse studijs bonorum atque suffragatione rem confici, des operam, in eamq́ue rem incumbas, vt perpetuam vitæ negotiorumq́ue tranquillitatem tibi feram acceptam.

Te oro, si meam in omni vita moderationem modestiamq́ue cognouisti, vt te mihi hodie auctorem & præceptorem omnium consiliorum totiusq; vitæ præbere velis.

Ignoscas oro, fer opem, qui spem dare innocẽti, qui dolore iusto moueri, qui causæ æquitate adduci soles, moueat tua te misericordia, flectat pietas, alliciat humanitas, in commiserationem deniq; adducat cùm sortis humanæ miseræ & semper incertæ, tum communis casus recordatio.

Noli quæso tuam miseris benignitatem claudere,

dere, aut conseruandis hominibus defatigari.

Oro atq; obsecro, fer opem Reipub. faue innocentiæ, subueni solicitudini. Quæso abs te, vt aliquam dolori meo veniam tribuas, & mecum contra eos pugnes, qui humanitatem opprimunt, virtutem lædunt, industriæ sunt inimici.

Obtestor oroq́ue vos iudices, vt florescentem huius iuuenis industriam, quæ firmata virtutis stirpe se profundit, non sustineatis aliorum hominum oppreßione perueri: vt vestro beneficio tectus atque conseruatus, neruorum suorum omnium atque laborum fructus vobis vberes diuturnosq; pariat.

Peto à te, vt tantum meo dolori & iustæ querelæ concedas, quantum oppressæ virtuti atq; innocentiæ afflictæ concedendum putes.

Illud vnum te magnopere oro atq; obsecro, ne fictis auditionibus, ne dissẽminato dispersoq; rumori falso innocentis nomen atq; existimationem subijcias.

Precor ac quæso, ne me patiamini opibus vestris destitutum miserrimi mortalis casum subire.

A vobis istud peto & rogo, vt quem vestra laude cohonestatis, eundem in vitæ periculis vestra virtute conseruetis.

Hoc cùm caussæ ipsius dignitas à vobis impetrare debet, tum est vestræ virtutis, quorum fortitudine ciuitas propugnata aliquando fuit, eorum protegere fortunas atq; tueri.

Summa à vobis gratia contendo atque exiguo, si neminem iniustè læsi, nullius violauerim fortunas, aut offenderim voluntatem, sit apud vos innocentiæ meæ perfugium, auxilium pudori, salus afflictæ & oppressæ dignitati.

In oratione pro Murena eiusmodi est: Vos, inquit, pro mea summa in Rempub. diligentia moneo, pro hominis dignitate hortor, pro magnitudine periculi obtestor, vestram deniq; fidem amici officio adductus, oro atq; obsecro, vt ne hominis miseri, & animi dolore confecti, & lachrymis perditi fortunã dignitatẽq; ab inimicis cõuelli patiamini. Vos obsecro quorũ potestas proximè ad Deorũ immortaliũ numen accedit, adhibeatis in hominis fortunis misericordiam, in salute prudentiam.

Si tua natura Præses ampliss. pudorem, bonitatem, virtutemqúe diligit, leua quæso me in falsa inuidia versatum.

Istud mihi à te impetrare debere videor, vt mea saltem religio fides, omnibus perspecta, existimatio aliquid apud te momenti habeat.

Vos imploro atque obtestor, iudices, vt si omnes meæ curæ, vigiliæ, cogitationesqúe ad communem ciuium salutem, innocentissimorumqúe hominum defensionem laborauerint: si hũc miserum, afflictum, & infelicem reum cùm acerba fortunæ inuidia, tum pertinax certorum hominum odium oppresserit: si anteactæ vitæ dignitas & præclara in Rempublicam merita ad culpæ deprecationem

pluri-

plurimum semper valuerint, vt quæ mea in hoc defendendo fuerit fides, eadem vestra in hoc absoluendo misericordia sit atq; pietas.

Vestræ erit misericordiæ ac pietatis, iudices, leuare hunc miserum, afflictum, & in falsa inuidia versatum reum, iacentem atque iniquis criminationibus oppressum, ad spem salutis erigere atque excitare: fauere volũtati optimorum hominum, quos hic supplices & multis lachrymis huius rei culpam non studio, sed casu admissam deprecari intelligitis.

Breuis hæc poterit esse doctrina à Cicerone tradita, vt principia esse velimus verecunda, non elatis intensa velis, sed acutè sententijs, vel offensionem aduersarij, vel ad commendationem dicentis. Est enim exordium tanquam vestibulum & aditus ad quamcunque causam, quo tanquam prima congressione audientium cognoscentiumqúe animos conciliamus: quod tamen, vt rectè à nobis adsumatur, cognoscendum in primis causæ genus, ad quod vniuersa oratio sit referenda. Narrationes verò credibiles erunt, non historico, sed prope quotidiano sermõe explicata & dilucidæ. Si caussæ sint tenues, argumentandi quoque tenue filum & in docendo & in refellendo rectè adsumetur, vt quanta ad rem, tanta quoque ad orationem fiat accessio. Quum verò caussa ea inciderit, in qua vis eloquentiæ possit exprimi, tum se latius fundet orator, tum reget, & flectet animos, & afficietur vt

velit, id est, vt causa natura, & ratio temporis postulabit. Indicauimus ferè pro eius, quod in hoc studium exiguum admodum impendere voluimus, temporis ratione, aliquot communiores omnium causarum generum elocutiones, quarũ exemplo alias iuuentus in Ciceronis lectione vel colligeret, vel obseruaret. Sunt enim infinita, nec vnum in locum cogi possunt, cuiusmodi sunt & illa:

Gratulandi.

GRatulor istam tibi raram felicitatem. Gratulor, inquit Cicero, tibi, lætorq́; cùm præsenti, tum etiam sperata tua dignitate serius, non negligentia, sed ignoratione rerum omnium. Gratulor tibi de maximis et immortalibus triumphis. Omnes istam tibi excelsam & admirabilem rerum gestarum gloriam gratulantur, perpetuamq́; tibi fore exoptant. Ex gloriæ tuæ amplitudine non minor iucunditatis sensus ad omnes nos peruenit, quã laudis ad te perueniat commendatio. Exempla pulcherrima sunt apud Ciceronem in Epistolis: plurima apud D. Erasmum Roterod. in libris de verborum & rerum copia.

Vitam agere.

SPiritu aerem ducere. Ducere animam, anhelitum. Expetere vitam. Exuperare anima. Quamobrem, inquit Cicero, memoriam beneficij vestri colam beneuolentia sempiterna, non solum dum anima exuperabo mea, sed etiam cum mor-

tuo monumenta vestri in me beneficij permanebunt. Vitam inopem & vagam persequi, hoc est, vitam miserè exigere. Vitam propagare. Vita mihi suppetit. Vitam seruare. Ad summam senectutem peruenire. Vitam viuere, colere. Vitam tranquillè placideq́ traducere.

Mortem obire.

A*Nimam efflare. Animã agere. E vita abire. Mortuum concidere. Mortem concipere. Concidere atque extingui. Homo innocens falsis criminibus oppressus, statim concidit atque extinctus est. Consciscere mortem. M. T. Cicero in Epist. Aut capiendus exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. A vita per inediam discedere. Dolori consumi. Lateris dolore consumptus est. Naturæ decedere. Ad Attic. Pater naturæ decessit. Agere animam. Excedere è vita. Vitam expilare. Vitam cum sanguine effluere. Salutem extinguere. Inferre mortem. Interfuit inter vitæ dignitatem maiorum atque infimorum: mors quidem illata per scelus, ijsdem pœnis teneatur & legibus. Mortem inimicus maturabat. Is enim ex hominum vita ad deorum religionem ac sanctimoniam demigrauit. Mori repentino desiderio alterius. Habes exempla apud Liuium libro belli Punici secundo. Morte mulctari. Mortem pro patria occumbere, gloriosum & pium est. Pro patria bonus quis non dubitet*

 oppetere,

oppetere. Exturbari anima. Mors necessitatem habet fati: aut si ante omnia oppetenda est, oppetatur cum gloria. Mortem funestis manibus adferre. Honestam mortem fugiendam, sæpè etiam appetendam putaui.

Exposui ferè, vt potui, quæ ad comparandum verborum apparatum pertinent. Nam de reliquis orationis tropis ac figuris, de argumentis, assumptis, atq; amplificationib. quoniam earum ratio in rhetoricis præceptionibus à me tradita est, nolui longiorem hic instituere orationem.

De quarundam dictionum structura atque iunctione.

MAgna est artis & ingenij præstantis, posse in oratione, qua rerum naturas explicamus, verba aptè struere atque illuminare. Nulla enim admirabilior orationis dignitas, quam quæ dictionum apta iunctione & tanquam certa quadam verborum conuersione sit contexta, esse fingiq; potest. Vt enim in corpore humano, sic in oratione magnam habet deformitatem deprauationemq; verborum inepta & deformis structura. Nam & florentem illum orationis impetum, tanquam scopulo obiecto, infringit: & eam, quã ex apta verborum collocatione habitura erat, dignitatem extinguit vniuersam. Quæ verborum cura, quoniam à nobis hodie abijcitur, fit quoque, vt in dicendo infantes, in scribendo ieiuni atque aridissimus. Incidimus

dimus enim & ætate, & nimia nostra negligentia in eam veteris eloquentiæ perturbationem, nullus iam vt sermo rectus, vel latinus habeatur. Hæc me causa impulit, vt explicatis de imitatione ac dicendi vijs præceptionibus, pauca quædam de apta verborum structura hic præcipiam.

Non } *solùm* { *Verùm etiam.*
Nec
Neq; } *solùm* { *Sed eò etiam magis.*

Non } *modò* { *Sed vix oratione consequi.*
Neq;
Non *tantùm* { *Sed & animam tibi debeo.*

Cicero in dialogo de Oratore. Non *sententijs solùm, sed verbis etiam orationem ornatam esse oportet, &, Eijcere ex animo omnes affectiones non modò virtutis non est, sed potius immanitatis, omnem humanitatem repellentis. Probam mulierem decet non tantum culpa carere, sed etiam à sceleris suspicione abesse.*

Caussa nulla est {
Quamobrem
Quare {
Cur — *Mihi irascaris,*
Quin }
Nisi quòd laudi inuideas. Vt parua offensione con motus, optimorum hominum voluntatem negligas. }

Sic { *Quasi* / *Tanquam.*

Cic. in dialogo de senectute: Literas Græcas sic auidè arripui, quasi diuturnam sitim explere cupiens. In Epistolis familiaribus. Apud eum sic fui, tanquam domi meæ.

Quasi——ita. Cic. in oratione pro Quintio, Quasi tua res aut honos agatur, ita laboras.

Tanquam { *pro veluti & quasi* / *Ita* / *Si*

Cicer. in Tusculanis quæstionibus. Gloria, inquit, virtutem, tanquam vmbra sequitur. Pro Sexto Roscio. Qui, tanquam si offusa Reipublicæ sempiterna nox esset, ita ruebant. In Epistolis. Sic illum semper amaui, tanquam si frater esset meus.

Sicut——item. Cic. Nihil est, quod cogat homines, sicut in foro non bonos oratores, item in theatro malos actores perpeti.

Item { *atque* / *vt*

Non item in comœdijs, vt in tragœdijs animorum motus regnant. Non ita commoda in quibusdam mulieribus forma est, atque grata.

Tam——quàm. Tam deest auaro, quod habet, quàm quod non habet. Cicero in oratione

post

post reditum. Non tam necessarium est, malè meritis referre quod debeas, quàm vt benè meritos colas.

Tantum { vt / quantum.

In epistolis. Tantum abest, vt nec cogitauerim quidem, Ad Atticum. Nec tantum proficiebam, quantum volebam.

Tanti { vt / quàm quod

Cicero in Officijs. Est igitur vlla res tanti, aut cõmodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem, & nomen amitta? In oratione pro A. Milone. Id quidem non tanti est, quàm quod &c.

Tantidem.————quanti.

Cicero pro Sexto Roscio. Is voluntatem municipum tantidem, quanti fidem suam fecit.

Tantisper————dum: vulgo, donec.

Cic. in epist, Tantisper dum efferuescat hæc gratulatio.

Similis / Simile / Dissimile { ac / atque / vt { vt si esset, &c.

Similiter

Non similis est hodie honorum cupiditas, atque fuit olim florente Repub. Romana. Qui moderata atq;

ta atque æquabili fortuna cotenti non sunt, similiter faciunt, vt qui in magna tranquillitate tempestatē subire cupiunt. Cic. lib. 1. Offic. Apud Plat. est, similiter facere eos, qui inter se contenderent, vter potius Rempub administraret, vt si nautæ certarent, quis eorum potissimùm gubernaret. exempla vbique sunt frequentissima.

Perinde { *Vt* / *Quasi* / *Ac si* / *Atque.* }

Alienas iniurias perinde, vt nostras dolere debemus. Impudentiæ est, quod nunquam factum est, perinde, quasi factum sit, confirmare. Perinde triumphas, ac si iam viceris Vereor, inquit Cicero in oratione pro M. Marcello, vt hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio.

Ironiā nonnunquam habent { *Quasi verò* / *Perinde quasi* } { *Exempla non sunt obscura* }

Alius / *Aliud* / *Aliter* } { *Atque.* / *Ac.* / *Nisi.* }

Ad Lentulum. Non alius essem, atque nunc sum. Aliud honestum iudicas atque ego existimem. Plerique aliud dicunt, ac sentiunt. In epistolis. Ne sim saluus, si aliter scribo ac sentio. Cicero in Tusculanis

Tuſculanis quaſtionibus. Nil aliud, inquit, eſt diſcere, niſi recordari. Et *ſimpliciter hac dictio aliter vſurpatur pro alia ratione. Cicero ad Atticum Fieri aliter non potuit, & Res aliter habere ſe nō potuit.*

Secus	*Ac*
Contrà	*Atque*
Statim	
Confeſtim	*Quàm*

Pro L. Murena. Non ſecus, ac ſi eſſet frater. Et *ſimpliciter ſine particula vſurpatur.* In *Piſonē: Rectè an ſecus, nihil ad nos. Cicero pro Pub. Sylla: Iam enim faciam contrà, atq; in cateris cauſis fieri ſolet. Ad Quintum fratrem. Factum eſt enim mea culpa contrà, quàm tu mecum egeras. Vlpianus iuriſconſultus dictionem, ſtatim, coniungit cū particulis, atque, quàm: M. Tullius frequētius, ſtatim, collocat cum particula, vt in epiſtolis, Meq́ue ab eo diligi ſtatim cœptum eſſe, vt ſimultatē depoſuimus. Harum dictionum omnium exempla etiā obſeruauit Adrianus Cardinalis: nos ſolum rem notare voluimus: & veluti monere iuuentutem, qua in orationis elegantia atq; dignitate eſſent diligenter obſeruanda.*

	Semel	*Bis*	*Ter*
Ordinis dictiones ha ferè ſunt	*Primò*	*Secundò*	*Tertiò*
	Primùm	*Iterum*	*Tertium.*

Primum——————*Deinde*——————*Poſtremò*

Cicero in libro de inuentione. Primò quidem decipi in-

pi incommodum est, iterum stultum, tertiò turpe. Et pro Fonteio. Semel atq; iterum ac sapiùs. Pro Sext. Roscio. Iterum ac tertiò nominaui.

Vir est { Cum, tum / Tum } doctus { Tum / Tum } Probus.

Vlpianus iurisconsultus ferè dicit tunc, cum, in eam rationem, in quam Cicero scribit tum, cùm. Vlpiani exemplum est in l. 1. Parag. debitum. ff. de constituta pecunia. Tenebuntur, inquit, ad eam quantitatem, quæ tunc fuit in peculio, cùm constituebatur. Ciceronis verò eiusmodi in oratione pro Sylla, Ne, inquit, si argueret quidem tum deniq;, cùm esset interrogatus, &c.

Venusta est imprimis gratia in his dictionibus. { Quemadmodũ / Quo pacto / Qua ratione / Qua via / Quomodo } { Quomodocunque / Quoquomodo / Quocunque enim / Vt vt (modo / Quibus reb. possis.

Exempla huiusmodi sunt apud Cicer. In Pisonem. Magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum, quàm quemadmodum ceperimus, & alibi. Semper, inquit, vigilaui & prouidi, quemadmodũ salui esse possemus. In epistolis famil. Hæc negotia quo pacto curari possint, non satis intelligo. In oratione pro Sexto Roscio. Ego res tam leues qua ratione infirmem ac diluam, reperire non possum. De oratore. In hac arte nullum est præceptum, quomodo verum inueniatur.

In

In epistolis. Quomodocunque res se habet, poteris me iuuare. Ad Atticum. Ego legibus tuis quoquomodo latæ sunt, pareo. In diuinatione: Quo enim modo nos gesserimus, fit tamen illud, quod futurū est. In epist. Iuuabis nos, quibus rebus poßis. Itē in epistolis. Sed vtvt est, inquit, indulge valetudini.

In orationis clausulis
- *Quamobrem.*
- *Quapropter vos oro. P.S.Rosc.*
- *Quare quando, quare quoniam, &cat.*
- *Itaque. quæ particula dictionem ferè semper præcedit.*
- *Igitur. hæc particula dictionem ferè semper sequitur.*
- *Cicero: Habes igitur Tubero.*
- *Ergo, præcedit, & sequitur.*

Non est difficilis harum dictionum obseruatio: mediocris quædam in dicendi scribendiq; vsu diligentia adhibeatur, quæ efficit, vt quàm doctißimè & elegantißimè loquamur.

De orationis compositione, iunctura, sonis, & numeris.

NON *est mediocris laus, cùm ad orationis dignitatem augendam, tum verò ad animi auriumq; iudicium parandum, posse verba aptè collocare, ordine disponere, iunctura vincire, syllabis dinumerare. Habent enim admirabilem cùm*

gratiam, tum delectationem sententiæ, quæ suauissimis verbis, elegante verborum concinnitate, & numerosa comprehensione efferuntur. Et sicut in substructionibus, aut etiam vilioribus rebus mirificam voluptatem adfert apta collocatio, ita nihil vehementius ad permouendos animorum motus hac orationis constructione fingi potest: quam vt stylus exercitatus facilem efficit: ita eam Cicero vetat nimium concisam aut minutã fieri. Modus igitur, & prudens animi ratio in hãc verborum coniunctionem erit conferenda: quando hæc res vna vel maximè oratorem ab imperito distinguit, quòd hic sine structura, sine numeris, sine sono, magna spiritus cum vehementia inconditè omnia fundit: in illius verò oratione, verborum compositio numerosè & aptè cadit, & veluti orbem suum conficit. Indicauimus priore in libro eius aliquot præceptiones. Quare hîc solũ capita, & tanquam ἀνακεφαλαίωσιν paucis enumerabimus.

Quintilianus compositionem diuidit in ordinem, numerum, & iuncturam. Ordo facilis est, in mediocri animi prudentia positus, vt verba & res, & quod ferè natura præscribit, augeantur atque amplificentur: & sententia verbo claudatur. Grammaticorum hæc ferè est institutio & mediocris quædam obseruatio.

Cicero collocationis partes facit { Iuncturam, / Voces sonosq́ verborum, / Numerum aptè cadentem.

Iunctura in verborum natura atq́ vsu, in orationis incisis, membris, & periodis maximè desiderat diligentiam. Nam & prudentiæ est, posse rectum verborum & rerum iudicium facere: cũ indocta etiam consuetudo in hunc suauitatis iucunditatisq́, quam verborum concinnitas, conuersio, & apta iunctura excitat, ambitũ incubere soleat. & latè hic locus patet, de quo olim Marcus Varro, ac plerisq́ alij totos cõscripserunt libros.

Sonus verborum & voces in primis orationis dignitatem ornant. Legenda igitur verba benè sonantia, non tamen nimium affectata, aut poetarum more ad sonum exquisita, qualia ferè sunt in hoc Virgilij carmine.

Vasto rex Aeolus antro
Luctanteis ventos, tempestatesq́ sonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat, &c.

Maior poeta, qui vbique carminis maiestatem quærit, concessa est verborum libertas. Oratori sanè verba erunt de medio sumenda, quæ tamen nec humilia sint, nec insuauia.

Numerus vocum habet dimensionem, cuius in clausulis maximũ fit iudiciũ: eiusq́ duplex est ratio: alter enim gratam quandam è figura verborum habet concinnitatem: alter sponte sua ac natura orbem suum conficit. Gorgias eos primùm nume-

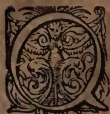
numeros inuenit qui ex verborũ conficiuntur cõcinnitate. Thrasymachus diligentius, quã orationis libertas ferat, omnem verborum structuram in minutos redegit versiculos. Isocrates totum genus temperauit, ne vel numerorum astricta esset seruitus, vel dissoluta verborũ compositio. In hanc rationem, quoniam mirabiliter multa Cicero scripsit, debet se ad illius selectionẽ percipiendam imitandamq; iuuentus conuertere: nos quoque de numeris amplius priore in libro scripsimus.

Hæc nobis de imitationis partibus, de consilio, de materia, de assumptis, de affectionibus, de vijs dicendi, de locis aliquot exordiendi, de orationis vinculis atq; iunctione, de compositione eiusque formis, vt temporis ratio postulabat, in communẽ studiorum vtilitatem exciderunt: in quibus colligendis, vt propter grauem cõmunium temporum conuersionem, cuius acerbitate studia nostra vehementer impediebantur, non multũ operæ posuimus, secuti ornatissimorum adolescentũ Pet. Pauli Caragossæ, & Rapha, Ioannis Gilij (quos studiorum societas, & similis penè fortuna in eandẽ pertraxerat perturbationem) honorificam voluntatem, & excelsum in omni ingenij gloria adipiscenda conatum, ita valde optamus, vt hæc qualiacunque sint, prodesse possint iuuentuti.

FINIS.

EPISTOLÆ ALIQVOT FAMILIARES EIVSDEM D. IACOBI OMPHALII ANDERnaci iurisconſulti imitationis cauſſa adiectæ.

S. P.

VANQVAM, pater ornatiſsime, magnam animo delectationem, ex hac tua iucundiſsima conſuetudine capiam: tamen ſollicitudinem meam omnem deponere non poſſum. Vereor enim, ne tuæ expectationi, quam meis de ſtudijs ampliſsimam ſemper habuiſti, parum ſatiſfeciſſe videar. Nam arduum & inprimis difficile eſt, magnam præſertim de nobis opinionem concitatam, ſingulari ingenij laude tueri poſſe. Et mihi in hoc ætatis meæ lubrico non ſatis conſtitit ſtudiorum meorum ratio: propterea, quòd natura quoſdam adfectus, adoleſcenti noſtræ ætati inſeuit, quibus à recta virtutis via deturbati, in ludum ac otium facilè dilabimur. Itaqúe erroris mei culpam, etſi deprecari officioſius, quàm vel animi tui ſimplicitas, vel naturæ moderatio poſtulat, nolo: tamen argumentum aliquod

quod dare volui, propensæ in rebus arduis voluntatis.

Cætera desunt.

Petitoria, cuius in ciuilibus negocijs amplissimus est vsus.

Vereor, ne ingenij parum verecundi videri possit, vt cuius mihi gratiam, nullo hactenus fuerim officio demeritus, ab eo tantum petere beneficium, quantum sperare non sim ausus. Nulla enim in hunc vsque diem, à te mihi data est occasio, qua voluntatem tibi probarem meam. Et quantò plura tua in me humanitatis, amicitiæ, atque beneuolentiæ extant officia, mea contrà in te nulla: tantò maiorem mihi tui, nouis precibus fatigandi induo sollicitudinem. Me tamen, vt pudorem meum necessitati condonem, hortatur cùm naturæ tuæ moderatio, tum incredibilis quædam morum facilitas, qua tibi optimũ quemque mirificè habes deuinctum. Facilioremque huius meæ rusticitatis veniam, vel inde spero, quòd nostra facultas agendis rebus sufficere semper non possit, eoque amicitiæ parentur, vt commune commodum mutuis gubernetur officijs. Quare velim, quicquid eius est, quod petimus, in eam partem, quam mea in te obseruantia, tuaque erga me humanitas postulat, accipias. Subiungitur narratio petitionis. *Pari autem animi beni-*

gnitate ac beneuolentia, qua officium peto, omnia pro tua dignitate ac gratia sum facturus. Cuius mei erga te animi, si quando periculum facere voles, intelliges, cùm beneuoli, tum diligentis amici officium tibi non defuisse, modo eiusmodi sit, quod præstare queam. His meis rationibus, si pro tua voluntate ac beneuolentia, gratificari & possis, & velis, confirmo, me totum in potestate tua fore. Sin præstare per occasionem, aut citra magnam rei priuatæ iacturam, quod efflagito, non poteris, ignoscam lubenter, nullo nec amicitiæ, nec venerationis studio remisso. Eritque æquè grata mihi rationum tuarum commoditas, atq; gratificandi voluntas, quãdo beneficium, qui ex animo benefactum amico cupit, iam præstitit.

Responsio ad petitionem.

E*QVIDEM tibi me beneficium non præstitisse, sed à te petente accepisse me puto, qui tã oportunam tui mihi conciliandi occasionem obtuleris, qua meum erga te amorem, studium, ac beneuolentiam perspicere possis. Nam cùm omnibus ijs, quorum industria in aliqua ingenij laude ac virtute versatur, meam probare cupio voluntatem, tum verò te, cùm studio, tum amore prouocatus tuo, vnicè amare, propter summam animi moderationem, & diligere, pro ea, quam tecum habeo,*

habeo, officij necessitudine, debere me profiteor. Neque enim vel amicitia nostra vllam officij exceptionem patitur, vel ignosci mihi sine graui illiberalitatis reprehensione posse existimo, si amico homini, & honesta praesertim petenti, meum praecluderem beneficium, qui sollicitam mihi omnium studia demerendi curam mihi imposuerim. Quae si causa te mihi non tecum conciliaret, tamen vel dignitas tua, vel necessaria illa vitae officiorúmque cōmunitas, superbiae mihi famam inurere posset, si voluntatem tuam, petitionemqúe repudiarem. Quare tibi velim persuadeas, nihil tibi tam coniunctū fore, quàm domum, res, & facultates meas: nihil esse, quod tua in causa non libenter sim facturus.

Inuitat amicum, ad communem voluntatis officijq́ue rationem.

NISI ea apud me esset, cùm singularis humanitatis, tum modestiae tuae opinio, vel potius iudicium, vt planè mihi persuadeam, neminem omnium, qui honestatis laudem amplectatur, à te reijci posse, continerem me potius pristino in silentio, quàm meis te prouocarem literis. Nunc, cùm caeteris animi tui praeclaris virtutibus, singularem vitae, studiorumque communitatem consociationémqúe adieceris, eiusqúe communionē nulli prorsùs inuideas, temperare mihi

non potui, quò minus ipse tuæ me commendarem humanitati. Neq́; hîc velim temeritatem incuses meam, quòd nunc primùm tuam ambiam amicitiam: neq́; negligentiam, quòd non antea scripserim. nam obrepere ad tuam familiaritatem, nulla præsertim vitæ dignitate, aut ingenij gratia commendatus, non fui ausus, quòd omnia in te augustiora illustrioraque animo cernebam, quàm meus vt conatus ad ea adspirare posset. Et à scribendo me existimatio deterrebat tua, cuius magnitudine meam obteri tenuitatem non ignorarem. Fecit tamen experta mihi humanitas, clementiaque tua, incredibili morum liberalitate coniuncta, vt excusso pudore subrustico, per epistolas tecum agerem cuius rei peropportunam occasionem attulit, &c. Hic adscribetur occasio. *De meo erga te animo, hanc velim cogitationem habeas, omnia mea studia, curas, & sensus, cum tua voluntate coniuncta esse, nihilq́; in omni omnium officiorum genere fore, in quo tibi diligentiam fidemq́; meam probare non cupiam. Quòd si occasionem mihi dederis, qua tuæ morem geram voluntati, agnosces eandem animi mei propensionem ac constantiam, in præstando officio fuisse, quam nunc in pollicendo præ me fero.*

Re-

Reſponſio.

Singularis quædam naturæ tuæ benignitas, ac incredibilis animi eruditionisq́ altitudo, eam apud me opinionem conciliauit, quam nullis tuis virtutibus augeri poſſe confidebam. Erat enim dignitatis pleniſsima, & in ſummam admirationem adducta. auxiſti tamen eam non vulgari benignitatis tuæ commendatione, cùm me, quem ſpernere ob ingenij humilitatem poſsis, non literis ſolùm, ſed amicitia condecorauerís. Intelligo itaque quàm exilem humanitatis tuæ partem, ex tam vberi & affluenti virtutum tuarum magnitudine, animo fuerim complexus. Neque iſtam ingenij tui moderationem laudare pro dignitate ſatis poſſum, neque exſatiari morum ſuauitate. Fœcundiſsimus hic meus erga te amor & veneratio fuit mihi, quæ tantos amicitiæ, iucunditatis, ac honoris fructus mihi peperit, quantos aliunde ſperare, nefas planè fuerit. Vt eam, quam in me declaraſti, humanitatem retinere perpetuò velis, nec vllius obtrectatione à me deflecti, etiam atq́ etiam oro.

S. P.

IN maximis animi mei permotionibus, quas mihi amiciſsimi hominis caſus infeſtus, & admirabilis quædam fati acerbitas impiè inuſsit,

gratißima tuæ fuerunt literæ. Nam & occasionem mihi, qua tuis rationibus gratificarer, oblatam vehementer gaudebam, & in hoc nascentis fortunæ atq; dignitatis tuæ ambitu, cupiebam eundem me speratæ aliquando dignitatis tuæ esse fautorem, quem ipse, ad ingrediendam humanarum ingenuarumq; artium rationem, autorem ac principem tibi fuisse, ingenuæ voluntatis iudicio profiteris. Cùm enim omnibus ijs, quorum industria, exurgentisq́ue studij conatus, in aliqua ingenij laude & gloria versatur, summa animi mei beneuolentia ac fide suffragari consueuerim, tum verò tibi, propter egregias animi virtutes, ac quandam naturæ tuæ excellentiam meam claudi benignitatem prorsus nolo. Neque enim mea erga omnes eruditos veneratio vllam officij patitur exceptionem, neque tibi, qui vitæ studiorumq; societate mihi fueris coniunctus, in vllo officiorum genere, quod quidem à me præstari poßit, deesse possum. Quare de meo erga te animo, hanc velim cogitationem, &c. vt suprà. Et quanquam nulla mihi nunc occasio data sit tibi gratificandi, si tamen vlla sese mihi ostenderit, dabo operam, vt intelligas, &c. vt supra.

Fer-

Formula commendationis.

EVM tibi, quòd nihil coniunctius, quàm vos inter vos sitis, esse possit, pro mea in te obseruantia, proq́ue nostra consuetudine, commendare non volui: ne si, cuius ingenij felicitatem semper fueris admiratus, eius tibi dignitatem diligentius commendem, aut iudicio diffidere tuo, aut fidem constantiamq́ue in tuendo amico videar desiderare.

B. O. Stephano Doleto. S. P. D.

CONSVETVDINEM *meam ad te scribendi, superioribus diebus intermisi, non obliuione amicitiæ nostræ, nec neglectione meæ erga te summæ & perpetuæ voluntatis sed quòd in eam mihi curam cogitationemq́ue incumbendum foret, vt cùm mea aliqua industria, tum verò optimorum hominum suffragatione, studij mei cursum consequerer sempiternum. Graues enim & acerbos communium temporum, valetudinisq́ue casus, in hoc altißimo studiorum secessu, iam ferè toto biennio pertuli, neque te, qui longo humanitatis exercendæ vsu certum tibi rerum omnium iudicium parateris, clam esse potest, quanta hic sit quorundam hominum alie-*

aliena laude dolentium pestis, quanta dignitatis ingenuarum artium studijs partæ oppreßio. Quo mihi maiore studio ac diligentia, in illustri gratia retinendi fuerant, qui me tanquam ex longa studij iactatiōe, in tranquillißimum honoris portum adduxerunt, & oppressam virtutem, ne suo pulsa loco, alienis sordibus obsolesceret, diuino suo studio, aduersus eos excitarunt, quorum mentes nefariæ, cuius neceßitudinem laude atque honorib9 amplificare debebant, eius existimationem traducere, iucunditatisq́; sensum adimere sunt conati. Nunc verò magnis curis alleuatus, quicquid reliquum erit ætatis, id vniuersum ad nominis tui gloriam, vel tuendam, vel illustrandam conuertam. Cuius meæ erga te voluntatis causas habeo plurimas, vel meæ in omnes eos beneuolentiæ, qui spe atq; animo de gloria, de nominis sui commemoratione, & omni posteritate adæquanda, cogitant, vel præclari tui in te ingenij, qui pulcherrimis tuis scriptis nomen tuum ab aliorum vendicaueris iniuria. Neque enim aliud mihi iucundius ad animi mei lætitiam, quàm quòd me tibi charißimum esse intelligam, neq; illustrius ad nominis mei prædicationem accedere potuit, quàm vt à te laudarer, cuius felix ingenium, excellēs naturæ benignitas, rara eloquentia, orbem propè vniuersum in sui pertraxit admirationem. Hæc si causa te mihi totum non conciliaret, nullum tamen

men,

men officium sine graui culpa præterire me posse arbitror. Quare, &c. vt suprà.

S. P.

POstquam à te discessi Tolosam profectus, nemo fuit, cuius consuetudo, aut delectare animum meum posset, aut solari, tum quòd mirificus erga me amor tuus multis in rebus mihi perspectus esset, tum quòd vnus omnium sis, in cuius facilitate, ingenijq́ moderatione, voluptas mea omnis residet. Facit hic amor erga me mutuus, quem cognationis vis primùm peperit, voluntatis vtriusque exercuit, naturæ quadã studijq́ similitudo muniuit, vt quò diutius, iucundissima consuetudinis tuæ voluptate, mihi carendum sit, hoc tui desiderio magis ac magis accendar quotidiè. Neque enim te, qui longo exercendæ humanitatis vsu in magnam ciuilis vitæ laudem morumq́ commendationem incubuisti, clàm esse potest, quàm plena voluptatis ea amicitia sit, quæ communi virtutis voluntate, ac vitæ terrarumq́ societate suscipitur. Auxit etiam animi mei ægritudinem literarum quæ absentiæ desiderium, si non extinguere, lenire certè possent, diuturna intermissio, & casus infestus, qui sicut florentibus rebus incumbit, ita magnarum cogitationum mearum spem propè omnem fregit. incidimus enim eodem ferè anno in durissimam febrim, cuius fracti sæuitia, ægrè perpetuam illam animi claritatem magnitudinemque

que

que, quæ ex rebus præclarè agendis suam dignitatem, suam adferre constantiam solet, vel retinere potuimus, vel referre ad intermissa legum studia. Fit enim, vt celsum animi impetum debilitet languentis corporis infirmitas, ne magnam sui admirationem, integrum florensque ingenium excitare posit, nisi prospera & commoda valetudine fulciatur. Indixit hanc legem rebus omnibus, quarum communione hic orbis atq; vniuersitas nititur, prouida natura, vt stare diu nisi sociata functione, non possent. Nec dubito, quin morbi gliscẽtis difficultatem concitauerint, studij paulo cõtentius suscepti vehementia, & dolor quidam, iniusta quadam ex contumelia contractus, quam vir quidam illiberalis mihi inussit, vt nunc præcipitantis festinationis, & stultissimæ misericordiæ pœnas dẽ grauissimas. Colligo tamen me ipsum, & tanquã ij, qui magnis fluctibus iactati, ex alto portum, in quem prospiciunt, nimiæ vitæ cupiditate, sensum omnem obiti periculi amittunt: sic mihi, modo viuere aliqua cum dignitate liceat, non molestissima est fortunæ amissio. De rerum mearum statu, nisi ipse, hoc vt facerem, efflagitares, non arbitrarer ad te scribi oportere. Sũt enim pertenues atq; obscuræ, & partim nimia mea facilitate, quæ tamen in rebus amicorum augendis esse debet maxima, non mediocriter attritæ, partim etiam longæ ægritudinis molestia & acerbitate exhaustæ. Quòd minus libenter tibi, quẽ valdè amo, in hac re satisfa-

cio

cio, nõ sit detrectatione officij, aut inhumanitate aliqua, q̃ vereor, ne meorum malorum memoria animũ effodiat tuum, & acri quodam mœrore afficiat. quãdo tamen ita præcipis, & ego quoq; magnã alleuationem, ad deponẽdam mœrentis animi debilitationem, habere semper existimaui hãc consolationem, qua amicus se promittit amico, scribã de rebus omnib. copiosius fortasse, quàm studij tui magnitudo postulat, sed tamen non frequentius, quàm ipse velis. Venit ad me Ioachimus Polites, admirabili quodam fato, & plus, quàm prodigioso fortunæ ludibrio, in rerum suarum omnium discrimẽ adductus, & spoliato, de equo mea pecunia prospexi, qua tamen ægrè admodum careo. Hic in Italiã profectus, nihil interea ad me rescripsit. Posthac Calend. Decembrib. quòd res sic mea ferrent, hospitisq́ue voluntas, magno omnium consensu ac suffragatione, adoptatus sum in Iurisperitorum collegium, vt prolyta essem. quo die, qui antea mihi ad suscipienda legum studia authores atque principes extitissent, eosdem speratæ dignitatis fautores habui, magna nominis mei laude atque commendatione. Nemo omnium disputationibus meis interfuit, qui nõ de iure publicè respondẽti, siue amore ductus siue iudicio, ad laudem ingenij, doctrinæq; famã summo, omnia cõcederet. Qđ singulis debebatur, id mihi vniuersa hominũ memoria ĩ dicãdũ plæriq; quò maior existimatiõis studijq; mei ratio haberetur, admirabili benignitatis

tatis exemplo, publicè remiserunt. In hoc tam lato ac sperato partæ dignitatis successu, rursum in nouum rapior infortunium, nimio humanitatis studio lapsus Consuetudo mihi aliquot diebus gratissima fuit, cum duobus Flandris, optimis iuuenibus, & omnibus rebus, fortunaq; subsidijs ad ius perdiscendum instructissimis. horum commendatione in amicitiam ac familiaritatē admisi quendam Ioannem de Lauinia, Mechliniensem, qui se latronum insidijs oppressum fortunisq; spoliatum magna contentione, & mirabili mendacij dissimulatione, nobis probabat. Hic nos immodicis precibus partim fracti, partim etiam humanæ sortis commiseratione, quam patriæ communis charitas excitare solet, impulsi, in omnis fortunæ ac vitæ communitatem illum admittimus, germanorum fidem secuti. Præbuit ille primis aliquot diebus magnam nobis excellentis virtutis opinionem, quò simulata illius vrbanitas, meam pietatem, animorumq́ue beneuolentiam magis excitaret. Post mensem quartum, magno iam ære alieno demersus, quò suam apud nos fidem aliqua etiam beneuolentia liberare posset. falsis literis probat, consti tutam sibi N. pecuniam esse, & nos promissis eò inuitat, vt in vsum itineris. præter viaticum, pallium, pileum, ocreas, annulos aureos, quæ omnia mea erant, equum quoque conductiuum, facta à nobis fiducia locatori, interpositaq; fide, nostra illius fidei permiserimus. His rebus instructus ille per-

perditißimus fraudator, fugitiuus bonorum decoctor, desperatusq́ue nepos, quem natura ad omnem fraudem peperit, fortuna fundauit, amicitiæ necessitatem, pietatis religionem, fidem suam, iura omnia officij humanitatisq́ violauit. Neque enim interim quicquam de illo resciuimus, ac spoliati fortunis quoque nostris, pro equo conductitio numerare legibus coacti sumus septendecim coronatos solares. Pudet me, pigetq́ue meæ nimiæ facilitatis, qua ille fraudator, qui omnia naturæ industriæq́ instrumenta, ad nostram perniciem, nimis quàm dißimulanter, conuertit, tam superbè ac impiè est abusus. De illo si quicquam istic resciueris, fidei erit tuæ, vt quàm citißimè moneas. facies autem me de rebus omnibus, quæ ad nos pertinent, certiorem. Quum statueris sub autumnum in patriam redire, adiungam me tibi itineris comitem. nam mea me ætas, & infirma valetudo admonet, vt certum vitæ genus, in cuius perpetuitate, sine magna offensione constare mihi poßim, de sentētia amicorum deligā. si mediocris mihi in his meis rebus adflictis, pecunia superesset, ac decē me aureis iuuare posses, fierem doctor, ne ad nugas hæsisse videri poßim. Excusabis desertā meam egestatem, si importunè te admonuisse videar, & tu mihi, quæ rogo, præstare nequeas. Qui has tibi adfert, magnam meorum habet consuetudinē, proinde tu ad me scribito, aut etiā, si videbitur, pecuniam mittito, quod tamē tuo sine incommodo fiat.

X Gun-

Gunterio.

NONdum satis constitui, maiorem ne animi molestiam, ex literarū tuarum intermissione conceperim, quàm voluptatem ex quotidiano illo sermone, qui de multiplicis eruditionis tuæ laude, de facillimis moribus, de professionis commendatione, clarissimus honorificentissimusque habetur. Etenim multorum sermonibus vsurpatur, vnum te esse, qui germanus, ciuitate Romana Galenium donaueris, Romanam iuuentutem in Græcorum possessionem, auitamq; laudem quotidiè magna auditorum adfluentia atque admiratione restituas, nec industria solum, aut ingenio cæteros omnes, qui in eruditionis gloria versantur, facilè vincas, sed interpretandi quoque fide, & alta quadam magnarum disciplinarum cognitione superes. Magna profectò ingenij tui, immortalisq; hæc laus est, quam tibi ex optimarum artium vsurpatione, toto ferè orbe amplissimam excitasti: sed tamen eam illustriorem faciet, cum reliquus ætatis tuæ decursus qui te ad speratum eruditionis finem propè detulit, tum quoque incredibilis humanitatis gratia, quam in te semper sum admiratus. Eam mihi non inuidisse videberis, si animum meum, qui longo malorum vsu iam contabuit, pulcherrimis iucundissimisq; literis tuis alleuaueris, & quod in epistola ad Gargarum scripta peto, pro tua in me singulari beneuolentia confici curaueris. Commendabis me officiosissimè vni-

vniuersæ tuæ familiæ. Tilosæ. 4. Idus Febr. Anno 1536.

Ad Zebudeum.

QVOD rariores meæ ad te literæ perferantur, doctissime Zebudæe, certe suspicare, illa tui obliuione, aut etiam mea negligentia non fieri, sed quòd eiusmodi scribendi officium, in hoc tam alto studij mei secessu, cum ipsis propè humanitatis literis, vel abalienarim, vel intermiserim. Nunc decurso aliquo honoris spatio, ad pristinam me studij officijque facilitatem referam, & quarum rerum gloriam à puero amaui, quibus ex studijs parentur, ad ea me magnis conatibus conuertam. Tibi me charissimum esse, mirandum in modum gaudeo. Cupio enim tecum mihi constitutam semel gratiam perpetuam esse, quam ego iam inde à nostra consuetudine non seruare solùm, sed honorifica laudis eruditionisque tuæ prædicatione atq; nobilitate, augere sæpè sum conatus. nec me vnquam abs te, cuiusquam vel inuidia, vel maledicentia abalienabit: nec fas esse putaui, vt meum de multiplici tua eruditione iudicium, leuissimorũ hominũ condonarẽ maleuolẽtiæ. Fit. n. nescio quomodo, vt florẽtissimis ingenijs facilius incumbat inuidia, & ipsa excellens virtutis admiratio, suam quoq; habeat offensionẽ. Sed nos, qui virtutis præsidio, præter hanc æquabilita-

tem vitæ fortunam, laudisq; nobilitatem, nihil magnoperè expetimus: concuti non oportet, aut labefactari aliorum inuidia. Quod de rebus Ioachimi Politis scire cupis, ad te perscribere sine magna animi mei ægritudine non possum. Admisi hic illũ in omnis meæ fortunæ ac vitæ societatẽ, magna & grata optimorum hominum consuetudine: abeuntemque, æger & longa febri fractus, comitatus sum ad tertium lapidem, ibi inter cœnandum, admirabili fato & plus quàm prodigioso, atque superbo fortunæ ludibrio, equus illi furto ab eo aufertur, qui temerè nos secutus, opinionẽ innocentissimi hominis de se cunctis præbuerat. Hoc infortunij, dolorisq; vulnere percussus Polites, tantã animi ægritudinẽ concepit, vt facilè ab illa sollicitudine abduci nõ posset. Ego, ne in rebus meis angustis, & longo morbo attritis amicissimi hominis necessitudinẽ intermori sinerẽ, aliũ hic ei equũ mea pecunia prospexi. Mensis iam quartus est, quod ille in Italiam profectus, nihil ad me perscripserit, quæ res iustè mihi dolorem inijcit. Habes tragœdiæ argumentum, cætera ad te perscribam, cùm aliâs dabitur otium, nunc non licuit. Te oro, ad me, vt quàm sæpissimè scribas.

S. P.

LIBENTER *amplector animum tuũ, N. cùm ea sit voluntas, humanitas, amor erga me*

me tuus, quem tecum mihi amicorum commendatio conciliauit, patriæ charitas attulit, summa vitæ neceßitudo, & quadam studij naturæq; similitudo, vt spero, confirmabit. Nam si virtutis istud proprium sit, optimorum hominum sibi animos atqúe voluntates conciliare, sperare licet, nostrã illam consuetudinem, firmam perpetuamqúe fore, quæ nullis officijs, uulla spe futuri beneficij, sed communi virtutis studio, & quadam beneuoli animi propensione est contracta. Vt eam, quam de ingenij mei facilitate concepisti, opinionem retinere velis, maiorem in modum à te peto, Salutat te Martinus Schoman & Daniel, quibuscum mihi gratißima vitæ studijq; est societas. Vale.

Ad Crocaldum.
Cal. Febr.

CVM mihi amor erga me tuus, beneuolentia, officiaqúe gratißima sint, quæ tu, adductus commendatione mea, multa & magna in communes amicos quotidiè confers, tum imprimis gratum fuit, quòd Roberti Britanni caussam liberalißimè suscepisti. Adductus enim in eam fuit opinionem, vt tua te sponte, quæ fides tua, vtilitasq; postularet, facturum omnia liberalißimè cõfideret: atque ad voluntatem tuam magnum cumulum accessurum commendationis meæ. Quæ spes, quòd illum falsum non habuerit, gratias ha-

beo immortales. Negocium tuum pro mea summa & maxima in te beneuolentia iam diu confecissem, nisi me frangeret quorundam leuitas, inconstantia, tarditas. Habes istic nepotem Domini de Tharrede, cuius hic frater prothonotarius, ius ciuile profitetur, præceptore D. Balbutio, apud eum tibi, ad festum Paschæ, prospectam opinor honestam & liberalem conditionem, quam ipse repudiaui, quòd sic suscepta dignitas referret mea. Excitasti istic magnam eruditionis tuæ prædicationem, famamq́ue immortalem, quam ego mea commendatione hic facio illustriorem. Non dubito, quin ad te, quòd ita à me rogati essent, sint perscripturi. Incumbes tu quoque in eam fortunæ tuæ occasionem, quod tibi, qui iuueni sis præceptor charissimus, facilimum fuerit. Cùm hæc scriberem, non dabatur eius prothonotarij, qui omnibus officijs mihi est coniunctissimus, conueniendi oportunitas, propterea quòd diuersoriũ nuper mutauerit. Eleemosynarius ille Regis, de quo sæpè sumus locuti, omninò me expetit, non tã animi iudicio, quod tamen illi magnum & excelsum contigit, quàm amore mei nimio prolapsus. Ego quid faciam, nondum certò constitui, in his tantis malis, quibus nos oppreßit, incredibilis audacia, impudentia, ac perfidia Ioannis Lauiniæ. Et quum nihil tam efficax est ad mœrentis animi infractionem dimißionemq́ deponendam,

quàm mutua amicorum consolatio scribam id queque paucis, cùm affectibus meis obsecutus, tū verò ne animi tui moderationem malorum recordatione atq; memoria, in ægritudinem atq; mœrorem adducere videar voluisse, & à quo medicinā spero eius animum graui doloris adfligam vulnere. Venit ad nos Ioannes Lauinia, quē, cùm apud te essem, vidisti omnibus fortunæ opibus destitutum. &c. vt suprà.

S D.

M*IRIficè me litteræ tuæ delectauerunt, in quibus grata fuit memoria nostri tua, gratior amor, qui te ad scribendum impulit, gratissima verò de ingenij mei moderatione opinio: quam etsi tantæ laudis, quantam istic excitari de me scribis, commendatione sustinere nequeam, libenter tamen officio atque sedulitate amplector. Non agnosco, neque mereor, quam tu mihi, amore mei nimio lapsus, attribuis ingenij studijque gloriam, iudicium certè de me tuum ex abundanti quadam tuæ erga me beneuolentiæ copia profectum, & animum illum rectum, ac nulla alienæ dignitatis inuidia suffusum, colere satis atque amare non possum. Induxit, opinor, hunc affectum humanis ingenijs natura, vt omnes, qui posteritatis sensu ex-*

citati, in aliqua ingenij gloria versantur, eorum afficiantur prædicatione atque nobilitate, qui ipsi omnem laudis pulchritudinem virtute atque honestate sunt assecuti. Solus enim is verus, immortalisq; honos haberi solet, qui à laudatissimis viris, nullam ob spem futuri beneficij, sed solam animi virtutem defertur atque datur. Itaq; quanquã parem in te beneuolentiam nauare hoc tempore non possim, hoc tamen pro nostra consuetudine, quam voluntas vtriusq; nuper coniunxit, tibi polliceor, semperq; præstabo, omnia mea me studia ad dignitatem tuam vicissim amplificandam, libenter conuersurum, neque meam tibi voluntatẽ in officijs, neq; in negotijs fidem, neq; in rationib' tuis augendis beneuolentiam vnquã defuturam. D. Tyrstinius apud me, tua nõ eget commendatione, vir ad omnẽ humanitatis gratiã planè factus, eius consuetudinẽ, quæ mihi, propter singularem hominis modestiam gratissima est, tibi acceptam libenter fero. vt quã plurimos istiusmodi amicos, crebrioribus tuis literis mihi conciliarem, maiorem in modum à te peto, atque gratia contendo. D. Guilh. de Gorea, nomine meo officiosius salutem dices. D. Labetum, aduocatũ Regium, vbique ferè in Germania, in Gallia, doctissimis viris, magno cùm eruditionis, tum verò autoritatis splendore, commendare non destiti. quo magis doleo, sic me illius gratia excidisse, vt nihil vnquam meis literis respondere, nihil, totus mutatus,

tatus, ad me scribere voluerit. Vale, Tolosæ, ex ædibus nostris, Calend. Feb. Anno 1536.

Scaligero. Cal. Iul.

ET antea iucundißimam ex ea, quæ tecum mihi, cùm studio meo, tum iudicio tuo, atque incredibili humanitate, constituta est, consuetudine capiebam voluptatem, & nuper ex doctißimis tuis ad me literis, nominis ac famæ æternitatẽ mihi videor accepisse. Cupiebam enim pro mea summa & perpetua in te veneratione, studia tibi mea omnia probare, & quem nascentis laudis autorem atque principem mihi proposuissem, eundẽ quoque speratæ dignitatis fautorem aliquando habere. Cuius me deuotionis, admirabili excellentis naturæ tuæ bonitate conuictum esse, vt serio gaudio atque triumpho: ita nihil mihi præclarius ad obscuri nominis mei, & nulla ingenij gratia illustris, vel prædicationem, vel existimationem, accidere potuit, quàm vt tuo iudicio ad aliquam mei commendationem abuterer. Sic enim semper iudicaui, cùm multæ sint artes, quibus laudis & gloriæ admiratio paretur, nullam tamen aliam, ad solidæ, & omni seculorum memoria victuræ gloriæ amplitudinem esse viam, quàm à sapientibus viris, & benè à natura constitutis, diligi atque obseruari, nullam diuturniorem nominis nobilitatem, quàm quæ propter animi virtutem ab ijs

nobis datur atq; defertur, quorum præstans inge-nij eruditionis, ac gloriæ admiratio, cum omni po-steritate adæquatur. Sed graues me cogitationes perturbant, ne, quem laude atq; honoribus ampli-ficandum mihi suscepissem, eius iudicio, propter eruditionis egestatem, satisfacere nequeam. Eme-tiar tamen animum tibi meum, & studij officijq; diligentia fortaßè aliquando consequar, vt bene-ficium referre videar voluisse. A te verò maio-rem in modum peto, atque gratia contendo, vt tuum Omphalium, qui se totum ad nominis tui amplitudinem cõuertit, quibus poßis, rebus ornes. Hoc certè à te vix impetrare audeo, vt me in re-giam profectionem literis tuis ijs commendes, quos in illustri apud Regem gratia esse arbitraris. Vale.

Exhortatio ad optimarum rerum studia.

QVANQVAM te, pro animi tui magni-tudine, non arbitror monitis meis & præce-ptis egere: vt tamen me quoque de dignitate tua cogitare intelligeres, putaui hæc pauca ad te scri-bi oportere quod certè amore impulsus feci, non quò prudentiam tibi ostenderem meam, quod esse arrogantiæ videri poßit, sed potius, vt meæ erga te obseruãtiæ ac voluntatis significationem aliquam facerem. Nam & dignitati tuæ, quam tibi hone-

stis

stis optimarum rerum studijs parasti, mirabiliter faueo, & nullum in te officium à me præteriri sine graui culpæ reprehensione posse mihi persuadeo. Quare pro ea, quæ mihi tecum est, constituta officij ac vitæ consuetudine te adhortor, vt in eam curam & cogitationem magnis conatibus incumbas, quæ tibi summam ingenij famam, & nominis gloriam adferat, neque committas in hac optimorum hominum de te expectatione, in optima ætate, in summa occasione, vt propter pigritiam ipse tibi defuisse, aut propter difficultatem gloriæ tuæ cursum impediuisse videaris. Non enim conuenit, te, qui ingenij moderatione ac industria potentissimorum hominum inuidiam fregeris, ipso nunc honoris decursu, vel labori succumbere, vel laudi. Habes quid sentiam, quod tu, quoad dignitas vtilitasq́; patiatur tua, sequi potes. Quæ meæ partes erunt, quæ ad dignitatem tuam pertinere videbuntur, faciam omnia, atq; curabo, cùm studiosè, tum verò libenter. Vale.

Excusat se ab intermissi officij reprehensione.

QVANQVAM me immeritò, & nimio quodam mei studio prolapsus, negligentiæ insimules, quòd ad tuas respondere literas distulerim, mihi tamen gratum fuit, vel officium abs te desiderari meum, vel reprehendi desidiam. Nam illud

tui

tui erga me amoris abundantiam arguit, hoc verò mei in te animi modestiam commendat, qui potioribus te rebus occupatum, ad meas nugas auocare noluerim. Itaq; aut me officiosius excusare, aut etiam culpam, quam in me non admisi, deprecari constantius nolui, quàm animi mei simplicitas, vel naturæ tuæ moderatio postulet. Nullum enim tui amandi, colendi, atque suscipiendi tempus dimisi, neque etiam vllo vel loco, vel tempore sum commissurus, vt meam cùm diligentiã, tum fidem in tuis rebus, atq; ornamentis augendis, sis desideraturus. Quare, si quam ex intermissi officij ratione ægritudinem animo conceperis, eam deponas, etiam atq; etiã rogo: omniaq; de me studia, curam & diligentiam, in omni omnium officiorum genere expecta, non fallam expectationem tuam, modo eiusmodi sit, quam sustinere queam.

Alia exhortatio, ad optimarum artium studia.

N*Atura ferè comparatum est, vir ornatissime, vt quarum rerum gloria ducamur ipsi, ad earum magnitudinem pulchritudinemq; amplectendam eos præcipuè adhortemur, quos certo animi iudicio, morumq; similitudine, nobis propo suerimus amandos. Itaq; quanquam adhortatione mea non egeas, tuoq; rectius vtaris consilio, me tamen, cùm beneficijs tuis, tum amore incitatum tui,*

tui benignè feres, quam de tuis virtutibus opinionem habeã, profiteri. Est enim incredibilis quædã optimorum virorum de te expectatio, magna virtutis tuæ opinio, & amica naturæ tuæ commendatio, quam tibi omnes boni reddunt, eamq́ à te pleniorem aliquando & illustriorem postulant atque expectant. Hanc nascentis laudis tuæ expectationem, ne vnquam laboris fuga abiecisse, ab illaq́ præstantis animi tui constantia, cuiusquam voluptatis studio deiectus videaris, diligenter tibi cauendum erit. Nam eam excitasti apud omnes optimarum virtutum, ad quas à pueritia inflammatus fuisti, commendationem, vt nisi illam constanter obtineas, non tam naturæ tuæ defuisse felicitati, quàm parentum, adeoq́ omnium nostrũ, qui de gloria tua laboramus, iudicium salutare noluisse videaris. Neq́ difficilius tibi, cùm propter industriam, tum singularem animi magnitudinem, erit conceptam de te opinionem ingenij gratia tueri, quàm turpe & illiberale, vlla in parte studij, laboris, ac officij claudicasse, aut à pristinæ naturæ statu recessisse. Quare pro ea, quæ mihi tecum est, amoris vitæq́ue coniunctione, te rogo, & adhortor etiam, ita in omnem ingenij laudem, gloriæq́ue amplitudinem incumbas, vt non solùm omnia illa, quæ in te admiramur, adsecutum, verùm etiam nominis immortalitatem apud posteritatis memoriam, paratam tibi esse omnes boni profiteantur & agnoscant. Reliqua omnia, honor, di-

dignitas, diuitiæ, quæ fortunæ benignitas tibi largita est, nec temporis erunt, & cum alijs tibi communia. Ingenij laus tua nunquam esse desinet, quã facile in hoc studij tui deflexu obtinebis, si ea tibi, quæ cum vitæ honestate ac virtute coniuncta sunt, sola proposueris imitanda: deinde vt quanti alijs videberis, tanti sis tibi ipse.

Responsio.

GRATA *mihi fuit epistola tua, non ob id solum, quòd tuum erga me amorem omni ex parte ostenderet, sed quòd plena amicæ exhortationis, beneuolentiæ ac pietatis visa fuerit mihi. Agnoui enim, cùm quid me facere oporteret, tum prudenter admonueris, quanto studio existimatio tibi foret mea. Quam tui erga me animi beneuolentiam, ne cuiusquam iniuria aliqua etiam ingenij mei culpa à me deflectas vnquam, etiam atq; rogo. Spes enim me bona tenet, vt si reliqua mihi desint omnia, quorum præsidio solida ingenij admiratio, eruditionisq; paratur præstantia, autore tamen te atq; principe mihi ad hanc vitæ meæ rationem ingrediendam, vel industria ingenij commendationem augeam, vel diligentia grauem desidiæ vitem reprehensionem. Et quanquam arduum est, tuam de meis studijs opinionem tueri posse: est enim tanta, vt sicut ipsius magnitudinis sensu me obstupefacit, ita cura solicitat, ne illam de-*

se-

seruisse videar: hoc tamen esse queat fortasse, vt quum omnem mihi in omni officio sollicitudinem imposuero, & plus etiam contendero, quàm assequi queam, non solum iudicio de me tuo, verum etiam studio satisfaciam. Primum mihi maximarum virtutum exemplum, ad vitæ meæ rationem in informandam proponam, qui mihi optimam hæreditatem, omniq; patrimonio præstantiorem, rectam videlicet institutionem, virtutisq; gloriam tradidisti, cui dedecori esse, nefas esset & vitium: deinde mentem animumq; meum excellentissimorum hominum cogitationi conformabo, qui in optimarum artium studio, nec fortunæ sæuitiam, nec paupertatis mala, nec exilium reformidandũ dixerunt. Postremò huc rationes meas omnes referam, vt quum cæterorum de me opinioni satisfecerim, tibi etiam quàm charissimus esse queam.

FINIS.

EPISTOLAE

ALIQVOT FAMILIARES EIVSDEM D. Iacobi Omphalij Andernaci Iuriſconſulti, imitationis cauſa adiectæ.

ILLVSTRISSIMO ET ampliſsimo viro D. Franciſco à Tournone Cardinali & Archiepiſcopo Biturig.

Tſi omnes, qui rectum & liberum in communi virtutis voluntate ſenſum retinemus, meritò gloriæ tuæ amplitudini gratulamur, Antiſtes ampliſſime, qui tantū nuper præſidij Galliæ vniuerſæ, tantū opis in extremis penè tēporibus attuleris quantum impetrari poſſe nemo exiſtimabat: magis tamen gaudere debemus his te, concitati ſeculi, grauiſſimis tempeſtatibus natum eſſe, quem vnum maximè præcipitanti Reip. opitulari poſſe confidimus. Ea enim eſt ampliſſimarum virtutū, quæ in te elucent, nobilitas atq; prædicatio, vt excitandis rebus humanis, quæ infeſtiſſimis communium

nium temporum casibus dilapsæ iam fluxerant, planè notus videaris. Quæ animi tui excelsi & inuicti magnitudo sic indies augescit, sic apud omnes gentes viget, sic illustri omnium fauore excipitur, nulla vt eam obliuio seculorum memoria obscuratura, nulla eius splendori allatura finem æternitas videatur. Neque enim diuturnior laus esse potest, quàm quæ ex communi omnium consensu ac voluntate nullam ob spem futuri beneficij, sed præclara in Rempub. merita, præstantibus viris defertur atque datur. Neque gratia cuiusquam illustrior, quàm eius haberi debet, à quo omnia, sicut Reipub. ornamenta, ita patriæ salus, vtilitatis communis propugnatio, pristina Gallorum gloria, quæ inuidentis fortunæ ludibrio in peius ferri cœperat, relata esse atq; restituta videatur. Hic nominis tui splendor in vera illa naturæ tuæ laude consilijq; dignitate positus, cum vniuersum propè orbem in tui pertraxerit admirationẽ, tum nobis quoq; ex illo amplissimo dignitatis tuæ fastigio, tanquàm alta specula signum aliquod bene de ipsis literis sperandi dedit. Cùm enim florentissimam literarum professionem, præposito stipendio apud Tournonẽses nuper institueris, facilè intelligimus, quàm non illa incredibilis Excellentis tuæ gratiæ benignitatis, virtutum denique omniũ expectatio nos fefellerit, quantũ oẽs, qui in aliqua ingenij laude ac studij commendatione versamur, tuæ debemus Celsitudini. Nullum siqui-

dem maius aut excellentius ex omni humano opere est beneficium, quàm quarum rerum gloria Reipub. dignitas constituitur, quibus eæ artibus cõparentur, earum studijs iuuentutis animos colere, ad omnemque laudis pulchritudinem excitare. Nam & ea est literarum dignitas, vt quicquid hic rerum vniuersitatis ambitus continet, earum regatur præsidio atq; conseruetur: nec aliam mens humana ex omnibus naturæ beneficijs laboris mercedem sperare rectè possunt, præter hanc laudis, ex optimarum artium studijs partæ, nobilitatem: quæ sola vitæ nostræ breuitatem posteritatis commemoratione compensat. Nullius itaq; tanta est ingenij vbertas, nulla tanta dicendi vis, quæ beneficij tui magnitudinem non dicam exornare, sed oratione complecti queat. videbatur illustris tua gloria, hãc summam & maximam habere admirationem, quod felicißimis tuis auspicijs eò res adducta nuper fuit, vt potentißimi reges & principes orbis terrarum viri, veterum iniuriarum, quibus conceptum odium ad omnem perniciem inflammabatur, obliti, amicitiam inierint, communeque consilium de rebus omnibus, quæ ad Christianæ Reipub. dignitatem pertinere videbantur, admirabili cœperint conspiratione. Eam tamen vincit facti illius pulchritudo, quo suus religioni honos, suis iuuentus optimarum rerũ studijs est restituta: propterea, quod cæterorum operum tuorum magnitudo, nec omnis ætatis, nec in tanta hominũ inconstã-

tia,

tua,firma stabilisq́; esse potest. Quæ verò literis à te erunt prodita vel excitata, ea posteritas obstupescens venerabitur, ea æternitas ipsa intuebitur, ea suam seculorum omnium memoria retinebunt admirationem. Neq; iam tibi, qui omnes iustæ eruditionis numeros absolueris, qui magnam omniū artium linguarumq; cognitionem animo teneas, qui vnicum es ætatis nostræ præsidium atq; ornamentum, integrum erit, cum in omnes bene gerendæ rei occasiones & quæcunque immortalem apud omnem posteritatem gloriam tibi sunt paritura, magno animi impetu ac cura incumbas, tuam propugnandæ Christianæ Reipub. diligentiam atque prouehendis literis benignitatem præcludere. Nam quæcunq; sentis, vel belli sæuitia, vel fatorū acerbitate, vel seculorum inscitia, veluti rubigine quadam deiecta atque fœdata, tibi erunt excitanda. Ipsa enim illa fortuna, nullam in te admirabiliorem fortunam constituit, quam vt possis, nihil natura in te præstantius produxit, quam vt velis laudandarum rerum studijs rectißimis opitulari. Quo etiam maior nobis spes offertur, breui fore, vt cuius opera, consilio, prudentia, pacatam Galliam, tranquillam Rempub. tenemus, eius etiam beneficio, literæ bonæ reuiuiscant. Quamobrem, si causæ honestas magnum ad demerendum fauorem adiumentum adferre solet, eiusmodi petitionis nostræ est ratio, quam propter communem vtilitatem ac Reipublicæ decus, nec pius

ſpernere, nec humanus abijcere poßit. Petimus, ampliſsime Antiſtes, qui Valentiæ iuris vtriusque profeßionem aliqua ingenij gratia & publico iuuentutis prouectu ſuſcipiunt, his honeſtum ac liberale ſtipendium Chriſtianiſsimi Gallorum regis, ac tua ſingulari & maxima benignitate cõſtitui. Petimus, in priſtinam ſtudij libertatem, à qua indigniſsimè in hanc veteris diſciplinæ perturbationem deiecti ſumus, tua reſtitui authoritate. Petimus his malis, quibus barbaræ gentis crudelis ſæuitia, furor cœcus, profuſa nequitia, nos oppreſſos tenet, exempti, patriæ quàm debemus pietatem, Ciuibus fortunarum propugnationem operam noſtram cunctis probare. Omnes tibi, omnes Delphinates, omnes Tournonenſes, omnes Aquitanos, omnes Gallos, ſi ad noſtram te voluntatem adiunxeris, tuamq́; nobis beneuolentiam promptam expoſitamq́;, præbueris, obſtrictos habebis memoria beneficij ſempiterna: & erit profecto, erit illa dies, cùm te erectis, quæ iam iacent, ſcholis, è cælo in præcipitantis Reipub ſubſidium datum cuncti venerentur: cum tibi pacem, honores, literarum dignitatem, vniuerſa iuuentus debebit, cùm tibi ſempiternam rerum geſtarum gloriam cuncta Gallia gratulabitur. De concurſu & affluenti auditorum copia deſperandum non erit, cum incredibili ſtudio omnes, quos Tholoſa habet, & in hãc cogitationẽ incumbãt, & inſtare videantur. Moueat te indigniſsimè proſtrata Iuriſprudentiæ

ma-

maiestas, Valentinisq́; scholis explosa, quæ magna nobis iam indè ab initio humani generis commoda, pergrata vtilitate & dignitate admirabili attulit. Moueat te omnium ingenuarũ artium turpißimè proiecta dignitas, quæ tibi suppeditant, vbi animus tuus ex illa negociorum tuorum iactatione reficiatur. Moueat etiam iuuentutis, quæ se ad laudis tuæ amplificandæ studium cõuertit, seruiliter oppressa libertas. Nimia enim iam olim & effrenata audacia immanißimæ gentes, in nostrã patientiã, facilitatẽ, humanitatẽ efferũtur, nimis proteruè nobis insultãt, dũ multos iam annos psidiа ac iniurijs diuexati, in contemptum, in cædem & sanguinem rapimur, neque quicquam tam furiosum ac impium est, quod non sibi impunè in nos licere exstiment. Quorum furens audacia eò temeritatis nuper est progressa, vt omnes qui fuga salutẽ quærere prohibebamur, in medijs scholis inermes, nulla commissa culpa, telis atque saxis transfixi nostro in sanguine propè mactati fuerimus, interfectis ac vulneratis (fœdum Dij immortales facinus) nobilißimis quibusque: quo die spurcißimus quisque ac desperatus nepos, & quẽcumque ad omne flagitium natura produxisset, voluntas exercuisset, fortuna seruasset, in nostrã perniciem proposita sceleris impunitate, efferebatur. Quæ si caussa non iustam sanctitatis tuæ interpellandæ neceßitudinem nobis imposuisset, tamen studiosorum hominum honesta præsertim

 & pia

& pia voluntas, vel ipsa Ciuilium legũ amplitudo, hanc à te gratiam impetrare deberet. Neque hic te nostram temeritatem reprehendere, neque aspernari voluntatem oportet, quod tuam Celsitudinem, cuius nobis honesto aliquo officio acquirẽda fuerat beneuolentia, nostris literis sollicitemus. Vnus enim omnium, vel auctoritatis splendore vel eruditionis gratia, vel fortunæ amplitudine, vel deniq; gratiæ excellentia ad id nobis maximè visus es idoneus. A quo enim literarum præsidiũ rectius, quàm à te nobis fuerat petendum, qui omnium literarum miraculo cunctis egregiè antecellis? Si labefactatæ ac læsæ Iurisprudentiæ maiestati opem ferre Iureconsultum oportet, vnus tu ita Iurisperitus ac prudens es, vt natura, non disciplina, bonitate, non scientia, virtutis denique relligione, non præceptis ac institionibus ad præclaram ingenij ac famæ commendationem informatus videaris. Si magnus aliquis, excellens ac præpotens patronus literarum propugnationi est præficiendus, vnus tu es, post hominum memoriam inuentus, qui eam Eloquentiæ gloriam, quæ tot annis desiderata caput erigere cœpit, in Gallorum possessionem, nisi maxima Reipub. negocia ab ea te cura & cogitatione auertant, inferre possis? Si rei literariæ defensor quoque literatus fuerat proponendus, quo nos in te iudicio esse oportuit, qui conspiranti totius orbis consensu, omnia summa & ad ingenij laudem & dignitatis splen-

ſpendorem, virtute duce adeptus es, & quæ ſingula magnam in omnibus laudem merentur, ea vniuerſa naturæ doctrinæq; ornamenta es conſecutus? Incumbe igitur, Antiſtes ampliſſime, tota mente in eam cogitationem, qua oppreſſa Valentiæ ſtudia & paucorum vel inuidia, vel ſocordia, iacentia, in priſtinam celebritatem atq; honorem adducas. Nihil eſt, ex ampliſſimis tuis rebus, quod tibi maiori laudi ac gloriæ eſſe poſſit, nihil quod præclariorem famæ commendationem, diuturnioremq; nominis memoriam tibi ac familiæ tuæ ſit allaturum, quàm vt relatis in ſuam dignitatē Iuriſprudentiæ ſtudijs, de omnibus rebus humanis ampliſſimè meritus videaris. Summa in hoc erit & gratia & gloria, cuius conſequendæ facultatem ampliſſimam Dij immortales tibi dederunt. Eam vt arripere, vt amplecti, vt tuam facere velis, omnes abs te gratia contendimus. Si quis viciſſim noſtri erit vſus, eum vniuerſum ad nominis tui immortalitatem illuſtrandam conferemus.

Vale.

ILLVSTRISSIMO PRINCIpi ac Domino D. Eduardo Sommerstiti Duci, Comiti Hertphordiæ, &c. Angliæ & Hiberniæ protectori, tutorique regio I. Omphal. Andernacus Iureconsultus. S. D.

QVOD sibi Phidios, Mineruæ simulachrum facturus, sumpsit, illustrissime princeps, vt in magna formarum cum varietate, tũ excellentia, vnam aliquam eamque eximiam pulchritudinis speciem atque idæam sibi proponeret, ad cuius similitudinem traducta, veluti in memoriam imagine, penicillum & manus dirigeret: idem mihi in hac legum vsurpatione describenda sumere ausus sum, vt quum eorum officia explicarem, qui ingenij doctrinæq; suæ vsum ad Rempub. benè & sanctè gerendam referre cupiant, vniuersas animi mei commentationes ad virtutũ tuarum imitationem effingerem. Nam cum omnes, qui veræ gloriæ cupiditate trahimur, non alia re perinde, atq; æmulatione & exemplis ad præclarissimarũ artium studia suscipiẽda incitemur: cum in rebus gerendis, quarum nulla expressa animo est imago, prudentem aliquem ducem, cuius vestigia sequamur, eligere soleamus, & quarum rerũ laudem ambimus, quibus ducibus ea comparentur, in ijs imitandis plurimum operæ & diligentiæ ponamus:

mus: cum denique natura hanc legem cunctis rebus magnis ac præstantibus indixerit, vt earum excellentia atque pulchritudo, nec repentè eluceat, nec vniuersam se profundat, sed leuioribus prætexta initijs, ab exemplo sumat exordium: nulla autem sit virtus, nulla rectè factorum laus, nulla honestißimi officij ratio, cuius non plurima abs te illustrißimo optimoqúe principe, sumi queant exempla: Existimaui omnino, animi mei sensus in æmulatione tuarum virtutum fixos erectosq; detinendos fore. Quæ enim optimi principis partes atq; virtutes haberi solent, benè videlicet de Rep. sentire, omniaq; rectè & honorificè facere, etiam ad dignitatem referre, ius omnibus æqualiter, seuerè ac diligenter dicere, in omnibus actionibus eam adhibere cōstantiam & grauitatem, quæ nec gratia, nec odio varietur, sed conseruetur æqualis, nihil crudele, nihil acerbum, nihil immane in omni administratione inferre, sed multa clementiæ ac mā suetudinis signa populo dare, eas omnes, qui in optimarum rerum studijs atque exemplis versantur, in te agnoscunt. Nulla siquidem virtus est, nulla rectè factorum gloria, nulla solidæ laudis prædicatio fingi potest, cuius pulcherrima significatio in te non appareat. Tua siquidem animi prudentia atque magnitudine Reipub. salus conseruata, tuis rebus præclarè gestis tranquillitas publica aucta, tua diligentia incredibiliqúe virtute

cuncta quæ ruere videbantur, in eam honoris amplitudinem, vnde paulò dilapsæ videbantur, ita reducta sunt, vt magistratibus honor, ciuibus verò tranquillitas sit constituta. Ergo, sicut plurima mihi exempla ad describenda eorum officia, qui sibi aut Reipub. gubernacula, aut optimarum legum professionem deposcunt, ex tuis virtutibus sumpsi, easq́ʒ spectare & intueri soleo, quoties in doctrinæ atqʒ officij rationibus versor: ita vehementer vniuersæ Angliæ & Hiberniæ gratulor, quod eius tu salutem atq; propugnationem in fidē ac tutelam tuam receperis, in eaq́ʒ retinenda ac conseruanda talem te geras ac præstes, vt non humano, sed diuino præsidio ei te præfectum esse oēs boni gaudeant. Et cum pleraque multa in his meis meditationibus oratione simplici tradantur, quæ cum pulcherrimi officij ratione, cum Reipub. administratione, cum optimarum legum dignitate, & eorum functionibus, qui laudi publicæ seruire cupiunt, cōiuncta sunt, etiam ad aliquā institutionem serenißimi potentißimiqúe principis Eduardi, eius nomine sexti, Angliæ, Franciæ & Hiberniæ regis, &c. pertinere videntur, erit tuæ Clementiæ atque benignitatis, illustrißime princeps, hæc nostra studia quæ etiam Regiæ Maiestati inscripsimus, pro tua erga omnes pulcherrimarum artium studiosos, incredibili fauore, benignè amplecti, tuumqúe Omphalium in aliquam Clementia

tiæ

tiæ tuæ commendationem suscipere ac retinere, qui se totum in tua potestate, tutela ac fide ponit atque permittit. Vale illustrissime Princeps. Cal. Iul. Anno 1549.

TILMANNO A Fossa.

GRATA mihi fuit memoria nostri tua, gratior amica & egregia erga me voluntas, gratissima verò de ingenij mei mediocritate opinio. Nam, etsi mihi sit magnoperè extimescendum, ne, quam tu incredibili vir eruditione, de me concepisti ingenij atque doctrinæ prædicationem atque nobilitatem, eam ego propter implacabilem naturæ tarditatem sustinere queam: libenter tamen agnosco, egregiam & plenam eximiæ charitatis erga me voluntatem tuam. Et tanto etiam plus me tibi pro ista tua in me voluntate præclara, & laudatione debere, quanto minus promereor. Quid enim amplius mihi ad nominis mei aliquam existimationem parandam, aut principum virorum gratiam constituendam accidere potest, quàm vt in hoc graui exordientis dignitatis flexu abs te obseruer, qui omnem laudis pulchritudinem, magnitudine ingenij tam feliciter sis consecutus. Neque enim mihi qui infelicis ingenij mei vim omnem, & animi sensus

atq;

atque cogitationes, ad colenda optimarum rerum studia conuertere voluerim, sperandum fuerat aliud, quam meam vt voluntatem bonis viris, si nõ probare, emetiri saltem, atque benignè operam deferre aliquando possem. Quam cogitationis meæ spem amplecti propemodum incipio, cum tu mihi honorem, in hac futura tua, vel amplitudine, vel auctoritatis splendore deferas, cuius sensu obstupescere meritò debeo. Sunt enim in me omnia infra mediocritatem, neque concedi mihi potuit vnquam, vt quarum rerum gloria omnibus præclaris & excellentibus ingenijs foret expetenda, quibus artibus ea pararetur, in earum vt studia, propter neglectam & desertam meam adolescentiam magnis conatibus incumberem. Et ætate etiam incidimus in eam disciplinæ veteris perturbationem & quandam veluti communium temporum inclinationem, quæ aliorum fortassis studia, vana laudis spe intempestiuè incẽdit, mea certè non parum impediuit. Itaque nullum magnum adhuc & memorabilem studij mei fructum adferre possum ad ciuilium rerum vsurpationem, vel optimorum hominum voluptates, literis meis vel ornandas vel amplificandas. Tibi verò, cuius ego multas & magnas præstantis ingenij virtutes libenter amplector atque colo, hoc polliceor, semperq́; præstabo, nullam mihi in dignitate tua amplificanda defuturam voluntatem. Cuius mea erga te summæ ac perpetuæ obseruationis, si quando peri-

periculum facere volueris, intelliges non falsam esse per me expectationem tuam. Vale, & tuum Omphalium, vt cœpisti, amare perge. Augebis etiam tuum in me beneficium si D. Cancellarium clarissimum optimumq́; virum, nomine meo quàm officiosissimè salutes. Bornœum miror ad me non scripsisse, quum eius causa magna à me fide & diligẽtia semp fuerit suscepta, neq; alia mihi res maiori sit curæ. Scribit ad illum de communi nostra sententia Doctor N. Iterum vale vir Clarissime, & si quando deponere magnarum rerum sollicitudinem sine offensione poteris, ad nos scribito. Spiræ 18. Decemb. Anno 37.

FRANCISCO BALDVINO, I. C.

CVM est grata amicitia omnis, quæ & studiorum similitudine, & communi virtutis voluntate conflatur, tùm equidem, Balduine Clarissime, memorabilem & propemodum diuinum fructum illum censeo, quem è recenti optimi cuiusq; ad omnem laudis & gloriæ dignitatem contendentis amicitia capimus. Habet enim illa veterum officiorum iucundam recordationem & gratam memoriam, hæc verò magnam dignitatis lucem ac splendorem adferre nobis solet; propterea, quòd ad retinendam Ciuilis vitæ animorumq́; coniunctionem, nihil efficacius, nihil præclarius ad an-

augendam nominis existimationem constitui potest, quàm augeri doctissimorum hominum, quorum est actio omnis cum Reipub. dignitate coniuncta, consuetudine ac beneuolentia. Nam & si permagnum, & cum Deorum immortalium laude coniunctum est, in præstantissimarum rerum gloria & dignitate versari, curas, animique commentationes in Repub. rectè beneque gerenda defixas habere, ius æquale cunctis dicere, & deposita eius studia ad gloriam & splendorem pristinum reuocare, non vulgaris tamen est & dignitatis & laudis, diligi & amari à bonis viris, eorũque scriptis ac monumentis illustrari. Id quod mihi euenisse propemodum video, cum tu multiplici & incomparabili vir eruditione, eloquentia insignis, & alta quadam naturæ vi præstans, hoc fecisti humanissimè, vt notas illas tuas ad librum Digestorum seu Pandectarum, primum & secundũ, prius mihi inscripseris, quàm vllis meis vel literis vel beneuolentia fueris prouocatus. Cum antea doctissimos illos tuos, in libros institutionum Iuris Ciuilis quatuor conscriptos commentarios legissem, admiratus sum Elocutionis splendorem, docendi facilitatem, historiarum lectionem multiplicem, insignem vbique iudicij altitudinem, cupiebamque inductione mei erga te animi & voluntatis amicæ in aliquam tecum consuetudinem & amicitiam venire posse. Quod cum mihi nuper Francofurti contigisset, gratulabar ipse mihi,

quod

quod ſperatæ amicitiæ fructum eſſem conſecutus, Nunc verò, cum hoc mihi ad conceptam animi delectationem acceſſerit, nihil eſt quod mihi gratius ſplendidiusque euenire poſſe exiſtimem. Habeo itaque, mi Balduine, gratias tibi maximas, cupioq; tuæ laudi ac gloriæ in omni officiorum genere, quod quidem gratum tibi eſſe ſenſero, omnibus modis ſeruire cuius mei erga te animi licebit periculum facere. Agnoſces enim, nec ſtudium, nec fidem, nec ſollicitudinem in ijs rebus, quæ vel poteſtatis meæ, vel voluntatis tuæ eſſe poterunt, mihi defuiſſe, aut vllam gratificandi occaſionem neglectam eſſe. Vale vir clariſſime, & quod publico omnium bono facis, in ijs Ciuilis Iuris notis conſcribendis, quarum eſt cognitio neceſſaria & vtilitas maxima, gnauiter perge. Coloniæ 12. Nouemb. Anno 57.

REVERENDO AC PRAEpotenti principi ac Domino D.N. Epiſcopo Monaſterienſi Domino ſuo gratioſo.

QVOD T. G. *Reuerende Præſul, princeps ac Domine gratioſe non magis conſentiente hominũ ſuffragatione, quã Dei Clementia atq; prædeſtinatiõe, Eccleſiæ ac Diœceſi Monaſterienſi benè ac ſanctè gerendæ, ſit præfecta, id omnibus, q*

ſaluam

salutem Rempub. in his communium temporum ac rerum grauißimis commotionibus cupimus, vehementer est gratum. Vt enim certa nos spes tenet, eandem T. G. pro naturæ suæ præstantia atque perpetua virtutis voluntate, omnes laborantes Reip. partes, in suam fidem atque tutelam suscepturam, ita cùm pro mea, erga eandem obseruantia perpetua, nihil magni officij præstare queam, volui tamen huic partæ ac constitutæ, eiusdem dignitati Episcopali gratulari, ac omnia fausta precari. Inseruit enim naturæ lex, quam & ratio auxit, studiumque humanæ societatis conseruauit, hanc nobis inductionem animi, vt quorum actiones omnes cum Reipub. laude ac dignitate sunt coniunctæ, eorum nos studia, propter nominis ac gloriæ æternitatem magnopere amplectamur. Mihi tamē in hac ingenij officiorumque tenuitate, maior quædam causa est, gratiæ tuæ obseruandæ atque fidelißimis studijs retinendæ: non ideò solum, quod quædam studiorum officiorumque coniunctio, quæ ipsa incredibiles amores excitare solet, inter nos adhibita quandoque fuerit, sed quod rationes meas ad præstabilis naturæ tuæ bonitatem ingenijque magnitudinem conformare libenter voluerim. Equidem vehementer cupio, omnes meas actiones, studia atque officia in G. T. voluntate retinenda, etiam salute patriæ augenda, fixa atque collocata esse. Cuius mei erga eandem animi atque voluntatis argumentum, hoc quoque erit, quod hunc virum,

rum, latinæ atque Græcæ linguæ insigniter doctũ, Iurisconsultum insignem, ac præclaræ naturæ moderatione præstantem D. Gulelmum Moller Doctorem, quem vetus Episcopus Monasteriensis felicis memoriæ, commendatione Godfridi Gropperi, & mea, in suam familiam paulò ante, quàm moreretur voluntate omnium ordinum fuerat suscepturus, commendare voluerim eidem G. T. vt si forte eius vsus, qui sanè amplissimus futurus videtur, eidem esse possit, eum sibi sumeret. Natus enim est optimis ac præstantissimis parentibus, liberaliter in magnis scholis eruditus, pro ætatis decursu, ciuilium forensiumque rerum vsurpatione exercitatus, & propter grassantis pestis sæuitiam quæ Coloniæ hoc tempore magna hominum strage acerrimè viget, ad suos cum vniuersa familia profectus, vt vitæ discrimini elabatur. Et quanquàm nihil magnopere aut ambitiosè, in quadam naturæ ac fortunæ placabilitate ac moderatione expetat, contentus in aliqua vitæ studiorumque laude ac Reipub. luce versari; ne tamen studiorũ suorum vsum detrectasse Reipub. procurationi videri possit, videtur multis de causis, ingenij sui vim atq; commentationem in quacunque honesto officiorum genere potius Monasterij, in Reipub. optimate, principe, ac magnarum rerum laude florente, quàm vel Coloniæ, vel alibi bonis ac principibus viris probare velle. Quod eius studium præclarumque conatum si is fortè referri in G. T.

publicum aut priuatum vsum possit, vt iuuare G. T. velit, etiam atq; etiam humiliter rogo. Nihil enim admirabilis Dei erga nos clementiæ benignitas præstantius, nihil fortuna amplius T. G. largita videtur, quam ea vt velit & possit doctissimorū hominum, rectis ac præclaris studijs gratificari. Quod ipsum, vt futurū omnino spero, ita supplex Dom. Nostrum Iesum Christum rogo, vt eandem G. T. Reipub gubernaculis, quorum clauum eadē in maximis concitati ac propè furiosi huius seculi tempestatib retinet, benè regendu conseruare feliciter velit. Duisseldorpij. quinta August. Anno &c. 1553.

G. T.

Humillimus atq; deditissimus.

Iacob. Omphalius. D.

AD REVERENDVM IN Christo patrem & Dominum, D. Geruuinum plateæ, Abbatem in VVeingart.

QVem veteres homines, ingenio, doctrina & pietate præstantes, in quodā nascentis ecclesiæ exordio secuti sunt morem, vt omnes ægras & afflictas laborantis Reipub. Christianæ partes in fidem atq; tutelam suam reciperent, omnem ingenij vim atq; doctrinæ vsum ad Euangelij professionem populiq ue institutionem conuerterent, eū sibi in hoc libro sumpsit Reuerēdissimus Archiepisco-

pus

pus Colonienſis princeps Elector. Nā cū videret, in his cōmunium temporū grauiſſimis cōmotionibus, & quadā animis doctrinæ veteris inclinatiōe multa irrepere in Eccleſiā, quorū vſus impius & à Chriſti inſtituto eſſet diſſentiens, voluit pius princeps, nulla re alia quā cōmuni virtutis volūtate & perpetua erga purā Eccleſiam deuotione cōmotus, in earum rerū curā atq; cogitationem incumbere, quæ cū ſalute publica & Eccleſiæ dignitate eſſent coniunctæ, & quanto in hoc inclinantis ætatis difficili curriculo minus haberet viriū, tanto plus medelæ in curationē ægrotæ Eccleſiæ conferre, benè ſcilicet, & præclarè monendo & hortādo. Propriū enim Epiſcoporum officium, & cū vera laudis ac gloriæ æternitate coniunctum ſemper fuit, Euangelicæ veritatis profeſſionē etiā Eccleſiæ reformationē contra immanes opinionū deprauationes ſibi ſumere, nihil præter rectam & purā animi conſciẽntiam & voluntatem, piam etiam mentem omnibus bonis diſciplinis excitatam ad res benè ac ſanctè gerendas adferre, omnia vitæ ac mortis incommoda vtilitati ac ſaluti publicæ condonare, verum ac ſolidum Dei honorem, non vllam priuatæ rei aut quæſtus gratiam aucupari, & quam veteris vitæ, ac morum, etiam doctrinæ legem indicant, eam amini innocentia ac vitæ dignitate profiteri ac præſtare. Ad hanc veterum doctrinam atque imitationem, quicunque ſe conformat, vt certe quiſque debet, etiam ſi minus

animi iudicio ab Imperatoria maiestate, vnus ferè fueris, multis iam annis selectus, qui eius partes in ipsius susciperet fidem atq; tutelam. Est enim inprimis pulchrum, deposcere sibi, si non deferantur magnarum rerum gubernacula, sed ea delata & quasi commissa, actionis dignitate, ingenio & prudentia retinere, eorumq; fortem propugnationem suscipere, eius censetur hominis esse, quem & natura præstantem, & inductio animi atque voluntatis excelsum & quasi Reipub. parentem genuit. Magnam, & nulla temporum obliuione interituram doctrinæ & ingenij laudem sibi constituit Ex. T. pater D. Vldaricus Zasius, Iurisprudentiæ lumen & totius Germaniæ ornamentum, quod suis animi commentationibus pleraque in iure, quæ obscuriora videbantur singularibus intellectibus, non solum sit interpretatus sed quæ in situ ac squalore delapsa fuerant, in pristinam restituerit lucem atq; splendorem, docueritq; leges omnes, non ad vllam priuatam sed publicam vtilitatem esse referendas, quarum tantus est vsus, nulla vt vitæ tranquillitas, nullus florens Reipub. status, nulla rerum gerendarum gloria, sine honesta earum vsurpatione constare, aut retinere possit perpetuitatem, Ad cuius pulcherrimæ virtutis imitationem, & natura T. Excell. effinxit, & voluntas honestissima prouexit, studium verò excellentium rerum cõfirmauit. Nam cum ex omni opere, nihil vel ad dignitatem præstan-

tius, vel ad gloriam comparandam illustrius, vel ad conciliandas illustrium hominum mentes & voluntates admirabilius fingi queat, quam omnes Reipub. partes, viscera atq; membra in suam tutelam suscipere, de imperij Romani grauissimis negocijs consulere, commoueri Reip. vice, ac ne ea detrimenti quid accipiat, omni diligentia prouidere, quod religio, quod lex, quod aequitas postulat, recte alijs praecipere, harum autẽ virtutum nulla sit, quae in T. Exc. non eluceat, facilè ea perspicit, quã in publicis rebus atq; imperij dignitate personam gerat. Non mihi in quadam ingenij & orationis paupertate adsumo, vt te magnum & excelsum virum, cuius honestae actiões in publico quasi theatro toti ferè orbi Christiano sunt propositae, vlla mea laude praedicem, sed hanc tamen meae erga T. Exc. voluntatis atq; obseruantiae significationem facere volui, ea vt intelligat, me adsumptae nostrae consuetudinis esse amantissimum. Studia sanè mea in omni officiorum genere eidem deferre non sum ausus, quod cuncta in illa sunt augustiora & illustriora, quam quo tenuis meus conatus posset aspirare. Si quem ea tamen existimet vsum mei esse, eum tanq̃ suo iure sibi licebit adsumere. Ne grauem, segnem & quasi languentem meam senectutem sine vllo studiorum fructu contabescere sinerem, conscripsi tres libros de Ciuili Politia, eosque Imperatoriae maiestati, cum omni obseruantia dedicaui. Et quoniam natura nil Exc. T. praestan-

stantius dederit, fortuna nihil amplius largita sit, quàm ea vt possit & velit optimorum hominum studijs opitulari, valde rogo, ne eadem T. Exc. hic mihi benignitatem suã claudere, sed potius amicã voluntatem gratificandiq; studium declarare velit. Deus pro immensa sua erga nos Clementia Excellent. Tuam saluam & incolumem Reipub. benè ac sanctè gerendæ conseruet. Ex illustrissimi principis mei Iuliacensis &c. Cãcellaria, Prima Martij Anni 66.

CLARISSIMO NOBILISsimoque viro Domino Georgio Sigismundo Seldio LL. Doctori, Imper. Maiest. procancellario &c. Suo patrono &c.

IN quantas miserias peruenerim perfidia patris ac filiorum ab N. qui bona fide mihi plus quã septem talerorum milia debent, iam ante ex meis Francofurti scriptis ad T. Exc. literis intellectũ illi satis est, Clarissime Domine procancellarie. Grauiter, & acerbe fero, cum propter vxoris meæ lectissimæ mœrorem, quæ vna cum duodecim adhuc viuentibus meis liberis in communes perturbationes detrusa est, tum verò propter languentẽ ætatem meam senilem, hanc mihi iniuriam ab illis inuri, de quibus benè sum meritus. Non igno-

ignoro sapientiæ nostræ esse, vt rationes nostras cõfirmatas aduersus omnem fortunam habere, neq; aliundè, sed ex nostra animi temperantia & moderatione pendere, neque vllo vel casu infesto, vel hominum factiq; indignitate firmitudinem grauitatemq; animi abijcere, sed nos potius abducere ab angoribus ad ea velimus, quibus vel res nostræ secundæ ornentur, vel adiuuentur aduersæ. Sed tantum est doloris vulnus, quo percussus sum prædictorum illiberali debiti detrectatiõe, vt vix par uum remedium possit mihi adhiberi. Qui enim iam ante in florente ætate, & ciuilium rerum procuratione cæteris sum visus temperans & moderatus, nunc in decursu, grauissimæ ætatis ad metas veluti hæreo, sentioque natura fieri, omnes vt alienis in rebus aduersis, magis quam nostris malis ad animi moderationem, lenitatem & tranquillitatem simus propensiores: vt tamen animum ab angoribus quocunq; possem modo abducerem, descenderemque ad aliquam mœroris remissionem, putaui mihi ægritudinis meæ medicinam ex literarum oblectatione petendam, neq; committendum esse, vt ingrauescentem ætatem meam sustinerem, vel languore vel inerti ocio debilitari. Cõscripsi itaq; hos de Ciuili Politia libros tres, quãtum hoc mihi per ocium, quod exile mihi hactenus contigit, etiam alacritatem animi, quæ non admodum magna est, licere potuit, eosq; dedicaui serenissimo inuictissimoque Imperatori Ferdi-

dinando ſemper Auguſto, propterea quod in eius cura atque procuratione præcipuè poſita atque locata ſit Ciuilis Politia, & ſtudioſiſſimorum hominum non reprehendendus mos ſit, vt ſua ſcripta ijs inſcribant, quorum benignitate ac clementia ipſorum ſtudia vel iuuari, vel aduerſus hominum iniquas iniurias defendi queant. Me ſanè in magna malorum acerbitate bona ſpes tenet, fortunæ meæ adflictæ multumq; iactatæ portum & perfugium quoddam mihi in Cæſareæ maieſtatis beneficentia atq; liberalitate non defuturum, maximè tua commendatione & authoritate, quæ bonis viris præter omnem culpam in res aduerſas ſtratis, atque abiectis gratificari ſolet. Quæ mea ſit laudis tuæ veriſſima prædicatio, eius argumentum aliquod in Epiſtola dedicatoria detexi. Et cũ illi principi meo Duci Iuliacenſi &c. inſeruiam, in cuius matrimonium imperatoria maieſtas ſuã dederit filiam, ignoſcendum mihi exiſtimo, ſi hos meos libros eius nomine edam atque in vulgus prodire ſinam, qui & ſumma rerum gubernacula imperijq; clauum tenet, & cuius gloria, nulla hominum memoria eſt interitura. Et quoniam Deus pro ſua clemẽtia nihil Ex. T. amplius eſt largitus, quam vt poſſit nihil illuſtrius, quàm vt velit optimorum hominum ſtudia tueri atque iuuare, ab eadem magnopere peto, vt amicam ſuam voluntatem atque beneuolentiam ad mea ſtudia, quæ nunc plena ſunt mœroris, prouehenda declarare,

& hos meos libros Imperatoriæ Maiestati deferre, & quæcunq; vel dignitati, vel vtilitati meæ cōducere arbitretur, singulari studio facere velit. Nec enim aliud maiore studio à T. Exc. petere possum, nec ea mihi gratius vel honorificentius facere potest, quam hac in re suam in me conferre voluntatem amicam & beneuolam, cui in omni honesto officiorum genere, seruire imprimis cupio. Etsi aūt nō dubito quin sine mea hac admonitiōe, quæ naturæ tuæ ad omnem humanitatis laudem contendentis est facilitas, studiose omnia sit Exc. T. factura, quæ res mea postulat, tamen volui amoris nostri mutui fiducia leuem hanc admonitionem, tanquam calcar currenti induere, quo magis ea intelligeret, omnes meas rationes in ipsius tutela atq; fide defixas esse. Habeo enim præter T. Exc. apud Imperat. Maiestatem neminem, cui hanc meam caussam possim commendare. Si quis vllus vnquam vsus mei vicissim esse eidem poterit, non committam, vt vel grati animi voluntatem, vel studium diligentiamq; meam desiderare possit. Dominus Deus eandem Reipub. benè ac sanctè gerendæ, vnà cum ornatissima vxore saluam atque incolumem conseruet. Coloniæ 29. Iulij, Anni 1562.

Cia-

CLARISSIMO AMPLISsimoque viro D. Stephano Laureo Ampſphordieſi Medicinarum Doctori & à curatiōe inuictiſſimi ſemperque augusti Ferdinandi Imperatoris Romani &c. ſuo &c.

QVantam mihi animi rerumq; perturbationem attulerit perfidia N. qui à me ſupra ſeptem thalerorum milia habent, eius ſignificationē T. Exc. feci Clariſſ. D. Doctor, cum nuper Francofurti in Electione Romani regis aliquotiens congrederemur. Etſi autem omnes meæ res atq; opes huius facti indignitate atq; infortunio cōciderint, & quod multis annis, multa laboris contentioné, indefeſſo ſtudio partum & acquiſitum fuit, id breui momento, non vlla mea culpa, ſed nimis magna fide, ſeu potius illiberali facto N. perierit: nolui tamen ita languori me dedere, aut etiam malorum concurſu defatigare, vt ingraueſcentem ætatem meam ſuſtinerem, inerti ocio contabeſcere. Eſt enim omniū noſtū, q. immortalitatis ſenſu ducimur, & longius quam vitæ ſpaciū exile poſtulat, de ſpe & gloria poſteritatis cogitam⁹, ita ratiōes noſtras aduerſus oēm fortunā cōfirmatas velle habere, vt non aliunde, ſed ex noſtra virtute, modeſtia & patiētia pēdere velim⁹. Vt igitur ab angorib. animū

ad ea

ad ea abducerem, quarum dignitate liberalis oblectatio pararetur, conscripsi tres libros de Ciuili Politia, quos & si nomini Impatoriæ Maiestatis inscripserim, præclarum tamen testimonium magnarum virtutum serenissimi Romanorũm regis Ferdinãdi in ipsa Epistola dedicatoria feci, vt eius Maiestas intelligat, omnia mea studia in eius venerationem atque laudis prædicationem esse cõuersa. Non potui per equos plura quam duo eius exemplaria transmittere, cùm alioquin non fuerim commissurus, vt non vno Exemplari te Clarissimum virum singularemque meum fautorem donarem, quod tamen libenter sum meliori occasione facturus. Et quoniam eadem tua Excell. admirabili Dei benignitate facta, & generata est ad omnem humanitatis laudem, neq; maior in eadẽ resideat virtus, quam eadem vt posit & velit optimorum hominũ studijs gratificari, pro nostra amicitia, aut mea potius erga te obseruantia perpetua rogo, in eam cogitationem incumbas, quo modo honestius & vtilius meus hic liber de Ciuili Politia offerri posit Regiæ Maiestati. Quod vti per Excell. T. futurum planè confido, ita eidem vicißim polliceor, semperque præstabo, si quid pro ea potero, totum illud me ad eius amplitudinem conuersurum, quam Deus pro sua Clementia saluam & incolumem conseruare dignetur. Coloniæ 29. Iulij Anno 1563.

Cla-

CLARISSIMIS AMPLISsimisq; viris, familiæ genere ac virtute præstantibus D. Cōcellario ac reliquis Consiliarijs illustriss. principis electoris &c. N.N. &c. suis &c.

CVM superioribus annis, Clarissimi viri, necessarius quidā amicus in vsum N. à me pecuniam, cuius summa nunc septem thalerorum millia egreditur, ꝓ nostra cōiunctione atq; perpetua animi inductione rogaret, non detrectaui, amici rogantis voluntati morem gerens, hanc pecuniam illi in vsum N. dare. Existimaui enim, N. quorum vitæ ac nominis existimatio, industria in rebus agendis, fides in negocijs conficiendis, tum mihi magnopere commendabatur, viros bonos esse, & eum pecuniæ vsum rectum fore, qui in amicorum honestas rationes atq; vtilitates conuerteretur. Quæ spes vt me præter omnem expectationem fefellit, ita in magnas perturbationes animi, etiam rerum difficultates conijcior, culpa eorundem qui à data fide, quæ propria est bonorum hominum, etiam dicta inter nos conuentionis lege, cuius obseruatio iuris naturalis est, declinātes, nec sortem mihi, nec annuam eius pensionem in hunc vsq; diem, persoluerūt. Alijs in nationibus inferioris Germaniæ, nimius est luxus & illiberalis quæ-

dam

dãlicẽtia cõcedendi quinquennalis spacij beneficij, quod ijs qui videntur bonis cedere velle, plerunq; in grauem Creditorum læsionem solet concedi. Nostra Germaniæ pars, cuius maiestas in vera officij religione, integritate iudiciorum, & singulari datæ fidei obseruatione fuit defixa atq; locata, hactenus seuerè in eos animaduertit, qui non soluendo id, quod debebatur, dirimere ciuilem societatẽ, etiam submouere hominum commercia videbantur. Nõ concupisco cuiusquiam afflictionem, saltem vt meum ex æquo & bono consequar, sedulo ago. Et quoniam per N. intellectum mihi est, illustriss. principem Electorem N. ad rogationem eorũ creditorum, quorum ære ac data pecunia mutua obstricti sunt N. in arrestum siue sequestrationem deductam eam pecuniam esse, quam ijdem Dominis ab N. tanquam vasallis eiusdem principis Electoris, in iudicio Imperial. Cameræ actione adita prosequuntur, & mihi ius, vi datæ obligationis omnium bonorum, in nomina ipsorum N. competit, valde ac pro perpetua mea erga vos obseruantia rogo, vt quoniam clementiss. Deus, nihil vobis amplius, nihil fortuna illustrius largita sit, quã vt velitis & possitis eos vestra benignitate alleuare, qui indignissimè & contra fidem bonam læduntur, ne grauemini apud gratiosiss. vestrum principem Electorẽ efficere, quo illud debitũ, quod N. à cõitib. in N. exigunt, tanquam nomen mihi in vim generalis

talis obligationis datæ, arrestari quoq; possit. Quod vti à vobis futurum, magna me spes tenet, ita hoc vobis singulis persuadere debetis, si quis vsus mei vobis in quocunque honesto officiorum genere esse poterit, eum me libenter & spontanea voluntate mihi deposcere velle. Coloniæ 28. Martij Anni 1563.

NN. S. P.

IN *quantas animi & rerũ perturbationes, perfidia N. deuenerim, iam ante, vt ꝑ multis alijs, intellectũ tibi est vir amplissime, singularis fautor atq; amice. Tulit ita casus infestus & quædam furiosi huius sæculi lues tanquã pestis, vt in quorum tutelam atq; fidem res nostras demus, eorũ fraude in fortunæ dimicationem descendamus, Quod magna & indefessa laboris cõtentiõe, susceptoq; vitæ periculo, præcipue Dei erga oẽs nos clementis benignitate partum est, hoc ipsum impia, barbara ac prorsus immanis negociatorũ iniquitas, breui temporis momento abstulit. Non est per me insolitum lucrum, quod interesse dicimus, affectatum, vel in tradenda mea pecunia quæsitum: secutus sum coniunctissimi amici persuasionem atque fidem quæ nunc mihi fraudi est atque damno. Te virum bonum ad oẽm benignitatis laudem creatum, pro vetere nostra amicitia rogo, vt quod à generoso Domino meo Comite in N. peto, eius me participẽ facias. Agnosces apud me valere memoriã accepti & declarati officij. Quod mihi sit ex-*

pe-

pectādum fac quæso cognoſcam. Vxorem tibi tuis moribus atq; ingenio, doctrina & pietate culto, dignam etiam obſequentem contigiſſe gratulor, ex animique veriſsimis affectibus gaudeo. Ex eo quod mihi debetur, velim, etiam pro noſtra vetere amicitia rogo, vt illi dari cures pro tuo arbitrio, honorarium quatuor thalerorum, non alia, quam veræ virtutis, mutuæq; noſtræ beneuolentiæ cauſſa. Deus vtrunq; veſtrum ſaluum atq; felicem cōſeruet, Coloniæ. 1. c. Martij Anni 1564.

Tuus in omni officiorum genere

Iacob. Omphalius. D.

D. CHRISTOPHORO Matthiæ.

CVM vir Clariſsime, nihil præſtantius Deus, nihil natura T. Ex. maius largita ſit, quā ea vt poſsit & velit bonis viris, qui nimia quorundam hominum perſuaſione, in diſcrimen ſunt adducti, opitulari, & eum in alienis difficultatibus animum ſibi induere, quem vnuſquiſq; ſibi in ſuis periculis adſumere ſolet, omnibus precibus abs T. Ex. contendo, quas literas promotoriales ratione crediti per me dati ad illuſtriſsimum principem ac ducem N. mihi dari à Reuerendiſsimo Archiepiſcopo N. principe Electore rogauerim, eas vt conſequi

sequi possim. Sunt enim multi ac magni viri, quorum prudentia in spem adducor, vt earum literarum vsum mihi sperē profuturum. Si quis vllus mei aliquando vsus T. Exc. vicissim poterit esse, non detrectabo vllum officium.

AD D. OFFICIALEM. N.

QVAE vis atq; potestas sit calumniæ ac inuidiæ, venerabilis amplissimeq; Domine Officialis, id in meo casu infesto sentio. Nam etsi Deum animi cōscientiaque meæ testem habeam, quod nullas mihi vnquam aduocationis partes sumpserim in causa N. tamē impij illi monachi, vt optimorū hominum studia pacis atq; concordiæ turbent, in me absentem, indefensum, & de illis non malè meritum, illiberalia conuitia atq; criminationes spargunt: quas conabor vel iure, vel scripto publico conuellere. Quare rogo, cum tua dignitas quoque sciat, ante institutam amicabilem compositionem, nihil me in hac caussa vnquam pro nostro Reuerendo principe ac Domino N. egisse: & quod viderem concordiam per monachos reijci, me noluisse vitandæ offensionis causa, quicquam in hac causa amplius facere; vt tuo testimonio, epistola, ædito, hoc meum studium, rectum & amicum conatum attestari hanc etiam operam fidemque tuam pietati Christianæ ac in-

nocentiæ,(cum hoc ipsum bona conscientia ac veritate fieri queat)præstare velis. Si quid vicissim in omni officiorum genere præstare potero, senties nec voluntatē meam, nec fidē, nec studium tuæ dignitati defuturum. Christus omnipotens tuam valetudinem feliciter conseruet. Expecto autem responsum dignitatis tuæ in vim aliquam testimonij. Ex Duisseldorpio 6. Nouemb. Anno 53.

Iacob. Omphal.

AD D. N. CANCELlarium.

ETsi venerabilis amplissimeq́ʒ Domine Cancellarie, præter Dominum Deum, omnium quæ acta sunt, verum & · lum iudicem, te ac Doctorem Christianum VVeick, testem habeam, quòd in cōtrouersa causa N. cōtra N. nullā aduocationem præter postremam hanc amicabilem tractationem sumpserim, tamen ambitiosi illi monachi, insignem calumniam in me absentem ac indefensum coniecerunt, quo magis animum N. alioquin à me alienatum, in me vehementius concitarent, meq́ʒ hac causa vniuersa expellerēt, expulsum suis mendacijs, quæ euidentissima sunt, operirent. Quod ipsum quàm rectè ac piè fiat, Christus vindicabit. Suspicari certè non potueram, hoc meum studium, quod tranquillitatis communis causa suscepi, tantum mihi odij excitaturum. Et sunt ex ordine Consiliariorum àliquot, qui obscurè

ſcurè dicunt, Reuerendum in Chriſto principem ac D. N. gratioſum Dominum meum valdè frigidè me, & (vt illi aiunt) cortuſano more excuſaſſe, quod tamen non credo, cùm eximia ac ſpectata eius virtute ac probitate, tum verò quorundam hominum nimio calumniandi ſtudio adductus. Et poterit me conſolari conſcientia recti, quando etiam principum virorum rectæ actiones non carent malorum hominum calumnijs: cuius rei exempla nuſquam non extant. Tuam autem dignitatem pro noſtra amicitia & mea erga illam voluntate perpetua rogo, vt quid poſtremo cum abijſſem actum per noſtrum principem cum N. ſit, & quæ diſputationis, etiam obiectæ criminationis ratio fuerit, id pro noſtra fide atq; taciturnitate ad me perſcribere velis. Scribo has annexas literas ad eundem noſtrum principem Epiſcopum N. vt pro natura ſuæ bonitate atquè Clementia excuſationem mei ſuſcipere velit, qui eius gratiæ cauſa, in hanc perturbationem ſum coniectus. Velim autem principem in hanc rationem Epiſtolæ meæ reſpondere, qua in re vt tuum mihi ſtudium atq; beneuolentiam declarare velis, etiam atq; etiam rogo. Si quid in quocunque officiorum genere præſtare viciſsim potero, non deſiderabis fidem diligentiamq; meam. Datum Duiſſeldorpij. 6. Nouemb. Anno 53.

Iacob. Omph.

IACOB. OMPHALIVS Ludouico Hillessemio suo S. D.

CVM, omnes eos, qui posteritatis sensu atque spe ducti, ingenij sui vim omnem ad earum rerum studia conuertunt, quarum est gloria omnis cum Reipub. dignitate coniuncta, tum multis de caussis valde te amo. Nam studij ingenijque similitudo quadam, cuius vis pracipua est ad constituendam amicitia aeternitatem, & ipsa illa cōmunis patria charitas sic te mihi coniunxit, planè vt cupiam meum tibi in omni officiorum genere, quod quidem cum vtriusque dignitate sit coniunctum, studium declarare, vel mei saltem erga te animi, emetiri propensionem. Hanc enim spem cogitationemque de te habeo, vt tu in optimo aetatis flexu, & quadam institutionis recta felicitate is sis aliquando futurus, qui senescentem patria nostra laudem possis vel illustrare, vel in eam disciplina veteris amplitudinem, vnde deiici ac ruere videtur, publico omnium bono restituere. Nobis certè in magnis rerum perturbationibus in graui ac deserta egestate, qua cogitationum nostrarum spem propè omnem fregit, non licuit eam, quam tibi caeterisque praclaris ingenijs optamus, consequi eruditionis perfectionem, & aetate deuenimus in hanc communium temporum conuersionem, qua optimorum hominum studia magnis nuper seditioni

tionibus afflixit. Tibi felix ad omnes disciplinas perdiscēdas ingenium, & ea fortunæ benignitas, quæ tibi omnis sollicitudinis summam adferre possit alleuationem. Quo maiore studio in hanc curā incumbere debes, vt excitatam de nascente ingenij tui laude expectationem, non solum sustineas, verum etiam magno aliquo ac præclaro conatu superes. Vale & valetudinem nobis studijsque conserua. Spiræ ex adib. nostris 3. Idus: Octob: Anno, 1537.

EIDEM.

MVLTAE sunt causæ, Ornatißime Ludouice, quamobrem fidem tibi meam in negocijs, beneuolentiam in Ciuilis officij religione, industriam in exurgentis studij tui laude amplificanda in primis declarare cupiam. Non enim meum erga te singularem amorem natura illa sanguinisque cognatio solùm constituit, aut prouexit studij similitudo, quæ æternas gignere amicitias solet, aut voluntas deniq; vtriusq;, animorūque consensio exercuit: sed ea mihi necessaria magis amplectendi tui ratio videtur, quod in eam præstātißimarū rerum cogitationem ac curā magnis conatibus incumbas, quarum dignitas & senescentem patriæ nostræ laudem magnopere, vt spero, illustrabit, & Reipub. cuius nuper ægræ ac prope depositæ partes omnes fuerant, magno fu-

tura est adiumento. Nam eam vitæ rationem es ingressus, cuius amplissimus in constituenda Rep. propugnandisq; ciuium fortunis vsus esse poterit: & cum hoc tibi in optima ætate sumes, nihil vt magnopere præter honestatem & ingenij gloriã, qua sola nominis nostri æternitas constituitur, expetendum putes, facilè omnem amplissimarũ rerum laudem, ac principum etiam virorum gratiam consequeris. Hæc si mihi causa colendi tui non maxima foret, facilè tamen patris tui erga me perspecta pietas, cum summa beneuolẽtia impelleret, vt ad tuas me rationes, voluntatemque planè conformarem. Quare pro mea summa ac perpetua erga te voluntate rogo, vt sustinere atq; amplificare conceptam de te expectationem velis, & de Omphalio tuo omnia in omni officiorũ genere studia expectare, quæ cum aliqua familia tuæ ac nominis coniuncta sint dignitate. Remitto ita vt iusseras syngrapham, loco acceptilationis. Agnoscit creditor beneuolentiam tuam non sine consuetudinis tuæ ac vitæ laude, cui ego quoq; vt fides me cogit, libenter seruire soleo. Vale charissime Ludouice & parenti vtrique me commenda. Spiræ ex ædibus nostris 3. Octob. 1538.

Tuus per omnia Iacob. Omph.
Antoniacensis.

Agnoſcis hic Bartholianam non Ciceronianam Epiſtolam, &c.

IACOB. OMPHALIVS Antonio Hillessemio S. P.

Multæ ac magnæ sunt artes charissime Antoni Hillessemi quibus & vitæ dignitas & verus gloriæ splendor paratur, vna tamen est Iurisperitia, quę semper homines in magnos honores & amplissimũ dignitatis ordinem collocauit. Docet enim ea, quę esse debeat hominũ coniunctio, quæ iuris conseruandi æquabilitas, quæ iusti & iniusti regula: nobis vt persuadeamus, nihil maiore studio amplectendũ esse, quam vt suum cuiq; tribuamus, viuamus honestè, sine iusta cuiusquã vel indignatione vel læsione: Quæ cum veri Iurisconsulti partes atque officia, non obscurè liquet, quam præclarum gloriæ iter ingrediantur, qui sua studia posita & defixa habent in huius pulcherrimæ artis præceptionibus tradendis. Mihi sanè, vt in quadam ingenij atque rerum paupertate, etiam naturæ implacabilitate non licuit eò, quo contendere sum conatus, peruenire, & eum studiorum progressum facere, quorum magnus aliquis vsus in communem posit conferri vtilitatem. Ita te qui optimis parentibus natus, eorum cura atque opibus sis adiutus & iam inde à prima ætate, liberaliter institutus, maiorem in modum rogo, nihil vt cum solida virtutis gloria, cùm optimarum artium cognitione &

iuris ſcientia conferendum eſſe tibi perſuadere velis. Hæc autem ſcientia, quaſi in altißimo honoris loco poſita, magnam laboris contentionem, aßiduitatem, & quandam quaſi à cæteris abalienationem requirit, neq; ſe in diuerſas res diuelli patitur. Quod & ego vſu ſum expertus & ipſe aliquando agnoſces. Poterit autem tibi in primo huius ſtudij exordio magno adiumento eſſe Ornatißimus Eruditißimusq; vir D. Caſparus Aldenich I.C. qui cum gratia & vetus mihi fuit conſuetudo, cui tua ſtudia ſcripta Epiſtola commendaui, ſi huius fortè commentationis meæ fructus aliquis cum tuis rationibus videri poßit coniunctus. Deus pro ſua in nos clementia ſaluum te atque incolumem conſeruet. Ex illuſtriſ. principis mei aula, 6. Februarij, Anno. 1566.

BAPTISMI TVI SVSCEptor & Cognatus Iacob. Omphalius. D.

Godefredo Raſſeller &c.

ACTIO q̄ meo nomine aduerſus N. cū Doctore N. nō minore cū pietate quàm diligentia eſt ſuſcepta, perquam grata mihi fuit, atq; ad cumulum reliquorum tuorum in me beneficiorum accedit, & ſi res ſuccedat, cuius exitus admodum varius eſt, ſenties benignam meam voluntatem,

tem, tibi ac tuis quos in numero meorum habeo, nullo nec tempore nec casu defuturam. Mitto scriptũ ad D. N. quod à te lectum & aliquo modo tibi conueniente consignatum poteris ad illum transmittere. Concordia sublatam esse controuersiam inter te & insulsos recti iudicij egentes homines gaudeo, non tam causa eorum qui turpiter sunt coniuncti, quàm studio tuæ tranquillitatis, quam habere maximam poteris. Vxori tuæ filiæ meæ charissimæ mittam agnitæ gratitudinis causa, vile honorarium, tanquam munus leuidense quod mihi post dies aliquot ex Ciuitate Arnheim erit expectandum. Nam hoc tempore, quod quidem dignum vtilitate maiore foret, haberi non poterit. Optassem me adferre potuisse in meæ atque tuæ vxoris vsum, aut potius voluptatẽ, ostrea atq; conchas, sed metus putredinis vetuit. Mitto exemplar Ciuilis politias pro meo compatre ac communi amico, D. N. Deus suã nobis det Clementiam, Coloniæ, in quam sub hoc tempus sum ingressus, 12. Iunij, Anni 64.

EIDEM.

ACcepto grauissimo vulnere, quod mihi equus ante biduum inflixit in tibiam rectã, non possum ipse nec eques nec nauigio, in hoc excurrentis Rheni aduerso nixu Francofurtum me conferre, hactenus etiam illustrissimi principis

mei negocijs detentus, vix sum charissime fili pro mea in te voluntate petere ausus, vt vicem meam adsumere atq; gerere velis in exigenda sorte, si qua ratione fieri queat, & item duabus pensionibus à fratribus N. aut si hoc, quòd illi co̅uentionis lege non steterint, omnino impetrari nequeat, vt pensiones duæ mihi solua̅tur constituta meliore vel hypotheca vel dato fideiussore, aut pignore, idque ad exemplum aliorum creditorum. scripsi in eam rationem D. N. & N. meis compatribus, rogauiq; eos, vt mihi consilio, ope & quacunque ratione adesse velint, vita̅di maioris inco̅modi causa. Si casus ita se obtulerit, vt ipse hoc tempore Francofurtum adire meo nomine ac sumptu nequeas, vel abesse non possis ab aula, quoru̅ tamen neutrum velim esse, in eum sanè casum, huic meo Amanuensi Petro negocium dedi, vt se hac de causa Francofurtum, quo melius poterit, modo co̅ferat, meumq; negocium strenue agat, etiamsi tu plus industria, consilio & authoritate valere, etiam conficere possis. Quicquid in hanc rem, vel studij, vel operæ, vel sumptus impenderis, reddam cum fœnore, Deus tuam vxorisque valetudinem feliciter conseruet. Coloniæ 19. Martij, Anni, 62.

EIDEM.

NEC *necesse habebas vir ornatissime, clarissime fili, nec vsus postulabat, vt pro aduehendis*

*hēdis liberis meis & fortè vxore currū adduci cu rar
aueris. Nā & si ea res veram certamq; tuæ erga omnes nos, cum pietatis tum verò amicitiæ perpetuæ significationem habeat, de qua nullam dubitationem habui vnquam, maluissem tamen hanc nimiam tuam curam atq; sollicitudinem deponi potuisse, propterea quod ea tibi oneri & molestia sit, qua sanè indignus es. Equidem constitui hic consistere, & Dei clementis voluntatem expectare, quando nulla me res perinde atq; metuenda sepulturæ deformitas deterret. Mira est & abhorrenda obstinacitas, quæ nec frangi verbo Dei, nec cōuelli tormentorum metu potest. Et ea est quorundam in omni propere, etiam in magna ingenij recti paupertate atq; inopia audax confidentia, & quidam tamē lethalis morbus, qui nec curationem nec remedium sibi adferri stustineat. Mihi cum Dauide orandum, ne spiritum rectum conseruata cordis munditia, omnipotens nobis adimat. Inuitus hæc, insigni animi dolore commotus ad te perscribo, in quem omnes meas perturbationes locare atque desigere, pro nostri sanguinis iure soleo. Antea me longa itineris contentione debilitatum, nunc podagra ex frigore concepta, diuexat. Omnia apud nos sunt tristia, neglecta quoque res domestica, nihil hactenus vel boum vel porcorum accepi, neq; quicquam tale expecto. Nā pestis metu facilè est inuenire occasionem, quasi non omnibus, vbi certo*

domi-

domicilio consistam, cõstet. Nobilis vir N. scripsit mihi se velle dimidiatum vas vini ad me dare, modo cognoscat quem in locum vinum aduehi velim. Et quoniam vineatorem suum habet, non procul à Bonna trans Rhenum, valdè rogo ne graueris ad illum, si eius potestas haberi poterit, perscribere, vt curet vinum Coloniam in meas ædes aduehi, cuius sanè sum cupidissimus, propterea q͛d multis hoc tempore rebus etiam pecunia destituar, quam alioquin ad te fueram missurus, amicè rogans ne hanc meam cessationem ægrè feras. Persolui etenim multam quam debui pecuniam intra dies paucos. Vale feliciter vna cum vxore, atque vniuersa familia. Vxor & ego rogamus magnopere vt Omphalius ad nos mœrentes redire possit. 1. Nouemb. Anni. 64.

EIDEM.

IN magna animi mei ægritudine, vir amplissime charissimeq; fili, quam mihi vxoris meæ valetudo etiam tua, vti mihi obnunciatum est, & febris symptomate male me afficiẽte attulit, gratissima fuit tua significatio vxoris puerperæ, quæ te voluit pulchræ filiæ esse parentem. Et quod mea vxor conualescat, cuius meliorem valetudinem malo, quam ipsius mei hominis senis, in sepulchrum contendentis videre. Quod me baptismi

tan-

tanquam susceptorem honore digneris, gratias habeo maximas, petoq; à te mihi permitti, vt ante diem Dominicum 23. Augusti dilectissimæ vxori adesse queam, ad quam scribo, & saluto tuã vxorem, filiam meam vnice dilectam, tibique in omni officiorum genere studium & voluntatem perpetuam offero. vale, Coloniæ 16. Augusti Anni. 62.

EIDEM.

QVI has adfert clarissime fili, eum petijt tibi commendari pastor noster Diuæ Columbæ, ad cuius rogationem has promotoriales dare volui, gratificatus voluntati Domini pastoris, bene de omnibus nobis meriti Quantum itaq; officij religio postulat, poteris cognita prius ex illo causa studium tuum eidem declarare. Vale, Coloniæ. 17. Iulij, 62.

S. P.

IN maximis animi mei permotionibus, quas mihi amicissimi hominis casus infestus & admirabilis quædam fati acerbitas impie iussit, gratissimæ tuæ fuerunt literæ. Nam & occasionẽ mihi, qua tuis rationibus gratificarer, oblatam vehementer gaudebam & in hoc nascentis fortunæ atque dignitatis tuæ ambitu, cupiebam eundem me speratæ aliquando dignitatis tuæ esse

fau-

fautorem, quem ipse ad ingrediendam humanarum ingenuarumq; artium rationem, authorem ac principem tibi fuisse, ingenuæ voluntatis iudicio profiteris. Cum enim omnibus ijs, quorum industria exurgentisq; studij conatus, in aliqua ingenij laude atque gloria versatur, summa animi mei beneuolentia ac fide suffragari consueuerim, tum verò tibi propter egregias animi virtutes, ac quandam naturæ tuæ excellentiam, meam claudi benignitatem prorsus nolo. Neque enim mea erga omnes eruditos veneratio, vllam officij patitur exceptionem, neque tibi, qui vitæ studiorumq; societate mihi fueris coniunctus, in vllo officiorum genere, quod quidem à me præstari possit, deesse possum. Quare de meo erga te animo hanc velim cogitationem &c. supple ex formulis subiectis. Et quanquam nulla mihi nunc occasio data sit tibi gratificandi, si tamen vlla sese mihi ostenderit, dabo operam vt intelligas &c.

I. O. STEPHANO DOleto. S. P. D.

CONsuetudinem meam ad te scribendi, superioribus diebus intermisi, non obliuione amicitiæ nostræ, nec neglectione mea erga te summæ & perpetuæ voluntatis, sed quòd in eam mihi curam cogitationemq; incumbendum foret, vt cum mea aliqua industria, tum verò optimorum hominum suffragatione studij mei cursum conse-

que-

querer sempiternum. Graues enim & acerbos cõmunium temporum, valetudinisque casus, in hoc altißimo studiorum secessu, iam ferè toto biennio pertuli, neque te, qui longo humanitatis exercendæ vsu certum tibi rerum omnium iudicium paraueris, clam esse potest, quanta hic sit quorundam hominum aliena laude dolentium pestis, quãta dignitatis ingenuarum artium studijs partæ oppreßio. Quo mihi maiore studio ac diligentia in illustri gratia retinendi fuerunt, qui me tanquam ex longi studij iactatione in tranquillißimum honoris portum adduxerunt, & oppressam virtutem, ne suo pulsa loco, alienis sordibus obsolesceret, diuino suo studio aduersus eos excitarũt, quorum mentes nefariæ, cuius neceßitudinem laude atque honoribus amplificare debebant, eius existimationem traducere iucunditatisq; sensum adimere sunt conati. Nunc verò magnis curis alleuatus, quicquid reliquum erit ætatis, id vniuersum ad nominis tui gloriam vel tuendam vel illustrandam conuertam. Cuius meæ erga te voluntatis causas habeo plurimas, vel meæ in omnes eos beneuolẽtiæ, qui spe atq; animo de gloria, de nominis sui commemoratione, & omni posteritate adæquanda cogitant, vel præclaris tui in te ingenij, q. pulcherrimis tuis scriptis nomentuũ ab aliorũ vendicaueris iniuria. Neq; enim aliud mihi iucundius ad animi mei lætitiã, q̃ quod me tibi charißimum esse intelligam, neq; illustrius ad nominis mei p̄dica.ti-

cationem accedere potuit, quàm vt à te laudarer, cuius felix ingenium, excellens naturæ benignitas, rara eloquentia, orbem propè vniuersum in sui pertraxit admirationem. Hæc si causa te mihi totum non conciliaret, nullum tamen officium sine graui culpa præterire me posse arbitror. Quare, &c.

S. P.

POstquam à te discessi Tolosam profectus, nemo fuit, cuius consuetudo aut delectare animum meum posset, aut solari, tùm quòd mirificus erga me amor tuus multis in rebus mihi perspectus esset, tùm quòd vnus omnium sis, in cuius facilitate, ingenijq; moderatione, voluptas mea omnis residet. Facit hic amor erga me mutuus, quem cognationis vis primum peperit, voluntatis vtriusq; exercuit, naturæ quædam studijq; similitudo muniuit, vt quo diutius iucundissima consuetudinis tuæ voluptate mihi carendum sit, hoc tui desiderio magis ac magis accendar quotidiè. Neque enim te, qui longo exercendæ humanitatis vsu in magnam Ciuilis vitæ laudem morumq; commendationem incubuisti, clam esse potest, quam plena voluptatis ea amicitia sit, quæ communi virtutis voluntate ac vitæ terrarumq; societate suscipitur. Auxit etiam animi mei ægritudinem literarum, quæ absentiæ desiderium si non extinguere,

guere, lenire certè possent, diuturna intermißio, & casus infestus, qui sicut florentibus rebus incũbit, ita magnarum cogitationum mearum spem propè omnem fregit. Incidimus enim eodem ferè anno in durißimam febrim, cuius fracti sæuitia, ægrè perpetuam illam animi claritatem magnitudinemque, quæ ex rebus præclarè agendis, suam dignitatem, suam adferre constantiam solet, vel retinere potuimus, vel referre ad intermissa legum studia. Fit enim, vt celsum animi impetum debilitet languentis corporis infirmitas, ne magnam sui admirationem, integrum florẽsque ingenium excitare poßit, nisi prospera & cõmoda valetudine fulciatur. Indixit hanc legem rebus omnibus quarum communione hic orbis atque vniuersitas nititur, prouida natura, vt stare diu nisi sociata functione non possent. Nec dubito quin morbi gliscentis difficultatem cõcitauerint studij paulo contentius suscepti vehementia, & dolor quidam iniusta quadam ex contumelia contractus, quam vir quidam illiberalis mihi inussit, vt nunc præcipitantis festinationis & stultißimæ misericordiæ pœnas dem grauißimas. Colligo tamen me ipsum, & tanquam ij, qui magnis fluctibus iactati, ex alto portum, in quem prospiciunt, nimia vitæ cupiditate sensum omnem obiti periculi amittunt, sic mihi modo viuere aliqua cum dignitate liceat, non molestißima est fortunæ amißio. De rerum mearum statu, nisi ipse hoc

vt facerem, efflagitares, non arbitrarer ad te scribi oportere. Sunt enim pertenues atq; obscura & partim nimia mea facilitate, quæ tamen in rebus amicorum augendis esse debet maxima, non mediocriter attritæ, partim etiam longæ ægritudinis molestia & acerbitate exhaustæ. Quod minus libenter tibi, quem valde amo, in hac re satis facio, non fit detrectatione officij, aut inhumanitate aliqua, sed quod vereor, ne meorum malorũ memoria animũ effodiat tuum, & acri quodam mœrore afficiat. quando tamen ita præcipis & ego quoque magnam alleuationem ad deponendam mœrentis animi debilitationem habere semper existimaui hanc consolationem, qua amicus se promittit amico, scribam de rebus omnibus copiosius fortasse, quam studij tui magnitudo postulat, sed tamen non frequentius quàm ipse velis. Venit ad me Ioachimus Polites admirabili quodam fato & plus quam prodigioso fortunæ ludibrio, in rerum suarum omnium discrimen adductus, & spoliato, de equo mea pecunia prospexi, qua tamẽ ægrè admodum careo. Hic in Italiam profectus n[illegible]hil interea ad me rescripsit. Posthac Calend. Decembrib. quòd res sic meæ ferrent, hospitisque voluntas, magno omnium consensu ac suffragatione adoptatus sum in Iurisperitorum collegium, vt prolyta essem, quo die, qui antea mihi ad suscipienda legum studia authores atq; principes extitissent, eosdem speratæ dignitatis fautores habui, ma-

magna nominis mei laude atq; commendatione. Nemo omnium disputatiõibus meis interfuit, qui non de iure publice respondenti, siue amore ductus, siue iudicio, ad laudem ingenij doctrinaque famam, summo, omnia concederet. Quod singulis debebatur, id mihi vniuersa hominum memoria prædicandum, plerique quo maior existimationis, studijque mei ratio haberetur, admirabili benignitatis exemplo, publice remiserunt. In hoc tam læto ac sperato partæ dignitatis successu, rursum in nouum rapior infortunium, nimio humanitatis studio lapsus. Cõsuetudo mihi aliquot diebus fuit cum duobus Flandris, optimis iuuenibus, & omnibus rebus fortunæq; subsidijs ad ius perdiscendum instructissimis, horum commendatione in amicitiam ac familiaritatem admisi quendã N. Mechliniensem, qui se latronum insidijs oppressum, fortunisq; spoliatum, magna contentione & mendacij dissimulatione, nobis probabat. Hic nos immodicis precibus partim fracti, partim etiam humanæ sortis commiseratione, quam patria communis charitas excitare solet, impulsi, in omnis fortunæ ac vitæ communitatem illum admittimus, germanorum fidem secuti. Præbuit ille primis aliquot diebus magnam nobis excellentis virtutis opinionem, quo simulata illius vrbanitas, meam pietatem, animorumq; beneuolentiam magis excitaret. Post mẽsem quartũ, magno iã ære alieno demersꝰ, quo suã apud nos fidẽ aliqua etiã

beneuolentia liberare posset, falsis literis proba constitutam sibi N. pecuniam esse, & nos promissis eo inuitat, vt in vsum itineris præter viaticum, pallium, pileum, ocreas, annulos aureos, quæ omnia mea erant, equum quoque conductitium, facta à nobis fiducia locatori, interpositaq́ue fide nostra, illius fidei permiserimus. His rebus instructus ille perditissimus fraudator, fugitiuus bonorum decoctor, desperatusq; nepos, quem natura ad omnem fraudem peperit, fortuna fundauit, amicitiæ necessitatem, pietatis religionem, fidem suam, iura omnia officij humanitatisq; violauit. Neque enim interim de illo quicquam resciuimus, ac spoliati fortunis quoque nostris, pro equo conductitio numerare legib. coacti sumus septendecim coronatos solares. Pudet me pigetque meæ nimiæ facilitatis, qua ille faudator, qui omnia naturæ indústriæque instrumenta, ad nostram perniciem nimis, quam dissimulanter conuertit, tam superbè & impiè est abusus. De illo si quicquam istic resciueris, fidei erit tuæ, vt quam citissimè moneas: facies autem me de rebus omnibus quæ ad nos pertinent, certiorem. Quum statueris sub autumnum in patriam redire, adiungam me tibi itineris comitem. Nam mea me ætas & infirma valetudo admonet, vt certum vitæ genus, in cuius perpetuitate sine magna offensione constare mihi possim, de sententia amicorum deligam, si mediocris mihi in his rebus afflictis pecunia super-

per-

peressét, ac decem me aureis iuuare posses, fierem doctor, ne ad nugas hæsisse videri possim. Excusabis desertam meam egestatem, si importune te ad monuisse videar, & tu mihi, quæ rogo, præstare, nequeas. Qui has tibi adfert, magnam meorum habet consuetudinem: proinde tu ad me scribito, aut etiam, si videbitur, pecuniam mittito, quod tamen tuo sine incommodo fiat, &c.

GVNTERIO.

NOndum satis constitui, maiorem ne animi molestiam ex literarum tuarum intermissione conceperim, quam voluptatem ex quotidiano illo sermone qui de multiplicis eruditionis tuæ laude, de facillimis moribus, de professionis commendatione, clarissimus honorificentissimusque habetur. Etenim multorum sermonibus vsurpatur, vnum te esse, qui germanus Ciuitate Romana Galenium donaueris. Romanam iuuentutem in Græcorum possessionem auitamq; laudem quotidie magna auditorum affluentia atq; admiratione restituas, nec industria solum, aut ingenio cæteros omnes, qui in eruditionis gloria versantur, facile vincas, sed interpretandi quoque fide & alta quadam magnarum disciplinarum cognitione superes. Magna profecto ingenij tui, immortalisq; hæc laus est, quàm tibi ex optimarum artium vsurpatione toto ferè orbe amplissimam excitasti, sed tamen eam illustriorem faciet cum excitare sibi laudē ex aliqua re.

reliquus ætatis tuæ decursus, qui te ad speratum eruditionis finem propè detulit, tum quoque incredibilis humanitatis gratia, quam in te semper sum admiratus. Eam mihi nō inuidisse videberis, si animum meum, qui longo malorum vsu iam cō tabuit, pulcherrimis iucundißimisque literis tuis alleuaueris, & quod in Epistola ad Gargarum scripta peto, pro tua in me singulari beneuolentia confici curaueris. Commendabis me officiosißime vniuersæ tuæ familiæ Tolosæ. 4. Idus Feb. Anno &c. 1536.

AD ZEBVDEVM.

QVOD rariores meæ ad te literæ perferātur, doctißime Zebudæe, certè suspicare, illa tui obliuione aut etiam mea negligentia non fieri, sed quod eiusmodi scribendi officium, in hoc tam alto studij mei secessu, cum ipsis propè humanitatis literis, vel abalienarim vel intermiserim. Nunc decurso aliquo honoris spacio ad pristinam me studij officijque facilitatem referam, & quarum rerum gloriam à puero amaui, quibus ex studijs pa rentur, ad ea me magnis conatibus conuertam. Tibi me charißimum esse, mirandum in modum gaudeo. Cupio enim tecum mihi constitutam semel gratiam perpetuam esse, quam ego iam inde à nostra consuetudine non seruare solum, sed honorifica laudis eruditionisque tuæ prædicationē atque nobilitate, augere sæpè sum conatus. nec me vn-

vnquam abs te, cuiusquam vel inuidia vel maledicentia abalienabit, nec fas esse putaui, vt meum de multiplici tua eruditione iudicium, leuissimorum hominum condonarem maleuolentiæ. Fit enim nescio quomodo, vt florentissimis ingenijs facilius incumbat inuidia, & ipsa excellens virtutis admiratio, suam quoq; habeat offensionē: sed nos, qui virtutis præsidio, præter hanc æquabilitatē, vitæ fortunam laudisq; nobilitatem, nihil magnoperè expetimus: concuti non oportet, aut labefactari aliorum inuidia. Quod de rebus Ioachimi Politis scire cupis, ad te pscribere sine magna animi mei ægritudine non possum. Admisi hic illum, in omnis meæ fortunæ ac vitæ societatē magna et grata optimorum hominum cōsuetudine: abeuntemq; æger & longa febri fractus, comitatus sum ad tertium lapidem, ibi inter cœnandum, admirabili fato & plus quam prodigioso atq; superbo fortunæ ludibrio, equus illi furto ab eo aufertur, qui temere nos secutus, opinionem innocentissimi hominis de se cunctis præbuerat. Hoc infortunij, dolorisq; vulnere percussus Polites, tantā animi ægritudinem concepit, vt facilè ab illa sollicitudine abduci non posset. Ego ne in rebus meis angustis & longo morbo attritis, amicissimi hominis necessitudinem intermori finerem, alium hic ei equum mea pecunia prospexi. Mensis iam quartus est, quod ille in Italiam profectus nihil ad me perscripserit, quæ res iuste mihi dolorem inijcit.

Habes tragœdiæ argumentum, cætera ad te perscribam, cum aliâs dabitur ocium, nunc non licuit. Te oro ad me vt quam sæpißimè scribas.

S. P.

Libenter amplector animum tuum N. cum ea sit voluntas, humanitas, amor erga me tuus, quem tecum mihi amicorum commendatio conciliauit, patriæ charitas attulit, summa vitæ neceßitudo & quædam studij naturæque similitudo, vt spero, confirmabit. Nam si virtutis istud proprium sit, optimorum hominum sibi animos atq; voluntates conciliare, sperare licet, nostram illam consuetudinem, firmam perpetuamque fore, quæ nullis officijs, nulla spe futuri beneficij, sed communi virtutis studio & quadam beneuoli animi propensione est contracta. Vt eam quam de ingenij mei facilitate concepisti opinionem retinere velis, maiorem in modum à te peto. Salutat te Martinus Schoman & Daniel, quibus cũ mihi gratißima vitæ studijq; est societas.

AD CROCALDVM Cal. Febr.

CVM mihi amor erga me tuus, beneuolentia officiaq; gratißima sint, quæ tu, adductus commendatione mea, multa & magna in communes amicos quotidiè confers, tum inprimis gratum

tũ fuit, quod Roberti Britanni causam liberalissime suscepisti. Adductus enim in eam fuit opinionem, vt tua te sponte, quæ fides tua, vtilitasq; postularet, facturũ omnia liberalissimè confideret, atq; ad voluntatem tuam magnum cumulũ accessurum commendationis meæ. Quæ spes quòd illum falsum non habuerit, gratias habeo immortales. Negocium tuum ꝑ mea summa & maxima in te beneuolentia iam diu confecissem, nisi me frangeret quorundam leuitas, inconstantia, tarditas. Habes istic nepotem Domini de Tharrede, cuius hic frater prothonotarius, ius Ciuile profitetur præceptore D. Balbutio, apud eum tibi ad festum Pascha prospectam opinor honestatem & liberalem conditionem, quam ipse repudiaui, quod sic suscepta dignitas referret mea. Excitasti istic magnam eruditionis tuæ prædicationem famamque immortalem, quam ego mea commendatione hic facio illustriorem. Non dubito quin ad te, quòd ita à me rogati essent, sint perscripturi. Incumbes tu quoque in eam fortunæ tuæ occasionem, quod tibi, qui iuueni sis præceptor charissimus, facilimum fuerit. Cum hæc scriberem non dabatur eius prothonotarij, qui omnibus officijs mihi est coniunctissimus, conueniendi opportunitas, properea quod diuersorium nuper mutauerit. Eleemosynarius ille Regis, de quo sæpè sumus locuti, omnino me expetit, non tam animi iudicio,

quod tamen illi magnum atq; excelsum contigit, quàm amore meo nimio prolapsus. Ego quid faciam nondum certò constitui, in his tantis malis, quibus nos oppreßit incredibilis audacia, impudẽtia ac perfidia N. N. Et cum nihil tam efficax est, ad mœrentis animi infractionem dimißionemq; deponendam, quam mutua amicorum consolatio, scribam id quoque paucis, cùm affectibus meis obsecutus, tum verò ne animi tui moderationem malorum recordatione atque memoria in ægritudinem atque mœrorem adducere videar voluisse, & à quo medicinam spero, eius animum graui doloris affligam vulnere. Venit ad nos N. quem cum apud te essem, vidisti omnibus fortunæ opibus destitutum &c. vt suprà &c.

S. D.

MIrifice me literæ tuæ delectauerunt, in quib' grata fuit memoria nostri tua, gratior amor, qui te ad scribendum impulit, gratißima verò de ingenij mei moderatione opinio, quam & si tantæ laudis, quantam istic excitari de me scribis, commendatione sustinere nequeã, libenter tamen officio atq; sedulitate amplector. Non agnosco neq; mereor, quam tu mihi amore me inimio lapsus attribuis ingenij studijq; gloriã: iudicium certè de me tuum, ex abundanti quadam tuæ erga me beneuolentiæ copia profectũ, & ani-

animum illum rectum ac nulla aliena dignitatis inuidia suffusum, colere satis atq; amare non possum. Induxit opinor hunc affectum humanis ingenijs natura, vt omnes, qui posteritatis sensu excitati, in aliqua ingenij gloria versantur, eorum afficiantur prædicatione atq; nobilitate, qui ipsi omnem laudis pulchritudinem, virtute atq; honesta te sunt assecuti. solus enim is verus immortalisque honos haberi solet, qui à laudatissimis viris nullā ob spem futuri beneficij, sed solam animi virtutē defertur atq; datur. Itaq; quanquam parem in te beneuolentiam nauare hoc tempore nō possum, hoc tamen pro nostra consuetudine, quam voluntas vtriusq; nuper coniunxit, tibi polliceor semperque præstabo, omnia mea me studia ad dignitatē tuam vicissim amplificandam, libenter conuersurum, neq; meam tibi voluntatē in officijs, neq; in negocijs fidem, neq; in rationibus tuis augendis beneuolentiā vnquā defuturam. D. Tyrstimus tua apud me nō eget cōmendatione, vir ad oēm humanitatis gratiā plane factus, eius consuetudinē, quæ mihi propter singularem hominis modestiam gratissima est, tibi acceptam libenter fero, vt quā plurimos istiusmodi amicos crebrioribus tuis literis mihi conciliarē, maiorē in modū à te peto atque gratia cōtēdo. D. Guilhel. de Gonea, nomine meo officiosius salutem dices. D. Labetum aduocatum Regium, vbiq; ferè in Germania, in Gallia doctissimis viris magno cum eruditionis, tum verò

an-

authoritatis ſplendore commendare non deſtiti, quo magis doleo, ſic me illius gratia excidiſſe, vt nihil vnquam meis literis reſpondere, nihil totus mutatus ad me ſcribere voluerit. vale. Toloſæ ex adib. noſtr. Calend. Febr. Anno. 1536.

SCALIGERO. CAL. Iul.

ET tantea iucundiſsimam ex ea, quæ tecum mihi cum ſtudio meo, tum iudicio tuo atque incredibili humanitate conſtituta eſt, conſuetudine capiebam voluptatem, & nuper ex doctiſsimis tuis ad me literis nominis ac famæ æternitatem mihi videor accepiſſe. Cupiebã enim pro meæ ſumma & perpetua in te veneratione ſtudia tibi mea omnia probare, & quem naſcentis laudis authorem atq; principẽ mihi propoſuiſſem, eundem quoq; ſperatæ dignitatis fautorem aliquando habere. Cuius me deuotionis admirabili excellentis naturæ tuæ bonitate conuictum eſſe, vt ſeriò gaudeo atq; triumpho, ita nihil mihi præclarius ad obſcuri nominis mei & nullæ ingenij gratia illuſtris, vel prædicationem vel exiſtimationem accidere potuit, quam vt tuo iudicio ad aliquam mei commendationem abuterer. Sic enim ſemper iudicaui, cum multæ ſint artes, quibus laudis ac gloriæ admiratio paretur, nullam tamen aliam ad ſolidæ & omni ſeculorum memoria victuræ gloriæ

ria amplitudinem esse viam, quam à sapientibus viris & benè à natura constitutis, diligi atque obseruari, nullam diuturniorem nominis nobilitatem, quam quæ propter animi virtutē ab ijs nobis datur atq; defertur, quorū præstans ingenij, eruditionis, ac gloriæ admiratio cū omni posteritate adæquatur. Sed graues me cogitationes perturbant, ne quem laude atq; honoribus amplificādum mihi suscepissem, eius iudicio propter eruditionis egestatē satisfacere nequeam. Emetiar tibi tamen animū meum, & studij officijq; diligentia fortasè aliquando consequar, vt beneficium referre videar voluisse. A te verò maiorem in modū peto atq; gratia contendo, vt tuum Omphalium qui se totum ad nominis tui amplitudinem conuertit, quibus poßis rebus ornes. Hoc certè à te vix impetrare audeo, vt me in regiam profectionē, literis tuis ijs cōmendes quos in illustri apud Regem gratia esse arbitraris, Vale.

GODEFRIDO RASSELLER.
Eidem.

HAEC *est ornatißime vir charißimeque fili huius seculi labes & quædam pestis, vt nec vitia nostra agnoscere, nec eorum si agnoscantur, remedia atq; correctionem ferre queamus. Vterq; nostrum cum hoc agat, vt concordiam inter N. constituamus, dilabimur in eorum hominū offensionē, quorū agrestis, rustica, barbara & quædam implacabilis naturæ acerbitas ex omni vita*

atq;

dia conferre, Deus te cum vniuersa familia conseruet, Coloniæ 22. Ianuarij Anni 64.

EIDEM.

AD diem proximum Iouis ascẽsionis Domini adero vobis vna cum vxore, indè profecturus ad Archiepiscopum Treuirensem principẽ Electorem, vt illi auctam dignitatis amplitudinẽ gratuler illustrißimi mei principis ducis Iuliacensis nomine. Quare vir Ornatißime, atque dilecte fili, magnopere rogo, vti certiorem me facias, quo in loco Archiepiscopum conuenire queam, quantum eius rescire poteris, qua in re gratum mihi feceris. Quid Rector vniuersitatis scripserit, mitto, rogoque vt in hac grauißima communium temporum commotione honori atq; tranquillitati studeas, referasq; ad animi iudicium quam parũ præsidij apud eum habeas, qui res atq; causas tuas in suam tutelam adsumere debebat. Et poteris ipse iudicij tui magnitudine, etiam rerum vsu æstimare, quàm mutabiles sæpè eorum sint mentes atq; sententiæ, qui Reip. gubernacula tractant, & quam incerti sint, etiam præstantißimorum consiliorum euentus atq; successus. Nobis etiam, qui varia hominum iudicia expectare necesse habemus, multa sunt metuenda, præsertim in furiosi huius seculi grauißimis conuersionibus. Reliqua coram. Vale vna cum vxore atq; liberis vniuersaq; familia. Coloniæ 5. Maij. Anni 67.

EI-

EIDEM.

IN nostra congreßione nuper mihi excidit, quod non curauerim meo filio Iacobo Omphalio qui Argentorati agit, in vsum domestici victus pecuniam mittere, etiamsi ignorem, apud quem Argentorati agat. Sed magna me spes tenet, adfuturos fortè Francofurti, qui allaturi sint eius ad me literas, quas poteris ipse aperire & legere. Si pecunia mihi detur à meis N. velim ad hospitem filij mei Argentorati 20. Iacobo vero duos thaleros mitti. Vtinam efficere poßis, vt specialis quadam hypotheta bonorum mihi constituatur. Equidem vniuersam hanc causam, pro nostra fide atque perpetua animorum coniunctione, tua industriæ committo. Mitto duo exemplaria, quorum altero fallendi tædij causa vti, alterum ad Iacobum filium meum dare poßis. Deus te nobis saluum & incolumem reducat. Coloniæ 4. Septē. Anni 62.

EIDEM.

ADhortatio tua facta liberis meis, amplißime vir charißimèq; fili, ideo mihi fuit gratißima, quod in eorum salutem & fidelem institutionem sit conuersa. Aduenerunt sub multam propè noctem, equis multo ac metuendo sudore affluentibus, eoq; accepti sunt parum benignè. Expecto tuum aduentum, cuius desiderio me huc plerisq; inuitis contuli. Has literas meo cognato

tuo affini Ludouico Hillessemio scriptas, velim certo curares illi, quem magnopere refert has accepisse, tradi. si qua in re gratificari vicißim potero, declarabo tibi meũ officium. Hic pestis inclementius quam nuper sæuit, in multorumque corpora grassatur, quam Deus auertere dignetur.

EIDEM.

QVid comes ab N. ad me perscribat, ex his cognoscere licebit, vereor autẽ ne verba sint, cuius suspicionis argumenta multa habeo, sed pertentare hoc ipsum, non poterit nocere. Quæso charißime fili, mihi tuo consilio in grauiori animi mei perturbatione adesse velis. si videbitur, præstabit comiti scribere, vt si eius, quod scribit, spem certam habeat, diem conueniendi atq; congrediendi mihi conscribat, vt aliorum quoq; consensu adhibito, quorum authoritate opus erit conueniamus. Si hypotheca constitui mihi poßit, agam æquis & honestis conditionibus, etiamsi opus fortè erit mille thaleris, hos addam reliquo mutuo. N. si infensus mihi non foret, præsenti consilio nobis adesse poßit. Si res succedat, declarabo in te & illum me gratum. Quæso vt hæc inserta Epistola mihi reddatur tuto, vale vna cum filia, Coloniæ 21. Iunij Anni 63.

EIDEM.

QVod inter nos conuenit, vir amplissime, hoc ipsum Deus pro sua Clementia benè fortunet. De promissa fratris traditione rerum, in perpetuum tuum ac hæredum vsum nihil adhuc resciui, etiamsi hoc ipsum ad diē Lunæ, qui præterijt, expectauerim. Erit autem inprimis constituēdum, ne nobis illiberalis quædam varietas aut inconstantia sit metuenda, quòd mihi abeundum sit ad Episcopum Monasteriensem. Velim te vna cum fratre tuo & quos alios habere poteris, ad diem proximam Iouis sub horam forte quartam pomeridianam in ædibus meis adesse posse, ad quod tempus necessarios aliquot amicos conuocaui, vt omnia solenni more & cum dignitate aliqua constituantur, cui semper nobis erit seruiendum. Hæc mihi fuit causa, quare hunc ablegauerim, cui fidere ob eius in me volūntatē & taciturnitatē poteris. Expecto hic animi tui significationem, ad quam meas rationes conformabo. Nolim ante nostram & congreßionem & diffinitam constitutionem quicquam in vulgus hominum dispergi. Tibi constituendum vitæ genus reliquis negocijs nonnihil intermissis, in quo optima conscientia & tranquillitate reliquum vitæ tuæ curriculum consumere velis. Deus saluum te & incolumem conseruet. Coloniæ. 1. Iulij. Anni 61.

EIDEM

EIDEM.

QVid ad me perscribat Ducis VVolfgangi &c. Cãcellarius, ex his, vir ornatißime charißimeq; fili, cognoscere licebit, quas velim certo nuncio atq; tuto ad me, oblata opportuna occasione, remitti. Et quando præter omnem expectationem hoc mane subito vocor Duisseldorpium ob magis metuendum quam ardens bellum viciniæ, quæso partes meas tibi suscipias, & Comiti scribas, quo is & fratres eius mihi locum conueniendi signare velint, acturum me eiusmodi rationibus cum ijs esse, quarum non leuis commoditas ad illos sit peruentura. Posse quoq; me illis porrò prospicere, vt agnituri sint, me hominem gratificum futurum. Quicquid in hanc rem sumptus feceris, illum ad tuam significationem libenter (vt rectũ & æquum est,) item cum gratia rependam. Nouisti illud Terentij, cum rectè valeamus, maioribus animi perturbationibus exempti, melius & prudentius nos consulere cæteris posse. Deus te vna cum filia feliciter conseruet. Coloniæ vlt. Iunij Anni 63.

EIDEM.

ET gratias ago & habeo, pro declarata tua in nos beneuolentia. De agrorum emptione placet tua mihi sentẽtia, velim tamẽ hoc vniuersum latere vxorem donec res fuerit confecta, alio-

quin vt nimis audacis est confidentiæ, perturbabit totum negotium. Pertinebit autem ad locatione vinearum mearũ in Vuinter, vt hac vel spe, vel constituto agrorum vsu facile inueniri conductor bonus, neq; omnino egens poßit, scis deserto pædagogo, præposita magna vitæ insolentia liberos meos etiam quadam matris indulgentia corrumpi. Quo magis rogo, vt Bernhardus ad me redire poßit. Si literas consignatas adferat, poteris illis solutis legere earum argumenta, vt tuam quoque sententiam cognoscam. vale cum vxore & vniuersa familia, Coloniæ. 15. Nouemb. Anni 64.

EIDEM.

QVæ has literas adferunt sorores deuotæ Colonienses, negocium quoddam habent in loco tibi vicino, cuius non paruum præsidium in tua authoritate locant atq; ponunt: cum & vxor tua & vxor mea in earum cœnobio in prima pueritia sint educatæ, neq; male institutæ, dignæ mihi videntur honesto officio, & quadam gratificandi benignitate, quam vt illis pro morum facilitate & naturæ humanitate declarare velis, etiam atque etiam rogo. Fredericus in Christo feliciter dormit. Externam familiam, qui cum nemo congredi ideo dignatur, quod filijs meis peste morientibus adfuerint, cogor in prædio Buchliano alere, hic autem Coloniæ in reditum ablegati filij Bern-

har-

hardi, donec is reuertatur, consistere. Quando nulla vel præstantior vel diuturnior liberis meis relinqui hæreditas potest, efficiam vt vterq; filius Bernhardus & Iacobus Omphalius alieno in loco recte instituantur Iuris Ciuilis prudentia, atq; eius argumentum atque significationem altero quoque mense habere queam. Quare constituta, quæ & piam sollicitudinem & sumptum requirit, veniam recreandi animi causa, vna cum vxore relicta reliqua familia, ad te Bonnam, vbi tamen præter vnum diem non consistam. Dominus Deus pro immensa ipsius erga nos clementia dignetur omnes nos feliciter conseruare. Coloniæ 9. Nouemb. Anni. 64.

EIDEM.

QVOD *communis noster affinis Petrus N. vllam pecuniam ratione citationis æditæ, eo tempore quo abfui, me inscio acceperit, hoc sanè permolestum est mihi: cupio enim charissime fili, inter nos animorum non solum coniunctionē & ius necessariæ amicitiæ, sed rerum quoque commutationem constare. Rogo vt quod me inscio factum est, ne hoc feras grauiter. Apud vestrum in quem multa & magna mea extant officia, nihil præter aulicam & splendidam excusationem sum consecutus. Gratum inprimis tuum mihi officium apud N. collocatum est, etiamsi nul-*

lum aut exiguum eius fructum sperem. N. planè obticescunt & laborant multorum hominum grauissimis querelis. Deus pro sua Clementia fortunas meas augere & conseruare dignetur, vos etiã incolumes retinere. Quod nostræ sorores ocio, oblectatione & peregrinatione adfluant & propè luxurientur, hoc illis vt non inuideo, ita in nostris non probarem, sed hæ petulãtiæ nascuntur nimia maritorum indulgentia, qua suarum vxorum affectibus blandiuntur, quod tamen nec pudoris nec grauitatis nostræ esse debet. Equidem in hoc furore bellico miserè diuexor varijs scriptorum generibus. Nusquam in rerum natura deesse videtur, quod non aliqua ex parte nos offendat: sed nostræ tamen magnitudinis esse debet, omnia quæ vitari nequeunt, forti animo ferre. Quæ insignia mea & vxoris sculpi feci Andernaci, eius operis causa mitto hanc pecuniam, vnà cum literis ad meum cognatũ Ludouicum Hilleshemium scriptis. N. profecturus est ad Imperatoriam Maiestatem, etiam Augustam Vindelicorum, vt ibi causam N. & quomodo processus instituendus, cognoscat: q̃so vt illum in magna animi mei perturbatione consilio tuo iuuare, aut etiam literas promotoriales siue potius commendatorias ad primarios aliquot ciues Augustanos dare, neq; vllã deponere grauissimæ huius causæ procurationem velis. Mitto tibi meam politiam perpetui & paterni amoris causa. Deus suos affligit. Mihi ex omnibus aureis annulis

nulis, quorum vnum tu mihi dedisti, duo sunt, nescio quo fato, sublati. Nulla calamitas sola. Spero te breui pulchræ prolis futurũ parentem: cuius deuotionis meæ vt particeps fiam, D. Iesum Christũ rogo, qui te vnà cum vxore filia mea feliciter conseruet. Coloniæ, 21. Iulij Anni 63.

EIDEM.

EA est inter N. & me animorum coniunctio singulari beneuolẽtia confirmata, vir Ornatissime charissimeq; fili, vt non raro alter alterius vices in conscribendis iuris responsis sibi sumat. Is vt de tua causa breui scripto responderet, ideo à me rogatus est, ne vlla suspicione mala subuertere dici possim, quæ à me sunt transacta: cum alioqui magnopere cupiam meam tibi atq; filiæ meæ in omni officiorum genere beneuolentiam declarare. Quæso vt filium Fredericum ad me remittas, quem ego & molestum filiæ meæ & ad studia ineptum iudico. Est enim hoc mihi inprimis gratum, & alioqui velim pro naturæ tuæ bonitate atque moderatione, nulla re offendi vxorem tuã, quã magna animi lætitia audio esse grauidã. certum est, fœminam ventrẽ gerentem, aut impactã fœturã, plærumq; ad id, quod offendit cõformari, cuius exẽplũ domi ætate in minore filia Elisabetha deprehendo, cuius oris deformitas planè

concepta est, odio aut fuga eius oris, quod in famula N. non sine aliqua turpificatione apparet. vale vna cum vxore. Coloniæ 28. Ianuarij Anni 63.

EIDEM.

NON ignoro, amplißime vir, clarißime fili atq; compater, cum liberorum nostrorum atque amißione eorum, animi mentesque nostræ perturbentur, non esse ad concepti doloris molestiam minuendam, eam consolationem, quæ nobis ab ijs accedit, qui & quodam sanguinis iure & perpetua animorum coniunctione sunt constricti, leuis momenti. Nam & si magni & robusti sit hominis, etiam Dei benignitate præsidentis, omnia, quæ humanitus accidūt, benigno animo ferre, neque eorum morte impotenter perturbari, q ex hoc laboriosißimo seculo ad quietem, ex humano dolore, qui nusq̃ deest, ad indolentiā, ex morbo cui omnis mortalitas est obnoxia, ad perpetuam sanitatē, ab huius miseræ & calamitosæ vitæ exilio, ad beatißimam patriam pertendisse creduntur: Eorum tamen grata est consolatio, ad retinēdam rerum omnium moderationē ac lenitatem, quæ semper laudata fuit, quos habere putamus, & mœstitiæ nostræ & cōmunis voluntatis socios. Et sola doloris leuatio ad iucunditatem quandā, aut saltem ad adimendum luctus sensum, eumque abstergendum, ea mihi videtur, quæ à bonis

viris

viris proficiscitur, quorum in numero te generum & filium mihi charissimum habeo, etiamsi vel magnitudinis animi mei vel officij esse existimē, recentem doloris mei ægritudinem, si ea ex rerū natura, in vniuersum euelli nequeat, ex animo tamen meo excidere, & hunc mœrorem, quo ferè omnes liberorum amißione permouemur, & Dei omnipotentis voluntati & communi cuidam amicorum commiserationi concedere. Equidem, cùm Christiani sit hominis, natura & doctrina benè constituti, non aliundè aut extrinsecus propendere, sed suas cogitationes, spem, expectationem, adeoq; omnes vitæ actiones in Dei voluntate habere positas atque defixas, temperanter atque leuiter sustinebo, quicquid vel meis vel mihi ipsi humanitus accidere poßit. Quod tu vir humanißimus ad omnem pietatis laudem contendens, & item tua vxor filia mihi iam vnica, desiderio mei, vxoris & liberorum permouearis, ea res & perpetua quædam amicitiæ coniunctio, magnam habet beneuolētiæ significationem, quæ iam ante mihi satis est declarata. Error est, quem tamen pietati attribuo, quasi aduectionem cursus expectauerim, quando scriptæ literæ meæ testimonio esse poterunt. Vbi vtrunq; filium Bernhardum & Iacobum, quorum salus & institutio liberalis mihi magno studio est, & meo & illorū commodo in vniuersitatem iuridicam ablegauero, quod propediem futurum spero, postea me ad

vtrunq; vestrum iuuisendi causa venturum. Nec aliter vel negocia vel vsus meus ferre posse videtur. Quare vtriq; vestrum ob declaratam pietatem gratias habeo magnas, currum remitto, & rogo, vt mihi liceat in hac ætate declinante, more aliquo meo sine vlla cuiusque offensione agere, & vbi primum res meæ ferant cum vtroq; vestrum mœrorem leuando iucundè conuersari. Rogo etiam ne filius meus Bernhardus Dei beneficio reuersus, apud vos moram trahat, vt quòd eius expectatione, frater Iacobus præter meam & ipsius voluntatem hic retinetur. Summa & perpetua liberorum hæreditas est, Christiana & recta illorum institutio, vxor reliqua, quæ à me nec lecta nec audita sunt, scribit, magis fortè tibi, cuius vsitato ingenio plurimum fidit, onerosa quam grata. Deus pro sua Clementia saluum te cum coniuge & vniuersa familia conseruet. Coloniæ 19. Nouemb. Anni 64.

EIDEM.

QVod tua vxor pulchra te prole fecerit parentem & ad infantis baptismū principes & generosos viros adhibueris, Charissime fili, ea vt res & baptizato puero felicitati & tibi honori & commodo esse possit, Deum rogo, cuius Clementia fiunt quæ rectè constituuntur. Equidē longa & periculosa itineris contentione fractus & in corporis animiq; languorē demissus, etiā his nostris cōitijs regionis inferioris VVestphalicæ hic diue-

diuexor, ex quibus duelli nulla possum ratione, vt vobiscum pro mea voluntate esse queam. Multa quotidiè in furioso hoc seculo eueniunt, quæ vix fuerant metuenda. In magnis malis quæ nocentissimorum hominum immanis iniquitas obiecit, versamur. Causam tuam ipse diligentissime egi hodiè cum doctore N. qui nostra in voluntate se futurum dixit atq; stipulatus est. Vxor hic reliquit moribundum aut saltem perditum equum, quæ minore sumptu & periculo aliena vectura vti poterat. vale feliciter cum omnibus tuis. Coloniæ in ipso senatu, profesto Bartholomæi Apostoli. Anni 63.

EIDEM.

QVam à me operã ac studiũ desiderasti, vir ornatissime charissimeq; fili, illud hodiè à me susceptũ est cum Doctore N. cui etiã, qui tui vsus in rebus gerendis esse possit, apertè declaraui. Est aũt, vti certo confido & spes eius mihi est facta, in vtriusq; nostrum amica & gratificandi cupida voluntate futurus, cum casus euenerit. Tuæ prudentiæ erit hæc dissimulare, & in eas quod sedulo facis, rationes incumbere, quæ ad honestatem commoditatesq; tuas augendas pertinere videbuntur: constituendum enim liberius quoddam vitæ officiorũq; genus tibi, in cuius perpetuitate cũ maiore animi placabilitate hærere possis. Quã cogitationẽ quoq; mihi in hoc labãtis ac fractæ ætatis meæ decursũ adsumo. Nũc pertraher in aulã,

vbi

Vbi multa & grauia obuersantur negocia. Angor ea re, quæ tibi nota est, neque vllam is morbus medicinam, præter nimiam meam tristem luctuosamq; patientiam admittit. Quæso cum N. fidelissimo amico, etiam viro prudente conferas de rationibus recuperandæ pecuniæ ex fratribus, vt non solum damno, verum etiam curis liberer: spem meam pono in Deo, & eorum fide, qui inuiti sustinebunt, ignominiam bonorum cessionis ipsis inuri. Deus pro sua in omnes nos Clementia te vna cum vxore conseruet. Coloniæ 24. Februar. Anni 62.

EIDEM.

Literæ tuæ, vir amplissime charissimeq; fili, etiam consilium N. mihi fuit gratum, etiãsi nesciam an meis rationibus conueniat, vt adsim ipse Francoforti, ne mea præsentia & varia hominum opinione res hæc in vulgus hominum spargatur, quod nollem, præsertim cum magni aliquot viri iamdudum pecuniam mutuam à me petierint, quorum offensio mihi nocere aliquando posset, sed hæc coràm pluribus tecum agam. Equidem conficior dissimulato animi dolore, cuius solatium video nullum. Cum Doctore N. sic tuam caussam pro mea in te voluntate perpetua egi, vt mihi ipse dixerit, te debere certo tibi persuadere, vbi casus euenerit, neminem tibi præferendum fore, etiamsi & olim non defuerit, & hodiè

hodiè extet magnorum hominum insignis eius rei ambitio etiam sordibus quæsita. Sed hæc dissimulanda. Est enim bonus & integer vir ille, totus in mea voluntate, ad quam cupit suas rationes conformare. Nos hic in magno laborum fastidio atterimur. Deus efficiat, vt te propemodum pulchræ prole parentem videam & familiæ propagatorem, qui & vos & nos feliciter conseruet, Duisseldorpio 8. Maij, Anni. 62.

EIDEM.

Quod Vir Ornatissime Charissimeq́ fili à me vt cũ Doctore N. agã, amicè contẽdis, id faciam cum tuo in me studio prouocatus, tum etiã inductus mea erga te voluntate paterna atq́ amica. Et spero me tui voti compotem futurum. Cum autem is sub hoc tempus absit, ad ipsius filium Sosatum profectus, feres libenter hanc expectationem, meq́ citissime certiorẽ facies, si quid humanitus acciderit. In quanta difficultate hærẽa apud negociatores N. cognitum tibi est. Velim totam hanc causam perpendas cum N. quem scio pro sua in me fide atq́ gratificandi studio mihi non defuturum. postulat autem causa, vt vel ipse, vel tu, si id impetrari queat, adsis in Francofurdianis nundinis, aut N. plenum à me mandatum rei gerendæ habere queat. Res in hoc statu versatur, vt quoniam Conuentionis fides seruata non est, vniuersa pecunia cum pensione repeta-

peta-

petatur. Vel si hoc ipsum durum ac illiberale videri queat, vt conseruandæ sortis causa, mihi pignora vel aurea vel argentea vel alia æquiualentia dentur, numereturq́ pensio duorum terminorum. Hoc enim ius & æquitas postulat, ne fallar, & vt stetur conuentis. Expecto per occasionem tuam etiam N. sententiam, ad quam meas rationes facilè sum conformaturus. Equidem valdè perturbor eius nouitatis studio, cuius mutationem hactenus impetrare non potui; intelligis mœrorē animi. Christus te cum filia mea felicem conseruet. Coloniæ, 22. Feb. Anni 62.

EIDEM.

QVæ has literas adfert, vir ornatissime charissimeq́ fili, matrona mihi videtur honesta omnisq́ virtutis amans. Caussam quā habet apud vos in iudicium deductam, eius cognitionem tu habere poteris. Legi documentum cuius vi ac potestate, nisi quid legitimè excipi possit, ei quotannis debentur N. floreni. Non adsumo huius causæ procurationem mihi vel aduocationem, neq́ aliud rogo, quàm quod pro tua integritate, officij religione, iure ac æquo efficere vel possis, vel causa postulat, id vt præstes. Chara autem omnibus nobis, qui iudicia sustinemus, esse debet viduarum, quæ miserè & contra ius diuexantur, propugnatio ad dirimendas lites. Quo in officij aut potius pie-

us pietatis genere, cum & naturæ bonitate, animi inductione, etiã studij vehementia libenter verse ris, non detrectaui huic viduæ hanc meam ad te scribendi operam. Tui erit ingenij, industriæ ac iu dicij spectare quid rectè definiri poßit. Est enim moris humani & cõmunis officij, qui nostram ope- ram in rebus honestis desiderant, eorũ studijs præ- sertim rectis ac legitimis seruire: cum hac tamen moderatione, quæ semper erit adhibenda, ne quid quod iustum non sit, vel petamus, vel vt fiat expe- tamus. Quare velim tantum operæ, studij ac offi- cij huic viduæ supplicanti tribuas, quantũ causæ æquitas & iudicij integritas postulat, facies in hoc, mihi rem gratam. Cõmoratus aliquot hebdo- madibus in aula illustrißimi principis mei, diuerti in prædiolum Buchelinum, vbi cum animi & gra- ta aliarum rerum quasi ablegatione per dies tres hæsi. De reditu nostri principis, nihil certi hactenꝰ nobis est cognitũ. Si ex comitijs certius quicq̃ ha- beas, quod ad nos perferri queat, fac quæso cogno scam. Optarem occasionem tibi mihiq; dari posse vt sine maiore incommodo. vsum thermarũ nobis adsumere poßemus, etiamsi is, nõ tã tibi in optima valetudine, singulari Dei beneficio constituto, q̃ fractæ ac languenti valetudini meæ videatur ne- cessarius. Habeo tibi vxoriq; tuæ gratias magnas, quòd vxorem liberosq; meos honestè ac splendidè tractaueris. Deus te cum vxore liberisq; saluos & incolumes conseruet. Coloniæ, 17. Maij. An. 66.

EI-

EIDEM.

TVæ literæ Ornatissime vir, charissimeq́ fili, variè me adfecerũt, sed hoc ipsum perferẽdum. De perdicibus miror, quod scribis: non enim rogaui vt mihi perdices mitteres sed eas tibi adferri curares, quas in vsum tui conuiuij hactenus reseruari. Quare & nunc peto, operam des vt ex medijs ædibus, hactenus tibi custoditæ perdices, tuto adferantur, idq́ue iusto tempore, non te enim vlla re grauare, sed tibi meæq́ filiæ, quod fors aut fortuna dat, commune, cuiusque te participem esse cupio. Hoc pro nostra vera amicitia, atq́ affinitatis, etiam sanguinis iure rogo, vt boni consulas hanc meorum liberorum ad te ablegationem, quã vxoris meæ singularis indulgentia etiam liberorum, erga suam sororem perpetua beneuolentia, quam & inter eas constare volo, impetrauit. De agris vendendis apud vicinum tuum nihil exaudio, nisi quod is censeatur hic Coloniæ apud alios licitationem facere, quod fieri sanè nollẽ. Vale cum vxore filia mea, liberis atque vniuersa familia. Colon. 28. Nouemb. Anni 64.

EIDEM.

QVod præter omnem expectationem ad illustrissimum meum principem sim raptus, ex consiliario si dijs placet futurus miles, amplissime

ſime vir Chariſſimeq; fili, commiſi vtriuſque noſtrum nomine cauſa tuæ aduerſus fratrem hominẽ inſolentem & parumgratificum, aduocationẽ noſtro communi affini D.N. Iurium Doctori, ne quid me abſente cauſa tuæ detrimenti capere poſſit. Hoc in maiori quadam animi perturbatione rogo, vt meas partes, quod in rebus tuis facturus ſum, non magis viciſſim quam libenter, nunc ſuſcipias, atq; apud viduam colonam in Alſter, quæ mihi aliquot malderos ſiliginis, ex præteritis annis debet, omnibus modis efficias, vt ad te mittantur quatuor malderi ſiliginis, & hi Bonnæ redditi, ſtatim nauigio obueniente tranſmittantur ad meum colonum in VVintern, cuius mihi neglecta & propè deſerta paupertas cognita eſt, eoque dignus benigna & pia alleuatione: rependam omnem ſumptum in hanc rem factum, grata beneficij dati memoria. Et agendum omnibus nobis, qui poſteritatis fiducia certa commouemur, ſpectamusque æternitatis felicitatem, ne quas veræ pietatis partes vllo vel caſu, vel tempore deponamus. Vale feliciter vnà cum vxore dilecta mea filia, Buchelij 28. Iulij Anni 63.

EIDEM.

QVOD *à me petis vir ornatiſſime, chariſſimeque fili vt Bernhardus meus filiolam tuam baptiſmo excipiat, id faciam, cum Chriſtianæ pietatis cauſa, tum etiam meæ erga te coniunctæ*

voluntatis,inductione perpetua commotus,libenter. Quod autem in flagranti sæuientis pestis incendio,Coloniæ hoc tempore esse,aut quæ istinc filiolæ dare cupiam,vti scis,habere nequeā, velim aliunde,aut potius ex tuis honoris causa,aliquem cyphum argenteum Bernhardo des commodato: in nostra congreßione,vbi primum facultas facta fuerit vtēdi mea supellectile argentea, exhibebo munus pro meis rationibus,quod nunc facere nequeo, vxor mea vtrumq; vestrum salutans, etiam felicem partum vobis gratulans,dolore capitis atq; dentium ex incumbente catharro miserè affligitur: & mihi hoc tempore multa, quæ nolim,eueniunt,abripiorq; rursus in aulam principis.Bernhardum meum scriptis ad te literis heri ablegaui, quem nunc tibi adesse spero. Nisi alia tua sit sententia,aut N. meliorem quam hactenus diligentiam,fidemque in causa mea declaret, velim illum à te tuisque non diu retineri, ne mora mihi periculo esse poßit.Dominus Deus te cum vniuersa familia saluum & incolumem conseruet,Buchelij 22.Septemb. Anni 64.

EIDEM.

EX tuis ad me & item vxorem scriptis literis, quæ magnam & gratam tuæ erga me amicæ voluntatis significationem retinent, cognoui, te velle mea causa in acquirendo mutuo. quod fratribus N. factum est,proficisci Augustam,in eamque

que rem concipere equitem nuncium Archiepiſco pi Colonienſis, &c. Animus hic tuus quam benignè in me deuitandi maioris incommodi cauſa affectus, non obſcurè conuincit arguitque, priores meas commoditates eſſe rebus tuis, vt non adæquare ſed vincere videaris, & naturæ & affinitatis ius inter nos conſtitutum atq; confirmatū. Neque vel tempus vllum vbi caſus ſe offeret, quo non hanc tuam benè merendi voluntatem ſim agniturus, vt cætera ſilentio prætercam. Si tamē naturæ tuæ bonitas & vſus ferat, velim in deliberationē vna mecum adhibeas, ſit ne tantopere neceſſariū, hanc difficillimam profectionem in naſcenti ſolis tanquam incendio & ſtatim adſumere. Nam Henricum N. ante hebdomadas tres, ita dimiſi, vt Lipſiæ acturus cum Ioanne ab N. quæ eius ſit ſententia, quis rerum ſtatus, quæ ſolutionis ſpes certa aut infirmitas, certò, & ſi qua obrepere poßit ſuſpicio mala, ad me ſit nūcio proprio & ſumptu meo perſcripturus, aut ſi nihil periculi metuendū, coram reuerſus dicturus bona fide mihi, cuius reditū nunc in ſingulos dies magno deſiderio expecto. Multi & magni viri, in quorū numero cōpatrem meū N habeo, certo mihi hactenus adfirmauerunt, nullū eſſe periculū ceßionis in fraudē creditorū apud fratres N. q̄ nuper confirmauit & affinis me⁹ N. quātumuis ab hac cauſa, nimia priuati cōmodi ſit abalienat⁹. Monet hoc ipsū quoq; fratrū pater literis ad N. ſcriptis, quib. promittit, ſe vel-

se velle suorum liberorũ caussam, fidem datam, atq; res omnes in suam tutelam accipere, omnibusq; creditoribus satisfacere. Vt autem demus, omnia hac nullius momenti fore, si fratres meditentur in faudem creditorum cessionem, aut eorum pater malit illis infamiam inuri, quam detrahi fortunas omnes, & sic Iuris cognitionem sustinere, aut expectare rerum euentum, cuiusnam vsus esse poterit, vehemens mea vel commonitio, vel petita alia hypotheca siue pignus, cum eius causa iudicium mecum suscipere, re vniuersa in omnia omnium ora sparsa, possit? Si metu frãgi, aut debilitari commonitione possit, multo magis vincetur, aut turpi studio habendi, aut prostitutione pudoris omnisque probitatis. Actum mecum multis & grauibus argumentis, ipse vt adesse vellem in prateritis nundinis Francofordianis, quod consilium mihi displicuit, eoq; amanuensem frustra & nullo meo commodo ablegaui Francofurtum. Quantus ludus & iocus erat futurus, cum abfuerint N. si ipse in conspectu omnium, vel obridendus vel vituperandus, ob nimiam meã facilitatem ingressus fuissem Frãcofurtum? Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam, etiamsi vario motu & sollicitudine & vario infortunatoq; successu miserè afficiar. Est enim magna pecunia mutuo data, cuius amissio me in magnam animi & rerum debilitationem abijcere possit. In hac animi mei graui

per-

perturbatione etiam ætatis inclinatione & quæ vni tibi cognita maxime est, relligionis immutatione, nec mihi ac meis consulere, aut magnam consilij vim præstare possum. Eoq; vniuersum hoc deliberandi genus, vni tibi, cuius mihi fides & industria est spectata, libere permitto, vt quicquid in hac re prudenter & vtiliter, etiam honestè faciendum esse existimes, idipsum adhibito N. cōsilio agas meo sumptu & periculo, ita tamen, vt intelligas, vni tibi hanc meam voluntatis significationem factam esse, non autem cuicunq; alij. Itaq; si abeundum esse in meum vsum existimes, quod vniuersum tuo arbitrio relinquo, poteris ad me perscribere, quantum pecuniæ tibi in vsum profectionis dari velis, maxime cum hoc tempore non multū monetæ aureæ apud me habeam. Et poteris in eum casum hanc obligationis copiam concipere quam describi curaui, etiam constitutionem Mādati & item acceptilationis quæ tamen à me in maiore quadam negociorum occursatione concepta non est, sed relicto spacio nudo, adhibita tantum subscriptione & sigillo, vt quæ forma constitutiōis item acceptilationis vti velis, tum libere cō scribere queas. Sum enim hoc tempore varie affectus & negocijs obrutus, etiam in mea causa propria parum prospectus & prudens consultor. Si meis rationibus consulendum rectius sit, nō video alia media, quàm vt eximi omni obligatione possim, soluta ac reddita pecunia omni, cum restantibus

tibus pensionibus non solutis: quia fratres ab N. non steterunt dictæ legi cōuentionis, vt ex eius annexa descriptione videre licet. Aut si hoc ipsum durius & inhumanius videatur, vt mihi aliud aut pignus aut hypotheca singularis detur, aut vt pater se suaq; bona omnia mihi poßit obligare, poterit in hanc rationem multò rectius & ingeniosius consulere meus cōpater. Cui tamen hoc meū scriptum aut eius argumenta nolim dari legenda: sed illi persuaderi quicquid per vtrumq; vestrum in hac causa decerni poterit, hoc me ratum habiturum. Indue quæso hanc meam naturam; meamq; causam, vt facis, prudenter tibi & accuratè adsume. Agnosces patris non soceri in te animum & perpetuam voluntatem. Velim te absente, filiam meam, tuam vxorem, cum familia mea domus hærere, vt vxor mea illi esse poßit & solatio & adiumento, qua in re mihi facis gratißimum. Deus tuam valetudinem feliciter conseruet. Non potui hæc relegere, quare rogo ignoscas si quid offendit. Coloniæ. 6. Maij Anni 62.

EIDEM.

Literæ tuæ, vir Ornatißime charißimeq; fili, quòd significationem veræ & perpetuæ erga me volūtatis haberent, gratæ mihi fuerunt, etiāsi actio N. hominis versuti plane mihi sit suspecta. Habet enim præter aucupationē simulati studij, nihil integritatis, quod ipsum arguit, ipsa illa fuca dißi-

dißimulatio, ne quibuscum res agatur cognosci queat. Vulgares sunt quæstiones, quas mouet ille, vt si nihil præstet, tamen caussam controuersam vicisse videatur. Præter animi mei sententiam ad illum scribo, & quæstiones motas resoluo. Dolet mihi, quod non mea sed tua opera abutatur, dum rem suam faciat. Ego tibi totam causam committo, vt si præter vnã spem & gloriosam ostentationem nihil mihi expectandum sit, liberer semel eius hominis sollicitudine, cuius alioquin nullus futurus est effectus, sed hæc vni tuæ fidei atque taciturnitati concredo. Heri promouendæ causæ tuæ studio congressus sum cum Doctore N. ex quo cognoui libelli tui aduersus fratrem errorem aliquẽ & conclusionem parum conuenientem, adeò vt cuius rei nuper te sollicitus commonueram, declaratio libelli facienda, cum amplificatione eius conclusionis, etiamsi acta nõ legerim, quod hactenus factum non esse idem Doctor miratur. Dominus Deus pro sua in nos Clementia saluos atq; incolumes nos conseruet. Coloniæ, 5. Iulij Anni 64.

BERNHARDO OMphalio.

ANte dies aliquot, fili charißime, significationẽ tibi feci, in bona spe me esse, me posse ad diẽ Iouis q futur⁹ ẽ vicesim⁹ huius, adesse in p̃dio Buchelino. Cui⁹ meæ volũtatis et intẽtiõis meis quoq; literis matrẽ feci certiorẽ Quare velim matrẽ

meo nomine commoneas, vt ad prædictum diem Iouis me in prædio expectare, atq; in eam rẽ, quæ vsus postulat, & victus domesticus, vna cum vino conferre velit. Et quando actio mea omnis in hac præcipuè aula fixa atque locata est, in multis & magnis laboribus neque vnus vario in loco multarũ rerũ procurationẽ mihi adsumere queo, hortor te atq; admoneo, si qua commoditate fieri potest, cures diligenter: etiam officiose præstes vt paruus ille hortulus ante nostras ædes priores in aliquem florentem splendorem herbarum deduci, atque exornari, etiam vites circunduci poßint ei loco, in quo lapidea mensa est posita, vt circumducta vmbra, seßio esse queat & florẽtior & magis opaca. Poterit N. aliunde pro hominum cupiditate, eiusmodi vites, quæ quidem præstantiores sint, cõparare. Reliqua poteris pro tua sedulitate efficere. Christus pro sua benignitate matrem filiosque omnes & te conseruet. Duisseldorpij 12. Martij Anni. 67.

EIDEM.

NE tua studia fili chariβime, vel deponantur vel negligantur, sustinere possum, vt in Darmßwiler *ante ferias, non autem rectà Coloniam venias, & vt id te fecisse dicas, perpetua obseruantia in affinem nostrum N. eiusq; coniugem, quæ non benè valet, cum hac commonitione, vt talem istuc te geras ac præstes, qualẽ optimum iu-*

iuuenem ad omnem ingenij ac honestatis laudem contendentem magnopere decet. præceptor dabit viaticum, quod illi reddam, vna cum ijs quæ tuo nomine sunt exposita. Vale ac præclaris studijs incumbe, Coloniæ 14. Martij Anni 1558.

D. IOANNI VOSS. LITErarum professori Duisseldorpij.

Filium meum Bernhardum vir ornatissime singularisq; compater atq; amice, vxor mea, quod diu abfuerim, diutius, quàm discendis literis conueniat, hîc retinuit, cuius studia atq; educationem in tuam tutelam atq; fidem dedo, habiturus spectatæ tuæ pietatis etiam beneuolentiæ rationē. Conuictus vxoris meæ, non tam lachrymis quam certorum hominum precibus, Iacobum meum hic retineo, vt à scabie curetur vsu thermarum, quibus & ipse valetudinis meæ causa sum vsurus. Vxori meæ obnunciatur, indusia quædam esse amissa per vtrumq; meum puerum, quæ res vt leuis momenti est, ita nihil te commourre debet, nisi obiter excitare curam & sollicitudinem filij mei, in rebus suis retinēdis, pro admirabili naturæ tuæ pietate velis. Mitto in vsum alimentorum coronatos. 12. quæso vt expensi atque accepti rationem per primam occasionem atque ocium conscribas. vbi Duisseldorpium appulero, quod propediē

aut non longo post tempore futurum est, conferemus reliqua, cupio siquidem in omni officiorum genere tibi ac tuis inprimis gratificari, quem Dominus Deus pro immensa sua erga omnes nos Clementia conseruare dignetur. Coloniæ, 10. Maij Anni 57.

IOANNI DARD.

QVòd vir Ornatissime, affinis etiam cognati atque necessarij amici moribundi casus infestus subito mihi obnunciaretur, necesse habui vna cum vtroque filio meo Bernhardo & Iacobo ad diem Dominicum 20. huius, summo mane abire, quòd illorum quoque interfuerit adesse suo affini magnopere hoc expetenti. Quod ideo pro voluntate nostra mutua scribo, ne filij mei voluntate non tantum meæ, sed & cognati efflagatationi obsecuti censeri possint vllam moram commisisse, cum alioquin valde expetam vtrumque filium omnibus disputationibus publicis interesse posse.

D. N. N.

QVod vir Ornatissime, nuper cũ Duisseldorpio discederẽ, rogauerã, vt ratione ordinũ VVestphalicæ regionis honorarium debitũ habere posse, idẽ nũc rogo, ea de causa post paucos dies missurus ad te amanuensem vnà cum acceptilatio ne: si

ne: si nec molestum foret aut negocia mea sustinerent, optarem nos pro veteri consuetudine congredi, consiliaq; nostra amica voluntate cõferre posse, cupio enim inprimis res tuas omnes florentes & in dignitate publica constitutas esse, præcipuè verò concordiam & pietatem inter te atque tuos constare, quæ sine crimine ac omnipotentis Dei læsione conuelli non potest: obnunciatum siquidem mihi est, à quodã nostri ordinis magno viro, inclementius paulo, quam natura tuæ moderatio, aut etiam vsus postulat, prioris tui matrimonij liberos præter illorum culpam haberi, quorum causa languens ac propè deserta ideo viros tui amantissimos commouet, quod eiusmodi indignitatem non videantur commeruisse. Nolo hic quicquam durius dicere, aut etiam seuerius, quã nostra amicitia atq; consuetudo sustinet, te cõmonere debitæ erga liberos pietatis. Tantũ rogo, humanitatis tuæ fiducia inductus, spectare perpetuo vt velis pietatẽ & clementiã, qua Dij immortales nihil dederunt homini vel præstantius vel præclarius. Fit enim, vt parentum acerbitas adferat languorem & quandã desperationẽ, cuius exitus plerunq; metuẽdus & periculosus. Nõ habeo necesse, te virũ doctrina, rerũ vsu, & prudẽtia præstantẽ, vllius officij admonere. Qđ à me hic factũ est, id videbatur animorũ nostrorum amica coniunctio postulare. Ethnici homines non sunt passi vt inæquali iure etiam in iudicio familiæ herciscundæ liberi censerentur.

tur. Nos christianos homines in pia officiorum religione retinere debet cogitatio æternitatis & iudicij diuini, in quo nos oportet omnes actiones nostras habere positas atque defixas. Dominus Deus pro sua Clementia conseruet te in placabili vitæ coniunctione atque integritate. Coloniæ ex ædibus meis, quæ hactenus à contagione pestis fuerūt immunes 18. Nouemb. Anni. 64.

ORNOATISSIMO ERVDItissimoq; Francisco Fabricio Marcodurano scholæ Duisseldorpiensis Rectori, &c.

PRo nostra cōsuetudine & amica volūtate vir Ornatissime ex te cognoscere cupio, quo in statu processus meus iuridicus aduersus N. institutus versetur. Deinde magnopere abs te peto, vt filio me Theodorico iam annū decimum quartum ætatis ingresso, studij ac victus causa prospicere commodum aliquem locum velis. sunt enim scholæ publicæ propter eruditas congressiones & mutuas disputationes priuatis vtiliores, si qua in re studijs tuis ac rebus gratificari vicissim potero, non desiderabis vllam in me beneuolentiam.

Vale.

Ber-

BERNHARDO ET IAcobo Omphalio fratribus: &c.

EX literis vestris, etiam vidua N. mea affine qua iam Coloniæ consistit, cognoui, tantam rerum omnium caritatem & quandam veluti annonæ desertam paupertatem esse, quaniam suspicari plerique non sunt ausi. Magis me in magna animi rerumque perturbatione, in quam perfidia quorundam negociatorum, etiam languentis ætatis tristi senio conijcior, commouet frigoris inclementia, qua superiori hyeme vterque vester conuulsus prope dicitur. Eoque omnino volo & iubeo, vt Louanio relicto, vos ad me Coloniam statim conferatis, cureticque certo vestros libros atque supellectilem omnem huc ad me transferri, quod commode fieri posse plane confido. Et si autem magnũ scholæ iuridicæ frigus sit Coloniæ, & qui iuris scientia præstant, ij sua studia ad praxin conuertãt, quod tamen spes me bona teneat, à vobis studiorum progressum aliquem factum esse, malo nunc vos apud me domi esse, quàm in neglectam inopiam pertrahi. quicunque sumptus in transferendis rebus vestris sit faciendus, eum hic rependam. Agam hic cum publicis aliquot Iuris prudentiæ professoribus, vt vestra studia non male possitis locare. Deus vos incolumes atque soluos reducat, omnesque actiões vestras feliciter fortunet. Coloniæ vlt. Septemb. Anni 65.

IISDEM.

QVod hactenus nihil literarum ad me dederitis filij charißimi, id valde miror. Inuitus autem resciui Bernhardum fuisse Antuerpiæ. Nos Dei benignitate mortuo Theodorico, rectè valemus. Cum hoc nostro affine Adriano poteritis rem omnem ad me perscribere. Et habet à me mandatum, de rebus atque studijs vestris constituendi, quod res postulat. Coloniæ, 7. Febr. Anni Anni 65.

IISDEM.

IN quantis animi ac rerum perturbationibus hoc tempore hæream, scribi non potest, charißimi filij, quib. cum nostro affine in vsum victus atq; studiorum mitto decem thaleros Philippicos & coronas aureas tres amplius, itemq; septem florenos aureos, iusti ponderis, Deum orans, vt quanto labore, sollicitudine, ac cura hæc pecunia mihi sit acquisita, tanto studiorum progressu per vos impendi rectè poßit. Ego istius ætatis cum essem, victum meo labore queritaui, destitutus omni parentum præsidio, vobis in eam animi curam incumbendum, ne immoderato vestro victu mea benignitas vel exhauriri, vel prorsus claudi poßit. Permulta mihi quotidiè, quæ nolim, etiam non commereor, accidunt, quorum tamen vel alleuationem vel remißionem aliquam ex præclaris vestris

ſtris ſtudijs expecto. Liber Commentariorum, qui hic relictus eſt, per hunc qui eques ſine famulo abijt, mitti non potuit: curabo tamen, vt commoda aliqua vectura hunc & alios libros, etiam veſtes & quædam alia habere poſsitis. Hoc veſtræ induſtriæ, ſtudij atq; operæ erit, non aliundè quàm ſolo Iuriſprudentiæ ſtudio propendere, & pro fortunæ mediocritate ſic viuere, vt naturæ ſatis ſit, nihil autem luxuriæ detur, quando vtriq; veſtrum annuatim præter centum thaleros vulgaris monetæ nihil ſim daturus: quibus tamen addentur neceſſariæ veſtes atq; libri. Deus vos ſaluos atq; incolumes conſeruet, cum & nos omnes eiuſdem benignitate rectè valeamus. Coloniæ, 8. Martij. Anni 65.

IISDEM.

CVM à me dimiſsi Louanium appuleritis, chariſsimi filij, ex quo frequentes tabelliones Coloniam ingrediuntur, valde miror, etiam nõ ſine moleſtia, quæ cauſa ſit quamobrẽ nullã mihi hactenus ſignificationem feceritis de adſumpta veſtra profectione, de parto ac cõſtituto hoſpitio, de excepto vaſe in quod libros veſtros impingi & illud vobis tradi curaui, de ratiõe victus quotidiani, & quãti eſſe ille poſsit, de ratiõe ſtudiorũ, qua gratia accepti ſitis à D. Alberto Leonino, cui veſtra ſtudia cõmendaui & q̃ amplius ſunt huius argumenti, vt quid porro mihi vel cõſtituendũ vel faciundũ ſit, planè cognoſcere queã. Fuerat hoc ipſum

ve-

vestræ obedientiæ, quam Deus tanquam parentibus debitam requirit, & negligi, multo minus deponi non oportuit. Commentarÿ & reliqua supellex quæ comiti in N. fuerat relicta, ante paucos dies mihi est aduecta, pluris fortè, quam ea fuit empta, atq; vtinam Bernharde, quam operã in pulsanda caua testudine posuisti, eam collocasses discendo iuri Ciuili, cuius vsus & præstans & inprimis est vtilis. Marcus Tullius Cic. vetat magnam operam poni in colendis agris, quorum nulla esse potest vtilias: tu ineptius tua studia ad eas res siue artes conuertis, quarum & vis & voluptas vna cum ipso sonitu perit. Descriptos commẽtarios vbi primùm per vecturam licuerit, & alia quædam transmittam, vos grauiter commoneo et adhortor, ne vel inchoata studia vllo tempore deponatis, vel honori & honestati publicæ seruire desinatis, aut meam de vobis conceptam existimationem fallatis. Fallere certè me viuo, non nisi insigni vestro damno, & publica deformitate poteritis. Deus pro immensa sua misericordia, in qua nunc mortuus Theodoricus frater vester acquiescit, vestra studia actionesq; benè & feliciter fortunet, atq; vos incolumes conseruet. Coloniæ 27. Decemb. Anni 64. &c.

BERNHARDO OMphalio.

QVos à me petÿsti in meum tamen vsum singulari studio comparatos libros pandectarum

rum, noua editione emendatos, & item in vſum ſumptus domeſtici, mitto octo & viginti thaleros, nullus eſt finis petendi in magnis rerum mearum perturbationibus, vndiq; nunc in declinante mea ætate deprimor, miſerè & afflictim diuexatus. Deus vos conſeruet, ſtudiaq; augeat. Nolo autem vllum à vobis antequam de ſtudiorum veſtrorum progreſſu ipſe cognoſcam, gradum dignitatis adſumi, quod præſtet iuris doctum ſcholaſticum hominem, quam ineptum Baccalaureum agere.

EIDEM.

EX petalibus tuis literis nihil cognoui de ea pecunia, quam ad quintum diem Martij huius anni &c. 65. per N. in vſum ſtudiorum tranſmiſi. Et qui à te ſunt petiti, libros muſicos & item cōmentarios in ius Ciuile editos tranſmiſi. Suſpicor eam pecuniam apud N. eſſe neglectam, qui cum hic Coloniæ ſit, monebo vt eam pecuniam, vna cū datis libris tibi reddat: & cum hoc tempore pecunium non habeam, curabo, ne vobis vſus neceſſarius deſit, modo intelligam magnum ſtudiorum progreſſum, quem virili animo & diligentia, vt adſumere velitis, maiorem in modum moneo atque exhortor. Et cum mihi incertum ſit, quo in loco aut vicu & apud quem habites, & tabelliones aliquotiens iſtuc abituri mihi offerantur, miror quamobrem liquido hoc mihi non deſcribas, etiam barbaro nomine vtaris, obſeruandiſſime,

cum rectius scribendum fuerat, pater summa pietate atq; obsequio obseruande. Deus vtrumq; vestrum incolumnem cõseruet. Coloniæ, 26. Iulij Anni 65.

EIDEM.

QVod filiæ meæ susceptor sis designatꝰ, fili charissime, scripsi ad generum, vt istic honoris causa apud illum argenteo cypho in vim donationis vti poßis. Vbi primum Coloniam redire liceat, efficiam vt filia mea tuo nomine honorarium accipiat: velis etiam ex ea pecunia, quã tibi dedi, sumere in vsum obstetricis, baptismi & pauperum, si suspiceris, datum viaticum tibi non suffecturũ, poteris tanquam me ignorante ex filia mutuo accipere aliquot thaleros, quos tibi reuerso restituã, ne vlla maiore admonitione sit opus. Ages autem, ne istuc abeundi moram committas. Quicquid honestatis consequendæ causa laboriose fit, labor diffluit, honestas semel parta suam retinet æternitatem: econtrà quicquid vitiose per voluptatẽ turpiterque fit, voluptas concidit, turpitudo manet. Deus te conseruet.

EIDEM.

CAussam affinis nostri N. vt in officium soceri sui substitui poßit, apud primarios aliquot consiliarios, quorũ authoritas mihi necessaria videtur, diligenter egi, poterisq; hoc ipsũ significare

Cla-

clarißimo viro Doctori N. vt de sentētia sui patris & consilio aliorū porrò agat, quod causæ profuturum existimet. Et quoniam hæc res ratione coniūctißimi pertinere quoque videtur ad commendationem præfecti in N. poterit ab eo quoq; literas commēdatitias exigere vel ad principē vel ad cācellarium curiæ præfectū & generalem reddituarium conscriptas. Mihi sanè nullum commendationis studium est defuturum, eruntq; nobis pertentanda omnia, quæ nostris cum rationibus & vsu videbuntur coniuncta. Saluta officiose matrem & filium, & cura nequid nouæ turbæ in graui hominum suspicione & calumnia excitetur ratione prædij Buchelini. Nam sicut omnibus, qui iustum Dei iudicium metuimus, officiose prouidendum, vt actionum nostrarum ratio nobis constare possit, ita quoq; in varijs hominum suspicionibus cauendum diligenter nobis erit, ne in aliorū reprehensionem incurramus. Dominus Deus pro immēsa sua in nos misericordia & benignitate res nostras omnes atque valetudinem bonam conseruet. Duisseldorpij 28. Iunij Anni 66.

EIDEM.

SI fili charißime gener meus vnà cum vxore filia mea dilecta, negocij mei causa se Guinterium ad vindemias contulerit, gratias habeo maximas. Equidem hoc tempore adesse non potero grauibus illustrißimi mei principis actis perlegendis, concipiendisque scriptis quibusdam, impe-

ditus. Vxor hæsit Buchelij, vt quæ istuc delata sunt, rursus curet Coloniam tranferri, ne quod nobis absentibus furtum committatur. Agnosco nimis magnum & frequens studium mei soceri, cum singulari beneuolentia coniunctum, cui gratias aliquando referam. Quod is vocatus sit, vt contra aduersarios Cleros Coloniæ ad 6. Octob. adesse velit, id mihi valdè improbatur, maxime cum gener nondum sit absolutus, qui præcipuo studio conseruandi iuris Archiepiscopi Coloniensis in has turbas imprudenter conijcitur. Adfert quoq; suspicionē mihi eiusmodi dies tractationis indictus. Coloniæ, quasi Archiepiscopo non probetur, quod actum est, eoq; nunc primū adhibere velit causæ cognitionem, cuius euentus futurus planè est incertus. Noui horum hominum, qui libertate Ecclesiastica abutuntur, & quorum ex arbitrio in hac munerum Ordinariorum & extraordinariorum distributione princeps dependet, insolentem arrogantiam, velimq; vt prius absolui omnino poßit, antequam vllam tractationem ingrediatur, poßetq; hæc causa satis magna videri, quamobrem non nisi absolutus ausus sit vllam tractationem Coloniæ adsumere. Nam si quicquam contra eum statui aduersariorum insolentia poßit, non erit speranda absolutio, quæ si tractationem præcesserit, præiudicio erit aduersarijs. quasi iam ante Archiepiscopus, quod conseruandi iuris causa actum sit, ratum habuerit, futurumq;

vt

vt quocunque modo res agatur, ille sit tutus, etiã inimicorum rixæ exemptus. Poterit autem gener pro sua prudentia longo rerum vsu conseruata, iudicare ipse, quid rectè atque vtiliter sit agendum. Te rogo cura diligenter, quæcunq; vindemiarũ ratio postulat. Si vinum album sit excipiendum, agam vt vna cum matre breui tempore adesse Guinterij queam. Vale, meumque generum mihi inprimis dilectum vna cũ filia diligenter meo nomine saluta. Coloniæ, vlt. Septemb. Anni 66.

EIDEM.

CAussam nullam video Charissime Bernharde, cur ad meas literas non responderis. Scribo ad matrem vt proximo die Iouis fortè ad horam prandij cum pauca admodum familia adesse mihi velit in prædio Buchelino, propterea quod res & causæ hoc ipsum postulant, neque amplius tribus diebus in prædio hærebo, & curabo matrem curru nostro pro ipsius arbitrio reduci. Has literas ad cognatum N. scriptas, curabis illi dari. efficito vt mater concipiat aliquot vites optimas in vsum parui horti circa lapidem ad inferẽdam vmbrã, & si quas alias herbas habere poterit, exornando horto aptas. velim quoque piscarium rete ad me in prædio dari, non piscandi causa hoc tempore, sed eo vt vtamur cum ocium, quod rarò mihi datur, aliquando contigerit. Poterit fortè matri vna ancilla & vnus puer sufficere in ipsius itinere,

quam tamen rem ipsius arbitrio committo. Subeundi mihi multi & graues labores altero die quã simodogeniti, & fortaßis durior ablegatio, cuius societas fortè tibi, si videbitur, adsumenda. Etiãsi nihil sim omissurus, quod ad Ciuilem & humanã eius detrectationem pertinebit, incumbamque in eam rationem vt aulicis negocijs eximar commodè. Vale vna cũ fratribus feliciter, Duisseldorpij ex principis Cancellaria 17. Martij Anni 67.

BERNHARDO ET IACObo Omphalijs.

MItto charißimi filij libros aliquot atq; cõmentarios iuris Ciuilis, etiam musicos, vt ijs ad gloriam Dei, ad honestam voluptatem, ad dignitatem publicam vti aliquando poßitis sine intermißione grauiorum studiorum, ad quæ natura nos procreauit. Significaui iam ante nihil vos præter centum Ioachimicos annuatim à me, qui hoc tempore multis modis atq; damnis premor, habituros. Exhæres mihi erit, qui suam operam in perdiscendo iure male collocauerit. Opto enim illum mihi diem illucescere posse, quo vtrumq; vestrum videre possem in collegium Doctorum Iuris Ciuilis cooptari. Quam meam spem atq; expectationem ne fallatis magnoperè cauendum vobis erit, quos Deus pro sua clementia præclaro studiorum progressu conseruare dignetur. Coloniæ. 28. Maij Anni 65.

PE-

PETITORIA CVIVS IN ciuilibus negocijs amplissimus est vsus.

Vereor ne ingenij parum verecundi videri possit, vt cuius mihi gratiam, nullo hactenus fuerim officio demeritus, ab eo tantum petere beneficium, quàm sperare non sim ausus. Nulla enim in hunc vsq; diem à te mihi data est occasio qua voluntatem tibi probarem meam. Et quando plura tua in me humanitatis, amicitiæ atque beneuolentiæ extant officia, mea contra in te nulla, tanto maiorem mihi tui, nouis precibus fatigandi induo sollicitudinem. Me tamen vt pudorem meum necessitati condonem, hortatur cum naturæ tuæ moderatio, tum incredibilis quædam morum facilitas, qua tibi optimum quenque mirifice habes deuinctum. Facilioremque huius meæ Rusticitatis veniam, vel inde spero, quod nostra facultas agendis rebus sufficere semper non possit, eoque amicitiæ parentur, vt commune commodum mutuis gubernetur officijs. Quare velim, quicquid eius est quod petimus, in eam partem quam mea in te obseruantia tuaq; erga me humanitas postulat, accipias. Subiungitur narratio petitiõis. *Pari aũt animi benignitate ac beneuolẽtia, qua officiũ peto, omnia ꝓ tua dignitate ac gratia*

sum facturus. Cuius mei erga te animi si quando periculum facere voles, intelliges, cum beneuoli, tum diligentis amici officium tibi non defuisse, modo eiusmodi sit vt praestare queam. His meris rationibus, si pro tua voluntate ac beneuolentia gratificari & possis & velis, confirmo me totum in potestate tua fore, sin praestare per occasionem aut citra magnam reipriuatae iacturam, quod efflagito, non poteris, ignoscam lubenter, nullo nec amicitiae nec venerationis studio remisso. Eritq; aeque grata mihi rationum tuarum commoditas, atq; gratificandi voluntas, quando beneficium qui ex animo benefactum amico cupit, iam praestitit.

RESPONSIO AD petitionem.

Equidem tibi me beneficium non praestitisse, sed à te petēte accepisse me puto, qui tam opportunam tui mihi conciliandi occasionem obtuleris. qua meū erga te amorem, studium ac beneuolentiam perspicere posis. Nam cum omnibus ijs quorum industria in aliqua ingenij laude ac virtute versatur, meam probare cupio voluntatem, tum verò te, cum studio tum amore prouocatus tuo, vnice amare propter summam animi moderationem, & diligere, pro ea quàm tecum habeo, officij necessitudine debere me profiteor. Neq; enim vel amicitia nostra vllam officij exceptionē patitur, vel ignosci mihi sine graui illiberalitatis

reprehensione posse existimo, si amico homini & honesta præsertim petenti, meum præcluderem beneficium, qui sollicitam mihi omnium studia demerendi curam mihi imposuerim. Quæ si causa te mihi non tecum conciliaret, tamen vel dignitas tua, vel necessaria illa vitæ officiorumque communitas superbiæ mihi famam inurere posset, si voluntatem tuam petitionemque repudiarem. Quare tibi velim persuadeas, nihil tibi tam coniunctum fore, quàm domum, res & facultates meas, nihil esse quod tua in causa non libenter sim facturus.

INVITAT AMICVM AD communem voluntatis officijq́; rationem.

Nisi ea apud me esset, cùm singularis humanitatis tum modestiæ tuæ opinio, vel potius iudicium, vt planè mihi persuadeam, neminem omnium qui honestatis laudem amplectatur, à te reijci posse, continerem me potius pristino in silentio, quam meis te prouocarem literis. Nunc cũ cæteris animi tui præclaris virtutibus singularẽ vitæ studiorumq; cõmunitatem cõsociationẽq; adieceris, eiusq; cõmunionẽ nulli prorsus inuideas, temperare mihi non potui quo minus ipse me tuæ commendarem humanitati. Neq; hic velim incu

tur. Nos christianos homines in pia officiorum religione retinere debet cogitatio aeternitatis & iudicij diuini, in quo nos oportet omnes actiones nostras habere positas atque defixas. Dominus Deus pro sua Clementia conseruet te in placabili vitae coniunctione atque integritate. Coloniae ex aedibus meis, quae hactenus à contagione pestis fuerũt immunes 18. Nouemb. Anni. 64.

ORNOATISSIMO ERVDItissimoq; Francisco Fabricio Marcodurano scholae Duisseldorpiensis Rectori, &c.

PRo nostra cõsuetudine & amica volũtate vir Ornatißime ex te cognoscere cupio, quo in statu processus meus iuridicus aduersus N. institutus versetur. Deinde magnopere abs te peto, vt filio me Theodorico iam annũ decimum quartum aetatis ingresso, studij ac victus causa prospicere commodum aliquem locum velis. sunt enim scholae publicae propter eruditas congreßiones & mutuas disputationes priuatis vtiliores, si qua in re studijs tuis ac rebus gratificari vicißim potero, non desiderabis vllam in me beneuolentiam,

Vale.

Ber-

BERNHARDO ET IAcobo Omphalio fratribus: &c.

Ex literis vestris, etiam vidua N. mea affine quæ iam Coloniæ consistit, cognoui, tantam rerum omnium caritatem & quandam veluti annonæ desertam paupertatem esse, quaniam suspicari plerique non sunt ausi. Magis me in magna animi rerumque perturbatione, in quam perfidia quorundam negociatorum, etiam languentis ætatis tristi senio conijcior, commouet frigoris inclementia, qua superiori hyeme vterque vester conuulsus prope dicitur. Eoque omnino volo & iubeo, vt Louanio relicto, vos ad me Coloniam statim conferatis, curetisque certo vestros libros atque supellectilem omnem huc ad me transferri, quod commode fieri posse plane confido. Et si autem magnũ scholæ iuridicæ frigus sit Coloniæ, & qui iuris scientia præstant, ij sua studia ad praxin conuertãt, quod tamen spes me bona teneat, à vobis studiorum progressum aliquem factum esse; malo nunc vos apud me domi esse, quàm in neglectam inopiam pertrahi. quicunque sumptus in transferendis rebus vestris sit faciendus, eum hic rependam. Agam hic cum publicis aliquot Iuris prudentiæ professoribus, vt vestra studia non male possitis locare. Deus vos incolumes atque saluos reducat, omnesque actiões vestras feliciter fortunet. Coloniæ vlt. Septemb. Anni 65.

IISDEM.

QVod hactenus nihil literarum ad me dederitis filij charißimi, id valde miror. Inuitus autem resciui Bernhardum fuisse Antuerpiæ. Nos Dei benignitate mortuo Theodorico, rectè valemus. Cum hoc nostrò affine Adriano poteritis rem omnem ad me perscribere. Et habet à me mandatum, de rebus atque studijs vestris constituendi, quod res postulat. Coloniæ, 7. Febr. Anni Anni 65.

IISDEM.

IN quantis animi ac rerum perturbationibus hoc tempore hæream, scribi non potest, charißimi filij, quib. cum nostro affine in vsum victus atq; studiorum mitto decem thaleros Philippicos & coronas aureas tres amplius, itemq; septem florenos aureos, iusti ponderis, Deum orans, vt quanto labore, sollicitudine, ac cura hæc pecunia mihi sit acquisita, tanto studiorum progressu per vos impendi rectè poßit. Ego istius ætatis cum essem, victum meo labore queritaui, destitutus omni parentum præsidio, vobis in eam animi curam incumbendum, ne immoderato vestro victu mea benignitas vel exhauriri, vel prorsus claudi posit. Permulta mihi quotidiè, quæ nolim, etiam non commereor, accidunt, quorum tamen vel alleuationem vel remißionem aliquam ex præclaris vestris

ſtris ſtudijs expecto. Liber Commentariorum, qui hic relictus eſt, per hunc qui eques ſine famulo abijt, mitti non potuit: curabo tamen, vt commoda aliqua vectura hunc & alios libros, etiam veſtes & quædam alia habere poſsitis. Hoc veſtræ induſtriæ, ſtudij atq; operæ erit, non aliundè quàm ſolo Iuriſprudentiæ ſtudio propendere, & pro fortunæ mediocritate ſic viuere, vt naturæ ſatis ſit, nihil autem luxuriæ detur, quando vtriq; veſtrum annuatim præter centum thaleros vulgaris monetæ nihil ſim daturus: quibus tamen addentur neceſſaria veſtes atq; libri. Deus vos ſaluos atq; incolumes conſeruet, cum & nos omnes eiuſdem benignitate rectè valeamus. Coloniæ, 8. Martij. Anni 65.

IISDEM.

CVM à me dimiſsi Louanium appuleritis, chariſsimi filij, ex quo frequentes tabelliones Coloniam ingrediuntur, valde miror, etiam nō ſine moleſtia, quæ cauſa ſit quamobrē nullā mihi hactenus ſignificationem feceritis de adſumpta veſtra profectione, de parto ac cōſtituto hoſpitio, de excepto vaſe in quod libros veſtros impingi & illud vobis tradi curaui, de ratiōe victus quotidiani, & quāti eſſe ille poſsit, de ratiōe ſtudiorū, qua gratia accepti ſitis à D. Alberto Leonino, cui veſtra ſtudia cōmendaui & q̄ amplius ſunt huius argumenti, vt quid porro mihi vel cōſtituendū vel faciundū ſit, planè cognoſcere queā. Fuerat hoc ipſum ve-

vestræ obedientiæ, quam Deus tanquam parentibus debitam requirit, & negligi, multo minus deponi non oportuit. Commentarij & reliqua supellex quæ comiti in N. fuerat relicta, ante paucos dies mihi est aduecta, pluris fortè, quam ea fuit empta, atq; vtinam Bernharde, quam operã in pulsanda caua testudine posuisti, eam collocasses discendo iuri Ciuili, cuius vsus & præstans & inprimis est vtilis. Marcus Tullius Cic. vetat magnam operam poni in colendis agris, quorum nulla esse potest vtilias: tu ineptius tua studia ad eas res siue artes conuertis, quarum & vis & voluptas vna cum ipso sonitu perit. Descriptos commẽtarios vbi primùm per vecturam licuerit, & alia quædam transmittam, vos grauiter commoneo et adhortor, ne vel inchoata studia vllo tempore deponatis, vel honori & honestati publicæ seruire desinatis, aut meam de vobis conceptam existimationem fallatis. Fallere certè me viuo, non nisi insigni vestro damno, & publica deformitate poteritis. Deus pro immensa sua misericordia, in qua nunc mortuus Theodoricus frater vester acquiescit, vestra studia actionesq; benè & feliciter fortunet, atq; vos incolumes conseruet. Coloniæ 27. Decemb. Anni 64. &c.

BERNHARDO OMphalio.

QVOS à me petijsti in meum tamen vsum singulari studio comparatos libros pandectarum

rum,noua editione emendatos, & item in vsum sumptus domestici,mitto octo & viginti thaleros,nullus est finis petendi in magnis rerum mearum perturbationibus, vndiq; nunc in declinante mea ætate deprimor, miserè & afflictim diuexatus.Deus vos conseruet,studiaq; augeat.Nolo autem vllum à vobis antequam de studiorum vestrorum progressu ipse cognoscam,gradum dignitatis adsumi,quod præstet iuris doctum scholasticum hominem,quam ineptum Baccalaureum agere.

EIDEM.

EX petitibus tuis literis nihil cognoui de ea pecunia,quam ad quintum diem Martij huius anni &c.65.per N.in vsum studiorum transmisi. Et qui à te sunt petiti, libros musicos & item cõmentarios in ius Ciuile editos transmisi.Suspicor eam pecuniam apud N.esse neglectam,qui cum hic Coloniæ sit,monebo vt eam pecuniam, vna cũ datis libris tibi reddat:& cum hoc tempore pecuniam non habeam,curabo, ne vobis vsus necessarius desit, modo intelligam magnum studiorum progressum, quem virili animo & diligentia, vt adsumere velitis,maiorem in modum moneo atque exhortor. Et cum mihi incertum sit , quo in loco aut vicu & apud quem habites,& tabelliones aliquotiens istuc abituri mihi offerantur,miror quamobrem liquido hoc mihi non describas, etiam barbaro nomine vtaris, obseruandißime,

cum rectius scribendum fuerat, pater summa pietate atq; obsequio obseruande. Deus vtrumq; vestrum incolumem cõseruet. Coloniae, 26. Iulij Anni 65.

EIDEM.

QVod filiae meae susceptor sis designat⁹, fili charissime, scripsi ad generum, vt istic honoris causa apud illum argenteo cypho in vim donationis vti possis. Vbi primum Coloniam redire liceat, efficiam vt filia mea tuo nomine honorarium accipiat: velis etiam ex ea pecunia, quã tibi dedi, sumere in vsum obstetricis, baptismi & pauperum, si suspiceris, datum viaticum tibi non suffecturũ, poteris tanquam me ignorante ex filia mutuo accipere aliquot thaleros, quos tibi reuerso restituã, ne vlla maiore admonitione sit opus. Ages autem, ne istuc abeundi moram committas. Quicquid honestatis consequendae causa laboriose fit, labor diffluit, honestas semel parta suam retinet aeternitatem: econtrà quicquid vitiose per voluptatẽ turpiterque fit, voluptas concidit, turpitudo manet. Deus te conseruet.

EIDEM.

CAussam affinis nostri N. vt in officium soceri sui substituũ possit, apud primarios aliquot consiliarios, quorũ authoritas mihi necessaria videtur, diligenter egi, poterisq; hoc ipsũ significare

Cla-

clarißimo viro Doctori N. vt de sentētia sui patris & consilio aliorū porrò agat, quod causæ profuturum existimet. Et quoniam hæc res ratione coniūctißimi pertinere quoque videtur ad commendationem præfecti in N. poterit ab eo quoq; literas commēdatitias exigere vel ad principē vel ad cācellarium curiæ præfectū & generalem reddituarium conscriptas. Mihi sanè nullum commendationis studium est defuturum, eruntq; nobis pertentanda omnia, quæ nostris cum rationibus & vsu videbuntur coniuncta. Saluta officiose matrem & filium, & cura nequid noua turbæ in graui hominum suspicione & calumnia excitetur ratione prædij Buchelini. Nam sicut omnibus, qui iustum Dei iudicium metuimus, officiose prouidendum, vt actionum nostrarum ratio nobis constare posfit, ita quoq; in varijs hominum suspicionibus cauendum diligenter nobis erit, ne in aliorū reprehensionem incurramus. Dominus Deus pro immēsa sua in nos misericordia & benignitate res nostras omnes atque valetudinem bonam conseruet. Duisseldorpij 28. Iunij Anni 66.

EIDEM.

SI fili charißime gener meus vnà cum vxore filia mea dilecta, negocij mei causa se Guinterium ad vindemias contulerit, gratias habeo maximas. Equidem hoc tempore adesse non potero grauibus illustrißimi mei principis actis perlegendis, concipiendisque scriptis quibusdam, impe-

ditus. Vxor hæsit Buchelij, vt quæ istuc delata sunt, rursus curet Coloniam tranferri, ne quod nobis absentibus furtum committatur. Agnosco nimis magnum & frequens studium mei soceri, cum singulari beneuolentia coniunctum, cui gratias aliquando referam. Quod is vocatus sit, vt contra aduersarios Cleros Coloniæ ad 6. Octob. adesse velit, id mihi valdè improbatur, maxime cum gener nondum sit absolutus, qui præcipuo studio conseruandi iuris Archiepiscopi Coloniensis in has turbas imprudenter conijcitur. Adfert quoq; suspicionẽ mihi eiusmodi dies tractationis indictus. Coloniæ, quasi Archiepiscopo non probetur, quod actum est, eoq; nunc primū adhibere velit causæ cognitionem, cuius euentus futurus planè est incertus. Noui horum hominum, qui libertate Ecclesiastica abutuntur, & quorum ex arbitrio in hac munerum Ordinariorum & extraordinariorum distributione princeps dependet, insolentem arrogantiam, velimq; vt prius absolui omnino possit, antequam vllam tractationem ingrediatur, possetq; hæc causa satis magna videri, quamobrem non nisi absolutus ausus sit vllam tractationem Coloniæ adsumere. Nam si quicquam contra eum statui aduersariorum insolentia possit, non erit speranda absolutio, quæ si tractationem præcesserit, præiudicio erit aduersarijs. quasi iam ante Archiepiscopus, quod conseruandi iuris causa actum sit, ratum habuerit, futurumq;

vt

vt quocunque modo res agatur, ille sit tutus, etiã inimicorum rixa exemptus. Poterit autem gener pro sua prudentia longo rerum vsu conseruata, iudicare ipse, quid rectè atque vtiliter sit agendum. Te rogo cura diligenter, quæcunq; vindemiarũ ratio postulat. Si vinum album sit excipiendum, agam vt vna cum matre breui tempore adesse Guinterij queam. Vale, meumque generum mihi inprimis dilectum vna cũ filia diligenter meo nomine saluta. Coloniæ, vlt. Septemb. Anni 66.

EIDEM.

CAussam nullam video Charissime Bernharde, cur ad meas literas non responderis. Scribo ad matrem vt proximo die Iouis fortè ad horam prandij cum pauca admodum familia adesse mihi velit in prædio Buchelino, propterea quod res & causæ hoc ipsum postulant, neque amplius tribus diebus in prædio hærebo, & curabo matrem curru nostro pro ipsius arbitrio reduci. Has literas ad cognatum N. scriptas, curabis illi dari. efficito vt mater concipiat aliquot vites optimas in vsum parui horti circa lapidem ad inferẽdam vmbrã, & si quas alias herbas habere poterit, exornando horto aptas. velim quoque piscarium rete ad me in prædio dari, non piscandi causa hoc tempore, sed eo vt vtamur cum ocium, quod rarò mihi datur, aliquando contigerit. Poterit fortè matri vna ancilla & vnus puer sufficere in ipsius itinere,

quam tamen rem ipsius arbitrio committo. Subeundi mihi multi & graues labores altero die quã simodogeniti, & fortaßis durior ablegatio, cuius societas fortè tibi, si videbitur, adsumenda. Etiãsi nihil sim omissurus, quod ad Ciuilem & humanã eius detrectationem pertinebit, incumbamque in eam rationem vt aulicis negocijs eximar commodè. Vale vna cũ fratribus feliciter, Duisseldorpij ex principis Cancellaria 17. Martij Anni 67.

BERNHARDO ET IACObo Omphalijs.

MItto charißimi filij libros aliquot atq; cõmentarios iuris Ciuilis, etiam musicos, vt ijs ad gloriam Dei, ad honestam voluptatem, ad dignitatem publicam vti aliquando poßitis sine intermißione grauiorum studiorum, ad quæ natura nos procreauit. Significaui iam ante nihil vos præter centum Ioachimicos annuatim à me, qui hoc tempore multis modis atq; damnis premor, habituros. Exhæres mihi erit, qui suam operam in perdiscendo iure male collocauerit. Opto enim illum mihi diem illucescere posse, quo vtrumq; vestrum videre possem in collegium Doctorum Iuris Ciuilis cooptari. Quam meam spem atq; expectationem ne fallatis magnoperè cauendum vobis erit, quos Deus pro sua clementia præclaro studiorum progressu conseruare dignetur. Coloniæ. 28. Maij Anni 65.

PE-

PETITORIA CVIVS IN ciuilibus negocijs amplissimus est vsus.

Vereor ne ingenij parum verecundi videri possit, vt cuius mihi gratiam, nullo hactenus fuerim officio demeritus, ab eo tantum petere beneficium, quàm sperare non sim ausus. Nulla enim in hunc vsq; diem à te mihi data est occasio qua voluntatem tibi probarem meam. Et quando plura tua in me humanitatis, amicitiæ atque beneuolentiæ extant officia, mea contra in te nulla, tanto maiorem mihi tui, nouis precibus fatigandi induo sollicitudinem. Me tamen vt pudorem meum necessitati condonem, hortatur cum naturæ tuæ moderatio, tum incredibilis quædam morum facilitas, qua tibi optimum quenque mirifice habes deuinctum. Facilioremque huius meæ Rusticitatis veniam, vel inde spero, quod nostra facultas agendis rebus sufficere semper non possit, eoque amicitiæ parentur, vt commune commodum mutuis gubernetur officijs. Quare velim, quicquid eius est quod petimus, in eam partem quam mea in te obseruantia tuaq; erga me humanitas postulat, accipias. Subiungitur narratio petitiõis. *Pari aut animi benignitate ac beneuolẽtia, qua officiũ peto, omnia ꝓ tua dignitate ac gratia*

ſum facturus. Cuius mei erga te animi ſi quando periculum facere voles, intelliges, cum beneuoli, tum diligentis amici officium tibi non defuiſſe, modo eiuſmodi ſit vt præſtare queam. His meris rationibus, ſi pro tua voluntate ac beneuolentia gratificari & poßis & velis, confirmo me totum in poteſtate tua fore, ſin præſtare per occaſionem aut citra magnam reipriuatæ iacturam, quod efflagito, non poteris, ignoſcam lubenter, nullo nec amicitiæ nec venerationis ſtudio remiſſo. Eritq; æque grata mihi rationum tuarum commoditas, atq; gratificandi voluntas, quando beneficium qui ex animo benefactum amico cupit, iam præſtitit.

RESPONSIO AD petitionem.

EQuidem tibi me beneficium non præſtitiſſe, ſed à te petēte accepiſſe me puto, qui tam opportunam tui mihi conciliandi occaſionem obtuleris, qua meũ erga te amorem, ſtudium ac beneuolentiam perſpicere poßis. Nam cum omnibus ijs quorum induſtria in aliqua ingenij laude ac virtute verſatur, meam probare cupio voluntatem, tum verò te, cum ſtudio tum amore prouocatus tuo, vnice amare propter ſummam animi moderationem, & diligere, pro ea quàm tecum habeo, officij neceßitudine debere me profiteor. Neq; enim vel amicitia noſtra vllam officij exceptionē patitur, vel ignoſci mihi ſine graui illiberalitatis

repre-

reprehensione posse existimo, si amico homini & honesta præsertim petenti, meum præcluderem beneficium, qui sollicitam mihi omnium studia demerendi curam mihi imposuerim. Quæ si causa te mihi non tecum conciliaret, tamen vel dignitas tua, vel necessaria illa vitæ officiorumqúe communitas superbiæ mihi famam inurere posset, si voluntatem tuam petitionemqúe repudiarem. Quare tibi velim persuadeas, nihil tibi tam coniunctum fore, quàm domum, res & facultates meas, nihil esse quod tua in causa non libenter sim facturus.

INVITAT AMICVM AD communem voluntatis officijq; rationem.

NIsi ea apud me esset, cùm singularis humanitatis tum modestiæ tuæ opinio, vel potius iudicium, vt planè mihi persuadeam, neminem omnium qui honestatis laudem amplectatur, à te reijci posse, continerem me potius pristino in silentio, quam meis te prouocarem literis. Nunc cũ cæteris animi tui præclaris virtutibus singularẽ vitæ studiorumq; cõmunitatem cõsociationẽq; adieceris, eiusq; cõmunionẽ nulli prorsus inuideas, temperare mihi non potui quo minus ipse me tuæ commendarem humanitati. Neq; hic velim incuses

temeritatem meam, quod nunc primum ambiam tuam amicitiam: neq; negligentiam, quod nõ antea scripserim. Nam obrepere ad tuam familiaritatem nulla præsertim vitæ dignitate aut ingenij gratia commendatus, non fui ausus, quòd omnia in te angustiora illustrioraq; animo cernebam, q̃ meus vt conatus ad ea adspirare posset. Et à scribendo me existimatio deterrebat tua, cuius magnitudine obteri meam tenuitatem non ignorarem. Fecit tamen experta mihi humanitas clementiaq; tua, incredibili morum liberalitate coniuncta, vt excusso pudore subrustico per epistolas tecum agerem, cuius rei peropportunam occasionẽ attulit. Hic adscribetur occasio. *De meo erga te animo hanc velim cogitationem habeas, omnia mea studia, curas & sensus, cum tua voluntate coniuncta esse, nihilq; in omni omnium officiorum genere fore, in quo tibi diligentiam fidemq; meã probare non cupiam. Quod si occasionem mihi dederis, qua tuæ morem geram voluntati, agnosces eandem animi mei propensionem ac constantiam in præstando officio fuisse, quam nunc in pollicendo præ me fero.*

RESPONSIO.

Singularis quædam naturæ tuæ benignitas ac incredibilis animi eruditionisq; altitudo, eam apud me opinionem conciliauit, quam nullis tuis virtutibus augeri posse confidebam. Erat enim di-

dignitatis plenißima & in summam admirationem adducta, auxisti tamen eam non vulgari benignitatis tuæ commendatione, cum me, quem spernere ob ingenij humilitatem posis, non literis solum sed amicitia condecoraueris. Intelligo itaq; quàm exilem humanitatis tuæ partem ex tam vberi & affluenti virtutum tuarum magnitudine animo fuerim complexus. Neq; istam ingenij tui moderationem laudare pro dignitate satis possum, neq; exsatiari morum suauitate. Facundissimus hic meus erga te amor & veneratio fuit mihi, quæ tantos amicitiæ, iucunditatis, ac honoris fructus mihi peperit, quantos aliundè sperare nefas plane fuerit. Vt eam, quam in me declarasti humanitatem, retinere perpetuo velis, nec vllius obtrectatione à me deflecti, etiam atque etiam oro.

FORMVLA COMMENDATIONIS.

EVM tibi, quòd nihil coniunctius quam vos inter vos sitis, esse posit, pro mea in te obseruãtia, proq; nostra consuetudine commendare non volui, ne, si cuius ingenij felicitatem semper fueris admiratus, eius tibi dignitatem diligentius commendem, aut iudicio diffidere tuo aut fidem constantiamq; in tuendo amico videar desiderare.

EX-

videbuntur, faciam omnia atq; curabo cum studiosè tum verò libenter.

EXCVSAT SE AB INtermissi officij reprehēsione.

QVanq̃ me immeritò & nimio quodam mei studio prolapsus, negligētiæ insimules, quod ad tuas respondere literas distulerim, mihi tamen gratum fuit vel officium abs te desiderari meum, vel reprehendi desidiam. Nam illud tui erga me amoris abundantiam arguit, hoc verò mei in te animi modestiam commendat, qui potioribus te rebus occupatum ad meas nugas auocare noluerim. Itaq; aut me officiosius excusare, aut etiam culpã quam in me non admisi, deprecari constantius no lui, quã vel animi mei simplicitas, vel naturæ tuæ moderatio postulet. Nullum enim tui amandi, colendi atq; suscipiendi tempus dimisi, neq; etiam vllo vel loco vel tempore sum commissurus, vt meam cum diligentiam tum fidem in tuis rebus atq; ornamentis augendis sis desideraturus. Quare si quem ex intermissi officij ratione ægritudinem animo conceperis, eam deponas etiam atq; etiam rogo, omniaq; de me studia curam & diligentiam, in omni omnium officiorum genere expecta; non fallam expectationem tuam, modo eiusmodi sit quã sustinere queam.

Alia

ALIA EXHORTATIO ad optimarum artium ſtudia.

NAtura ferè comparatū eſt, vir ornatiſsime, vt quarum rerum gloria ducamur ipſi, ad earum magnitudinem pulchritudinemq; amplectendam eos præcipuè adhortemur, quos certo animi iudicio, morumq; ſimilitudine, nobis propoſuerimus amandos. itaq; quamquā adhortatione mea non egeas, tuoq; rectius vtaris conſilio; me tamen, cum beneficijs tuis, tum amore incitatum tui benignè feres, quam de tuis virtutibus opinionem habeam, profiteri. Eſt enim incredibilis quædam optimorum virorum de te expectatio, magna virtutis tuæ opinio & amica naturæ tuæ commendatio, quam tibi omnes boni reddut, eamq; à te pleniorem aliquando & illuſtriorem poſtulant atq; expectant. Hanc naſcentis laudis tuæ expectationē ne vnq̄ laboris fuga abieciſſe, ab illaq; præſtantis animi tui conſtantia cuiuſq̄ voluptatis ſtudio, deiectus videaris, diligenter tibi cauendum erit. Nam eā excitaſti apud oēs optimarum virtutū, ad quas à pueritia inflammatus fuiſti, cōmendationem, vt, niſi illam conſtanter obtineas, non tam naturæ tuæ defuiſſe felicitati. quam parētum adeoq; omnium noſtrum, qui de gloria tua laboram iudiciū ſalutare noluiſſe videaris. Neq; difficilius tibi cum propter induſtriā, tū ſingularē animi magni-

gnitudinem, erit conceptam de te opinionē, ingenij gratia tueri, quam turpe & illiberale, vlla in parte studij, laboris ac officij claudicasse, aut à pristinæ naturæ statu recessisse. Quare pro ea, quæ mihi tecum est, amoris vitæq; cõiunctione te rogo & adhortor etiam, ita in oēm ingenij laudem gloriæq; amplitudinem incumbas, vt non solum omnia illa quæ in te admiramur, adsecutum, verum etiã nominis immortalitatem apud posteritatis memoriã paratam tibi esse omnes boni profiteantur & agnoscant. Reliqua omnia, honor, dignitas, diuitiæ, quæ fortunæ benignitas tibi largita est, & temporis erunt, & cum alijs tibi communia. Ingenij laus tua nunquam esse desinet, quam facilè in hoc studij tui deflexu obtinebis si ea tibi quæ cum vita honestate, ac virtute coniuncta sunt, sola proposueris imitanda, deinde, vt quanti alijs videberis, tanti sis tibi ipse.

RESPONSIO.

GRata mihi fuit epistola tua, non ob id solum, quod tuum erga me amorem omni ex parte ostenderet, sed quod plena amicæ exhortationis beneuolentiæ ac pietatis visa fuerit mihi Agnoui enim, cum quid me facere oporteret, tũ q͂ prudenter admonueris, quanto studio existimatio tibi foret mea. Quam tui erga me animi beneuolentiam, ne cuiusque iniuria aliqua, etiam ingenij mei culpa, à me deflectas vnquam, etiam atque

etiam rogo. Spes enim me bona tenet, vt si reliqua mihi desint omnia, quorum præsidio solida ingenij admiratio, eruditionisq; paratur præstantia, authore tamē te atq; principe mihi ad hanc vitæ meæ rationem ingrediendam vel industria ingenij commendationem augeam vel diligentia grauem desidiæ vitem reprehensionem. Et quamquam arduū est, tuam de meis studijs opinionem tueri posse; est enim tanta, vt sicut ipsius magnitudinis sensu me stupefacit, ita cura solicitat, ne illam deseruisse videar: hoc tamen esse queat fortasse, vt quum omnem mihi in omni officio sollicitudinem imposuero, & plus etiam contēdero quam assequi queam, non solum iudicio de me tuo, verum etiam studio satisfaciam. Primum mihi maximarum virtutū exemplum ad vitæ meæ rationem informandam proponam, qui mihi optimam hæreditatem omnique patrimonio præstantiorem, rectam videlicet institutionem, virtutisq; gloriam tradidisti, cui dedecori esse, nefas esset & vitium. Deinde mentem animumq; meum excellentißimorum hominum cogitationi cōformabo, qui in optimarum artium studio, nec fortunæ sæuitiam, nec paupertatis mala, nec exilium reformidandum dixerunt. Postremo huc meas rationes omnes referam, vt cum cæterorum de me opinioni satisfecerim, tibi etiam q̄ charißimus esse queam.

FINIS.

INDEX RERVM SECVNDVM ORDINEM Alphabeti digestus, vt eorum, quæ in hoc libro vniuerso continentur, facilis sit inuentio.

A.

E.

Exor-

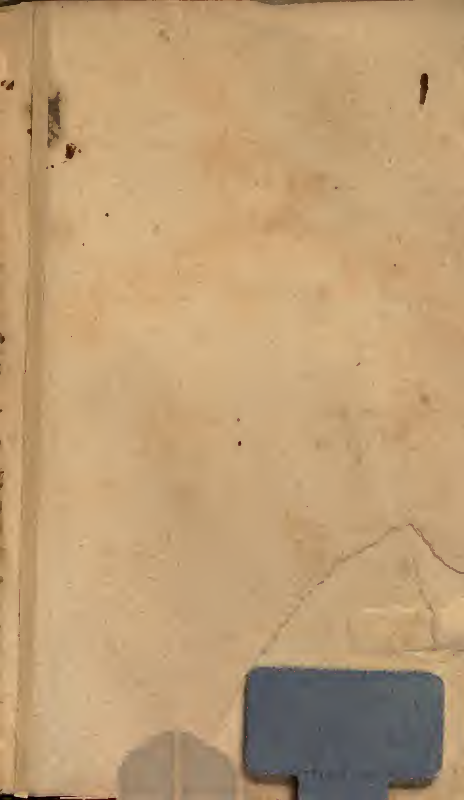
Pla-

R.

S.

FINIS.

Ştu vestem n[illegible] migr[illegible]m te

Viē

tanta n[illegible] tuam Eplarũ elegentia.
et suauitate conquiesco, atq[illegible] et cum p[illegible]
ad te scribo, qa te mihi p[illegible]te statuo, mitiusq[illegible]
n[illegible] nos verum one finge mercibili ad[illegible]
tate profundor.

Litera refecta, vestris et humanitate singulari,
de nidelatino loquutes egregie —

F. Rene